

**Mesleki ve Teknik Eğitim
Genel Müdürlüğü**

Güzel Sanatlar Lisesi

ÇAĞDAŞ DÜNYA SANATI TARİHİ

12

Ders Kitabı

**Yazarlar
Asiye KARACAN
Mehmet Fatih ŞELE
Vedat SÖYLEYİCİ**

**DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI**

....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI	7005
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....	1158

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör :
Doç. Dr. Kemal ÖZKURT
Dil Uzmanı :
Mustafa ALTINGÖZ
Program Geliştirme Uzmanı :
Mustafa ÇALIŞKAN
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı :
Ahmet CANSIZ
Rehberlik ve Gelişim Uzmanı :
Murat UZUNOĞLU
Grafik Tasarım Uzmanı :
Tayfun AKSU

ISBN 978-975-11-4937-4

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 27.03.2019 gün ve 6348110 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile birinci defa 2.478 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

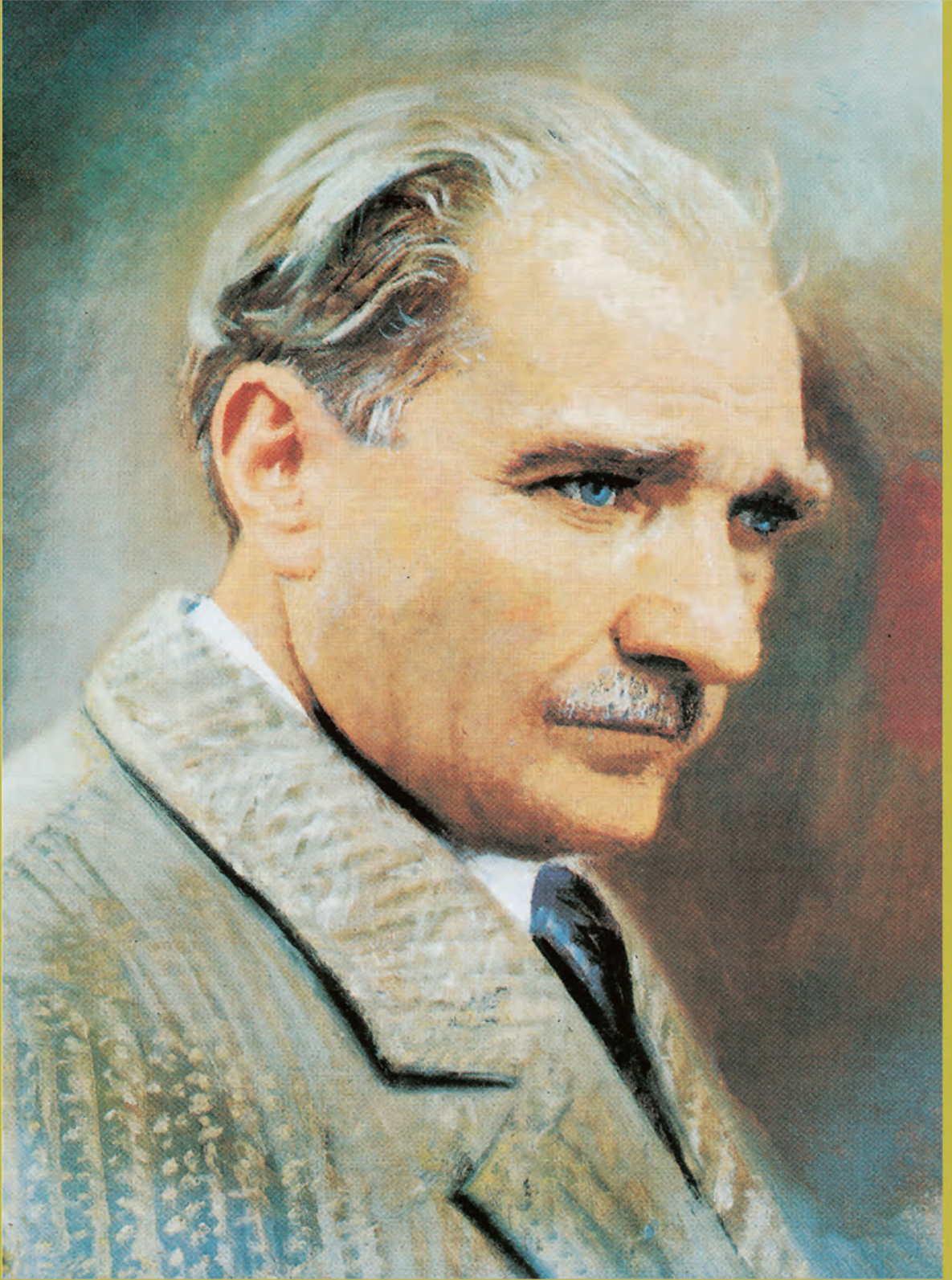
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIN TANITIMI	9
------------------------	---

1. ÜNİTE: MODERNİZM ÖNCESİ BATI SANATINA BAKIŞ 12

1.1. RÖNESANS SONRASINDA 18. YÜZYILA KADAR AVRUPA'DA GÖRÜLEN SANAT AKIMLARI	14
A) MANİYERİZM	14
B) BAROK	17
a) Mimari	18
b) Resim	20
c) Heykel	23
C) ROKOKO	24
Ç) NEOKLASİSİZM (Yeni Klasikçilik)	25
a) Mimari	25
b) Resim	26
c) Heykel	28
D) ROMANTİZM	28
E) REALİZM (Gerçekçilik)	30

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	32
--	----

2. ÜNİTE: MODERNİZM VE MODERN DÜNYA 34

2.1. MODERNİZM VE MODERNİZMİ DOĞURAN NEDENLER: SANAYİ DEVRİMİ VE SANATA OLAN YANSIMALARI	36
A) MODERNİZM	36
B) YENİ ÇAĞ'DAN 20. YÜZYILA AVRUPA SANATININ GELİŞİM SÜRECİ	37
C) SANAYİ DEVRİMİ VE SANATA YANSIMALARI	42

2.2. SANATTA ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA AÇILIMLAR VE KLASİK SANATTAN KOPUŞ	44
A) EMPRESYONİZM	45
B) POST-EMPRESYONİZM (Geç-Ard-İleri İzlenimcilik)	51
C) NEO-EMPRESYONİZM (Yeni Empresyonizm)	51

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	56
--	----

3. ÜNİTE: ERKEN 20. YÜZYIL ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI ... 58

3.1. 20. YÜZYIL BATI SANATINDA ERKEN ÜSLUPLAŞMA ÇABALARI VE İLK AKIMLAR	60
A) SEMBOLİZM	62
B) NABİLER	64
C) ART NOUVEAU (Yeni Sanat Hareketi)	67
Ç) FOVİZM	76
D) KÜBİZM	81

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	90
--	----

4. ÜNİTE: 20. YÜZYIL ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI	94
4.1. 20.YY AVRUPA'DA GÖRÜLEN ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI	96
A) FÜTÜRİZM (Gelecekçilik)	96
B) KONSTRÜKTİVİZM (Yapılandırmacılık)	100
C) DE STIJL HAREKETİ	100
Ç) BAUHAUS	102
D) METAFİZİK RESİM (Fizikötesi Resim)	103
4.2. BATI RESMİNDE YARI SOYUT ANLAYIŞLAR VE SONRASI SÜRREALİZME ULAŞAN GELİŞME	103
A) DADAİZM (Dada Akımı)	103
B) SÜRREALİZM (Gerçeküstücülük)	110
C) EKSPRESYONİZM (Dışavurumculuk)	116
Ç) POSTMODERNİZM	119
4.3. GELENEKSEL GERÇEKÇİLİKTEN METAFİZİK RESİM AKIMLARININ OP VE POP SANAT AKIMLARINA DOĞRU GELİŞİMİ	121
A) POP-ART	121
B) OP-ART	123
4.4. ÇAĞDAŞ SANATIN KAVRAMSALLIK ARAYIŞLARI: SOYUT SANATLARDAN DIŞAVURUMCULUĞA “YENİ EĞİLİMLER”	125
A) SERT KENAR RESMİ	125
B) GEÇ RESİMSEL SOYUTLAMA (Renk Alanı Resmi)	126
C) KAVRAMSAL SANAT	126
Ç) SÜREÇ SANAT	126
D) PERFORMANS SANATI	127
E) FLUXUS HAREKETİ	127
F) MİNİMALİZM	128
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	129
SÖZLÜK	131
KAYNAKÇA	136
CEVAP ANAHTARI	143

KİTABIN TANITIMI

Ünite Numarası
Hangi ünitenin
başlayacağını gösterir.

Ünite Başlığı
Ünite kapağında ünitenin
başlığını gösterir.

Öğreneceğiniz Kavramlar
Ünite içerisinde
geçen kavramları içerir.

Ünite Kapak Resmi
Ünitenin içeriğini
görsel olarak ifade eder.

Neler Öğreneceksiniz?
Ünite öğrenilecek
kazanımları içerir.

Kare Kod
Üniteler hakkında detaylı
bilgiye ulaşmayı sağlar.

Konu Başlıkları
Ünite işlenecek
konuların başlıklarını içerir.

KİTABIN TANITIMI

Alt Konu Başlığı
Asıl konu başlıklarının alt başlıklarını ifade eder.

Konu Başlığı
İşlenecek olan asıl konu başlığını gösterir.

Ne Dediler?
Önemli kişilerin söylemlerini içeren bölümdür.

MODERNİZM ÖNCESİ BATI SANATINA BAKIŞ

1.1 RÖNESANS SONRASINDA 18. YÜZYILA KADAR AVRUPA'DA GÖRÜLEN SANAT AKIMLARI

A) MANİYERİZM

Örnek 1

Aşağıda Rönesans Dönemi sanatçılarından Leonardo da Vinci'nin (Leonardo da Vinci) "Kayaçlar Bakiresi" adlı tablosu (Görsel 1.1) ile Maniyerizm Dönemi sanatçılarından Parmigianino'nun (Parmigianino) "Uzun Boyunlu Meryem" adlı tablosu (Görsel 1.2) verilmiştir. Görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

- Aşağıda verilen iki tablo arasındaki farkları figürlerin duruşu, renklerin kullanımı ve perspektif açısından karşılaştırınız.
- İki tablo arasındaki farklılıkların nedenleri hakkında tartışınız.

Avrupa'da 16. yüzyılın başlarından itibaren meydana gelen toplumsal olaylar ve gelişmeler sanatçıları etkilemiştir. Bu dönemde dini ve sosyal kurumlara sarsılmaya başlamış, reform hareketleri hız kazanmıştır. Dini kurumların toplumsal yaşamdaki etkisini kaybetmesiyle sanatçılar yeni arayışlara yönelmiştir. Yüksek Rönesans sanatçılarına göre Yunan ve Roma dönemlerinde yapılan eserlerin taklit edilerek sanatta ulaşılabilecek en yüksek seviyeye ulaşıldığı kanısma verilmiştir. Bu durum bazı sanatçıların Klasik Çağ ve Rönesans anlayışından giderek uzaklaşmalarına sebep olmuştur. Diçü ve simetri Rönesans Dönemi'nde eserlerin temel özelliğini oluşturmuştur. Maniyerizm akımı, Rönesans Dönemi'nin diçü ve simetri anlayışına karşı bir tepki olarak Floransa'da ortaya çıkmıştır. 1520-1600 yılları arasında etkili olan maniyerizm akımı Rönesans'ın farklı bir yorumu olarak kabul edilmiştir (Görsel 1.3). Yüksek Rönesans Dönemi'nin önemli sanatçılarından Michelangelo (Michelangelo) (1475-1564) Rönesans sanatı ortamında yetişmiş olmasına rağmen sanat çalışmalarındaki yeni tavrı ile Rönesans'ın değişik şekilde yorumlanmıştır. Sanatçı "Mahşer" adlı freskünde many bir fon önünde ışırtı deforme edilen bedensel ve güçlü ışık-gölge kullanımıyla Rönesans'ın özelliklerinden uzaklaşmıştır. Rönesans'ın klasikleşmiş sanat anlayışına ters düştüğü için de büyük tepki çekmiştir. Tepkileri arasında Michelangelo'nun "çalışmaları hayranlıkla bakılır da olmaz". Bunun sebebi ise karmaşık figürlerin diğer sanatçıların da ilgisini çekmesidir. Bu dönemde ortaya çıkan sanat akımına maniyerizm (tarzçılık) denmiştir.

Görsel 1.3: Seçilmiş Toprakların Kırması, El Greco, 1570, Ulusal Galerisi, Londra

14

Etkinlik
Öğrenmeyi pekiştirecek çalışmaların yer aldığı bölümdür.

Metin
Ünite ile ilgili konuların açıklandığı bölümdür.

İzleyelim
Metinleri destekleyen videoları gösterir. Detaylı bilgi için "http://kitap.eba.gov.tr/karekod"

Sayfa Numarası
Sayfaların numaralarının verildiği bölümdür.

1. ÜNİTE

İtalyanca "maniera" sözcüğünden gelen maniyerizm ilk olarak Giorgio Vasari (Corci Vasari) (1511-1574) ile Raffaello Sanzio (Raffael Sanzio) (1483-1520) tarafından "usul" sözcüğü ile eş değer olarak kullanılmıştır. 17. yüzyılda teknik incelemeler ve büyük ustaların taklit etme anlamında kullanılan kelime, 19. yüzyılda da sanatta diçüşi ifade etme anlamında kullanılmıştır. Maniyerizm 16. yüzyılın ortalarından itibaren mimari, resim ve heykeltde kendi ilkelerini ortaya koymuş, Rönesans'ın klasik kalıplarının dışında eserler veren bir akım olmuştur. Rönesans Dönemi'nde kusursuzca uygulanan perspektifi kullanmaktan kaçınan sanatçılar, figürlerin oran ve ölçülerini konusunda deformasyona (büçümbozum) gitmeye sıklıkla başvurmuşlardır. Eserlerde derinlik içinde verilmiş figürler, havada uçar gibi hareketli, ince ve zarif bir şekilde durmaktadır. Resimde konturlar belirgin değildir. Figürler gölge içinde sıklıkla kaybolmaktadır (Görsel 1.4). Heykeltde kırık figürlü kompozisyonlar, sanatçının duygusal durumuna bağlı biçimler yaratmıştır. Özellikle mimari alanda Rönesans'ın dengeli düzeni kaybolmuştur.

Heykelt alanında Benvenuto Cellini'ni (Benvenuto Cellini) (1500-1571) ve Giovanni Bologna'nın (Giovanni da Bologna) çalışmaları önemlidir. Michelangelo'nun Floransa Laurentiano Kütüphanesi girişi ve merdivenleri maniyerist mimarinin önemli örnekleri arasındadır. Rönesans'ın kurallardan vazgeçen sanatçılar kendilerine özgü bakış açıları geliştirmişlerdir. Sanatçılar, içi gereçtikleri, form bozukluklarını, tanırsallığı hissettiren mitolojik tipleri, Hristiyan azizleri ve doğal temaları kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu akımın önemli sanatçıları arasında: Michelangelo, El Greco, Jakopo da Pontormo (Yakob Pontormo), Pieter Veronesi (Peter Veronesi), Francesco Parmigianino (Francesco Parmigiano), Giovanni Battista di Rizzo, Francesco Primaticcio (Francesco Primatiko), Benvenuto Cellini, Giovanni da Bologna bulunmaktadır.

El Greco (1541-1614) Asıl adı Domenico Theotokopoulos'dur (Domenik Theotokopoulos). Girit Adası'nda doğan El Greco, hayatını İspanya'da sürdürmüştür. 1565 yılında Venedik'te Ressam Tiziano ile birlikte çalışmış olan sanatçı, maniyerizm ve Bizans sanatı özelliklerini içiştirmiştir. Eserlerinde Antik Yunan, Bizans mozaik ve ikonaları da gördüğü uzun formları benimsenmiş, dinsel konuları çalışmış ve bu alanda birçok portre yapmıştır. Sanatçı çalışmalarında çizimleri ve konturları kıvrımsı, renkleri de geleneksel kuralları dışında kullanmıştır. Bunun yanında maninin griye çalan tonunu sıklıkla uygulamıştır. Onun eserlerinde uzatılmış figürler, eller, ayaklar ve yüzler tanımlı yapmak için değil daha çok ruhu ortaya çıkarmak için kullanılmıştır. Tablolarındaki yükselen kompozisyonlar modilerden manevi olana doğru sıralanmıştır. Sanatçının "Öğret Kontu'nun Gömülmesi" adlı çalışmasında bu anlayışı görmek mümkündür (Görsel 1.5). Eserde sahne iki bölime ayrılmış, ön taraftaki sahneyi her biri portre gibi duran figürler doldurmuştur. Figürlerin yüzlerinde durgunluk ve derin bir sakinlik vardır. Ortada ise Öğret Kontu'nun cansız bedeni görülmektedir. Kontun cenazesi zengin işlemeli kıyafetler içindeki azizler taşımaktadır. Tablonun üst kısmında ise göklerdeki hareketli bir sahne tasvir edilmiştir.

Görsel 1.4: Çobanların Duası, El Greco, 1560, Prado Müzesi, Madrid

Görsel 1.5: Öğret Kontu'nun Gömülmesi, El Greco, 1568-1569, Santa Teresita Kilisesi, Toledo

15

KİTABIN TANITIMI

Ünite Başlığı
Ünitenin adını
gösterir.

Görsel
Metin içerisinde bahsi
geçen görselleri içerir.

Ünite Numarası
Ünitenin numarasını
gösterir.

MODERNİZM VE MODERN DÜNYA

Sanatçının çalışmalarında figürlerin hareketini anlamak zordur. Tasvir edilen anın öncesi ya da sonrası, sizde bırak-
tıldığı izlenime, renk ve duygusal etkilere önem vermemiş, farklı çalışma teknikleri kullanarak o anı yeniden biçim-
lendirmeye önem vermiştir (Görsel 2.38, 2.39).

Görsel 2.38: Henri Matisse'in 'Büyük Suvarlıkların Dönüşü', 1886, Güzel Sanatlar Müzesi, Prag

Görsel 2.39: J.M.W. Turner'un 'Rain, Steam, and Great Railway Bridge', 1844, Ulusal galeri, Londra

Sanatçı "Asnières Nehri'nde Yıkılanlar" adlı eserinde sıcak bir yaz günü Seine Nehri kenarında eğlenen fabrika işçilerini tasvir etmiştir. Eserde düzeni yakalamak için her bir unsuru tasarlanmış, güçlü ve dengeli bir kompozisyon oluşturulmuştur. İşçilerin dinlenme saatlerini vurgulamak amacıyla güneşin parlaklığından ve nehrin durgunluğundan yararlanmıştır. Sanatçı tablodaki dinginliği ve atmosferi pekiştiren güçlü ton çeşitleri farklı renk ve kombinasyonları ile vermiştir (Görsel 2.40).

Sanatçının önemli eserleri arasında; "Paul Signac'ın Portresi", "Grande Jatte Adası'nda Bir Pazar Günü Öğleden Sonra" (Görsel 2.41), "Profil", "Met Zamanında Dış Liman", "Courbevoie Köprüsü", "La Parade" ve "Sirk" bulunmaktadır.

Görsel 2.40: Camille Pissarro'nun 'Asnières Nehri'nde Yıkılanlar', 1876, Ulusal Galerisi, Londra

Görsel 2.41: Georges Seurat'un 'Grande Jatte Adası'nda Bir Pazar Günü Öğleden Sonra', 1886, Chicago, Sanat Enstitüsü, ABD

Araştırınız 4

İngiliz Ressam James Whistler (Jeyms Whistler) empres- yonizm akımını eleştirmek amacıyla "Eğer, sadece karşısında güldüğünü çizen kişi sanatı olsaydı fotoğrafçı sanat- çıların kralı olurdu." demiştir. Siz de arkadaşlarınızla bu konu hakkında eleştirel bakış açısıyla fikirlerinizi tartışınız.

52

Görsel Alt Yazısı
Görselin ve Tablonun
açıklamasını içerir.

Fark Ediniz
Metinlerde vurgulamak istenen
konuları içerir.

Araştırınız
Ayrıntılı düşünmeyi
sağlayacak konuları içerir.

Ülasm alanında yaşanan gelişmeler sanatın uluslararası bir nitelik kazanmasına zemin hazırla-
mış, sanat artık tek merkezden değil birçok merkezden gelişmeye başlamıştır. Ülasmadaki geliş-
meler sonucunda ülkeler arasında seyahatler çoğalmış, farklı kültürlerin sanatsal anlayışları ve
sanat eserleri daha çok tanınmaya başlamıştır.

19. yüzyılda fotoğraf makinesi, radyo, televizyon gibi buluşların gerçekleşmesi insanlık tarihi
için çok daha hızlı bir gelişimin ve değişimin kapılarını açmıştır. Bu buluşlar topluma birçok
alanda değiştiren sanatsal çalışmaların biçimsel açıdan köklü değişimlere uğramasına neden
olmuştur. Sanatçılar doğa görünümünü çizmenin ötesinde farklı arayışlar içine girmişlerdir.
Sanatçılar doğayı taklit etmenin sınırlarını zorlayan değil aktın sınırlarını zorlayan çalışmalar
yapmaya yönelmişlerdir. Sanatçılar teknolojik imkanları kullanmaya başlamış, aynı işi daha az
zahmet ve maliyetle yapma imkanı bulmuş, bu yeni teknolojiyi de kendi hizmetine almıştır.

Fark Ediniz 3

20. yüzyılın başlarından bugüne kadar ulaşan pek çok mekanik ve elektrikli
alet geniş anlamda kullanılmaktadır. 1880'de Amerika'da 50.000 abone telefon
kullanılmaktadır. 1883'te istisnalar, uzatmalar, fırınlar vs. Viyana'da sergi-
lenmiştir. 1910'da çamaşır makineleri, bulaşık makineleri, ev süpürgeleri
kullanımı sunulmuştur.

Araştırınız 1

İngiltere'de Sanayi Devrimi, 1780'lerde
kütlesel tüketim için makinelerin, fabri-
kalarda kütlesel üretim yapılmasıyla baş-
ladı. Sizce Sanayi Devrimi'nin İngiltere'de
başlamış olmasının nedenleri neler olabilir?

Fabrika sahipleri ve zengin burjuvalar sanatsal eserleri ve objeleri satın almak için önemli paralar harcamaktan kaçın-
mamışlardır. 19. yüzyılda burjuva smiti, resim, heykel, dekoratif sistemler ile müzik ve tiyatro gösterilerine büyük ilgi
göstermiştir. Burjuva sınıfının özellikle portre resimlere duyduğu ilgi fotoğraf sanatının gelişimine katkı sağlamıştır.
Sanatçılar da bu zengin sınıfın isteklerine göre çalışmalar yapmışlardır. Sanayi Devrimi ile beraber farklı kültürlerin sanat
eserleri ile yaşam tarzları Avrupa'da ilgi görmeye başlamıştır. 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren teknolojik gelişmelere
hayranlık duyulmuştur. Yüzyılın ikinci yarısından sonra ise teknolojik gelişmeye karşı zanaatçılık ve el işçiliğini yitkiden
sanat akımları ortaya çıkmıştır. Art and crafts (art and craft-hareketi) sanatlar ve el sanatları bu sanat akımlarından biridir.
1800'lerin sonunda Sanayi Devrimi'nin sanatsal karmaşasına karşı İngiltere'de William Morris (Vilyen Morris)
öncülüğünde ortaya çıkmış olan art and crafts, dönemin ucuz ve kötü seri üretim mallarının niteliksizliğini vurgulamak
göçün el sanatlarını dönmeyi, sanat ile endüstriyi birleştirmeyi amaç edinmiştir. 19. yüzyılda yaşanan bu teknolojik
gelişmeler insan hayatının ve sosyal dokunun değişimini sağlamıştır. Jean François Millet, Gustave Courbet gibi
sanatçılar Sanayi Devrimi'nin insan yaşamı üzerindeki etkilerini inceleyen ve kır hayatının özlemine yanan çalışmalar
yapmışlardır (Görsel 2.15, 2.16). 19. yüzyılın sonuna doğru değişen toplumsal yapıya karşı çıkan sanat akımları ortaya
çıkmış empresyonizm ve kübizm akımları başlıklarını öne sürmüştür. Bu akımların sanatçıların eşyanın gerçek görüldüğü
formların parçalanması yönüne girmişlerdir. 1900'li yılların başında ortaya çıkan kübizm akımı sanatçıları makinesinin
modern hayata getir- diği hareketi ve süratin güzelliğini öven çalışmalar yapmıştır. 1950'li yıllarda toplumdaki değişime
tepki olarak ortaya çıkan pop sanat popüler kültür, insan-teknoloji ilişkisi, kitle iletişim araçlarının etkisi altında değişen
çevresel koşullar ve dünyayı algılama biçimi önem kazanmış, her türlü sıradan nesneler resimlere konu olmuştur.

Görsel 2.15: Terimci Kadın, 1855, Jean François Millet, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Görsel 2.16: Normandiya, Courbet, 1872-1875, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

43

1. ÜNİTE

MODERNİZM ÖNCESİ BATI SANATINA BAKIŞ

.....

Bu ünite

18. yüzyıl öncesi Avrupa'daki sanat akımlarını öğreneceksiniz.

ÖĞRENECEĞİNİZ KAVRAMLAR

Maniyerizm, Barok, Rokoko,
Klasisizm, Neoklasisizm, Romantisizm,
Realizm

Konu Başlıkları

1.1. RÖNESANS SONRASINDA 18. YÜZYILA KADAR AVRUPA'DA GÖRÜLEN SANAT AKIMLARI

1.1

RÖNESANS SONRASINDA 18. YÜZYILA KADAR AVRUPA'DA
GÖRÜLEN SANAT AKIMLARI

A) MANİYERİZM

Etkinlik 1

Aşağıda Rönesans Dönemi sanatçılarından Leonardo da Vinci'nin (Leonardo da Vinsi) "Kayalıklar Bakiresi" adlı tablosu (Görsel 1.1) ile Maniyerizm Dönemi sanatçılarından Francesco Parmicianino'nun (Françesko Parmicanino) "Uzun Boyunlu Meryem" adlı tablosu (Görsel 1.2) verilmiştir. Görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

1. Aşağıda verilen iki tablo arasındaki farkları figürlerin duruşu, renklerin kullanımı ve perspektif açısından karşılaştırınız.
2. İki tablo arasındaki farklılıklar hakkında tartışınız.

Görsel 1.1: Kayalıklar Bakiresi,
Da Vinci, 1483-1485, Louvre Müzesi, Paris

Görsel 1.2: Uzun Boyunlu Meryem,
Parmicianino, 1534-1540, Uffizi Galerisi, Floransa

Avrupa'da 16. yüzyılın başlarından itibaren meydana gelen toplumsal olaylar ve gelişmeler sanatçıları da etkilemiştir. Bu dönemde dinî ve sosyal kurumlar sarsılmaya başlamış, reform hareketleri hız kazanmıştır. Dinî kurumların toplumsal yaşamdaki etkisini kaybetmesiyle sanatçılar yeni arayışlara yönelmiştir. Yüksek Rönesans sanatçılarına göre Yunan ve Roma dönemlerinde yapılan eserlerin taklit edilerek sanatta ulaşabilecek en yüksek seviyeye ulaşıldığı kanısına varılmıştır. Bu durum bazı sanatçıların Klasik Çağ ve Rönesans anlayışından giderek uzaklaşmalarına sebep olmuştur. Ölçü ve simetri Rönesans Dönemi'nde eserlerin temel özelliğini oluşturmuştur. Maniyerizm akımı, Rönesans Dönemi'nin ölçü ve simetri anlayışına karşı bir tepki olarak Floransa'da ortaya çıkmıştır. 1520-1600 yılları arasında etkili olan maniyerizm akımı Rönesans'ın farklı bir yorumu olarak kabul edilmiştir. El Greco'nun (El Gireko) "Tüccarları Kovan İsa" tablosu bu yorumu yansıtan örneklerdendir. (Görsel 1.3). Yüksek Rönesans Dönemi'nin önemli sanatçılarından Michelangelo (Mikelancelo) (1475-1564) Rönesans sanatı ortamında yetişmiş olmasına rağmen sanat çalışmalarındaki yeni tavrı ile Rönesans'ı değişik şekilde yorumlamıştır. Sanatçı "Mahşer" adlı freskunda mavi bir fon önünde aşırı deforme edilen bedenler ve güçlü ışık-gölge kullanımıyla Rönesans'ın özelliklerinden uzaklaşmıştır. Rönesans'ın klasikleşmiş sanat anlayışına ters düştüğü için de büyük tepki çekmiştir. Tepkilere rağmen Michelangelo'nun çalışmalarına hayranlıkla bakanlar da olmuştur. Bunun sebebi ise karmaşık figürlerin diğer sanatçıların da ilgisini çekmesidir. Bu dönemde ortaya çıkan sanat akımına maniyerizm (tarzcılık) denmiştir.

Görsel 1.3: Tüccarları Kovan İsa, El Greco
1570, Ulusal Galerisi, Londra

İtalyanca “maniera” sözcüğünden gelen maniyerizm ilk olarak Giorgio Vasari (Corci Vazari) (1511-1574) ile Raffaello Sanzio (Rafael Sanziyo) (1483-1520) tarafından “üslup” sözcüğü ile eş değer olarak kullanılmıştır. 17. yüzyılda teknik incelikler ve büyük ustaları taklit etme anlamında kullanılan kelime 19. yüzyılda da sanatta düşüşü ifade etme anlamında kullanılmıştır. Maniyerizm 16. yüzyılın ortalarından itibaren mimari, resim ve heykelde kendi ilkelerini ortaya koymuş, Rönesans’ın klasik kalıplarının dışında eserler veren bir akım olmuştur. Rönesans Dönemi’nde kusursuzca uygulanan perspektifi kullanmaktan kaçınan sanatçılar, figürlerin oran ve ölçüleri konusunda deformasyona (biçimbozum) gitmeye sıklıkla başvurmuşlardır. Eserlerde derinlik içinde verilmiş figürler, havada uçar gibi hareketli, ince ve zarif bir şekilde durmaktadır. Resimde konturlar belirgin değildir. Figürler gölge içinde kaybolmaktadır (Görsel 1.4). Heykelde kıvrık figürlü kompozisyonlar, sanatçının duygusal durumuna bağlı biçimler yaratmıştır. Özellikle mimari alanda Rönesans’ın dengeli düzeni kaybolmuştur.

Heykel alanında Benvenuto Cellini (Benvenuto Çellini) (1500-1571) ve Giovanni Bologna’nın (Giovanni da Bolonya) çalışmaları önemlidir. Michelangelo’nun Floransa Laurenziano Kütüphanesi girişi ve merdivenleri maniyerist mimarinin önemli örnekleri arasındadır.

Rönesans’ın kurallarından vazgeçen sanatçılar kendilerine özgü bakış açıları geliştirmişlerdir. Sanatçılar; iç gerçeklikleri, form bozukluklarını, tanrısallığı hissettiren mitolojik tipleri, Hristiyan azizleri ve doğal temaları kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu akımın önemli sanatçıları arasında Michelangelo, El Greco, Jakopo da Pontormo (Jakopa da Pontormo), Pieter Veronese (Pitr Veronese), Francesco Parmigianino (Fırancesko Parmicıyano), Giovanni Battista di Rosso (Covanni Battista di Rosso), Benvenuto Cellini, Francesco Primaticco (Fransesko Pirimatiko), Givanni da Bologna bulunmaktadır.

El Greco (1541-1614): Asıl adı Domenico Theotokopulos’tur (Dominik Theotokopulos). Girit Adası’nda doğan El Greco, hayatını İspanya’da sürdürmüş bir ressamdır. 1565 yılında Venedik’te Ressam Tiziano ile birlikte çalışmış olan sanatçı maniyerizm ve Bizans sanatı özelliklerini kaynaştırmıştır. Eserlerinde Antik Yunan, Bizans mozaik ve ikonalarında gördüğü uzun formları benimsemiş, dinsel konuları çalışmış ve bu alanda birçok portre yapmıştır. Sanatçı çalışmalarında çizgileri ve konturları kıvrırmış, renkleri de geleneksel kuralların dışında kullanmıştır. Bunun yanında mavinin griye çalan tonunu sıklıkla uygulamıştır. Onun eserlerinde uzatılmış figürler, eller, ayaklar ve yüzler tanım yapmak için değil daha çok ruhu ortaya çıkarmak için kullanılmıştır. Tablolarındaki yükselen kompozisyonlar maddi olandan manevi olana doğru sıralanmıştır. Sanatçının “Orgaz Kontu’nun Gömülmesi” adlı çalışmasında bu anlayışı görmek mümkündür (Görsel 1.5). Eserde sahne iki bölüme ayrılmış, ön taraftaki sahneyi her biri portre gibi duran figürler doldurmuştur. Figürlerin yüzlerinde durgunluk ve derin bir sükûnet vardır. Ortada ise Orgaz Kontu’nun cansız bedeni görülmektedir. Kontun cenazesini zengin işlemeli kıyafetler içindeki azizler taşımaktadır. Tablonun üst kısmında ise göklerdeki hareketli bir sahne tasvir edilmiştir.

“

Özellikle Michelangelo zaman zaman tüm alışılmış kurallara karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkış en çok mimaride olmuş ve bu alanda sık sık klasik geleneğin ilişilmez kurallarını bir tarafa atmıştır. Bir sanatçının geçici heveslerine ve buluşlarına hayran olmaya halkı alıştıran ve halkın önüne kendi eski başyapıtlarının benzersiz mükemmeliyetleriyle tatmin olmayan ve durmadan, usanmadan yeni yöntemler, yeni ifade tarzları araştıran bir dehâ örneği koyan kişi Michelangelo’nun kendisidir.

(E.H.Gombrich, Sanatın Öyküsü, 2006, s.362)

”

Görsel 1.4: Çobanların Duası, El Greco, 1560, Prado Müzesi, Madrid

Görsel 1.5: Orgaz Kontu’nun Gömülmesi, El Greco, 1586-1588, Santo Torne Kilisesi, Toledo

Tablolarındaki figürlerde el hareketleri ve jestler anlamlıdır ancak bunlar arasında büyük orantısızlık ve abartı görülmektedir. Peysaj resimleri de yapan sanatçı ayrıca mitolojik konulu tablolar ve portreleri ile de tanınmıştır.

“Çobanların Duası”, “Meryem’in Göğe Çekilişi”, “Yağma”, “Aziz Martin ve Dilenci”, “İsa’nın Vaftizi”, “İsa Zeytin Dağı’nda” sanatçının önemli eserleri arasındadır.

Tintoretto (1518-1594): Sanatçı, babasının mesleğinden dolayı boyacı anlamına gelen “Tintoretto” adıyla anılmıştır. Asıl adı Jakopo Robusti’dir (Yakup Robusti). Tüccarlık da yapan Tintoretto, Ressam Tiziano’nun yanında çalışmıştır. Sanatçı; Meryem, İsa ve havarilerin hayatlarını konu edindiği çalışmaları ile tanınmıştır. Eserlerindeki her şey dram, canlılık, gösteriş ve belirli ölçeklerde verilmiştir. Bazı portrelerinde eller bedenlere gömülmüş gibi durmaktadır. Tintoretto, yaptığı çalışmalarla hem maniyerist hem de barok sanatının temsilcileri arasında gösterilmiştir. “Aziz George ve Ejderha” (Görsel 1.6), “Yaz”, “Bosom’u Keşfeden Kadın”, “Galilee Denizi’ndeki İsa” sanatçının eserlerinden bazılarıdır.

Jakopo Pontormo (Yakup Pontormo) (1494-1557): Dönemin önemli sanatçılarıdır. “İsa’nın Çarmıhtan İndirilmesi”, “Emmausta İsa” (Görsel 1.7), “Venüs ve Aşk Tanrısı”, “Ziyaret”, “Yusuf, Yakup ile Mısır’da” gibi eserleri ile tanınmıştır. O döneme göre alışılmışlığın dışında olan “Baltacı’nın Portresi” (Görsel 1.8) din adamları ve soyluların yerine halkın içinden birinin portresidir. Sanatçı bu çalışmada delikanlının dokunaklı bakışını gerçekçi bir şekilde tasvir etmiştir. “Kırmızı Giysili Kadın” (Görsel 1.9) adlı çalışmada ise tüm dikkatler figürün yüzüne yönelmekte, ellerde ise biçimbozum (deformasyon) kendini belli etmektedir.

Giovanni da Bolognan (1529-1608): Sanatçının çalışmalarındaki figürler kullandıkları mekân içine “S” formunu vermektedir. Bu “S” formuna “Figura Serpentinata” denilmektedir. Havada durur vaziyette betimlediği “Merkür” adlı çalışma sanatçının en ünlü eserlerindendir.

Görsel 1.6: Aziz George ve Ejderha, 1558, Tintoretto, National Gallery, Londra

Görsel 1.7: Emmausta İsa, 1525, Pontormo, Uffizi Galerisi, Floransa

Görsel 1.8: Baltacı'nın Portresi, Pontormo 1528, Paul Getty Müzesi, Los Angeles

Görsel 1.9: Kırmızı Giysili Kadın, Pontormo 1533, Stadtische Galerie, Frankfurt

Etkinlik 2

Aşağıdaki tabloda Rönesans Dönemi'nin (Görsel 1.10) ve maniyerizm akımının (Görsel 1.11) bazı özellikleri verilmiştir. Verilen örneğe göre boş bırakılan yerleri doldurunuz.

	RÖNESANS	MANİYERİZM
	 Görsel 1.10: Madonna, Raphael, 1513, Gömal Galerisi, Dresden	 Görsel 1.11: San Giovanni Evangelista ve San Francesco, El Greco, 1600, Uffizzi Galerisi, Floransa
Rönesans (Görsel 1.10) ve Maniyerizm (Görsel 1.11) Dönemi Eserlerini Karşılaştırma		
Konu	Mitolojik (Dinsel)	Dinsel
Oran	İdealize, Kusursuz	
Kompozisyon		Dağınık, Huzursuz
İçerik	Normal, İdeal	
Madde	Doğal	
Renk		Mat Renkler
Manzara	Doğal	

B) BAROK

Avrupa 17 ve 18. yüzyıllarda amansız çatışmaların ve şiddetli savaşların olduğu bir dönem yaşamıştır. Buna rağmen bu dönemde akıl ve imgelem, bilimsel araştırmalar ile sanatsal yaratıcılık ön planda tutulmuştur. Barok, 1580-1750 yılları arasında Avrupa'da görülmüş ve Rönesans sanat anlayışına tümüyle karşıt şekilde gelişmiş bir sanat akımıdır. Özellikle Roma'da etkin olan barok sanat daha sonraları Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde etkisini göstermiştir. Resim, heykel, mimari, müzik ve edebiyat alanlarında etkili olan barok kendine has bir anlayış ortaya koymuştur.

Barok, Portekiz dilindeki "barocca" sözcüğünden gelmektedir. Barok, kendisinden sonra gelen sanat eleştirmenlerinin sanatı aşağılamak amacıyla da kullandıkları bir sözcüktür. Mecazi olarak ise garip, gülünç ve tutarsız anlamlarına gelmektedir. Barok, Klasik Dönem idealizminin yerini sakin bir güzelliğe bıraktığı 16. yüzyılın sonunda moda olan yapmacık üsluba tepki olarak ortaya çıkmıştır. Barok sanat, Rönesans Dönemi'ndeki denge kavramının ve uyumlu ölçülerin tam tersi olan, büyük biçim karşıtlıkları ile yaşam bulan bir hareketliliklerdir. Bu dönemde mimari, heykel, resim, ışık ve gölgenin birleşmesiyle yeni bir mekân duygusu elde edilmiştir. Barok sanat; karmaşık gibi görünen ancak sistematik bir tasarım, renk, ışık ve gölgenin gösterişli bir şekilde ifade edilmesidir. Rönesans Dönemi'nden farklı olarak daha açık ve serbest bir üsluba sahiptir. Barok sanatçıları aşırı süsleme, ölüm korkusu, yaşama sevinci, yaşadığımız dünya, öbür dünya gibi antitez ve karşıtlık içeren konulara büyük ilgi duymuştur. Barok sanatçıları imparatorlar, krallar, papalar ve prensler kendi saraylarına çekmek için büyük çaba sarf etmiş ve bu dönemde sanatçılar güçlü bir şekilde himaye edilmiştir. Bu himaye edilmenin sonucu olarak sanatçılar kilise ve devlet hizmetinde mucize ve görkemli mitolojisini yaratmışlardır. Barok sanat bu yönüyle saray ve kilise sanatının gösterişli bir yansıması olarak karşımıza çıkmıştır.

a) Mimari

17. yüzyılda sanat ve sanatçıların koruyucuları arasında din adamları ön sıralarda olmuştur. Bu yüzyılda din adamları yaptırıkları çeşitli yapılarla Roma kentini yeni ve görkemli binalarla donatmışlardır. Kilisenin yeniden artan gücü bu yapılarda etkilerini açıkça belli etmiştir. Bazı bazilikalar tümüyle yıkılırken bazılarında ise esaslı bir şekilde yenileme yapılmıştır. Yenilenen bazilikaların içleri mermer ve alçı süslemelerle kaplanmış olup dışlarına da yeni bir yüz giydirilmiştir. Rönesans Dönemi'nin merkezî planlı yapıları yerlerini uzunlamasına düzenlenmiş yapılara bırakmıştır. Uzunlamasına düzenlenen eserlerin apsis bölümünün üstü bol ışıklı kubbelerle kapatılmıştır. Barok mimarlık anlayışında geometrik formların yanında iç ve dış büyük formlar da alan düzenlemelerinde birlikte kullanılmıştır. Antik Yunan ve Roma dönemlerinden etkilenme görülmesine rağmen çatı ve cephe sistemlerinde bulunan kıvrımlı sütunlar ile yapıların görkemli alınlıklarında farklılıklar görülmektedir. Bu mimari elemanlar içe ve dışa doğru hareket ve dalgalanma yaratacak şekilde kullanılmıştır. Bu anlayışla yapılan ilk eser olan Gesu Kilisesi barok mimarlığının öncü eseri olarak kabul edilmektedir. Giacomo Borazzi de Vignola'nın (Ciakomo Boradzi da Vinyola) 1568 yılında tamamladığı eser; asimetrik planı, ışık-gölge oyunları ve süslü cephe kullanımı ile dönemin yeniliklerini barındırmaktadır (Görsel 1.13, 1.14).

Görsel 1.13: Gesu Kilisesi kubbe içi (ayrıntı), İtalya

Barok üslupla yapılan mimari eserlerde heykel ve resmin kaynaşması devam etmiş, eserlerin tavan resimlerinde de mimari çizimler söz konusu olmuştur. Ancak bunlar derinlik etkisi uyandıracak biçimde eğrilip bükülerek kaçış noktasına doğru yükselmekte, ortadaki hareketli figürler ise sanki gök boşluğunda uçuşmaktadır. Seyirci artık tavan yüzeyini fark etmemekte, kapalı bir mekân içinde bulunduğunu unutmaktadır. Kubbe içlerinde ve tavan süslemelerinde abartılı perspektif kullanımıyla yapılan resimlerde sonsuzluk amaçlanmış, gösterişli insan tasvirlerinin yanında çeşitli biçim ve çiçek formlarındaki kabartmalara yer verilmiştir.

Park Ediniz 1

Görsel 1.12: Nur-ı Osmaniye Camii, İstanbul

18. yüzyıldan itibaren Osmanlı sanatı Batı sanatından etkilenmiş ve Barok üslupta birçok mimari eser yapılmıştır. Bu eserlerden birisi de 1748-1755 yılları arasında yapılan Nur-ı Osmaniye Camii'dir.

Görsel 1.14: Gesu Kilisesi dış görünümü, İtalya

Alabildiğince geniş olarak tasarlanan meydanlar ile bu meydanlara yapılan çeşmeler önemli eserlerdendir. Bu meydanlarda şenlikler, dinî törenler ve tiyatro gösterileri yapılmış; heykeller ise bu yapıların birer parçası olarak kullanılmıştır. Barok meydanlar bu dönemde gücün simgesi olarak görülmüştür. Rönesans'ın perspektif anlayışı bu dönemde de geçerli olmuş ve bu şekilde görseelliği güçlü, mekânı yumuşatıcı, süslü ve tiyatral açıklıkların bulunduğu meydanlar oluşturulmuştur (Görsel 1.15).

Görsel 1.15: San Pietro Meydanı, Roma

Görsel 1.16: Versailles Sarayı, Fransa

Görsel 1.17: San Carlo Alle Fontane (ayrıntı), Roma

Versailles (Versay) Sarayı'nın küçük kilisesi ile aynalı galerisinin bazı bölümlerini yapan Jules Hardoin Mansart (Jul Harduan Mansar) (1646-1708) dönemin ünlü mimarları arasındadır. Mansart, sarayın bu kısımlarını 1682 yılına kadar tamamlamıştır (Görsel 1.16). Binanın etrafı iki km uzunluğunda bir parkla çevrilmiştir. Burası dönemin en büyük eğlencelerinin yapıldığı bir yer olmuştur. Parkın içine mermerden yapılmış çok sayıda heykel konmuştur.

Barok mimarının önde gelen temsilcilerinden olan Francesco Borromini (Fırançesko Boromini) (1599-1667) dünyevi gerçekliğin sınırsız sonsuzlukta olduğunu düşünmüştür. Statik çizgileri çember şeklinde betimleyen sanatçı elips ve düz hatları dalgalar hâlinde betimlemiştir. Yaptığı "Carlo Alle Guattro Fontane" (Karlo Alle Guadro Fontane) adlı kilisede haç şekilli planı oval biçimde tasarlamıştır. Ovali ise haça benzetmek için yapıtında eğri hatlar kullanmayı tercih etmiştir. Bu şekilde eserinde iç ve dış bükümlü eğriler meydana getirmiştir. İç ve dış cephelerde uygulanan bu hareketlilik Rönesans ve maniyerizmin düz cephelerinde hareketin sonsuzluğuna kendini kaptırmıştır (Görsel 1.17).

b) Resim

Barok mimaride görülen girinti çıkıntılık ve dolayısıyla ışık-gölge, resim sanatına da aynen yansımıştır. Yüzeylerin parçalanması ve yüzeylerin üzerinde yer verilen ayrıntılar doğa incelemeleri esas alınarak resimde de uygulanmıştır. Barok resim sanatında hacim ifadeleri ışık-gölge ile elde edilmiştir. Kapalı kompozisyonların yerini açık kompozisyonlar almış ve kompozisyonlar hikâye etme düşüncesi ile düzenlenmiştir. Resimlerin konusunu dinsel ve mitolojik unsurlar oluşturmuştur. Bunun yanında süs, abartılı ipekli kumaşlar, boya ve dans da resim çalışmalarına konu edilmiştir. Hareketli figürler topluluğu süslü saray ve kır atmosferi içinde verilmiştir. Boya güzelliği resimde sanat değeri olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde manzara resmi sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Resimlerde çizginin yerini toprak renk geçişleri, açıklığın yerini belirsizlik almıştır. Her şey gölge içinde kalmış ve figürler kuvvetli ışık-gölge ile vurgulanmıştır.

Michelangelo Merisi Caravaggio (Mikelancelo Merisi Karavaccio) (1573-1610): Bazı sanat tarihçileri açısından barok resmin en önemli sanatçıları arasında gösterilen İtalyan ressamdır. Sanatçının önemli özelliklerinden birisi kendisinden önce de kullanılan “chiaroscuro” (ışık-gölge karşıtlığı, aydınlık-karanlık) tekniğini geliştirmiş olmasıdır.

Bu tekniği kullanan Caravaggio, ışık-gölge kullanımıyla eserlerindeki dramatik görüntüleri güçlendirerek gerçeklik betimlemesinden uzaklaşmamıştır. Sanatçı gerçeğe uygun olarak kullandığı imgelerle dünyayı aslına sadık kalarak betimlemeyi arzu etmiştir. Gerçekçi etütleri yansıttığı eserlerinde keskin bir doğallık ve yaşamın trajik etkisi vardır. En neşeli ve mutlu anları resmettiği tablolarında ise hüznü ve melankolik bir hava görülür. İyi bir gözlemci olan sanatçı, figürlerini gerçek hayattan almış ve onları yakından tanırçasına betimlemiştir. “Şam’a Dönüş” adlı eserini kariyerinin zirvesinde iken yapmıştır. Bu eserde, ilahi bir ışık hüznünün üzerine yansımaları atından düşen ve bunun bir uyarı olduğunu düşünen Aziz Paul’un Hristiyan oluşu anlatılmıştır (Görsel 1.18).

“Emmaus’ta Yemek” (Görsel 1.19), “San Mathew’in Çağırılışı”, “Thomas’ın Kuşkusu” sanatçının en önemli eserlerindendir.

Görsel 1.18: Şam'a Dönüş, Caravaggio, 1601, Santa Maria del Popolo Kilisesi, İtalya

Görsel 1.19: Emmaus'ta Yemek, Caravaggio, 1601, Ulusal Galerî, Londra

“

Din dışı resimler için günlük yaşamdan sahneler seçer, din konulu yapıtlarında da halkın içinden seçtiği kadın ve erkekleri kullanır. Büyük, mitolojik olayları Roma kentinin günlük yaşamı içinde verir. Caravaggio, başroldeki figürleri ışıkla vurgulayarak etkiyi yükselten, böylelikle de resimlerinin büyümlü bir havaya bürünmesini sağlayan ilk sanatçıdır.

Gina Pischel, Sanat Tarihi Ansiklopedisi s. 466

”

Görsele 1.20: Prens Carlos, Velasquez, 1636, Prado Müzesi, Madrid

Diego Velasquez (Diyego Velaskes) (1599-1660): Barok Dönem’de İspanya’da tanınmış olan en önemli saray ressamlarından biridir. Portre çalışmalarında büyüklük, gerçeklik ve içtenliği bir arada kullanmıştır. Eserlerinde güçlü pozlar, keskin gözlem anlayışı, göz alıcı renkler (pembe ve gümüş) ön plandadır ve ayrıca ten rengini olduğu gibi vermesi sanatçının önemli özelliklerindendir. İnsanları en doğal hâllerıyla tasvir eden sanatçı ışık ve gölgeyi ustaca kullanmış, dış çizgileri vurgulayarak biçimi çevre öğelerinden ayırmıştır. Saray ressamı olmasına karşın günlük yaşamdaki çelişkileri gösteren gerçekçi konularda da çalışmıştır.

Sanatçının eserlerinde ışık, değişik tonların bıraktığı etki aracılığı ile “optik bir gerçeklik” yaratacak biçimde işlenmiştir (Görsele 1.20). Yakından bakıldığında karmaşık gibi duran lekelerden uzaklaşıldıkça her lekenin anlam kazandığı görülmektedir. Sanatçının önemli görevlerinden birisi de kral ve ailesini resmetmek olmuştur. Çalışmalarında aile üyelerini; asil, ağırbaşlı, abartılı duygulu ve aşırı gösterişli kıyafetler içinde göstermiştir. “Arachne Efsanesi” (Görsele 1.21) adlı tablosunda günlük yaşamı işleyen sanatçı “Breda’nın Teslimi” (Görsele 1.22) adlı çalışmasında ise yenilen, dağınık ve morali bozulmuş Hollanda askerleri ile şık giyimli, düzenli, soylu ve galip gelen İspanya askerlerini tasvir etmiştir. Eserlerinden bazıları “Yumurta Pişiren Yaşlı Kadın”, “At Üstünde Dük”, “Kraliçe Mariana’nın Portresi”, “Nedimeler” (Las Maninas), “Sevillalı Su Satıcısı” ve “Çarmıhtaki İsa” dır.

Görsele 1.21: Arachne Efsanesi, Velasquez, 1615, Prado Müzesi, Madrid

Görsele 1.22: Breda’nın Teslimi, Velasquez, 1634-1635, Prado Müzesi, Madrid

Peter Paul Rubens (1577-1640): Barok sanatın en etkili ve en iyi sanatçılarından biridir. Hollandalı olan ressam aynı zamanda diplomat, akademisyen ve iş adamı olarak da tanınmıştır. Dinsel ve mitolojik konuları betimlediği tablolarında atılgan, duygusal, dinç, gösterişli, süslü ve enerjik bir üslup görülmektedir. Mitolojik ya da dinsel bir konuyu tasvir ederken figürlerin canlılığına ve bedenselliklerine yoğunlaşmış, bu yolla doğaüstü dünyayı insan deneyimlerinin kavrayışı içine almayı denemiştir. Kompozisyonlarında çizgiden ziyade renklendirmeye dikkat etmiş, resimlerinde antik dinamizme önem vermiştir. Eserlerinde güçlü hareket ve renk zenginliği ile “C”, “S” biçiminde düzenlenen kompozisyonlar dikkat çekmektedir.

Barok sanatta biçim bozmayı ilk kez Rubens denemiştir. Tablolarında renk ve hareket öğelerini ışık-gölge ile güçlendiren sanatçı kendine özgü bir anlatımı tercih etmiştir. “Kızının Portresi”nde görülen insan tenine özgü renk karışımını başarılı bir şekilde uygulamıştır (Görsel 1.25). Burada kızının yüzünü canlıymış gibi tasvir eden sanatçı, neşeli ifadeyi ve saç dalgalarını verirken ışık-gölgeden faydalanmıştır.

Eserlerinden bazıları “Amazonlar ve Yunanların Savaşı”, “Samson ve Delilah”, “Aşk Bahçesi”, “Venüs İle Adonis”, “Paris’in Yargılanması”, “Masumların Katli” ve “Çarmıhtan İndiriliş”tir.

Görsel 1.25: Kızının Portresi, Rubens, 1618, Gemaldegalerie, Lihtenştayn

Hermes Van Rijn Rembrandt (1606-1669): Hollanda’nın yetiştirdiği en önemli ressam ve baskı ustalarından birisidir. Eserlerindeki konuları genellikle İncil tarihi, portreler ve manzara çalışmaları oluşturmaktadır. Sanatçının insana dair her şeyin güzel yanını görme konusunda eşsiz bir yeteneği vardır. En şiddetli konuları tasvir ederken hiç ürkmemiş hatta kendine özgü yeteneği ile sanat tarihinin en önemli otoportrecilerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Sanatın eziyetli, içe dönük, etkileyici ve romantik yönünü eserlerinde yansıtmıştır. Işık-gölge arasındaki tezatlığı portre çalışmalarında da yansıtmıştır. Genellikle yaşlı kişileri konu edindiği portre çalışmalarında ışık daima yüze vurmuş, yüzde bulunan kırışıklıklar dahi belli olmuştur. Tablolarında bulunan figürlerin daha fark edilebilir olması için ışığı daima onların olduğu yöne doğru vermiştir.

Görsel 1.23: Gece Devriyesi, Rembrandt, 1642, Rijk Müzesi, Amsterdam

Görsel 1.24: Otoportre, Rembrandt, 1669, Ulusal Galerisi, Londra

Sanatçı; eserlerinde zengin tezatlıklar içindeki ışık-gölge, parlak ve donuk renkler, çok çeşitli pozlar, yüz ifadeleri ile resim alanına farklı yönlerden giren ve çıkan hareketleri kullanarak gözü bir o yana bir bu yana çeken karmaşık bir mekân tasarımı içinde, nefes kesici bir atmosfer yaratma çabasıdır. Sanatçının “Gece Devriyesi” adlı çalışması ışık-gölge karşıtlığını yansıtan önemli yapıtlarındandır (Görsel 1.23). Eserlerinden bazıları “Otoportre” (Görsel 1.24), “Doktor Tulph’un Anatomi Dersi”, “Hastaları İyileştiren İsa”, “Üç Çarmıh”, ve “Samson’un Kör Edilişi”dir.

“

Mona Lisa bile sonsuza dek gülemez. Oysa Rembrandt’ın üstün portrelerinde kendimizi gerçek karşısında buluruz. Onların ılıkliğini, ilgi gereksinimlerini, yalnızlık ve acılarını duyumsarız. Rembrandt’ın özportrelerinden çok iyi tanıdığımız bu keskin ve değişmez bakışlar herhâlde insanın yüreğine işleyebiliyordu.

E.H. Gombrich, Sanatın Öyküsü s.332

”

Johannes Vermeer (1632-1675): Hollandalı olan ressam janr (günlük hayat resimleri) türünde yaptığı resimlerle tanınmıştır. Eserlerinin çoğunda günlük yaşamdan sahneler ve ev işleri yapan kadınlar görülmektedir. Işığı çağdaşlarından farklı olarak kullanan sanatçı mavi ve sarı rengi alışılmadık şekilde uygulamıştır. Sanatçının obje ve çevre çizgisinin dışındaki ışık parlamalarını çok ufak inci benzeri noktalarla yakalama yöntemi benzersizdir. “İnci Küpeli Kız” adlı çalışmasında bu özelliklerini ortaya koymuştur (Görsel 1.26).

Görsel 1.26: İnci Küpeli Kız, Vermeer, 1660, Maurithuis Müzesi, Hollanda

Görsel 1.27: Delf Manzarası, Vermeer, 1660, Maurithuis Müzesi, Hollanda

Johannes Vermeer yaptığı tablolarda insanlarla izleyici arasına bir mesafe koymuştur. Figürler tablonun kenarlarına değmez ve hep merkezdedir. Mekân onun çalışmalarında figürlerin etrafını süslemekten öte başlı başına bir aktör konumundadır. Bazı eserlerinde figürler mekânın birer parçası gibi durmaktadır. Yani sahne insanın tamamlayıcısı değil insan sahnenin tamamlayıcısıdır. Çalışmalarında parlak renkleri kullanan sanatçı, canlı tonlarla çok titiz ve yavaş çalışarak gün ışığı ile aydınlatılmış ortamları ele almıştır. Manzara resimlerinde gri rengi özenle kullanmıştır (Görsel 1.27). Eserlerinden bazıları “Mutfak Hizmetçisi”, “Tartı Tutan Kadın”, “Virginal Başındaki Kadın”, “Süt Boşaltan Kadın”, “Nakış İşleyen Kız”, “Memur ve Gülen Kız”dır.

c) Heykel

17. yüzyılda kendine ait özellikleri ile öne çıkan barok heykel sanatının en önemli özelliği, bu dönemde yapılan heykellerin Rönesans Dönemi'ne göre çok daha hareketli ve canlı olmasıdır. Eserlerdeki figürler hareketli, zarif ve rahattır. Heykeller özellikle meydanlara ve çeşmelere yapılmış olmakla birlikte sarayların bahçeleri ile kiliselere de yapılmıştır. Diyagonal plana göre yapılmış olan heykeller çok yönlü olarak algılanmakta ve bu halleri ile insanı çevresinde dolaşmaya zorlamaktadır. Heykellerde ışık-gölge oyunları, jest, mimik ve elbise kıvrımları oldukça abartılı bir şekilde verilmiştir. Koşan, dans eden, savaşa hazırlanan insanların üzerlerindeki elbiselerin kıvrımları rüzgârda dalgalanıyormuşçasına verilerek coşku ve anlatım güçlendirilmiştir. Mermer, tunç ve nadiren de olsa ahşap malzemenin kullanıldığı eserlerin bazıları parlak görünmeleri için cilalanmıştır. Heykellerin yüz ifadelerinde duygusallıkla beraber korku, şehvet ve ilahi mutluluk bir arada görülmektedir. Bu ifadelerin figürler üzerinde gösterilmesi sanatçı için çok önemlidir.

Lorenzo Bernini (1598-1680): Barok heykel sanatının önemli sanatçılarından birisidir. Çalışmalarında beyaz mermer üzerine vuran kırmızı ve sarı renkleri, mermerin dinsel saflığını ön plana çıkarmaktadır. Önemli eserlerinden birisi de “Azize Teresa'nın Vecdî” adlı çalışmasıdır. Bu eserde dinî bir konuyu ele alan sanatçı; kumaş kıvrımlarındaki hareketlilik, iki figürün bağlantısı, hareketlerdeki incelik ve uyum öyküdeki tüm heyecanı adeta canlı hâle getirmektedir. En ince ayrıntısına kadar işlenmiş mermer figürler canlı gibi durmaktadır (Görsel 1.28).

Görsel 1.28: Azize Teresa'nın Vecdî, Bernini, 1645-1652, Santa Maria Della Vittoria Kilisesi, Roma

Sanatçının bir diğer ünlü yapıtı ise “Apollo ve Daphne” adlı eseridir. Figürler arası bağlantılar, hareketlerdeki incelik ve uyum, heyecana eşlik eden soldan sağa yükseliş bu çalışmanın en önemli özelliklerindendir (Görsel 1.29). Barok heykel sanatçıları arasında Alessandro Algardi (Alisandro Algardi), Pierre Püje (Piyer Püje), François Girardon (Fırançis Girardo), Gregorio Hernandez (Gıregori Hernandes), Antonie Coysevoks (Antoni Koyzevoks), Andreas Schlütter (Andire Şöliter) bulunmaktadır.

C) ROKOKO

Fransızca “rocaille” kelimesinden türemiş olan rokoko “deniz kabuğu veya kabuk benzeri biçimlerden oluşan içi boş bir şekerlemeye” verilen isimdir. Rokoko 1730-1780 yılları arasında başta Fransa olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde de etkisini göstermiş bir sanat üslubudur. Bazı eleştirmenler tarafından birçok açıdan barokun devamı olarak nitelendirilmiştir. Şatafatlı, aşırı süslemeci, dekoratif, kaygısız, zarif, cazibeli, esprili bir üslup olarak tanınmıştır. Barok sanatın karmaşık ve kıvrımlı biçimlerini benimsemiş olan rokoko biçimsel olarak doğrusal çizgileri değil baskın bir şekilde “S” kıvrımlarını kullanmıştır. Resim sanatı yapıların tavan ve duvarlarında abartılı, gerçeklik duygusunu yitirmiş bezemelere (Görsel 1.30) dönüşmüştür. Heykelin iç mekânda kullanılması, dönemin yaşam biçimini konu alan temaların ele alınması rokokonun önemli özellikleri arasındadır.

Görsel 1.29: Apollo ve Daphne, Bernini, 1622-25, Santa Maria Kilisesi, İtalya

Rokoko Dönemi’nde sanatçılar eserlerinde çok sayıda yinelenen temaları kullanmayı tercih etmişlerdir. Resimlerde kullanılan figürler genellikle şatafatlı giysilerle betimlenmiş ve figürlerin davranışlarına masalsı bir hava verilmiştir. Duyarlılığa daha fazla önem veren gökyüzü mavisi, gül pembesi gibi renklerin kullanımı tercih edilmiştir. Rokokoda rahatlık, canlılık, doğalcı gözlemcilik ve benzetmecilik gibi özellikler baskın olmuştur. Konular dinî ve siyasi alandan değil sanatsal yaratıcılığın kullanıldığı alanlardan seçilmiştir. Eserlerde kullanılan figürlerin etrafını son derece zengin doğa betimlemeleri almıştır. Özellikle aristokratların çok benimsediği rokoko Fransa’da doğmuş ve gelişmiş olmasına rağmen en güçlü örneklerini Almanya’da göstermiştir. Herhangi bir düzene bağlı olmayan, simetrik düzenleri reddeden bir tarz olan rokoko formları barok formlara göre daha hafif detaylara sahiptir. 1770 yıllarına doğru yerini yavaş yavaş neoklasik akıma bırakmıştır. Üslubun en önemli temsilcileri arasında Jean Antoine Watteau (Jan Antoni Wattaü) (1684-1721), Jean Honore Fragonard (Honor Fıragonart) (1732-1806), Françoise Boucher (Fırancois Boche)(1703-1770) ve Johann Baptist Zimmermann (Johan Baptis Zımrman) (1680-1758) gösterilmektedir.

Görsel 1.30: Son Yargı, Zimmermann, 1746-1754, Wies Hacı Kilisesi (ayrıntı), Almanya

Ç) KLASİSİZM-NEOKLASİSİZM (Yeni Klasikçilik)

Park Ediniz 2

Aşağıda Roma Dönemi (Görsel 1.31, 1.32) ile Neoklasisizm Dönemi'nde (Görsel 1.33) ve Barok Dönemi'nde (Görsel 1.34) yapılan eserlerin görselleri verilmiştir. Bu eserleri cephe düzeni açısından karşılaştırınız ve neoklasisizm akımının bu eserlerden hangi yönlerden etkilenmiş olabileceği hakkındaki görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.31: Concordio Tapınağı, İtalya

Görsel 1.32: Madaleine Kilisesi, Fransa

Görsel 1.33: Karrausel Zafer Takı, Almanya

Görsel 1.34: Villa Pasini, İtalya

Klasisizm Rönesans dönemi sanatı geleneklerini benimseyen eserler verme anlayışındaki sanat akımıdır. 16. yüzyılın başlarında İtalya'da, 17. Yüzyılda ise Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinde görülmüştür. Klasisizm akımın sanatçıları çalışmalarında perspektif, ışık-gölge, plan,ölçü, ve kompozisyon gibi resim sanatının temel kurallarına bağlı kalarak çalışmalar yapmışlardır. Aristokrasinin sanatı olarak da bilinen akım soyluluk, akılcılık, uyum, sınırlılık, evrensellik, denge ve güzellik gibi unsurları barındırmaktadır. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Klasisizm akımı antik sanata dönüş anlayışındaki Neoklasisizme ilham kaynağı olmuştur. Fransız İhtilali'nden sonra milliyetçilik duygularının ağır bastığı romantik resimler yapılmaya başlanmıştır. Bu çalkantılı yıllarda Paris'te ortaya çıkan ve Jacques Louis David'in (Jak Luis Dayvid) öncülük ettiği yeni bir sanat üslubu ortaya çıkmıştır. Antikiteyi (Eski Yunan ve Roma) ve onun yüce değerlerini yeniden canlandırmayı amaç edinen bu yeni üsluba neoklasik sanat akımı denmiştir. Neoklasisizm 1770-1830 yılları arasında Avrupa'da özellikle de Fransa'da etkili olmuştur. Bu akım sanatçıları rasyonellik ve akıl tarafından idare edilen bir sanat özlemi duymuşlardır.

Rokoko akımının aşırı süslemeci anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkan neoklasisizmde Antik Çağ'a ait olduğu düşünülen mutlak ve sıkı standartlardaki sanat anlayışına geri dönüş bilinçli olarak ele alınmıştır. Sanatçıları barok öncesi dönemlerdeki saf güzelliğe yönelmiş; abartılı, şaşalı eserler vermekten kaçınmışlardır. Kazılar sonucunda ortaya çıkarılan Herculanium (Herkulanum) ve Pompei şehirleri ile klasik dünyaya duyulan ilgi de artmıştır. Özellikle Alman sanat tarihçisi ve kuramcısı Johann Winckelmann (Jon Winkelman) Yunan sanatının asil sadeliğini ve sakin ihtişamını ısrarcı bir şekilde savunarak bu dönem sanatçılarını etkilemiştir.

a) Mimari

Antik Çağ'a duyulan ilgi mimari eserlerde de kendini açık bir şekilde belli etmiştir. Bu dönemde Antik Yunan ve Roma dönemlerinde yapılan mimari eserler incelenmiş, bu eserlerin kopyaları yapılmıştır. Özellikle zafer takları, tiyatrolar, tapınaklar ve saraylar incelenerek bu yapıları yeniden yorumlama yolu tercih edilmiştir. Bu dönemde kır evleri, belediye binaları, köşkler ve korumaların inşalarında Klasik Dönem yansımaları görülmüştür. Mimari eserlerin cephelerindeki düz çizgiler, Klasik Yunan Dönemi sütunları, kemer, alnlık ve friz (duvar süsleri) gibi mimari öğeler yeniden yorumlanmıştır. Yapılar sade, düzenli ve ölçülü olarak inşa edilirken form her şeye hâkim olmuştur. Eserlerdeki şekiller birbirlerinden ayrılmış, cephelerde yeniden kavranabilen yan yana pencereler ortaya çıkmıştır. Yapılardaki yansımlar ortadan kalkmıştır. Eserlerdeki şekil, sağlamlık ve kalıcılık önemli hâle gelmiş ve şekillerin üstünlüğü cephelerde kendini belli etmiştir. Klasik mimaride düz çizgi ve doğru açı kullanımı sadeliği de beraberinde getirmiştir.

Andrea Palladio (Andire Paladyo) (1508-1580), yaptığı çalışmalarla klasisizm akımının öncülerinden sayılmıştır. Yapmış olduğu eserlerde çevre ve yapı birbirlerine bağlı özellikleri ile ele alınmıştır. “Villa Rotonda” adlı yapı en ünlü eserlerinden birisidir. Bu eserin öne çıkan özelliklerinden birisi eserin dört cephesinin de aynı şekilde yapılmış olmasıdır. Eser Roma’daki ünlü Pantheon Tapınağı’nı anımsatırçasına yuvarlak bir merkezi çevrenin etrafına yerleştirilmiştir. Yeni Klasik Dönem’in önemli mimarları Robert Adam (Rabirt Edim), Pietro Bianchi (Piet Biyanki), Pierre Alexandre Vignon’dur (Pier Aleksandır Vignon).

Araştırınız 1

Barok, rokoko ve neoklasik akım Osmanlı mimarisini hangi yönlerden etkilemiştir? Araştırınız ve sonuçları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

b) Resim

Geçmişe özlem olarak ortaya çıkan neoklasik resimde çizgisel üsluplar formla bütünleşmiş, antik biçimler öne çıkmıştır. Neoklasik resim anlayışında ışık-gölge, perspektif ve derinlikten çok rokokonun yapaylığına karşılık konular güçlenmiş; kahramanlık, cesaret, namus gibi ahlaki fikirler ön plana çıkmıştır. Sanatçılar tasvirlerinde kahramanlık hikâyelerini vermeye çalışmışlardır. Bu tasvirlerde önceki akımların çekici renk ve tonlarıyla oynanmış, akıcı ve esnek resimsel tekniklerinin yerine daha ciddi konuları içeren, daha derli toplu, daha nesnel bir anlayış benimsenmiştir.

Jacques Louis David (Yagues Lui David) (1748-1825): Neoklasik resmin kurucusu olan David aynı zamanda sanat danışmanlığı da yapmıştır. Eserlerinde belirsizliğe yer vermeyen sanatçının figürlerinde mimikler ve vücut dili her şeyi anlatırçasına tasvir edilmiştir. David’in sanatında klasisizm tümüyle çizgisel bir sanata dönüşmüştür. Sanatçı, resmi bir göz ziyafeti durumuna getiren bütün görsel etkilere ve ödünlere karşı çıkmıştır. Çalışmalarında tasvire önem veren sanatçı; elleri, ayakları, püskülleri belirgin bir şekilde vererek insan vücudundaki parlaklığı ön plana çıkarmıştır. Keskinlik ve nesnellik yalnızca en belirgin olan esasları göstermek, bu yoğunluk içinde ifadesini bulan entelektüel enerji, yenilikçi orta sınıfın “stoacılığı” klasisizm ile son derece iyi bir şekilde örtüşmektedir. Eserlerinin birçoğuna Fransız İhtilali kahramanlarını konu edinmiştir. Bu portrelerde direkt ve kararlı bakışlar vardır. Eserlerinde İlk Çağ etkileri ve arkeolojik doğrular kendini belli etmektedir. Sanatçının önemli eserleri arasında “Marat’ın Ölümü”, “Napolyon’un Alpleri Geçışı” “Madam Recamier” gösterilebilir.

Etkinlik 3

“Horas Kardeşlerin Yemini” (Görsel 1.35) adlı çalışma David’in önemli eserleri arasında gösterilmektedir. Aşağıdaki metni okuyunuz, soruları cevaplayınız.

David’in “Horas Kardeşlerin Yemini” adlı tablosu klasisizmin rokokoya karşı zaferinin anıtsal bir simgesi olarak ortaya çıkar. Fransız İhtilali’nin de desteklediği klasisizm, Devrim’in yurtseverlik ve yiğitlik ülkülerini, Romalı vatandaşlara özgü erdemleri ve cumhuriyetçi özgürlük düşüncelerini en iyi temsil eden akım olarak öne çıkmıştır. Eserde görülen özgürlük, vatan aşkı, yiğitlik ve kendini feda etme duygusu akımın özelliklerini yansıtmaktadır.

1. Metne göre eserin konusu nedir?
2. Eseri görsel açıdan incelediğinizde karşılaştığınız tezatlıklar nelerdir?
3. Eserde Antik Yunan ve Roma etkilerinin kullanıldığı unsurlar nelerdir?
4. Görsele göre neoklasik sanat üslubunun özellikleri nelerdir?

Görsel 1.35: Horas Kardeşlerin Yemini, 1784, David, Louvre Müzesi, Paris

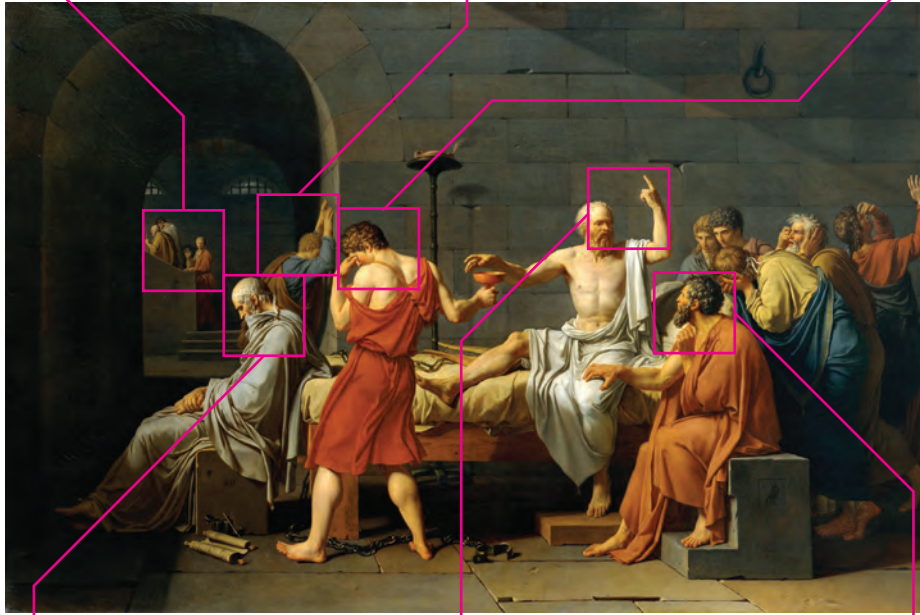
Ziyareti tamamlayanlar: Müritleri üzgün bir şekilde mekânı terk ederken gölge içinde bilinmeyen bir yere doğru yürümektedir.

Koridordaki adam Apollodos'tur. Sokrates onu yanından uzaklaştırmıştır. Yas tutar hâlde ve gölgelerin içine yerleştirilmiştir.

Kâseyi tutan adam: Ölüme şahitlik etmesi için gönderilen görevlidir. Verilen cezanın adaletsizliğini temsil etmektedir.

Platon: Sahnede yaşanan trajediyi sadece Platon sakın karşılamıştır. Sahnedeki drama sırtını dönmüş ve derin düşünceye dalmıştır.

Sokrates'in eli: Son saatlerini ruhun ölümsüzlüğünü tartışarak geçirmektedir. Eli ile sonsuz varlık dünyasının olduğunu belirtmektedir. Sağ eli ile de zehir kâsesini almaktadır ve soğukkanlı bir duruşa sahiptir.

Oturan adam: Sokrates'in en yakın arkadaşlarından olan Crito'dur.

Görsel 1.36: Sokrates'in Ölümü, David, 1787, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Sanatçının "Sokrates'in Ölümü" (Görsel 1.36) adlı tablosu en önemli eserlerinden biridir. Sokrates savunduğu fikirler yüzünden "Atinalı gençleri kötü etkilemek" suçu ile hüküm giymiştir. Sözlerini geri alması şartı ile idamdan kurtulup sürgüne gönderilmeyi kabul etmeyen Sokrates idama mahkûm edilmiştir. Bu eserde neoklasik sanatın kendine has özelliklerinden olan kahramanlık teması işlenmiştir. Sokrates'in enerjik duruşu ile yanındakilerin hüznünlü figürleri tezatlık teşkil etmektedir.

Ressam David'ın öğrencilerinden olan Jean Auguste Dominique Ingres (Jan Augusto Dominik İngers) (1780-1867) model üzerinden yaptığı çalışmalarla tanınmıştır. Yaptığı olduğu tarihî resimleri portrelerinden üstün tutan sanatçı geometriye önem vermiş, desenlerini çizgi ile sonlandırmıştır. Çalışmalarında çarpıcı etki oluşturmak için fon kısımları gölge biçiminde uygulamıştır (Görsel 1.37). "Türk Hamamı", "Köle ile Odalık", "Kaynak" ve "Homeros'un Tanrılaştırılması" sanatçının eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 1.37: Madame Moitessier, Ingres, 1856, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

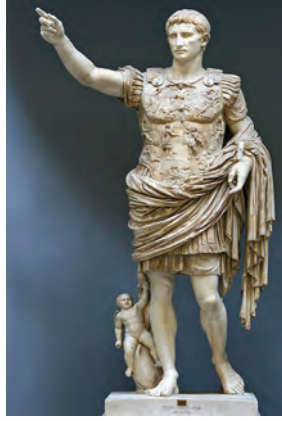
c) Heykel

Park Ediniz 3

Aşağıda Antik Yunan (Görsel 1.38), Roma (Görsel 1.39) ve Neoklasisizm (Görsel 1.40, 1.41) dönemlerine ait heykel örneklerinden görseller verilmiştir. Örnekleri; konu, biçim, anatomi, oran ve kullanılan malzeme açısından değerlendiriniz.

Görsel 1.38: Disk Atan Adam, Ulusal Müze, Roma

Görsel 1.39: İmparator Agustus, Vatikan Müzesi, Roma

Görsel 1.40: La Fayette, Athenaeum, Boston

Görsel 1.41: George Washington, Virginia, Amerika

Konularını Antik Yunan mitolojisi, Roma heykelleri, özgürlük ve kahramanlığın oluşturduğu klasik heykel sanatında barok sanatın dinamik ve hareketli figürlerinin yerini; durgun, sakin, ağırbaşlı heykeller almıştır. Akıl ön plana çıkarılarak daha dengeli ve ölçülü eserler verilmiştir. Sanatçılar doğa gözlemlerinin yanı sıra iç ve dış gerçekliğin betimlenmesine önem vermiştir. Heykellerin en belirgin özellikleri biçim düzenlemeleri ve akıcı olarak yapılan çizgileridir. Heykel çalışmalarında Antik Çağ, Yunan ve Roma heykelleri örnek alınmıştır. Heykel yapımında kullanılan temel malzeme ise mermerdir. Mermerler eserlerin daha parlak görünmesi için cilalanmıştır. Bu dönemin önemli heykelticileri arasında Antonio Canova (Antoni Canova), Jean Antoine Houdon (Jan Antoni Houdon) (Görsel 1.42), Albert Bertel Thorvaldsen (Albirt Bertel Torvaltsen), Thomas Bank (Tamis Benk) gösterilmektedir.

Eugene de Blaas (Öjene de Blas) (1843-1931): Akademik Klasizm akımının önde gelen İtalyan ressamlarından. Babasından resim dersleri alan sanatçı eserlerinin çoğunu Venedik'te yapmıştır. Eserlerinde genellikle Venedik'in günlük yaşamını konu edinen sanatçı bu tür çalışmaların öncülerinden kabul edilmiş, ilk sergisini bu şehirde açmıştır. Blaas çalışmalarında Venedik sosyetesinin yaşantıları ile ilgili tablolar yapmıştır. Bu çalışmalarının yanı sıra günlük yaşamla ilgili portreler ve şehir kesitli tablolar yapmıştır. Eserleri arasında "Çiçek Sepetli ve Leylak Rengi Elbiseli Kız" ve "Su Taşıyan Kız" bulunmaktadır.

Görsel 1.42: Voltaire, Houdon, 1781, Bibliotheque de Paris, Fransa

D) ROMANTİZİZM

1800-1900 yılları arasında resim, şiir ve edebiyat alanlarında etkisini göstermiş olan sanat akımıdır. Adını Orta Çağ "romans"larından (Latin kökenli öykü ve söylence) alan romantizm akımı yaklaşık yüz yıl boyunca özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa başta olmak üzere Avrupa'nın büyük bir kısmında etkili olmuştur. Bu dönemde salt rasyonelliğe ve akla güvenmeyen sanatçılar; ruhun, hayallerin ve duyguların önemini vurgulamayı amaç edinmişlerdir. Akıldan çok duygulara seslenen romantizm; heyecan, coşku ve özgürlük tutkularını dile getiren bir akımdır.

Bireyciliği ve idealizmi savunan romantizm akımı neoklasizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Antik Çağ'ın klasisizmi romantizmden etkilenen sanatçılara göre fazla idealize olmuştur. Mecazi anlatımları tabiata yüklemek bu dönemin en önemli özelliğidir. Tabiat resimleri Almanya'da sınırsızlığı ve hürriyeti simgelerken Fransa'da savaşların getirdiği yıkımları anlatmak için kullanılmıştır. Akımın genel özellikleri arasında duygusallık, akıl dışıcılık, heyecan, içgüdü, öznelcilik, sezgi, ifade, yalnızlık, doğa sevgisi, geçmişe özlem (Orta Çağ) gibi temalar yer almaktadır. Eugene Delacroix (Yücin Delakrua) ve Goya gibi sanatçılar sağlam desen ve çizgiselciliğe karşı rengi ön plana çıkarmışlardır. Delacroix, kompozisyonda renklerin daha etkileyici ve tanımlayıcı olduğunu savunmuş, doğu gezilerinde ışık fenomenini daha derinlemesine inceleyebilme fırsatını yakalamıştır. Açık hava ressamlığını teşvik eden sanatçıların önde gelenlerindendir. Motiflerinde de çokça doğu unsurları ve figürleri kullanan Delacroix, Fransız zihninin egzotik ve yabancı şeylere olan özlemini yansıtmıştır (Görsel 1.43, 1,44). İspanyol sanatçı Goya ise bilinmeyen bir dünyaya ait sahneler çalışırken "İspanya İç Savaşı"nın dramatik anlarını eserlerinde canlandırmaya çalışmıştır. Fransız ordusunun İspanya'yı işgali, işgalcilerin Madrid'de birçok masum kişiyi kurşuna dizmesi Goya'yı derinden etkilemiştir. Goya, bu toplu kırımı konu olan "3 Mayıs 1808" adlı yapıtında zafer sarhoşu Fransızların aksine savaşın neden olduğu felaket ve haksızlıklara vurgu yapmıştır. Dönemin önemli sanatçıları John Cohnstable (Jon Konstaybıl) (1776-1837), William Turner (Wilyım Törnır) (1775-1851) William Blake (Wilyım Blayk) (1757-1827), Antoine Jean Gros'tur (Antuan Jen Gros) (1771-1835).

Görsel 1.43: Cezayirli Kadınlar, Delacroix, 1834, Louvre Müzesi, Paris

Görsel 1.44: Fas Sultanı ve Heyeti, Goya, 1862, Emil Georg Bührle Koleksiyonu, Zürich (Zürih)

Francisco Goya (1746-1828): Yaşadığı dönemin en güçlü sanatçılarından olan İspanyol ressamdır. Romantizm resim akımının öncülerinden ve aynı zamanda karikatürist olan sanatçı saray ressamlığı da yapmıştır. Yerleşik resim anlayışının aksine kendine özgü formülleri olan sanatçı resim alanındaki yenilikçi kişiliği ile tanınmıştır. Portre çalışmaları ile de tanınan Goya, kendisinden sonra gelen 19. yüzyıl sanatçıların etkilemiştir. Fransız aydınlanmacılığından etkilenmiş, görünüm ve tutum en çok ilgisini çeken alanlar olmuştur. İspanyol halk yaşamını, haydutları, renkli karnavalları, boğa güreşlerini, insanların umudunu, yaşını, hayal kırıklığını, saflığını ve insanın insana yaptığı eziyetleri renkli ve dramatik bir şekilde anlatmıştır. Bu nedenle Fransa'nın İspanya'yı işgal etmesini konu alan çok sayıda gravür çalışması yapmıştır. "Giyinik Maya" (Görsel 1.45), "Çıplak Maya", "Uçan Balon", "Salıncak", "Kraliçe" eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 1.45: Giyinik Maya, Goya, 1800, Prado Müzesi, Madrid

E) REALİZM (Gerçekçilik)

Bilim, sanayi ve teknolojiye gerçekleşen gelişmeler insanlar arasında bir ilerleme umudu yaratmış ve bunun sonucunda görsel olanın tek gerçek olduğu pozitivist bir düşünce oluşmuştur. 19. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan ve Almanya, Rusya, Hollanda ve Amerika’da görülen realizm akımı sanat ve edebiyat alanlarında etkili olmuştur. Realizm akımının önderi “Resim somut bir sanattır ve sadece gerçek olanı içermektedir.” diyen Gustave Courbet’tir (Gustav Kurbe). Realist sanatçılar; Antik Yunan ve Roma dönemlerine hayranlık duyan, klasisizm ile Orta Çağ’ın sakinliğine özenen ve hayal güçlerine sığınan romantisizm sanatçılarından aksine yaşanan anı ve ortamı yücelterek gerçeği olduğu gibi yansıtmaya çalışmışlardır. Realistlere göre gerçek ve sosyal olaylar dikkatlice izlenmelidir. Sanatın amacı ideal ve estetik olanın yerine gerçek olanı göstermektir. Akımın sanatçıları sadece sanat alanında değil sosyal alanda da oluşan yapıyı sona erdirmeye amacı taşımışlardır.

Görsel 1.46: Irgatlar, Millet, 1857, Dorsay Müzesi, Paris

Görsel 1.47: Üçüncü Sınıf Vagon, Daumier, 1864, Baltimore

Sanatçıların konularını genellikle portreler, gündelik yaşamlar, toplumsal gerçekler, yozlaşma, yoksulluk, insan duyguları ve doğal manzaralar oluşturmuştur (Görsel 1.46, 1.47). Akımın sanatçıları arasında Gustave Courbet (Gustav Courbe) (1819-1877), Honore Daumier (Hono Dami) (1808-1879), Jean François Millet (Jan Fransua Mile) (1814-1875), Baptiste Camille Carot (Baptiste Gami Kahot) (1796-1875), Pier Auguste Renoir (Piyer Augusto Renuva) (1841-1919) ve John Jonstable (Jon Jonstaybl) (1776-1837) bulunmaktadır.

Bilgi Notu 1

Barbizon Okulu: Paris yakınlarında bulunan Fontainebleau (Fontanbileu) ormanının çevrelediği Barbizon köyü civarında yaşayan aydınlanmacı sanatçıların kurduğu sanat okuludur. Bu okulun sanatçılarının çalışma konuları genellikle Fontainebleau ormanı ve çevresidir. Bu okulun sanatçıları doğada ve açık havada çalışma geleneğini başlatmışlardır. Akımın kurucusu Theodore Rousseau’dur (Teodo Husso). Barbizon Okulu sanatçıları doğa ve manzarada insan etkisi olmadan gördüklerini çizmeyi amaçlamışlardır. Bu nedenle “açık hava” resmi kavramı ortaya çıkmıştır. Gözleme bağlı kalmak, atmosfer ve ışık etkilerine önem vermek, doğaya hayran ve tutkun olmak akımın sanatçılarının özelliklerindendir.

Jean François Millet (1814-1875): Manzara resminden figüre geçen, çalışmalarında endüstrileşmeyle birlikte yok olmaya başlayan köy yaşamının son karelerini yansıtan Fransız resim sanatçısıdır. Yapıtlarında mütevazı şekilde tarlalarda çalışan kadın ve erkekleri tüm gerçekliği ile tasvir etmiştir. Eserlerine köylülerin haysiyetini, sert mizacını yansıtırken bunlara dramatik ve simgesel anlamlar yüklememiş aksine eserlerinde sakinlik ve dinginlik hâkim olmuştur. Sanatçı “Sürüsü ile Birlikte Çoban” adlı çalışmasında toprak rengi tonlarındaki renkleri kullanarak resimlerinde karanlık, karamsar ve melankolik bir atmosfer yaratmıştır. Bu tabloda sürüsü ile yalnız bir şekilde olan çoban düşüncelere dalmış bir figür olarak tasvir edilmiştir (Görsel 1.48). “Harman Savuran”, “Ekmek Pişiren Kadın”, “Angelus” “Tohum Eken”, “Çalılık ve Köylü Kızlar” sanatçının eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 1.48: Sürüsü ile Birlikte Çoban, Millet, 1864, Orsay Müzesi, Paris

Etkinlik 4

Aşağıdaki tabloda maniyerizm (Görsel 1.49), barok (Görsel 1.50), romantizm (Görsel 1.51) ve realizm (Görsel 1.52) akımlarına ait görseller verilmiştir. Görselleri inceleyerek boşlukları doldurunuz.

	Maniyerizm	Barok	Romantizm	Realizm
Akımlar ve Görseller				
	Görsel 1.49: İsa'nın Sünneti, Barocci, Louvre Müzesi	Görsel 1.50: Arkadyalı Çobanlar, Poussin, Louvre Müzesi	Görsel 1.51: Halka Yol Gösteren Özgürlük, Delacroix, Louvre Müzesi	Görsel 1.52: Angelus, Millet, Louvre Müzesi
Konu			Kahramanlık	
Renk Kullanımı				Toprak rengi ve ufukta gri
Işık ve Perspektif				
Figürlerin Durumu	Havada uçuşur şeklindedir.			

Gustave Courbet (1819-1877): Realizm akımının önde gelen sanatçılarından. Courbet'in anlayışında İncil'den hikâyeler, tarihî ya da edebî olayların yeri yoktur. Sanatçı daha çok gündelik hayattan olayları resmetmiştir. Ona göre sanatçı gördüğü ve dokunduğu nesneleri tasvir etmelidir. Sanatçının “Taş Kırıcılar” adlı eseri realizm akımının kurallarının görüldüğü bir çalışmadır (Görsel 1.53). Eserlerinde ölüm, yaşam, keder, okyanus gibi konuları işleyen sanatçı ebat olarak da büyük boyutlu tablolar yapmıştır. Çalışmalarında katı ve gerçek olanı, insanların büyüleyici olmayan sade yaşamlarını portrelemiştir. “Günaydın Bay Courbet” adlı eserinde sırtında şövesi ve resim malzemeleri ile doğada çalışmaya, resim yapmaya giden bir sanatçının bir arkadaşı ile karşılaşmasını konu edinmiş, insanları sade ve doğal hâlleri ile betimlemiştir (Görsel 1.54). “Aşkın Kaynağı”, “Sanatçının Atölyesi”, “Çiçekçi Kadın”, “Ormanst’a Cenaze” ve “Normandiya” “Deniz” sanatçının eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 1.53: Taş Kırıcılar, Courbet, 1849, Ulusal Kütüphane, Paris

Görsel 1.54: Günaydın Bay Courbet, Courbet, 1854, Fabre Müzesi, Montpellier

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) AŞAĞIDAKİ CÜMLELERDE BOŞ BIRAKILAN YERLERE DOĞRU SÖZCÜĞÜ YAZINIZ.

1. Rönesans ustalarına öykünen, resim ve heykelde insan bedenlerinin bilinçli olarak deformasyona uğratıldığı döneme denir.
2. Borromini, Bernini, Rubens ve Rembrandt gibi sanatçılar
Dönemin temsilcileridir.
3. Düşünsel temelini Alman Sanat Tarihçisi Wickelmann'ın oluşturduğu dönem 'dır.
4. Maniyerist sanatçıların öncüsü 'dur.
5., Ressam Francisco de Goya'nın öncülüğünü yaptığı sanat dönemdir.

B) AŞAĞIDAKİ AÇIK UÇLU SORULARIN CEVABINI İLGİLİ ALANLARA YAZINIZ.

6. Barbizon Okulunun sanat anlayışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

7. Maniyerizm Dönemi'nin figürle ilgili görüşü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

8. Romantisizm sanatında neden Orta Çağ'a özlem teması sıklıkla işlenmiştir? Belirtiniz.

.....

.....

.....

9. Antik Yunan ve Roma heykelleri ile Neoklasik Dönem heykellerinin benzer yönleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

C) AŞAĞIDAKİ ÇOKTAN SEÇMELİ SORULARI OKUYUNUZ VE DOĞRU SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ.

“Düzgün olmayan inci” anlamına gelen barok “barucco” teriminden türemiştir. Barok sanat 17 ve 18. yüzyıllarda bütün Avrupa’da etkisini göstermiştir. Akımın sanatçıları kendilerini Rönesans’ın varisçileri olarak ilan edip onun normlarını kabul ettiklerini iddia etmekle birlikte bu değerleri öz ve anlam olarak sistematik bir şekilde çığnemişlerdir. Rönesans ne kadar dengeli, aşırılıktan uzak, ağırbaşlı, mantıklı ve akla yakın bir üslupsa barok da o kadar hareketli, heyecanlı, coşkulu, yenilik heveslisi, sonsuzluk ve sınırsızlığa büyük eğilimi olan, aykırılıkları ve bütün sanat biçimlerini cüretli olarak kaynaştıran bir üslup demektir. Bir önceki devrin sakın ve kendine hakim olmasına karşılık barok alabildiğine çarpıcı, coşkun ve gösterişliydi.

10. Metne göre aşağıdakilerden hangisi barok sanatın özelliklerinden değildir?

- A) 17 ve 18. yüzyıllarda görülmüştür.
- B) Akımın sanatçıları Rönesans sanatının mirasçıları olduklarını iddia etmişlerdir.
- C) Konularını dinî temalar oluşturmuştur.
- D) Anlamını “barucco” sözcüğünden almıştır.
- E) Coşkunluk, sonsuzluk ve yenilik özellikleri arasındadır.

11. Rönesans ve barok akımıyla ilgili metinde verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Rönesans sanatı coşkuludur.
 - B) Barok sanat dengeli bir anlayışa sahiptir.
 - C) Sonsuzluk ve sınırsızlık Rönesans’a özgüdür.
 - D) Barok sanat ağırbaşlı ve mantıklı bir anlayışı benimsemiştir.
 - E) Barok, aykırılıkları cesaretle olarak kaynaştırmıştır.
- 19. yüzyılın ortalarında özellikle Fransa’da etkili olmuştur.
 - Neoklasisizm ve romantisizme tepki olarak ortaya çıkmış sanat üslubudur.
 - Önemli sanatçıları arasında Millet ve Courbet bulunmaktadır.
 - Sanatçılar özellikle köylü ve işçilerin hayatlarını tüm çıplaklığı ile betimlemişlerdir.

12. Yukarıda bazı özellikleri verilen sanat üslubu hangisidir?

- A) Barok
- B) Rokoko
- C) Realizm
- D) Rönesans
- E) Maniyerizm

13. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Barok heykel sanatında durağanlık yoktur.
- B) Formların uzaması ve figürlerdeki deformasyon maniyerizm resim sanatının en belirgin özelliğidir.
- C) “3 Mayıs 1808” adlı eser Fransızlara karşı direnen İspanyollar için yapılmıştır.
- D) Maniyerizm, Rönesans sanatının ölçü ve simetri anlayışına karşı çıkmıştır.
- E) Bernini barok sanatın mimarideki önemli temsilcilerindendir.

14. Aşağıdaki sanatçı-dönem eşleştirmelerinden hangisi doğrudur?

- A) John Jonstable-Romantisizm
- B) Bernini- Rokoko
- C) David-Maniyerizm
- D) Rembrant-Realizm
- E) Andrea Palladio-Barok

15. Aşağıda yapılan sanatçı-eser eşleştirmesinden hangisi yanlıştır?

- A) David-Horas Kardeşlerin Yemini
- B) Vermeer-Sokrates’in Ölümü
- C) Diego Velasques-Nedimeler
- D) Vermeer-Süt Döken Kadın
- E) El Greko-Çobanların Secdesi

2. ÜNİTE

MODERNİZM VE MODERN DÜNYA

Bu ünite

1. Modernizmi,
2. Avrupa sanatının gelişim sürecini,
3. Sanayi Devrimi'nin getirdiği yeni toplum düzeninin sanata yansımalarını,
4. İzlenimcilik ve geç izlenimcilik sanat akımlarını,
5. İzlenimcilik ve geç izlenimcilik sanat akımları arasındaki ilişkiyi öğreneceksiniz.

ÖĞRENECEĞİNİZ KAVRAMLAR

Modernizm, Sanayi Devrimi,
Empresyonizm,
Post-empresyonizm

Konu Başlıkları

- 2.1. MODERNİZM VE MODERNİZMİ DOĞURAN NEDENLER:
SANAYİ DEVRİMİ VE SANATA OLAN YANSIMALARI
- 2.2. SANATTA ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA AÇILIMLAR VE
KLASİK SANATTAN KOPUŞ

2.1

MODERNİZM VE MODERNİZMİ DOĞURAN NEDENLER:
SANAYİ DEVRİMİ VE SANATA OLAN YANSIMALARI

A) MODERNİZM

Etkinlik 1

Aşağıda Avrupa sanatı ile ilgili toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal kavramlar verilmiştir. Kavramları okuduktan sonra verilen soruları arkadaşlarınızla tartışınız.

“Fotoğraf makinesinin icadı, Aydınlanma Çağı, Coğrafi Keşifler, düşünce özgürlüğü, Fransız İhtilali, telefonun icadı, modern, modernizm, Sanayi Devrimi, sanat akademileri”

1. Verilen kavramların anlamları ile ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.
2. Fotoğraf makinesinin icadının resim sanatına etkileri neler olabilir?
3. Modern ve çağdaşlık kavramları size neyi çağrıştırmaktadır?
4. Aydınlanma ve düşünce özgürlüğü sanatı hangi yönlerden etkilemiştir?

Çağdaş, çağa uygun ve asri anlamlarına gelen “modern” sözcüğü Latince “modernus” (şimdi), Fransızca “moderne” sözcüklerinden geçişerek günümüze kadar gelmiştir. Eskiden yeniye geçiş, deneysel ve geçmişten uzaklaşan anlamlarına da gelen modern, daima çağdaş görüşü ifade ederken modern sanat, geleneksel olmayan en son sanat çalışmalarını ifade etmektedir. Modernist, modern sanat ve üslupları doğrultusunda çalışan sanatçı ya da sanatsal tercihleri bu yönde olan kişiye denmektedir. Modernizm çağdaşlık ve yenilikçilik olmasına rağmen çağdaş anlayışa uyarak yapılan sanat görüşünü ifade etmektedir. Modernizm, Batı’nın kendine özgü şartlarının sonucunda aydınlanma fikrine bağlı olarak kiliseye ve onun ürettiği düşünce yapısına karşı modern bilimi ve akla dayalı bir uygarlık tasarımı öneren değişimin adıdır. Zamanla sosyal hayata, bilime, toplumsal örgütlenmelere hâkim olan modernizm kavramı daha çok düşünce, sanat, eleştiri ve edebiyat alanında ortaya çıkan akımlar için kullanılmıştır.

Modernizm 18. yüzyılın ortalarından 19. yüzyılın ortalarına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Modernizmin doğuşundaki önemli etkenlerden olan Rönesans Dönemi düşünürleri modern sözcüğünü antik toplum ve devlet ayrımı yaparak genelleştirme yoluna gitmişlerdir. Bu genelleştirme ile beraber Batı toplumu ve Batılı olmayan toplumlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 15. yüzyıldan itibaren modernizm kavramı Batı toplumunun sahip olduğu nitelikleri açıklamak amacıyla sadece aydınlanma düşüncesi için değil sömürgecilik ve Avrupa emperyalizmi için de kullanılmıştır. Modernizm diğer yenilikler gibi toplumlar tarafından hemen kabullenilmemiştir. Rönesans’ın araştırmacılık, kuşkuçuluk, ussallık gibi kavramlarının sorgulanmaya başladığı döneme “Erken Modernizm” denmektedir. İnsanın aklı ile yaşadığı dünyanın arasında bağ kurmasında etkili olan modernizm, Fransız İhtilali’nin getirdiği sosyal, politik, ekonomik ve kültürel alanlardaki değişimle beraber modern yaşama geçişte önemli rol oynamıştır.

Ekonomik gerçekler ve sosyal olaylar sanatın üslupsal gelişimi ile ilişkilidir. Endüstri Devrimi de modern yaşama geçişte önemli rol oynayan etmenlerden birisidir. Özellikle makine-insan ilişkisi hayatın içinde yeni yapılanmalar oluşturmuş, insan emeği ve iş gücü daha da değer kazanmıştır. 18 ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretime uygulanması, buhar gücüyle çalışan makinelerin yapılmasıyla aletten makineye geçilmiş, bununla beraber geleneksel üretici durumunda olan insanın yerini makineler almaya başlamıştır. Doğrudan somut teknikler üzerine atılan yeni teoriler modern yaşamı etkilemiş, yeni keşifler ve buluşlar modernizme geçişte önemli rol oynamıştır. Coğrafi Keşifler, sanayileşme, köyden kente göç, kitle iletişim araçları, ulus devletler ve toplumsal hareketler modernizmi etkileyen unsurlardandır.

Modernizm ve modern sanatın gelişimine etki eden en önemli unsur fotoğraf makinesinin icadıdır (Görsel 2.1). 19. yüzyılda fotoğraf sanatçıları ressamların yaptıkları resimlerin görevlerini de yüklenmiştir. Bu nedenle sanatçılar yavaş yavaş fotoğrafın giremeyeceği alanları bulmak zorunda kalmışlardır. Bu hâliyle fotoğraf modern sanatın itici güçlerinden biri olmuştur.

Görsel 2.1: Eski bir fotoğraf makinesi

19 ve 20. yüzyıllarda toplumsal değişimin yanı sıra bilim, sanat ve teknoloji de çok hızlı değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Bu dönemdeki gelişmelere bağlı olarak birbirini takip eden ve birbirine karşıtlık gösteren çok sayıda sanat akımı ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın ortalarından itibaren görülmeye başlanan empresyonizm, post-empresyonizm (geç izlenimcilik) gibi sanat akımları ile 20. yüzyılda görülen arkaizm, sembolizm, nabiler, yeni sanat (art nouveau), fovizm ve kübizm gibi akımlar dünyayı bir öncekinden daha fazla değiştirme ve ona biçim verme isteğinde bulunmuştur. Bu yüzyıllarda sanat öğretici ve zevk verici olmaktan çok bireyselliğin ifadesi olmuştur. Sanatta fotoğrafik gerçeklikten ziyade zamana, algıya ve ışığa göre değişen bir anlayış hakim olmuştur. Modernizm; sanat, bilim ve teknoloji gibi alanlarda ürettiği formlarla toplumu yapılandırmaya çalışmıştır. Yarattığı bu genel formüllerle evrenselliği yakalama ve dünyayı kurtarma iddiasında olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan itibaren modernizm düşü hızla yıpranmaya başlamış; ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda yeni düzenlenmelere ihtiyaç duyulmuştur. 1960'lardan itibaren sanat, felsefe, din, toplum, kültür alanlarında postmodernizm adı altında yeni bir yapılanma dönemi başlamıştır.

Park Ediniz 1

Postmodernizm: Edebiyat, mimarlık, müzik, moda, doğa bilimleri, felsefe ve sanat açısından çok yönlü bir kavram ya da söylemi içerir. Modernizme karşı bir tutum ya da modernizmin aşılması olarak da tanımlanmaktadır.

Bilgi Notu 1

Görsel 2.2: Daguerre fotoğraf makinesi

1826'da Fransız araştırmacı Joseph Nicephore Niepce (Josef Nikopher Nieps) ışıktaki kararlı kaybolmayan ilk görüntüyü elde edince fotoğrafın mucidi olarak tarihe geçmiştir. Niepce'nin, üzerine lavanta esansında erittiği gümüş bromürlü bir karışım sürdüğü cam levhayı kendi yaptığı makinesine takarak evinin penceresinden bahçesini 8 saat pozlandığı bu fotoğraf bugün Teksas Üniversitesinde saklanmaktadır. 1833'te ortağı Niepce'nin ölümünden sonra devraldığı bilgi mirasını çok iyi kullanan Jacques Monde Daguerre (Jekus Monde Dakür), negatifsiz direkt pozitif çekmeyi başararak ilk kullanılabılır görüntüleri elde etmiştir. Sodyum hiposülfid kullanarak üçüncü banyoyu bulmuştur. Daguerre sadece bir kopya çıkarabildiği çoğaltılamayan bu fotoğrafları 1839'da ilk kez sergilemiştir (Görsel 2.2).

B) YENİ ÇAĞ'DAN 20. YÜZYILA AVRUPA SANATININ GELİŞİM SÜRECİ

Avrupa sanatında 15. yüzyıla kadar soyut ve tartışmaya kapalı, kutsal kitaplardan alınan sembolik tarzda dinî temaların egemen olduğu bir sanat anlayışı hâkim olmuştur. Bu dönemde soylu aileler sanatçılara sipariş eserler yaptırmaya başlamıştır. 15. yüzyılda özellikle İtalya ve çevresi sanat açısından en verimli dönemini yaşamıştır. 1453 yılında İstanbul'un Sultan II. Mehmet tarafından alınmasıyla başlayan Yeni Çağ, Fransız İhtilali'ne kadar sürmüştür. 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanat anlayışında insanı temel alan Antik Çağ felsefesine yönelinmiş ve sanatta hümanist bakış açısı hâkim olmuştur. Yeni Çağ'da siyasal ve toplumsal düşüncesi dinsel düşünceden kurtarıp bilimsel düşüncesi ön plana alan çalışmaların başlamasıyla dinî öğeler ile bilimsel öğeler bir arada kullanılmıştır. Avrupa'da feodalite güç yitirmiş, reform hareketleri başlamış, kilise ve din adamları düşünce dünyasında önemini kaybetmiş, merkezîyetçi krallıklar güçlenmiştir. Coğrafi Keşifler'in yapılmasıyla (Görsel 2.3) Avrupa devletleri ekonomik yönden güç kazanmaya başlamıştır. Avrupa'da matbaanın kullanılmaya başlanmasıyla yeni fikirler de insanlara daha hızlı ve etkin şekilde ulaşmıştır (Görsel 2.4).

Görsel 2.3: Coğrafi Keşifler Avrupa ülkelerinin zenginleşmesini sağlamıştır.

Görsel 2.4: Matbaanın kullanılması birçok kültürel gelişmeye zemin hazırlamıştır. 1468, Fransa Müzesi

15. yüzyıldan itibaren İtalya başta olmak üzere Avrupa’da Orta Çağ sanatının fikirleri ve biçimleri terk edilmiştir. Sanatçıların çalışmalarında Antik Yunan ve Roma sanatlarına dönüş başlamıştır. Sanatçılar yeni şeyler keşfetmek için hekimlerle çalışarak insan bedenini, matematikçilerle çalışarak da geometriyi çözmeye çalışmışlardır. “Yeniden Doğuş” anlamına gelen Rönesans ile birlikte 15 ve 16. yüzyıllarda sanat ortamında yenilenme ve canlanma görülmüştür. Bu çağda sanat ve düşünce alanında özgürlükler görülmeye başlanmıştır. Sanatçılar eserlerine imza koymaya başlarken sanatçı kişilikleri de önem kazanmaya başlamıştır. Çalışmaların konuları dinî ve mitolojik temalar olurken (Görsel 2.5) kişi ya da grup çalışmaları (Görsel 2.6) ile ev yaşantıları en ince ayrıntılarına kadar çalışılmıştır. Kusursuzluk, denge, uyumlu oranlar ve zarafet gibi Rönesans sanatının özellikleri çalışmalarında görülmüştür.

Görsel 2.6: Çocuk Oyunları, Bruegel

Avrupa’da 16. yüzyılın ortalarında görülen siyasi ve toplumsal olaylar sanatçıları etkilemiş, sanatçıların farklı arayışlara girmelerine neden olmuştur. Bu arayışlar sonucunda farklı anlatım biçimleri ile Klasik Dönem ve Rönesans anlayışından uzaklaşma başlamıştır. Özellikle Rönesans Dönemi’nin ünlü sanatçısı Michelangelo, yaptığı çalışmalarla Maniyerizm Dönemi’nin (1520-1600) başlamasına öncülük etmiştir. Bu dönemde Rönesans anlayışındaki kusursuzluk, denge ve uyum, yerini deformasyona (biçimbozum) bırakmış; figürlerde orantısızlık ve formlarda uzamalar görülmüştür. Bu anlayış 16. yüzyıl boyunca devam etmiştir (Görsel 2.7). Avrupa sanatında 17. yüzyılın başlarında görülmeye başlayan barok 18. yüzyılın ortalarına kadar (1600-1750) etkisini sürdürmüştür. Sanatta coşkunluk, hareket, karmaşıklık bu dönemde görülen en önemli üslup özellikleridir. Heykel ve mimariye kabarcık süsleme ve kıvrımlar görülürken resimde insan ve meleklerin göğe yükselmeleri güçlü bir perspektif uygulamasını beraberinde getirmiştir. Bu dönemde mimari ve heykel birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülmüştür (Görsel 2.8).

Görsel 2.5: Meryem’in Evliliği, 1504, Raphael, Brera Sanat Galerisi, Milano

Görsel 2.7: Kutsal Tebliğ, 1568, Giorgio

Görsel 2.8: Versay Sarayı, Fransa

Resim alanında ışık-gölge ilişkisi yeni bir estetik anlayışın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Barok sanatın son dönemlerine doğru özellikle mimari ve dekorasyonda rokoko üslubu etkili olmuştur. Rokoko üslubu saray ve çevresindekiler ile zengin soyluların hayatlarının konu edildiği bir dönem olmuştur (Görsel 2.9). Rokoko, Barok Dönem'in mimari, resim ve heykel anlayışlarına karşı bir üslup olarak bilinmiştir. Bazı yönleri ile barokun devamı olarak nitelendirilen ve şatafatlı, aşırı süslemeci dekoratif bir üslup olan rokoko yerini neoklasisizm akımına bırakmıştır.

Görsel 2.9: Çobanlar, Watteau, 1717, Charlottenburg Okulu, Berlin

Avrupa'da 18. yüzyılda Aydınlanma Çağı denilen dönem başlamıştır. Bu dönemde amaç, insanları eski düzenden kurtararak aklın düzenine sokmaya çalışmak olmuştur. Bu nedenle bu döneme "Aydınlanma Çağı" ya da "Akıl Çağı" denmiştir. Bu süreçte akıl, bilim, bilgi ve deneyimler gündelik hayatın vazgeçilmezleri arasına girmiştir.

Yeniliklerin ve sanayinin etkisiyle beraber özellikle İngiltere'nin öncülüğünde makineleşmeye başlanması ile mutlakiyetçi krallıkların ve kilisenin gücü sarsılmıştır. Bu yüzyılda bilimsel araştırmalar ön plana çıkmış ve çok sayıda buluş gerçekleştirilmiştir. Buharlı makinelerin yapılmasıyla uluslararası ticaret yaygınlaşmıştır. Bununla beraber ekonomide siyasal ve kültürel alanlarda yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır. Sanayinin gelişmesi ile beraber kentlerin nüfusu artmış, aydınlanma felsefesi modern toplumun ve sanatın da temellerinin atılmasında etkili olmuştur. Bu dönemde farklı yaşam tarzları ve düşünceler ortaya çıkmış, zarafet ve incelik sanatsal etkinliklerde çok güçlü bir ifade bulmuştur. Edebiyat, müzik, resim, heykel ve mimari gibi sanat dalları yeni gelişen düşüncelerle daha özerk çalışma alanlarına sahip olmuştur. Özellikle resim sanatında çalışılan konular değişmeye başlamış, dönemin felsefi bakış açısına paralel olarak kent ve kır yaşamından gerçekçi hayatlar resmin konusu olmuştur. Bu yüzyılda resim sanatı romantik ve gerçekçi olarak tanımlanmıştır. Ortaya çıkan empresyonizm resim akımı yüzyılın sonunda modern sanatın ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur.

19. yüzyıla gelindiğinde sanat anlayışlarında öncü akımlar (avangart), sanatta görülen geleneksel kural ve standartları sorgulamaya başlamıştır. Bu anlayışta "Geçmişle ilgili tüm bağlar koparılmalı ve çağdaşlığın ruhu eserlerde görsel olarak verilmeli" yaklaşımı hâkim olmuştur. Sanatçılar geçmişten gelen mekân, biçim, renk ve konu seçimi gibi geleneksel kavramlara karşı durmuşlar; duygu, zekâ ve soyutlama alanlarını derinlemesine incelemişlerdir. 19. yüzyıl boyunca teknolojik ve endüstriyel anlamda birçok gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmelerin etkisiyle yaşanan toplumsal modernleşme sanata da yansımış, teknik anlamdaki yeniliklerin yanı sıra sanatsal içerikte de kırılmalar yaşanmıştır. Sanayi Devrimi ile beraber kültür ve sanat ortamları değişmiş, sanatçı teknik ve üslup açısından özgürleşmiştir. Bunun sonucunda da birbiri ardına bazı sanat akımları ortaya çıkmış, bazıları ise karşı akımlar olarak sanat dünyasında yerini almıştır. 18. yüzyılın sonlarına kadar devam eden ve Antik Dönem sanatının kurallarının canlandırıldığı neoklasisizme tepki olarak ortaya çıkan romantisizm İngiltere'de doğa, Fransa'da insan, gerilim, coşku ve duyguların ele alındığı anlayışta gelişmiştir. Gustave Courbet ve François Millet'in öncüsü oldukları ve şimdiki anı tüm gerçekliği ile yansıtmayı amaçlayan realizm, Monet'in ünlü "Gün Doğumu" tablosundan adını alan empresyonizm (izlenimcilik) ile beraber 19. yüzyılın önemli akımlarından olmuştur. Bu akıma göre sanatçıların temel amacı kendi izlenimlerini resmetmek olmalıdır. Özellikle akademik ressamların tarihsel ya da mitolojik sahnelerden yola çıkarak izleyiciye belli değerleri vermeye çalıştığı anlatı resimlerinin yerini sanatçının gezdiği, yaşadığı yer ve gördüğü manzara çalışmaları almıştır. Bu yüzyılda ortaya çıkan sanatçılar ve bu akımların önemli temsilcileri 20. yüzyılda ortaya çıkan sanat akımlarını ve bu sanat akımlarının sanatçıları etkilemiştir.

Sanatsal anlatım biçimleri açısından 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başları gerilimli bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde özellikle resim sanatı, gerçekçi teknik ve anlayışlardan uzaklaştırılıp düşünsel açıdan ele alınmaya başlanmıştır. Sanat çalışmalarında alışılmadık formlar kullanılmış, renklerle oynanarak aşırı etkiler elde edilmeye çalışılmıştır. 20. yüzyılın iki büyük dünya savaşı Batı dünyasını her yönden derin bir şekilde etkilemiştir. Her iki savaşın en önemli yanlarından biri de savaşların dünya üzerinde çok geniş alanlara yayılması ve uzun süre devam etmesidir. Bu savaşlar bazen sanatın durmasına, sosyal yardımların kesilmesine sebep olmuştur. Toplumsal yapıyı derinden etkileyen bu savaşlar sanatçıların bakış açılarındaki değişimlerin yaşanmasına sebep olmuştur.

Yeni Çağ'dan 20. yüzyıla kadar sanatın geçirmiş olduğu evreler göz önüne alındığında değişime etki eden ekonomik, sosyal, tarihi ve siyasi çok sayıda nedenin olduğu görülmektedir. Bütün bu nedenlerin sanata ve sanatçıya kazandırmış olduğu hak ve özgürlükler Sanayi Devrimi kadar etkili olamamıştır. Endüstri Çağı'nda sanatçılar her açıdan hür durumda olan, araştıran, deneyen ve bulan bir konuma gelmiştir. Aynı zamanda belirli kural ve tekniklere, geleneksel akademizme karşı durmuşlar, gelenekselliği yıkarak yenilikler aramışlardır. 20. yüzyıl başlarında Avrupa sanatında Rönesans Dönemi'nden beri geçerli olan gelenekçi olanakların tükendiği varsayılarak köklü bir değişim isteği baş göstermiş ve bunlara bağlı olarak birbirini takip eden sanat akımları ortaya çıkmıştır. Özellikle 1890-1914 yılları arasında çok sayıda sanat akımı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bilim, sanayi, sanat gibi her alanda çok hızlı bir değişim ve dönüşüm olmuş, eskilerin yerini yeni yeni görüşler almıştır.

20. yüzyılda gelişen teknolojinin de etkisiyle sanat herkesin ulaşabileceği hâle gelmekle kalmamış, sanat ürününün algılanma biçimi de değişmiştir. Sanat çalışmalarında 20. yüzyılda hızlı bir gelişim ve değişim yaşanmıştır. Bu yüzyılın sanat anlayışı subjektif açıdan bilimden farklı olarak görülmüştür. Çeşitli sanat söylemlerinin aynı anda fakat birbirlerinden habersiz şekilde ortaya çıkması kompleks bir süreci ifade etmektedir. 20. yüzyılın sanatında en belirgin olan etken endüstri ve teknolojidir. Yeni bir gerçeklik anlayışı ile karşılaşan sanatçılar, değer yargılarının hızla değiştiği durumlar karşısında kendi isteği dışında içinde bulunduğu duruma karşı gelmiştir. 20. yüzyıl dünyanın o güne kadar hiç alışık olmadığı, endüstriyel ilişkilerin ön sırada yer aldığı bir süreci tanımlamaktadır. Sanat 20. yüzyılın başından itibaren toplumun ekonomik, kültürel ve politik yaşamını değişime uğrattırırken topluma yeni mecralar da kazandırmıştır.

1900'lü yılların başlarında yenilikçi olarak adlandırılan sanatçılar Afrika, Okyanusya gibi bölgelerin sanatlarına ilgi duymuşlardır. Bu devrin sanatçıları "ilkel sanat" olarak kabul edilen bu sanat eserlerini incelemiş, bunları resmi kural ve sınırlandırmalardan bağımsız, içgüdüsel yapıtlar olarak değerlendirmişlerdir (Görsel 2.10).

Geleneklerin yerini yeniliklerin aldığı 20. yüzyıl sanatında Paul Klee'nin (Pol Kile) "Tanıla, temellendir, destekle, kur ve düzenle. Hepsi iyi, ama bunlarla bütünlüğe erişemezsin. Çünkü sanat yasa değildir, yasaların da üstündedir." düşüncesi gelişmiştir. Sanat seyirlik olmaktan ziyade sanatçı ve alıcıda yeni bir bilinç uyandırma, algıları alt üst etme görevini üstlenmiştir.

20. yüzyıl sanatçıları soyut sanat anlayışıyla çalışmalar yaparak bu dönemin en heyecan verici gelişmesini başlatmışlardır. Sanatçılar özellikle 19. yüzyılın sonlarından başlayarak bilinçli ya da bilinçsiz olarak fiziksel dünyanın taklidinden ziyade resmin kendi varlığına yönelmişlerdir. 1910-1930 yılları arasında soyut sanatı eski ile yeni karşıtlığı bağlamında değerlendiren sanatçılar, yeni söylemler geliştirmelerine rağmen yine geleneksel anlayıştan vazgeçememişlerdir. 1950'lerden sonra postmodern kuramların yaygınlık kazanmasıyla beraber nesneden çok toplumsal anlama odaklanan yeni kuramsal sanat anlayışları hâkim olmuştur. Bu dönemde gerçekliğin yerini imgeler almıştır.

Çalışmalarında bir konuyu gereğince ifade ve tasvir etmek sanatçıların yüzyıllar boyunca öncelikli amaçlarından olmuştur. 20. yüzyılın sanatçıları için temel olan form, kompozisyon ve malzemedir. Bu konularda sanatçı tam bir seçim özgürlüğüne sahip olmuştur. Bu dönem sanatçıların gelenek fazla ilgilendirmez.

Esas olan sanatta kişiselliği ön plana çıkarmaktır. Heykel sanatçıları da diğer sanat akımlarında olduğu gibi tam bir sanatsal özgürlüğe sahip olmuştur.

Görsel 2.10: Kadın Başı, 1912, Modigliani, Philadelphia Sanat Müzesi, ABD

Picasso (Pikasso) ve Georges Braque (Georges Bıraq) gibi sanatçılar kübist tablolarında maddi dünyadan oldukça soyutlanmış resimler yapmışlar fakat Robert Delaunay (Robert Deloney), Fernand Leger (Robert Deloney) gibi sanatçılar tanınabilir şekillerin bağlı olmadıkları daha soyut resimler yapmayı tercih etmişlerdir. Rusya ve Hollanda'da soyut sanat anlayışında çalışmalar yapan sanatçılar soyut resim anlayışını diğerlerinden farklı olarak ütöpik düşünceleriyle ortaya koymuşlardır. Bu tutumlarını daha geniş ve köklü gösterimler şeklinde dünyayı algılamının ve değıştirmenin yeni bir yolu olarak sunmuşlardır. Bu sanatçılar aslınsa saf duyguların alternatif ifadesiyle evrensel bir görsel dil oluşturup seyircilerin ruhsal dünyalarına geçmeyi arzulamışlardır.

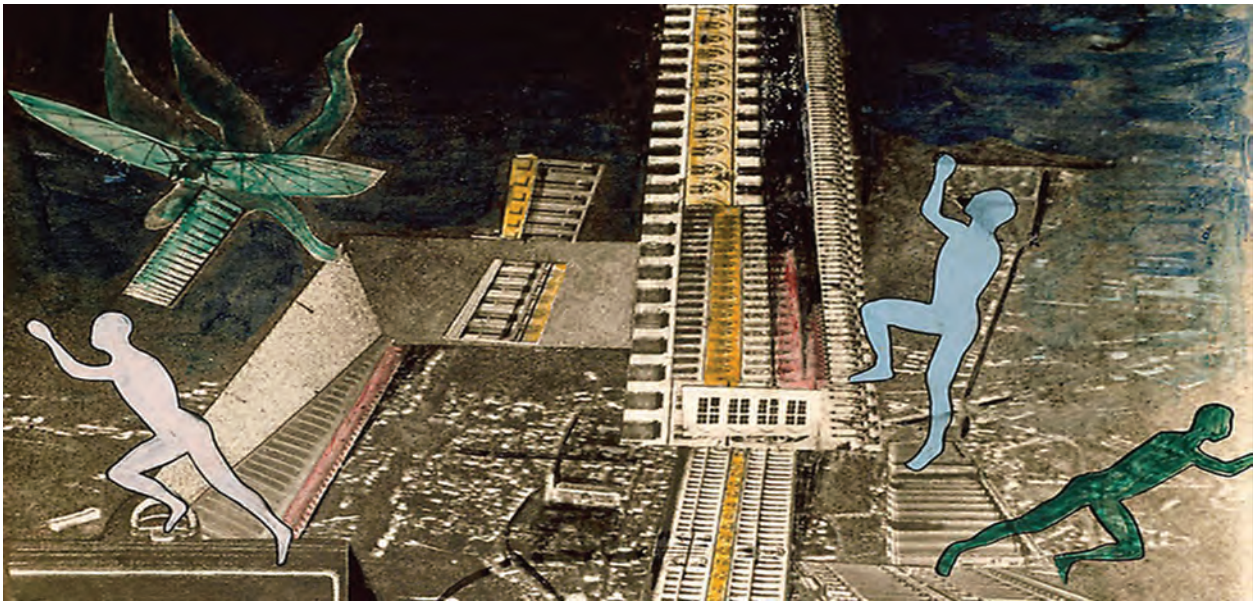
Fark Ediniz 2

Görsel 2.11: Çiçek Avcıları, Munakata, 1958, Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

Japon Sanatı ya da Japonizm: 1853 yılına kadar Batı ile entegrasyona direnen Japonya bu tarihten itibaren Batı ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Amerika ve Avrupa'da Japon kaynaklı ürünlere ilgi duyulmaya başlanmıştır. Avrupa ve Amerika'da Japon baskı resimleri, çay, bambu mobilya ve seramik ürünlerine gösterilen bu ilgiye "Japonizm" adı verilmiştir. Japon sanatı zamanla empresyonist, post-empresyonist ve realist sanatçıları etkilemiştir. Manet ve Lautrec'in çalışmalarında görülen siyah belirgin çizgilerle resimlerinin ana hatlarının belirtilmesi Japon etkilerini göstermektedir. Henry Matisse Japon sanatının desenli yüzeylerinden etkilenirken Edgar Degas baskı resimleri biriktirmeyi, Van Gogh ise doğa manzaralarında Japon etkilerini kullanmayı tercih etmiştir. Yoshida Hiroshi (Yoşida Hiroşi) (1876-1950), Hasui Kawase (Hasuyi Kavase) (1883-1957), Shiko Munakata (Siho Munakata) (1903-1975) (Görsel 2.11) önemli Japon sanatçılarıdır.

20. yüzyılın ilk yarısında bir yandan modernizm dönemi sürerken diğer yandan birbiri ardına sanat akımları ortaya çıkmıştır. Modern sanat sürecinin beraberinde getirdiği aydınlanma ve değışim izlenimcilikle başlamış; kübizm, dadaizm, konstruktivizm, sürrealizm, fütürizm gibi sanat akımları ile devam etmiştir. Birbirini takip edencesine ortaya çıkan bu sanat akımlarının sosyal, kültürel ve sanat anlayışlarının şekillenmesinde I. Dünya Savaşı'nın kaotik ortamının büyük etkisi vardır (Görsel 2.12). I. Dünya Savaşı'na karşı duruşu temsil eden dadaizm akımı sanata olan hayranlığı yıkmış, sanatsal değerlere olan etik bağlılığı kökten zedelemiştir. Yüzyılın ortalarında yaşanan II. Dünya Savaşı sırasında sanatçılar Avrupa'dan kaçmış ve Amerika'ya yerleşmişlerdir. Bu sanatçılar Amerika'da bir araya gelerek soyut dışavurumculuk akımının oluşmasını sağlamıştır. 1950'lerden itibaren ise Amerika, sanat akımlarının ortaya çıktığı bir merkez hâline gelmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren özellikle endüstri alanında görülen yeniliklerle beraber bu yeniliklerin neden olduğu yeni ticarî kültürün etkisiyle kinetik sanat, op art (optik sanat), minimalizm, pop art gibi sanat akımları ortaya çıkmıştır. Nesnesiz sanat anlayışıyla sanatın kurama ve düşünceye dayalı olarak geliştiği postmodern dönemde kavramsal sanat gelişmiştir. Daha sonraları ise ortaya çıkan vücut sanatı, fluxus (Doğa ve insan yaşamındaki süreklilik, değışim ve yenilenme ile durağanlığa karşı koyuş), yeryüzü sanatı, yoksul sanat gibi akımlar günümüze kadar gelmiştir.

Görsel 2.12: Masumların Katli, Ernst, 1920, Özel Koleksiyon

C) SANAYİ DEVRİMİ VE SANATA YANSIMALARI

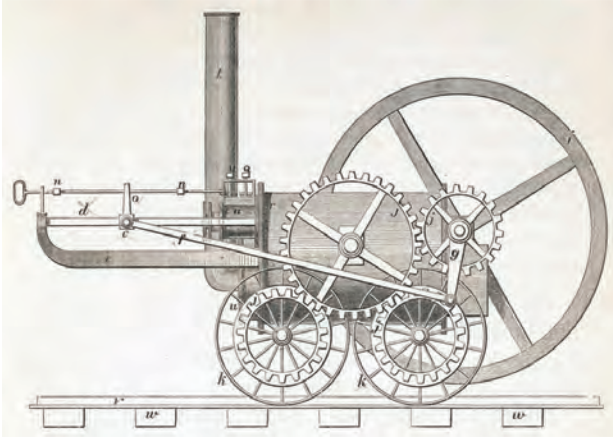
Dünya genelinde gerek ticaret gerekse ekonomik hayat 19. yüzyılın başlarına kadar tarım ve küçük el sanatlarına dayalıydı. Özellikle 18. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan buluşların sanayide uygulanması ile beraber insan gücüne dayalı olarak yürütülen faaliyetlerin yerini bir anda buharla çalışan makineler almaya başladı. Başta İngiltere olmak üzere Avrupa'nın birçok ülkesinde büyük fabrikalar kurulmaya başlandı. Büyük üretim kapasitelerine ulaşan fabrikaların çoğalması toplumsal alanda yeni ve köklü değişimlerin yaşanmasına sebep oldu.

Sanayi Çağı çeşitli buluşların ortaya çıktığı dönem olarak bilinmektedir. Bu dönemde James Watt (Jaymis Vat) buhar makinesini (1765), Richard Arkwright (Rıçırd Arkvırayd) pamuk eğirme makinesini (1780) geliştirmiş, Louis Daguerre (Lui Döga) ise ilk fotoğraf makinesini (1839) icat etmiştir.

Görsel 2.13: İngiltere'de bir iplik fabrikası, 1903

18. yüzyılda İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi ilerleyen zamanlarda diğer Avrupa ülkelerini de etkilemiş ve buradan tüm dünyaya yayılmıştır. Bu dönemde tekstil (Görsel 2.13, 2.14), enerji, demir, çelik ve ulaştırma gibi değişik alanlarda yaşanan gelişme ve ilerlemeler 19. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Sanayi alanında yaşanan hızlı gelişmeler Sanayi Devrimi'nin yaşandığı ülkelerde toplumsal yapının değişmesinde ve sanatın farklı alanlarda gelişmesinde etkili olmuştur. Hans Freyer'e (Hans Fireyer) göre 19. yüzyıl, bütün yüzyıllar arasında insanlık tarihinde en çok değişikliğin görüldüğü yüzyıldır. Eski çağlardan Sanayi Çağı'nın başlangıcına kadar herhangi bir ülke sınırlı, kendi içine kapalı birçok bölgeye ayrılır ve yaşam onun içinde olup biterdi. Sanayi Devrimi ile beraber bu durum değişmiş, toplumlar arasındaki iletişim ve etkileşim hızlanmıştır. Sanayi Devrimi Avrupa ülkelerinde burjuva ve işçi sınıfı olmak üzere yeni toplumsal tabakaların ortaya çıkmasına neden olmuş, değişen toplumsal hayat yeni gelişen şehirlerde farklı toplumsal tabakalardan meydana gelen semtlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Geleneksel tarım uygulamalarının yerini makinelerle yapılan çalışmaların alması, kırsal kesimde yaşayanları işsizlik sorunu

Görsel 2.14: Richard Trevithick (Rıçırt Tirevik) tarafından yapılan ilk lokomotifin çizimi

ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu sebeple kırsaldan şehirlere yoğun şekilde göç başlamıştır. Özellikle sanayi bölgelerinde bulunan şehirlerin (Londra, New York...) nüfusları hızla artmıştır. İngiltere'de ortaya çıkan ve zamanla dünyanın farklı yerlerine yayılan Sanayi Devrimi, toplumsal yapının değişmesinde ve dünyanın yeni bir çehreye bürünmesinde etkili olmuştur. Bu durum dünyada gelişen yeni sanatsal değişimlerin de asıl nedeni olmuştur. Sanayi Devrimi'nin etkileri 19. yüzyıl ortalarından itibaren özellikle Batı ülkelerinde göz ardı edilemez hâle gelmiştir. Sanat ise bu hareketli değişikliklere farklı tepkiler vermiş, bu dönemde farklı sanat akımlarının temelleri atılmıştır.

Bir önceki yüzyıla göre hayal edilemeyecek derecede insan hayatında yer alan teknolojik gelişmeler, insan yaşamına çeşitli kolaylıklar sağlarken beklenmeyen

ölçüde olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Sanayi Devrimi ile insanların yaşamı hızlı bir şekilde değişmiş, bu durum sanata ve sanatçıya bakışı da değiştirmiştir. 18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile birçok alanda seri üretime geçilmiş, insanın dünya üzerindeki rolü ve etkisi değişmeye başlamıştır. Bu dönemde tüketim toplumunun ortaya çıkmasına neden olan yaşam tarzı ve değişen ekonomik düzen sanatı yeniden şekillendirirken sanatçıların bakış açılarını da değiştirmiştir. Gelişen teknoloji sayesinde bazı sanat eserlerinin yeniden üretilmesi sanatın daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Sanayi Devrimi sonrası sanat eserlerinin çoğaltılması ucuzlamış, eserler herkes tarafından tanınmaya başlanmıştır. Sanayi Devrimi ile beraber ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin önemli sonuçlarından birisi de telefon, posta, telgraf gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıdır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması sergilerin ve sanat dünyasındaki gelişmelerin daha rahat duyurulmasını sağlamıştır.

Ulaşım alanında yaşanan gelişmeler sanatın uluslararası bir nitelik kazanmasına zemin hazırlamış, sanat artık tek merkezden değil birçok merkezden gelişmeye başlamıştır. Ulaşımındaki gelişmeler sonucunda ülkeler arasında seyahatler çoğalmış, farklı kültürlerin sanatsal anlayışları ve sanat eserleri daha çok tanınmaya başlamıştır.

19. yüzyılda fotoğraf makinesi, radyo, televizyon gibi buluşların gerçekleşmesi insanlık tarihi için çok daha hızlı bir gelişimin ve değişimin kapılarını açmıştır. Bu buluşlar toplumu birçok alanda değiştirirken sanatsal çalışmaların biçimsel açıdan köklü değişimlere uğramasına neden olmuştur. Sanatçılar doğa görünümünü çizmenin ötesinde farklı arayışlar içine girmişlerdir. Sanatçılar doğayı taklit etmenin sınırlarını zorlayan değil aklın sınırlarını zorlayan çalışmalar yapmaya yönelmişlerdir. Sanatçılar teknolojik imkânları kullanmaya başlamış, aynı işi daha az zahmet ve maliyetle yapma imkânı bulmuş, bu yeni teknolojiyi de kendi hizmetine almıştır.

Fark Ediniz 3

20. yüzyılın başlarından bugüne kadar ulaşan pek çok mekanik ve elektrikli alet geniş anlamda kullanılmıyordu. 1880’de Amerika’da 50 000 sabit telefon kullanılmıyordu. 1883’te ısıtıcılar, ızgaralar, fırınlar vs. Viyana’da sergilenmiş; 1910’da çamaşır makineleri, bulaşık makineleri, ev süpürgeleri kullanıma sunulmuştur.

Araştırınız 1

İngiltere’de Sanayi Devrimi 1780’lerde kitlesel tüketim için makineleşmiş fabrikalarda kitlesel üretim yapılmasıyla başladı. Sizce Sanayi Devrimi’nin İngiltere’de başlamış olmasının nedenleri neler olabilir?

Fabrika sahipleri ve zengin burjuvalar sanatsal eserleri ve objeleri satın almak için önemli paralar harcamaktan kaçınmamışlardır. 19. yüzyılda burjuva sınıfı; resim, heykel, dekoratif süslemeler ile müzik ve tiyatro gösterilerine büyük ilgi göstermiştir. Burjuva sınıfının özellikle portre resimlere duyduğu ilgi fotoğraf sanatının gelişimine katkı sağlamıştır. Sanatçılar da bu zengin sınıfın isteklerine göre çalışmalar yapmışlardır. Sanayi Devrimi ile beraber farklı kültürlerin sanat eserleri ile yaşam tarzları Avrupa’da ilgi görmeye başlamıştır. 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren teknolojik gelişmelere hayranlık duyulmuştur. Yüzyılın ikinci yarısından sonra ise teknolojik gelişmeye karşı zanaatçılığı ve el işçiliğini yücelten sanat akımları ortaya çıkmıştır. Art and crafts (art and kraft-hareketli sanatlar ve el sanatları) bu sanat akımlarından birisidir. 1800’lerin sonunda Sanayi Devrimi’nin sanatsal karmaşasına karşı İngiltere’de William Morris (Vilyım Moris) öncülüğünde ortaya çıkmış olan art and crafts, dönemin ucuz ve kötü seri üretim mallarının niteliksizliğini vurgulayarak geçmişin el sanatlarına dönmeyi, sanat ile endüstriyi birleştirmeyi amaç edinmiştir. 19. yüzyılda yaşanan bu teknolojik gelişmeler insan hayatının ve sosyal dokunun değişmesini sağlamıştır. Jean François Millet, Gustave Courbet gibi sanatçılar Sanayi Devrimi’nin insan yaşamı üzerindeki etkilerini irdeleyen ve kır hayatının özlemine yansıtan çalışmalar yapmışlardır (Görsel 2.15, 2.16). 19. yüzyılın sonuna doğru değişen toplumsal yapıya karşı çıkan sanat akımları ortaya çıkmış empresyonizm ve kübizm akımları bunların öncüleri olmuştur. Bu akımların sanatçıları eşyanın gerçek görünüş formlarını parçalama yönüne gitmişlerdir. 1900’lü yılların başında ortaya çıkan fütürizm akımı sanatçıları makineleşmenin modern hayata getirdiği hareketi ve süratin güzelliğini öven çalışmalar yapmıştır. 1950’li yıllarda toplumdaki değişime tepki olarak ortaya çıkan pop sanat popüler kültür, insan-teknoloji ilişkisi, kitle iletişim araçlarının etkisi altında değişen çevresel koşullar ve dünyayı algılama biçimi önem kazanmış, her türlü sıradan nesneler resimlere konu olmuştur.

Görsel 2.15: Tırmıklı Kadın, 1855, Millet, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Görsel 2.16: Normandiya, Courbet, 1872-1875, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

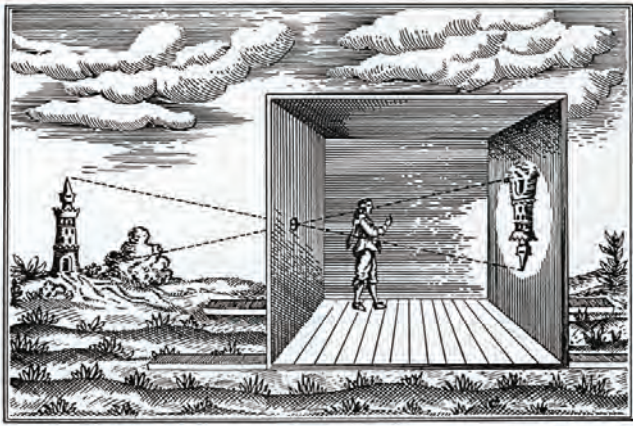
Araştırınız 2

Sanayi Devrimi ile beraber Londra, New York, Paris, Berlin gibi şehirlerin nüfusları kırsaldan gelen göçlerle hızla artmıştır. Şehirlerdeki hızlı nüfus artışı ve sanayileşme sanatçıların çalışmalarını hangi yönlerden etkilemiştir?

2.2

SANATTA ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA AÇILIMLAR VE KLASİK SANATTAN KOPUŞ

Bilgi Notu 2

Görsel 2.17: Camera Obscura

Camera Obscura: İğne deliği fotoğraf makinesi veya camera obscura, karanlık bir kutudan başka bir şey değildir ve fotoğraf makinesinin ilkel biçimidir. Sözü edilen bu karanlık kutunun bir tarafında küçük bir delik vardır. Nesneden veya sahneden gelen ışık bu iğne deliğinden geçerek karşıdaki yüzeye düşer ve orada nesne ya da sahnenin ters bir görüntüsünü oluşturur. Ters oluşan görüntü istenilen netlikte ve parlaklıkta olmayabilir. Eğer gelen ışık bir mercek aracılığıyla toplanıp belli bir yüzeye odaklanabilirse daha net ve parlak bir görüntü elde edilebilir. Tüm fotoğraf makineleri bu karanlık kutudan türemiştir. Fotoğraf makinesi de karanlık bir kutudan başka bir şey değildir. Bu tekniği Hans Holbein (Hans Holben) ve Bellini gibi sanatçılar kullanmıştır.

Rönesans hareketlerinin başlaması ile beraber bireylerin düşüncelerini daha açık ve net bir şekilde ifade etmeleri, bilim ve sanat çevrelerinde dikkate alınmış, bu sayede yeni yapılan bilimsel araştırma ve çalışmalarla bir çok buluş gerçekleşmiştir. Bu buluşların en önemlilerinden birisi de fotoğraftır. Fotoğraf kültürel ve sanatsal bir zorunluluk olarak ortaya çıkmış; bilim, sanat ve teknolojiye katkısı nedeni ile de günümüzde de önemli işlevler kazanmıştır.

19. yüzyılda makinelerin insan hayatına girmesi ile beraber insanlar fotoğraf makinesi ile tanışmıştır. Fotoğraf makinesi sayesinde sanatçılar nesneleri farklı bakış açısıyla dolaysız olarak görmeye başlamışlardır. Fotoğrafla birlikte ışık belli başlı bir ilke hâline gelmiştir. Fotoğraf; resmin katı kurallardan kurtulmasına ortam hazırlamış, böylece sanat ile gerçeklik arasındaki etkileşimde köklü değişiklikler olmuştur. Fotoğrafın en önemli unsuru olan ışık ile anı yakalama isteği sanatçıların en büyük tutkusu olmuş ve onların nesnelere bakışını değiştirmiştir.

1826 yılında Joseph Nicéphore Niépce ilk fotoğrafı çekmiştir (Görsel 2.18). Niépce'nin 1827 yılında çektiği "Kurulmuş Masa" adlı fotoğraf ilk fotoğraftan daha başarılıdır (Görsel 2.19).

Görsel 2.18: Pencereden Görünüş, Niépce, 1826, Gemsheim Koleksiyonu, ABD

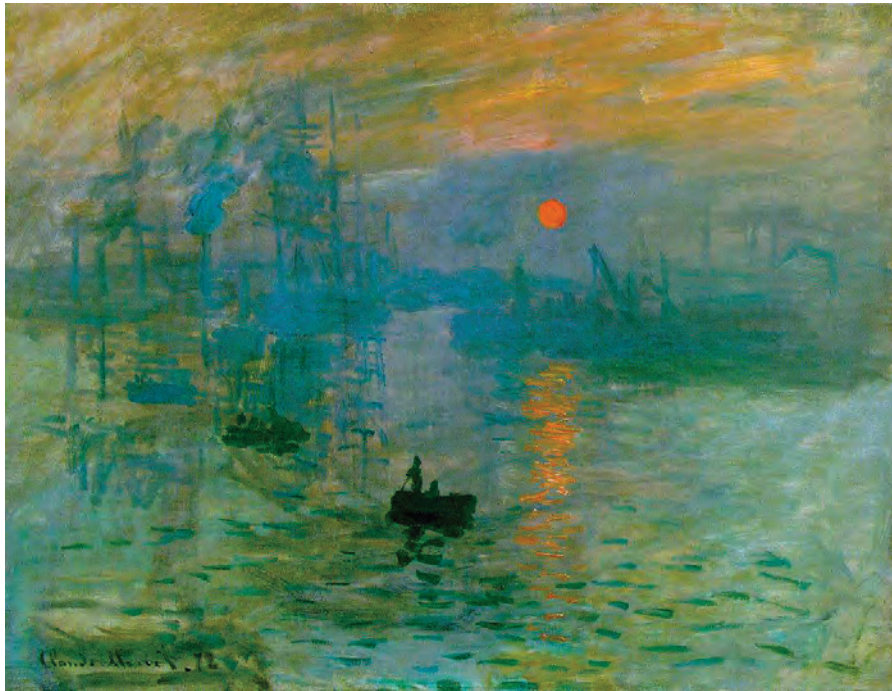
Görsel 2.19: Kurulmuş Masa, 1827, Niépce

Fotoğraf makinesinin kullanılmaya başlanması sanatçıları derinden etkilemiş, sanatçılar arasında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Dominique İngres ve arkadaşları fotoğrafa karşı çıkmıştır. Fransız Bilimler Akademisi ve Güzel Sanatlar Akademisi ise 1839 yılında aldıkları bir kararla fotoğrafı desteklediklerini açıklamışlardır. 1838 yılında Hippolyte Bayard (Hippolyt Bayard) kâğıt üzerine görüntü elde etmeyi başarmış ve aynı yıl 30 parçadan oluşan tarihin ilk fotoğraf sergisini açmıştır. 1839 yılında Louis Daguerre fotoğrafın mucidi olarak kabul edilmiştir. Louis Daguerre tarafından fotoğrafın çekildiği alete “daguerrotype” adı verilmiştir. Fransız hükümeti bu yeni buluşu satın alarak destek vermiş ve toplumun hizmetine sunmuştur.

İlk zamanlarda stüdyo ortamında portre resimlerin elde edilmesinde kullanılan fotoğrafçılık zaman içerisinde en hızlı görsel kayıt olan çizimlerin yerini almıştır. 1886 yılında Edvard Muybridge (Edvird Maybride), hızlı enstantaneli akülü fotoğraf makinesini kullanarak, hareket halindeki insan ve atların resimlerini çekmiş bu sayede insanlar ilk defa dört nala giden bir atın hareketlerini görmüşlerdir.

A) EMPRESYONİZM

Çağdaş sanat akımları sanat dünyası için bir yenileşme, değişim hareketidir. Bu değişim hareketlerinden birisi olan empresyonizm (izlenim-gün doğumu) 19. yüzyılda Fransa’da ortaya çıkmış, sonradan bütün Avrupa’ya yayılmış; resim, heykel, müzik, edebiyat gibi alanlarda görülen bir akımdır. Adını Claude Monet’in (Kıldıyo Mone) orijinal adı “Empression, Sunrise” olan ve Türkçede “izlenim-gün doğumu” anlamına gelen tablosundan almıştır (Görsel 2.20). Bu akıma adını veren kişi aynı zamanda sanat eleştirmeni de olan gazeteci Louis Leroy’dur (Luis Lero). Le Charivari (Lö Cariva) gazetesinde yazdığı köşe yazılarında yaptığı yorumlar akıma bu ismin verilmesinde etkili olmuştur. Empresyonistlerin eserleri başlarda herkes tarafından özellikle de akademi çevresinde bitmemiş olarak görülüp küçümsenmiştir. Eleştirmenlerin çoğu geleneksel kuralların kabul edilmiş ilkelerini açıkça savunarak bu yeni akımın konularının önemsiz, uygulamasının ise kaba olduğunu savunmuştur.

Görsel 2.20: Gün Doğumu, Monet, 1872, Marmotton Müzesi, Paris

Fransa’nın Paris kentinde Louvre’de (Luur) “Paris Salonu” adında eskiden beri karma sergilerin düzenlendiği sergi salonunda sanatçılar eserlerini 1874 yılında sergilemişlerdir. Seçici kurul ise akademik sanat kurumu idealize edilmiş tarihî ve mitolojik konulu resimlerin sergilenmesinden yana olmuştur. Bu nedenle bazı sanatçıların resimlerinin sergilenmemesi kararını almışlardır. Bu durum karşısında empresyonistler çalışmalarını “Reddedilenler Sergisi” veya “Reddedilenler” adıyla sergilemişlerdir. Empresyonistler sonraki eserlerini 15 Nisan 1874 yılında Nadar’ın fotoğraf atölyesinde sergilemişlerdir. Daha sonra empresyonist sanatçılar kendi aralarında düzenli olarak sergiler açmışlardır. 1874 yılında açtıkları sergiden sonra empresyonistler sırası ile 1876-1877-1879-1880-1881-1882 ve 1886 yıllarında yedi sergi daha açmışlardır. Açtıkları bu sergiler empresyonist sanatçıların kendi aralarında iyi ilişkiler kurmalarını, sanat camiasında daha iyi tanınmalarını ve kendi kurallarını geliştirmelerini sağlamıştır.

Modern anlamda resim sanatının oluşmasında katkıları bulunan empresyonistler sanat anlayışlarında geleneksel kurallara bağlı kompozisyon kavramlarını reddetmişler, gördüklerini resmetmeyi tercih etmişlerdir. Amaçları dünyayı dolaysız olarak aslına uygun biçimde tasvir etmektir. Empresyonist sanatçılar resimlerinde anı yakalamaya çalışmış ve ışığı gözün gördüğü şekilde kullanmayı tercih etmişlerdir. Empresyonistlere göre resim sanatı izlenimlerin yansıtılması olayıdır. Sanatçılar özellikle nesnelerin sahip olduğu durağan ve kavramsal anlamlarının ötesinde, nesnenin ışığa bağlı olarak anlık değişen görünümünü yakalayıp gerçek biçimini değil görünen biçimini tuvallerine aktarmışlardır. Empresyonistler ışığın bir bulut tarafından kırıldığında veya yansıtıcı ya da emici yüzeylere düştüğünde dağılmış efektleriyle daha çok ilgilenmişlerdir. Çoğunlukla dalga ve yansımaları barındıran su sahnelerine yönelmişler, sis (Görsel 2.21) ve kar (Görsel 2.22) tarafından oluşturulan belirsizleşmiş konturları tercih etmişlerdir.

Görsel 2.21: Güneşli ve Sisli Havada Parlamento Binası, Monet, 1903, Brooklyn Müzesi, ABD

Görsel 2.22: Karlı Havada Saman Yığını, Monet, 1890, Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

Empresyonistler öncelikle resim sanatında Rönesans Dönemi'nden beri geleneksel olarak kullanılan paleti bir kenara bırakarak klasik renk serilerinden vazgeçmişlerdir. Resmi atölyeden çıkararak doğanın içine taşımışlardır. Doğanın gerçeklerini klasik öğretilere bağlı olmadan ifade etmek isteyen Monet, Pierre Auguste Renoir, Paul Cezanne (Pol Sezan) gibi sanatçılar çalıştıkları atölyeleri ve stüdyoları terk etmişlerdir. Bu sanatçılar açık havada gölgelerin aydınlık ve renklerle dolu olduğunu, doğadaki her cismin renginin diğer cisimlerden üzerlerine yansıyan renklerle birleşerek çok değişik tonlar oluşturduğunu fark etmişlerdir. Empresyonist sanatçılar konu seçiminde daha özgür davranmışlardır. Kırsal yaşam ya da şehir görüntüleri, piknik, tekne partileri, natürmortlar ve tren istasyonları, cıvıl cıvıl renklerle dolu kır manzaraları sanatçıların başlıca konularını oluşturmuştur. Empresyonistler açık hava, kırlar ve bahçelerle birlikte kentlerin anlık görünümünü de çalışmışlardır. Sanatçılar tablolarında modern yaşamın yanı sıra sanayinin gelişimini gösteren çalışmalar da yapmışlardır.

Renk kullanımında farklı teknikler deneyen empresyonistler dereceli ton geçişleri, gölge ve derinlik vermek için bir rengin derece derece koyultulması ya da açılması yerine, renkleri birbirine karıştırmadan fırça vuruşlarıyla renkleri yanyana sürerek sanatsal açıdan yeni bir görme yolunu açmışlardır. Empresyonist sanatçılar geleneksel olarak kullanılan koyu renkleri önemsememiş, renkleri fotoğraf çeker gibi anı yakalarcasına kullanmışlardır. Atölyelerde kullanılan siyah, karanlık ve koyu tonlara karşılık empresyonist sanatçılar tablolarında daima açık ve ferahlık verici tonları kullanmayı tercih etmişlerdir. Empresyonist sanatçılar perspektifi renklerin farklı tonlarıyla uygulamışlardır. Renkler, tek tek fırça vuruşlarıyla saf, prizmatik renklerin kullanımıyla açık havada ışığın değişen etkilerini yakalamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sanatçılar perspektifi geometrik kurallara göre değil onun yerine boşlukları doldurmak için önden geriye giden renk perspektifinden yararlanarak vermişlerdir. Işık-gölge alanları ve koyu renkler yerine zıt renkleri kullanmışlardır.

Araştırınız 3

Açık havada çalışan sanatçı ile atölyede çalışan sanatçının renk kullanımları arasında ne gibi farklılıklar olabilir?

Empresyonistler sanat anlayışlarında görme duyusunu sanatın ana konusu yapmışlardır. Tek tek görme duyusunun dışında sanatın başka konusu olmayacağını belirtmişler, sanat eserini kavramak için eserin bir duyular bütünü olarak algılanması gerektiğini söylemişlerdir. Ernst Hans Gombrich (Ernst Hans Gombiriç) duyu organlarından göz hakkında “Empresyonistler insan gözünün mükemmel bir araç olduğunu biliyorlardı. Tüm detayları verilme de yeterli ipucu bulunduğu sürece, gözün resimde olması gereken biçimleri görebileceği düşüncesi empresyonist sanatçıların ana düşüncesi idi.” demiştir.

Empresyonist sanatçılar resim çalışmaları kadar olmasa da heykel sanatına da ilgi duymuşlardır. Özellikle Edgar Degas (Edgar Döga) ve Auguste Renoir gibi sanatçılar resim çalışmalarının yanı sıra heykel çalışmaları ile tanınırlarken Auguste Rodin (Roden) ve Medarda Rosso (Medarda Roso) gibi sanatçılar tamamen heykelle ilgilenmişlerdir. Bu dönemde İtalyan Heykeltıraş Medardo Rosso çalışmaları ile dikkat çekmiş, genellikle küçük boyutlarda şeffaf bal mumundan malzemeler kullanarak çalışmalar yapmıştır. Eserlerinde ılık oyunlarını gözetmiş, çalışma konularını gündelik yaşam ve sıradan insanların hayatından almıştır. Edgar Degas “Küçük Dansçı Kız” (Görsel 23), Renoir “Eşinin Büstü” ve Rodin ise “Kırık Burunlu Adam” (Görsel 24) ve “Düşünen Adam” heykelleri ile ün kazanmıştır. Empresyonizm akımını benimseyen sanatçılar arasında Edouard Manet (1832-1883), Claude Monet (1840-1926), Edgar Degas (1834-1917), Georges Seurat (Corces Sevrat) (1859-1891), Pierre Auguste Renoir (1841-1919), Auguste Rodin (1840-1917), Paul Cezanne (1839-1906), Van Gogh (1853-1890) gibi sanatçılar bulunmaktadır.

Empresyonizmin genel özellikleri şunlardır:

1. Açık havada nesnelerin renklerinin günün her saatinde değiştiğini ileri sürmüşlerdir.
2. Eserler gözün duyarlılığına dayanan anlatımcı bir ifade ile yapılmıştır.
3. Nesneler kavramlardan sıyrılarak anlık bir görüntü ve bir izlenim olarak verilmiştir.
4. Sanatçılar atölyelerinin dışında eserler vermişlerdir.
5. Renk sadece ışığın gelişine ve zamana göre değil bulunduğu ortama göre de renk değişebilir.
6. Tablolardaki üç boyutluluk hissi rengin sıcak soğuk etkisiyle verilmiştir.
7. Nesnelerin gölgeleri zıt renklerle verilmiştir.
8. Çizgisel perspektif ortadan kalkmıştır.
9. Renk olarak koyu tonlar yerine altı renkten oluşan (mavi, sarı, kırmızı, turuncu, mor ve yeşil) saf renkler kullanılmıştır.
10. Işığı kendi başına konu olarak almışlar, doğadaki her şeyi ışık görüntüsü olarak göstermişlerdir.
11. Anlık hareketi yakalamak önemlidir. Anı yakalama konusunda fotoğraf makinesinden etkilenmişlerdir.
12. Japon baskı sanatı olan estamlardan etkilenmişlerdir.

Görsel 2.23: Dansçı Kız, Degas, 1880-1881, Ulusal Sanat Galerisi, Washington, ABD.

Bilgi Notu 3

İzlenimcilik akımı: 20. yüzyılda Türk resim sanatçıları da etkilenmiştir. Paris’te eğitim gören sanatçıların yurda dönmesi ile izlenimcilik akımı ülkemizde görülmeye başlanmıştır. İbrahim Çallı’nın önderliğindeki resim grubuna Çallı Kuşağı denmiş, kullanmış oldukları tekniklerinden dolayı da Osmanlı İzlenimcileri denmiştir. Bu sanatçılar arasında İbrahim Çallı (1882-1960), Nazmi Ziya Güran (1881-1937), Hüseyin Avni Lifij (1886-1927) gibi sanatçılar bulunmaktadır.

Görsel 2.24: Kırık Burunlu Adam, Rodin, 1863, Rodin Müzesi, Philadelphia, ABD

Claude Monet (1840-1926): Empresyonist sanatçıların öncüsü ve akımın en etkili sanatçılarından. Yaptığı “İzlenim” (Imression) adlı tablosu ile akıma ismini vermiştir. Kendi duygu ve düşüncelerini bütün kuralların üstünde tutmuştur. Monet bu düşüncesini “Teorilerden hep nefret ettim. Ben sadece doğrudan doğruya doğadan esinlenip, en geçici oluşumların izlenimlerini kaydetmeye çalışarak resim yapmanın onurunu üstlenebilirim.” diyerek dile getirmiştir. Aynı zamanda ışığın ustası olarak da bilinen sanatçı geçici ve anlık olarak ışığı yakalamada oldukça yeteneklidir. Sanatçı kendisini bir motifin çeşitli ışık nüansları altındaki değişimine adanmıştır. Eserlerinde güneş ışığının titreşen pırıltılarını, aydınlığını, ışıklı bulutlarını, titreşen gelincikli buğday tarlalarını, öğle vaktinin yakıcı sıcaklığının hissinin ustaca vermiştir. Çalışmalarında resim düzeni diyagonaldir ve kalın bir boya yoğunluğu dikkat çekmektedir. Monet’in çalışmalarında tablonun sınırları görülmez. Sanatçı fırça darbeleriyle oluşturduğu değişik renklerdeki noktalarla istediği izlenimi uyandıracak renk ve ışık etkisini vermeyi başarmıştır. Monet daha sonraki çalışmalarında renkleri coşkulu ve daha zengin şekilde göstermiştir. Çalışmalarında ışık sorununa sıklıkla değinmiş, ışığın figüre ve manzaraya bütünlüğü sağlayan tek değer olduğuna inanmıştır. Sanatçı “Bahçedeki Kadınlar” adlı tablosunu güneşin yapraklar arasından süzülmesi zamanlarda yapmıştır. Bu sayede ışıkla resmin somut bağlantısını kurmaya çalışmıştır (Görsel 2.25). Monet tablo çalışmalarında özellikle saf kırmızı, mavi ve sarı gibi ana renkler ile bu renklerin tamamlayıcıları olan yeşil, eflatun ve turuncuyu kullanmıştır. Renk kullanımında siyah ve kahverengiye kullanmazken çalışmalarında koyu gölge uygulamasını kaldırmıştır. Sanatçının resimlerinde serbest bir üslup vardır. Fırça vuruşları kontrolsüz ve kabadır. Bu anlayışı tablolarına bitmemiş hissi vermiştir (Görsel 2.26). Sanatçı noktaya dönüşen fırça darbeleri ile puantilistleri, darbelerindeki dinamizm ve kontrolsüzlüğüyle de Van Gogh’u etkilemiştir. Sanatçının eserleri arasında “Rouen Katedrali”, “Nilüfer”, “Şemsiyeli Kadın”, “Gelincik Tarlası”, “Araba”, “Tuileries Bahçelerinin Görünümü”, “Krizantem Vazosu”, “Söğütlerin Altında Madam Monet”, “Sonbaharda Nehir” bulunmaktadır.

Etkinlik 2

Tabloda boş bırakılan yerlere empresyonizm akımının özelliklerini yazınız.

Işık Kullanımı:

Mekân Kullanımı:

Renk Kullanımı:

Perspektif:

Görsel 2.25: Bahçedeki Kadınlar, Monet, 1866-1877, Jeu de Paume (Jo de Pome) Müzesi, Paris

Görsel 2.26: Nilüferler, Monet, 1904, Marmottan Müzesi, Paris

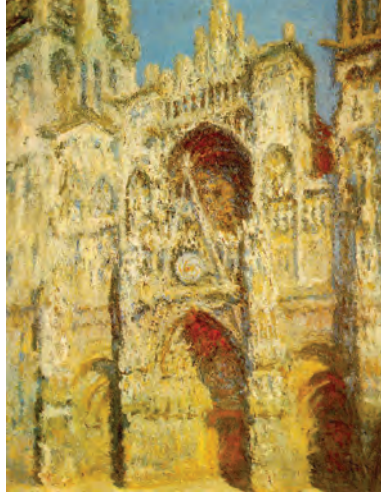
Etkinlik 3

Aşağıdaki görsellerde Rouen (Roen) Katedrali'nin Ressam Monet tarafından günün farklı anlarında ve aynı açıdan yapılmış çalışmaları verilmiştir. Görsellere göre

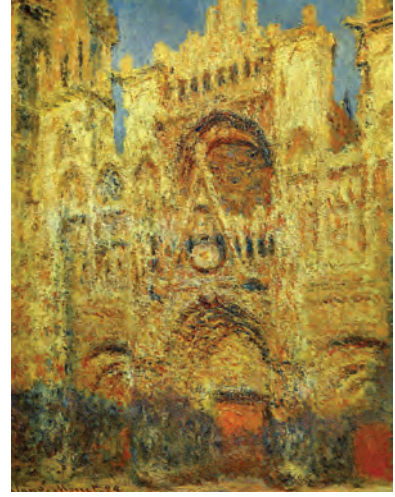
1. Işığın aynı mekânda farklı zamanlarda farklı tonlarda verilmesinin sebebi ne olabilir?
2. Monet'in ışık kullanımı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Görsel 2.27: Gün doğumunda

Görsel 2.28: Öğle vaktinde

Görsel 2.29: Gün batımında

Edouard Manet (1832-1883): 19. yüzyıl resim sanatında etkili olmuş Fransız ressamdır. Sanat yaşamı boyunca eserlerinin salon ve sanat çevrelerince kabul edilmesi için uğraşmıştır. “Kırda Kahvaltı” ve “Olimpia” adlı eserleri ile sanat camiasında tanınmıştır. Turner ve Constable gibi sanatçıların eserlerini incelemiş, ışığın nesneler üzerindeki etkilerini gözlemlemiş ve resim sanatına yeni bir anlayış getirmiştir. Geniş alanlarda düz renk kullanarak kendine özgü bir tarz geliştirmiştir. Eserlerinde kullandığı figürleri düz yapmış, ışığı yanlardan değil cepheden kullanmıştır. Bu şekilde kullandığı ışıkla eserlerde ışık-gölge zıtlıklarını artırarak gri ara tonlarına yer vermemiştir. Bu şekli ile biçimler yüzeyci bir düzlüğe ve yassılığa erişmiştir. Çalışmalarında parlak, göze hitap eden ve eskiz benzeri bir tekniği vardır. Manet'in kullandığı güçlü ton kontrastları ve yatay resim tarzı aynı zamanda bazı eleştirmenler tarafından küçümsenmiştir. Klasik konuları modern anlamda yorumlayan sanatçı, çalışmalarında modern şehir hayatının yanı sıra, sokak hayatını da konu edinmiştir. Çalışmalarında detayları yakalamak amacıyla renkli, geniş, görünür fırça darbeleri kullanmıştır. “Şakayık Vazosu” adlı eseri bu özelliklerinin en iyi görüldüğü çalışmalarından birisidir (Görsel 2.30). Sanat çalışmalarının büyük bir kısmını atölyede çalışan sanatçı daha sonraları açık havada çalışmalar yapmıştır. Manzaralar içerisine insan figürleri yerleştirmiştir (Görsel 2.31). “Fifre Çalan Çocuk” adlı çalışmasında Goya ve Velasquez'in etkileri kendini belli etmektedir. Bu çalışmada Manet ışık ve gölge oyunlarını bırakmış, sadece renk oyunlarına yer vermiştir (Görsel 2.32). Eserleri arasında “Olimpia”, “Natürmort”, “Saint Lazare Garı”, “Bayan Manet”, “Beyaz Şakayık Dalı”, “Papağanlı Kadın”, “Emile Zola'nın Portresi” bulunmaktadır.

Görsel 2.30: Şakayık Vazosu, Manet, 1864, Jeu de Paume Müzesi, Paris

Görsel 2.31: Bahçedeki Kız, Manet, 1880, Özel Koleksiyon, Paris

Görsel 2.32: Fifre Çalan Çocuk, Manet, 1866, d'Orsay Müzesi, Paris

Edgar Degas (1834-1917): Kendisini çağdaş yaşamın klasik sanatçısı olarak tanımlayan sanatçı; heykeltıraş, çizer ve ressamdır. Empresyonist sanatçılardan olup bireysel çalışmayı seven birisidir. Gelenekçi olduğu kadar da yenilikçi bir ressam olarak dikkat çekmiş, eserlerinde eski ustaların gelenekleri ile moderniteyi birleştirmiştir. Çalışmalarında kendisine konu olarak dans sınıfları, gazinolar, tiyatro, opera ve Paris'in lüks yaşamlarını konu edinmiştir. Çalışmalarını; "Yarışlar", "Ütücü Kadınlar", "Şapkacılar", "Balerinler", "Süslenen Kadınlar" gibi diziler hâlinde yapmıştır. Empresyonist sanatçıların sergilerinde sık sık görünmesine rağmen çalışmaları ile onlardan ayrılmaktadır. Açık havada resim yapmayı tercih etmemiştir. Ona göre "Bir resim her şeyden önce sanatçının hayal dünyasının ürünü olmalıdır. Hiçbir zaman kopya olmamalıdır. Sanatçının kendi iç dünyasının gözleri ile nesneleri resmetmesi daha iyidir. Doğada görülen bir nesnenin bu yolla tuvale aktarılmasından oluşan değişimde hayal gücü ve bellek birlikte çalışır. Böylece sanatçı kendini etkileyen neyse onun resmini yapmış olur. Gerçekte yapması gereken de budur." sözüyle empresyonist anlayıştan ayrılır. Buna rağmen empresyonistlerin sekiz sergisinden yedisine katılmıştır. Sanat yaşamının ilk yıllarında tarihsel konulu resimler yapan sanatçı ritim ve denge uyumuna dikkat etmiş, eserlerinde de bunu göstermiştir. Çizim konusunda ise "Çizim yalnızca biçim demek değildir, çizim biçimi görme yolumuzdur." düşüncesiyle hareket etmiştir. Figürlü resim çalışmalarıyla da tanınan sanatçı özellikle kadın figürlerini; saçını tarayan, havlu ile kurulan, eğilip doğrulan biçimlerde kuru bir gözlemlerle tasvir etmiştir. Fotoğraf sanatı ile de ilgilenen sanatçı burada kesme efektini başarıyla uygulamıştır. Aynı konuları tekrar tekrar çalışarak daha iyi bir kavrayışa ve kusursuzluğa ulaşmaya çalışmıştır. Sanatçı bu çalışma dizilerinde perspektif merkezli olarak gösteri yapanları ve izleyicileri yakalamaya çalışmıştır. Sanatçı 1873 yılında yaptığı çalışmalarında sadece sahnedeki dansçıları değil sahnenin arkasındaki anıları da incelemiştir (Görsel 2.33, 2.34). Sanatçının büyük ölçekli çalışmalarından olan "Dans Sınıfı" adlı eserinde ustanın ortada otoriter tavrı belirgin olarak verilmiştir. Dansçıların sınıfın içinde farklı yerlerde ve farklı hareketlerde verilmişken seyirci durumdaki veliler ise genellikle Paris'in aristokrat sınıfından oluşmuştur. Dansçı dizilerinde yaptığı gözlemlerde figürleri kişisel vasıflarından ziyade performanslarındaki güzelliği yakalayarak insan bedeninin her biçimde fiziksel ve ruhsal bir çabıyla geliştiğini görmüştür.

Görsel 2.33: Dans Sınıfı, Degas, 1873, d'Orsay Müzesi, Paris

Görsel 2.34: Dans Sınıfı, Degas, 1873, d'Orsay Müzesi, Paris

Sanatçı, bir diğer çalışma dizilerinden "At Yarışçıları"nda ise Parislilerin kendilerini eğlendirmek için gittikleri hipodromda yapılan yarışları betimlemiştir. Sanatçı burada dış mekân sahneleri, atların üzerindeki jockeylerin giydikleri parlak renkli ipek giysileri, atların durumları ile alışılmadık şekilde enerjik ve gündelik konuları çalışmıştır (Görsel 2.35, 2.36).

Görsel 2.35: At Yarışçıları, Degas, 1885, d'Orsay Müzesi, Paris

Görsel 2.36: At Yarışçıları, Degas, 1885, d'Orsay Müzesi, Paris

B) POST-EMPRESYONİZM (Geç-Ard-İleri İzlenimcilik)

Empresyonizme tepki olarak ortaya çıkan neo-empresyonizm (yeni izlenimcilik), post-empresyonizm akımının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Post-empresyonizm terimi empresyonistlerin izinden giden ve arayış içinde olan bir grup öncü sanatçının eserleri için kullanılmıştır. Bu isim ilk defa İngiliz sanat eleştirmeni Roger Fry (Ragır Fray) tarafından 20. yüzyılın başlarında Cezanne, Van Gogh ve Gauguin'in (Gogen) eserleri için kullanılmıştır. Post-empresyonizm bu sanatçılar tarafından yeni arayışların simgesi olarak görülmüştür. Sanatçılar temelde empresyonistlerin renk ve tekniklerini kullanmakla beraber, onların renk ve ışık etkileriyle sınırlanan anlatım biçimlerine karşı çıkmışlardır. Çünkü amaçları daha özgün bir anlatım biçimi oluşturmaktır. Sanatçılar empresyonizm akımına bireysel yaklaşımlarını katarlarken Cezanne resimsel yapıya yoğunlaşmış, Georges Seurat (Corç Sevrat) rengin bilimsel doğasıyla ilgilenmiş, Van Gogh dışavurumcu fırça darbeleri ile duygu yoğunluğunu ifade etmiş, Gauguin ise renk ve çizgilerin sembolik kullanımları ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

Post-empresyonistler simgesel ve duysal anlamı yakalamak uğruna düz renk alanları boyayarak modelleme, uzamsal derinlik ve ışık gölge etkilerine dayalı oluşturulan geleneksel kompozisyonları reddetmiş, doğalcı tasarımlar üzerine odaklanmışlardır.

C) NEO-EMPRESYONİZM (Yeni Empresyonizm)

Empresyonist sanatçılardan bazıları 1886 yılında yapılan sergiden sonra neo-empresyonizm adıyla yeni bir sanat kuramı ortaya atmışlardır. Bu akımın bir diğer adı ise "puantilizm"dir (noktacılık). İlk uygulayıcılığını Georges Seurat yapmıştır. Sanatçıların amacı dağınık olarak gördükleri empresyonizmi bilimsel temellere oturtmak olmuştur. Empresyonizme tepki olarak ortaya çıkmalarına rağmen empresyonizmi devam ettirmişlerdir. Paletlerinden koyu renkleri kaldıran sanatçılar bunun yerine prizmanın, güneş ışığının altı rengini koyarak ışık-gölge oyunlarını sarı, turuncu, kırmızı gibi sıcak; yeşil, mavi, mor gibi soğuk renklerle ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra saf renklerin optik karıştırılması ve oranlarının değiştirilmesiyle koyudan açığa doğru sonsuz renkler elde etmişlerdir. Georges Seurat tarafından geliştirilen puantilizm, zıt renkleri noktalar şeklinde yan yana getirerek oluşturulmuştur. Bu amaçla sanatçılar tablolarında noktaları mozaik gibi kullanarak tabloların göze hoş gelmesini sağlamışlardır (Görsel 2.37).

Georges Seurat (1859-1891): Empresyonist akıma getirdiği yeni anlayış nedeni ile "yeni izlenimci" olarak tanınan sanatçıdır. Sanatçı zaman içinde resim sanatını diğer izlenimcilerden farklı olarak bilimsel bir anlayışla kavramak istemiştir. Genellikle konularını modern hayattan ve mekânlardan seçmiş, eserlerini gördüklerine ya da hissettiklerine göre değil çalışılmış teorilere göre yapmıştır. Sanatçı renk teorisi alanında çalışan kuramcılarının çalışmalarını incelemiştir. Çalışmalarında saf renkleri nokta nokta kullanmış, aynı boyda fırça vuruşları kullanarak bir mozaik andıran eserler yapmıştır. Sanatçı bu renkleri kullanırken renklerin seyircinin gözünde birleşip tek renk olacağını ve ışığın verdiği etkiyi düşünmüştür. Çalışmalarında doğayı yeniden biçimlendirmeyi amaçlayan sanatçı noktacılık (puantilizm-divizyonizm) olarak da bilinen tekniği kullanmıştır. Bu çalışmalarında resmin tüm ayrıntılarını çizgi yerine noktalarla sınırlandırmış, daha da ileri giderek tüm resmi noktalarla oluşturmuştur.

Görsel 2.37: Pontaubert Ormanı, Seurat
1881, Metropolitan Müzesi

Sanatçının çalışmalarında figürlerin hareketini anlamak zordur. Tasvir edilen anın öncesi ya da sonrasına, sizde bıraktığı izlenime, renge ve duygusal etkilere önem vermeyen sanatçı farklı çalışma teknikleri kullanarak o anı yeniden biçimlendirmeye önem vermiştir (Görsel 2.38, 2.39).

Görsel 2.38: Honfleur'da Rıhtım, Seurat, 1886, Güzel Sanatlar Müzesi, Prag

Görsel 2.39: Gri Hava, Seurat, 1886, Ulusal Galerisi, Londra

Sanatçı “Asnières Nehri’nde Yıkananlar” adlı eserinde sıcak bir yaz günü Seine Nehri kenarında eğlenen fabrika işçilerini tasvir etmiştir. Eserde düzeni yakalamak için her bir unsuru tasarlamış, güçlü ve dengeli bir kompozisyon oluşturmuştur. İşçilerin dinlenme saatlerini vurgulamak amacıyla güneşin parlaklığından ve nehrin durgunluğundan yararlanmıştır. Sanatçı tablodaki dinginliği ve atmosferi pekiştiren güçlü ton çeşitlerini farklı renk ve kombinasyonlar ile vermiştir (Görsel 2.40).

Sanatçının önemli eserleri arasında “Paul Signac’ın Portresi”, “Grande Jatte Adası’nda Bir Pazar Günü Öğleden Sonra” (Görsel 2.41), “Profil”, “Met Zamanında Dış Liman”, “Courbevoie Köprüsü”, “La Parade” ve “Sirk” bulunmaktadır.

Görsel 2.40: Asnières Nehri’nde Yıkananlar, Seurat, 1884, Ulusal Galerisi, Londra

Görsel 2.41: Grande Jatte Adası’nda Bir Pazar Günü Öğleden Sonra, Seurat, 1886, Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

Araştırınız 4

İngiliz Ressam James Whistler (Jeyms Whistlır) empresyonizm akımını eleştirmek amacıyla “Eğer, sadece karşısında gördüğünü çizen kişi sanatçı olsaydı fotoğrafçı sanatçıların kralı olurdu.” demiştir. Siz de arkadaşlarınızla bu konu hakkında eleştirel bakış açısıyla fikirlerinizi tartışınız.

Paul Cezanne (1839-1906): Modern sanatın önde gelen Fransız ressamlarından. 1868’de Paris’te Academie Suisse’ye (Akademi Sûs) katılmış, dönemin ünlü sanatçıları ile burada tanışma fırsatı yakalamıştır. Aynı zamanda avangart sanatçılardandır. Empresyonistlerin ilk sergisine “Asılmış Adamın Evi”, “Kırmızı Koltukta Bayan Cezanne’nin Evi” gibi eserlerle katılmış, aldığı eleştirilerden sonra ikinci sergiye katılmamıştır. 1877 yılında açılan sergiye ise on yedi eserle katılmıştır. Yaşamının büyük bir kısmını Fransa’nın güneyinde bulunan Provence’de (Prove) geçirmiştir. 1874 yılında açılan ilk empresyonist sergide eserlerini sergilemesine rağmen çalışmalarındaki kendine has üslubu ile onlardan ayrılmaktadır. Resme başladığı ilk yıllarda açık havada yaptığı çalışmalar ile bilinen sanatçı ilerleyen zamanlarda manzara ve natürmort ağırlıklı çalışmalar yapmıştır. Daha sonraları ise portre çalışmalarının yanı sıra Saint Victoria (Sen Victorya) Dağı’nı konu alan çalışmalarıyla tanınmıştır (Görsel 2.42).

Sanatçı, yaptığı çalışmalarıyla resim sanatındaki büyük biçim devriminin de başlamasına zemin hazırlamıştır. Özellikle natürmort ve manzara çalışmalarında nesnelerin yüzeyi, üç boyutluluğu ve fizikselliği ile ilgilenmiştir. Cezanne üç boyutlu doğayı iki boyutlu resim yüzeyine aktarmanın sırrını araştırmıştır. Çalışmalarında gerçek görünümü elde etmek için objelerin yapısını ve renklerini günlerce ve hatta haftalarca incelemiş, bu nedenle “Gördüğümü çiziyorum.” demiştir. “Kavak’lı” adlı çalışmasında sanatçı kendi duygularını tahlil etmiş, gözün devamlı hareket etmesinden, boşluğun derinliğine nüfuz ettiğini kavramış, çalışmalarında birkaç kaçış noktası oluşturmuştur. Bu kaçış noktaları ile de zamanın birbirini izleyen anlarını tespit etmiştir.

Görsel 2.42: Saint Victoria Dağı, Cezanne, 1895, Hermitage Müzesi, Petersburg, Rusya

Görsel 2.43: L'Estaque'den Marsilya Körfezi, Cezanne, 1883, Paume Müzesi, Paris

Sanatçı geç dönem çalışmalarında eskizimsi resimler yapmasına rağmen ağaç, dağ, bina, meyve ya da giysi gibi nesneleri açık ve belirgin olarak vurgulamıştır. “L'Estaque'den Marsilya Körfezi” adlı çalışmasında resmin taklit edilemeyeceğini, doğadaki nesnelerin esasen küre ve silindire benzediği görüşünü benimsemiştir (Görsel 2.43). Bu çalışmada kıyılar, körfez ve dağlar birbirlerine paralel dikdörtgenler şeklinde verilmiştir. Perspektif açısından ise dağların soluk olarak verilmesi gerekirken aksine canlı renklerle verilmesi belirgin olarak görülmektedir. Çalışmanın genelinde doğadaki geometri anlayışı hâkimdir. Ön tarafta verilen evler tablonun geneline yayılan sert fırça darbeleriyle oluşturulmuş renk lekeleri ile geometrik düzen ortaya konmuştur. Bu hâliyle kübizm akımının önemli sanatçılarından olan Georges Braque ve Pablo Picasso gibi sanatçıları etkilemiştir.

Post-empresyonistlerin en önemli sanatçılarından olan Cezanne aslında akımın belli kurallarının ortaya çıkmasında çok etkili olmuştur. O, akademi sanatının yöntemlerinin doğaya aykırı olduğu görüşünde empresyonistlerle aynı fikirleri paylaşmıştır. Renk ve nesnelerin yapısal biçimlerindeki hacimlendirme konusunda yeni buluşlardan etkilenmiştir. Biçimler arasındaki ilişkiyi resmin bütününe yayararak nesnelerin hepsinin görünmesini sağlamış, nesnelerin boyutlarını, bunu çok istemese de, belli bir ölçüde bozmuştur.

Cezanne’nin çalışmalarında çizgi, renk, ton ve düzen birbirinden ayrılmaz durumdadır. Toprak renkleri (yeşil, mavi ve kırmızı) sanatçının en çok tercih ettiği renklerdendir. Manzara resimlerini yapması genellikle haftalarını, aylarını almıştır. Işığın değişmesi ile beraber kendisi de yer değiştirmiş, buna bağlı olarak ayrıntılar da değişmiştir. Sanatçının son yılları yalnızlık içinde ve hastalıklarla mücadele ederek geçmiştir. Dışarıda resim yaptığı sırada yağın yağmura aldırış etmemiş, sırlıklam olmasının ardından yakalandığı zatürreden ölmüştür. Eserleri arasında “Magdalen ya da Elem”, “Modern Olimpia”, “Büyük Çam Ağacı”, “Victoria Dağı”, “Kağıt Oyuncuları”, “Cezveli Kadın” ve “Sepetli Natürmort” bulunmaktadır.

Vincent Van Gogh (1853-1890): Hollandalı olup post-empresyonizmin bir diğer öncü sanatçısıdır. Aşırı evhamlı ve duygusal bir kişiliğe sahip olan Van Gogh dünyada en fazla tanınan sanatçılardan birisidir. Bir papazın oğlu olan Van Gogh resim sanatçısı olup olmamak konusunda kararsız kalmış, birkaç yıl vaiz olarak çalışmıştır. Ressam Jean François Millet'e hayran olan Van Gogh sanatının ilk yıllarında Hollandalı köylü ve işçilerin hayatlarını konu alan çalışmalar yapmıştır. Kalın ayakkabılar, nalınlar, dokuma tezgâhları gibi araç gereçleri, patates yığınları, kuş yuvaları gibi basit sıradan konuları işlemiş, bir yandan da kasvetli gökyüzü ve koyu renklerle manzaralar çalışmıştır. Bu dönemde yaptığı en önemli eserlerden birisi "Patates Yiyenler" (Görsel 2.44) adlı çalışmasıdır. Bu eserinde sanatçı halkın alçak gönüllüğünü, fakirliğini ve sadeliğini vermeye çalışmıştır.

Görsel 2.44: Patates Yiyenler, Van Gogh, 1885, Rijks Müzesi, Amsterdam

Görsel 2.45: Selvi Ağaçlı Buğday Tarlası, Van Gogh, 1889, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

1888 yılından itibaren Paris'e yerleşen sanatçı empresyonistlerle çalışmış, aynı zamanda renklerle ilgili arayışlara başlamıştır. Bu dönemi "Artık Paris'te bir atölyede çalışmak kadar sürekli olarak empresyonist ressamlarla dostluk kurmak da gerekli olmuştur." diyerek ifade etmiştir. Renk anlayışını tamamen değiştiren sanatçı çarpıcı, tutkulu, coşkun renkleri kullanmıştır. Saf renkleri nokta ve düz fırça darbeleriyle tuvale dağıtmıştır. Bunu yaparken hem rengi parçalamış hem de içindeki coşkuyu resmetmiştir. Van Gogh rengi titrecesine kullanmayı öylesine sevmiştir ki evrenin en basit hatta kimsenin resmetmeye değer görmediği sıradan şeylerini bile bir sanat eseri hâline dönüştürmüştür. Gerekteğinde nesnelerin görünüşünü de abartmaktan kaçınmamıştır. "Selvi Ağaçlı Buğday Tarlası" (Görsel 2.45) adlı çalışmasında kişisel anlamların saklı olduğu, ruhsal çöküşün ve artık hayatta sığınacak bir yerin olmadığını anlatmaya çalışmıştır. Sanatçı renkleri bir nesneyi tanımlamak amacıyla değil de ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Hareketli fırça darbelerinde yararlanarak eserlerinin duygusal içeriğini güçlendirmiştir. Japon sanatından oldukça etkilenen sanatçı Japonya'ya gidemeyince Fransa'nın Provence yakınlarındaki Arles'e yerleşmiştir. Bunun nedenini "Fransa'nın güneyine inip burada çalışmak için sayısız nedenlerim vardı. Öncelikle başka tür bir ışığı yaşamak istedim. Sonra doğayı daha berrak bir gökyüzü altında görmeyi arzuladım; bu bana Japonların neler duyup, nasıl çizim yaptıkları hakkında fikir verecekti. Son olarak da güçlü güney ışıklarını görmeyi istedim." şeklinde açıklamıştır. Buradaki çalışmalarında baharın canlılığını gösteren ağaçların ve çiçeklerin sayısız resmini yapmıştır.

Sanatçının zihinsel karışıklığı, fırçayı kıvrıp döndürerek yaptığı ve renk kullanımının ön plana çıktığı bir dizi çalışmayla kendini göstermiştir. Kural ve geleneklerle sınırlandırmayan kişiliğinin bir aktarımı olarak nitelenen sanat anlayışı 20. yüzyıl resminin gelişiminde önemli etkisi olmuştur. Van Gogh'un eserlerinde canlı ya da cansız, ışık ya da gölge, biçim ya da renk, ne olursa olsun çalışmalarında huzursuz bir kişilik, eşsiz ve benzersiz bir biçimde dışarı taşan çılgınlıklar görülmüştür. Madde ve doğa eğilip bükülerek birbirine dolaşmış; renkler, alevler saçan lavlar ve değerli taşlar gibi durmaktadır. Bu özellikler sanatçının nasıl hareketli bir yaşamı olduğunu göstermektedir.

Sanatçının eserleri arasında "Tanguy Babanın Portresi", "Tef Çalan Kadın", "Yıldızlı Gece", "Akşamleyin Cafe", "Ayçiçekleri", "Çiçek Açan Ağaçlar", "Selviler", "Zeytin Ağaçları", "Sonsuzluğun Eşiğinde", "Doktor Gachet" bulunmaktadır.

“

Sanat eleştirmeni Octave Mirbeau (Oktav Mirbe) Van Gogh'un sanatı hakkında şunları söylemiştir:

"Doğanın hangi görünümü üzerine dalarsa dalsın, kendi kişiliğini hiçbir zaman unutmaz. Gördüğü, dokunduğu, duyduğu her şey, onun yakıcı yoğunluktaki hayal gücünün izlerini taşımaktadır. Van Gogh doğanın içine işlememişti, doğayı kendi içine çekmişti. Nesneleri doğal biçimlerinden ayrı, garip şekiller almaya zorlamış ve onları, kendi fikirlerinin olağanüstü tezahürleri hâline gelecek şekilde eğritip bükerek yeni biçimlere sokmaya çalışmıştı."

31 Mart 1891, Echo de Paris Gazetesi

”

Etkinlik 4

Aşağıda realizm akımının öncülerinden olan Jean François Millet ve post-empresyonizm akımının temsilcilerinden olan Van Gogh'un "Yıldızlı Gece" adlı tabloları verilmiştir. Aynı konuyu çalışan iki sanatçının sanat üslupları arasındaki benzer ve farklı yönleri arkadaşlarınızla tartışınız.

Görsel 2.46: Yıldızlı Gece, Van Gogh, 1889, Modern Sanat Müzesi, New York

Görsel 2.47: Yıldızlı Gece, Millet, 1850, Yale Üniv. Sanat Galerisi, ABD

Paul Gauguin (1848-1903): Post-empresyonizm akımının önemli sanatçıları arasında gösterilmektedir. Gauguin yücelik, saflık gibi değerleri geçmişte ya da klasik sanatta arayan sanatçıların aksine medeniyetten uzak bölgelerde aramıştır. Benimsediği sanat stilinden dolayı toplum tarafından fazla kabul görmemiş sanatçılardandır. Fransa'daki sanat çalışmalarında umduğunu bulamayınca Pasifik Okyanusu'nda bulunan Tahiti Adası'na yerleşmiştir. Burada Primitif (ilkel) kültürün sanat anlayışını, hayat tarzını incelemiş ve bu anlayışlardan oldukça etkilenmiştir (Görsel 2.48). Çalışma konularını genellikle Tahitili kadınlar (Görsel 2.49), doğa ve hayvanlar oluşturmuştur. Çalışmalarında kullandığı renkler birbirine karışmamış, geniş alanlarda yoğun ve zıt olan tek renk kullanmayı tercih etmiştir. Sanatçı, renkleri ya rastgele seçmiş ya da bir ifadeyi anlatmak için kullanmıştır. Betimsel nitelikten çok duygusal çağrışımları göz önüne alarak renkleri kullanmayı tercih etmiştir. Çalışmalarının yüzeylerini yer yer parlak renklerle boyamış, tablolarına kalın çizgiler çekmiş, bu sayede ıskallığı ve saflığı vermeye çalışmıştır. Oldukça sade çalışmalar yapan sanatçı figür ve renk kullanımlarında soyut anlayışa yönelmiştir. Doğrudan doğruya doğayı kopya etmek yerine sanatçının hafızasından resim yapmasına inanmış, kendi hayalindeki dünyayı, iyi ve kötü güçler arasındaki mücadeleyi betimlemeye çalışmıştır. Bu anlayışa uygun olarak doğalcılık iddiasından vazgeçen sanatçı Japon baskı sanatında ve Orta Çağ vitraylarında bulunan düz renk alanlarından esinlenmiş ve iki boyutlu çalışmalar ortaya çıkarmıştır. Van Gogh'la olan arkadaşlığı sanatçının sadece düşünsel anlamda resimler yapma isteğini artırmıştır. Soyut ve simgesel anlatımlarla yaptığı çalışmaları, görsel deneyimlerden çok zihinsel simgeleri çağrıştırmaktadır. Sanatçının "Tabiatı çok fazla resmetmeyin, sanat eseri bir abstraksiyondan (soyutlama) ibarettir." sözü renklere ve şekillere yüklediği sembolik ve duygusal anlamı yansıtmaktadır.

Görsel 2.48: Siesta, Gauguin, 1894, İra Haupt Koleksiyonu, New York

Görsel 2.49 Tahiti'den Görünüm, Gauguin, 1892, Özel Koleksiyon

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) AŞAĞIDAKİ CÜMLELERDE BOŞ BIRAKILAN YERLERE DOĞRU SÖZCÜĞÜ YAZINIZ.

1. Okulu 19. yüzyılda empresyonizm sanatçılarını etkilemiş, adını Fransa'nın Fontainebleau köyünden almıştır.
2. Saint Victoria Dağı ile ilgili yaptığı çalışmaları ile de tanınan sanatçı'dır.

B) AŞAĞIDAKİ AÇIK UÇLU SORULARIN CEVABINI İLGİLİ ALANLARA YAZINIZ.

Aşağıdaki metinde akademik sanat anlayışı ile empresyonizmin sanat anlayışları karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

Akademik sanat 1860'lı yıllara kadar etkisini göstermiş, sanat anlayışında idealize edilmiş tarihî ve mitolojik sahneli konularla ilgili eserler konu edilmiştir. Yüksek Rönesans Dönemi'nin kökleşmiş çizim ve resim yöntemleri öğretilmiştir. Akademik sanat anlayışına göre nesnelerin renkli kabartmalar gibi öne çıktığı bol ışıklı olarak yapılan kır manzaraları beyaz ışığın etrafa yayılması gibi görülmüştür. Empresyonistler ise günlük hayattan konular ve sahnelerin anlık izlenimlerini vermeye çalışmışlardır. Modern konuları yeni stil ve tekniklerle çalışan empresyonist ressamlar ise aynı kır manzarasını çalışırken ışığı farklı bir biçimde algılamış, ışık parçacıklarını birbirleriyle etkileşim içinde olan ve etrafa saçılmış gibi vermişlerdir. Akademik ressam için salt çıplak bir çizginin kuşattığı formlar ve kabartmalar vardır. Empresyonist ressam ise formu salt bir şekilde kesin bir geometrik biçimi olamadan, düzensiz dokunuşların yan yana getirilmesiyle yaşayan bir varlık gibi canlı titreşen vuruşlar olarak göstermiştir. Akademik anlayışta eserler veren sanatçılara göre perspektif, içinde hayat olmadığı izlenimi veren bir çerçeve ve kurumsal bir şey olarak görmüştür. Empres- yonist sanatçılar ise perspektifi sayısız, neredeyse seçilemeyen dokunuşlar ve tonlardan kurulu, sabit olmayan hareketli şeyler olarak tasvir etmişlerdir.

3. Metne göre akademik anlayış ile empresyonist anlayışın manzara resimlerinde ışığı kullanma yöntemleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Metne göre empresyonizm akımında “form” nasıl verilmiştir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Akademik anlayış ile empresyonist anlayışın perspektif algılamaları nasıldır? Belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

6. Akademik sanat ile empresyonizm akımının konularının farklı olmasının sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

C) AŞAĞIDAKİ ÇOKTAN SEÇMELİ SORULARI OKUYUNUZ VE DOĞRU SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ.

7. Sanayi Devrimi ile ilgili olarak verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Dokuma tezgâhlarının makineleşmesi ile beraber dokuma ve pamuk fabrikaları kurulmuştur.
- B) Sanayi Devrimi alanında ilk gelişmeler makineleşme alanında olmuştur.
- C) Fransa Sanayi Devrimi'ne öncülük etmiştir.
- D) Ticaretle arz talep ilişkisi artmış, uluslararası ticari ilişkiler hızlanmıştır.
- E) Sanayileşme hamleleri ilk olarak İngiltere'de başlamıştır.

8. Empresyonist sanatçılar arasında bulunan ve çalkantılı yaşamıyla dikkat çeken Hollandalı ressam aşağıdakilerden hangisidir?

- A) El Greco
- B) Velazquez
- C) Millet
- D) Rembrandt
- E) Van Gogh

9. Modernizm ile ilgili olarak aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Eskiden yeniye geçiş anlamına gelmektedir.
- B) Latince modernus, Fransızca moderne sözcüklerinden değişerek günümüze gelmiştir.
- C) 18 ve 19. yüzyılları kapsamaktadır.
- D) Rönesans Dönemi sanat anlayışı uygulanmıştır.
- E) Bilim, sanat ve teknolojide görülmüştür.

10. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi empresyonizm akımının özelliklerinden birisidir?

- A) Sanayi Devrimi'nin başlamasına sebep olmuştur.
- B) Geleneksel kurallara bağlı kompozisyon anlayışına karşı çıkmışlardır.
- C) Toplumda çeşitli toplumsal tabakaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- D) Sanatçılar çalışmalarında kırsal yaşamı işlemişlerdir.
- E) Realizm akımının sanat anlayışından etkilenmişlerdir.

3. ÜNİTE

ERKEN 20. YÜZYIL ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI

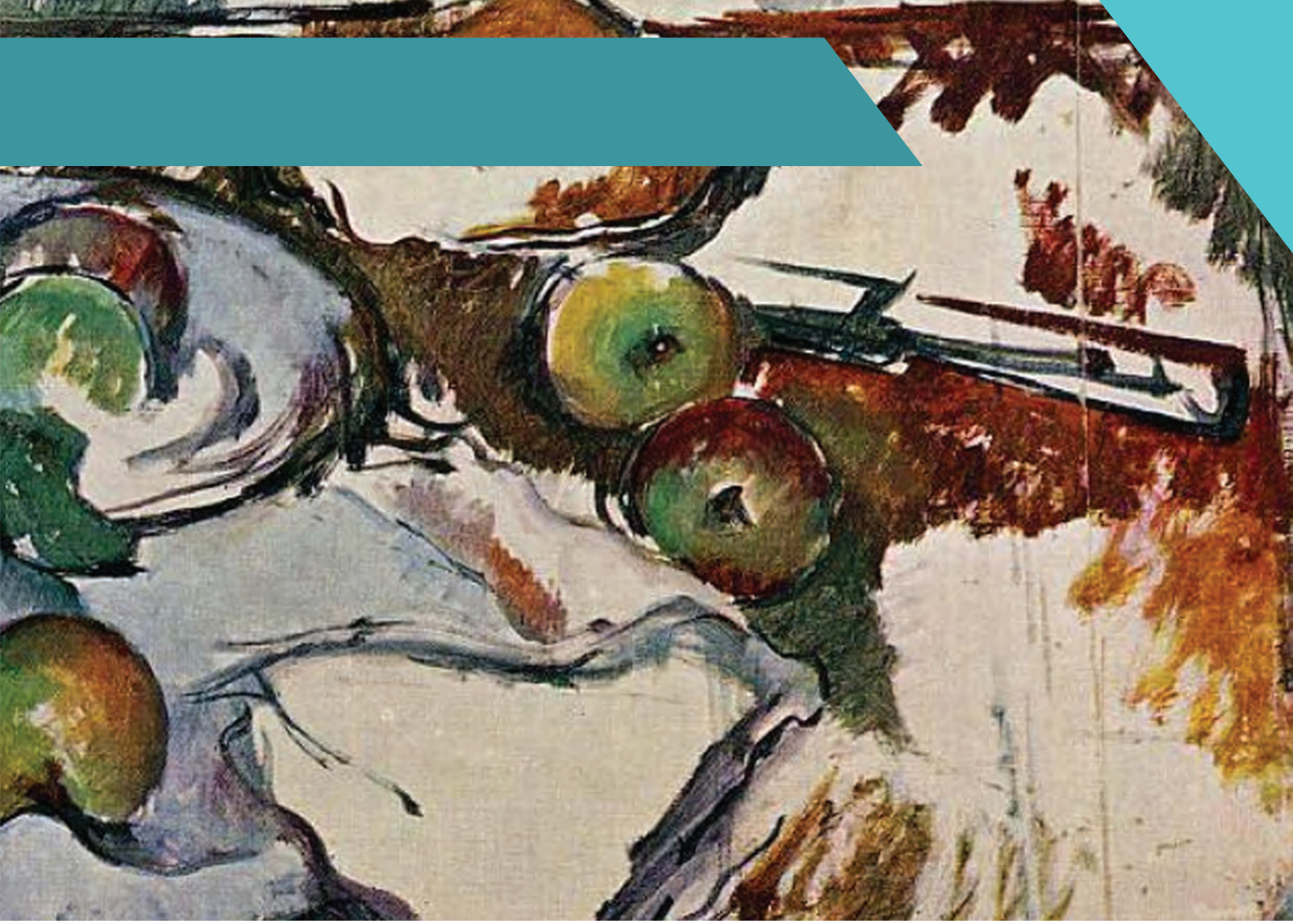

Bu ünite

1. Çağdaş sanat akımlarını sanat anlayışları açısından karşılaştırmayı,
2. Fovizm ve Kübizm akımlarının sanat anlayışlarını karşılaştırmayı,
3. 20. yüzyıl başlarından itibaren çağdaş sanat hareketlerini ve üsluplarını,
4. Erken 20. yüzyıl sanatçılarını sanat üslupları açısından karşılaştırmayı öğreneceksiniz.

ÖĞRENECEĞİNİZ KAVRAMLAR

Arkaizm, Sembolizm ve Nabiler,
Yeni Sanat (Art Nouveau),
Fovizm, Kübizm

Konu Başlıkları

3.1. 20. YÜZYIL BATI SANATINDA ERKEN ÜSLUPLAŞMA ÇABALARI VE İLK AKIMLAR

3.1

20. YÜZYIL BATI SANATINDA ERKEN ÜSLUPLAŞMA
ÇABALARI VE İLK AKIMLAR

Etkinlik 1

Aşağıda modern sanat akımlarının resim sanatına uygulanışı ile ilgili verilen görselleri (Görsel 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6) inceleyiniz. Görsellerdeki farklılıklardan yola çıkarak akımların sanat anlayışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Görsel 3.1: Realizm

Görsel 3.2: Empresyonizm

Görsel 3.3: Sembolizm

Görsel 3.4: Art Nouveau

Görsel 3.5: Fovizm

Görsel 3.6: Kübizm

Park Ediniz 1

20. yüzyıl başları Avrupa sanatının büyük bir arayış ve değişim içinde olduğu bir dönemdir.

Bu dönemde Avrupa resminde geleneksel etkiler bir bir yıkılmış, uzun dönemli sanat üsluplarının yerini kısa süreli sanat akımları almıştır. Bu değişim süreci öyle hızlı yaşanmıştır ki bir akımın etkisi bitmeden birkaç ressamın başlattığı yeni bir akım gündeme gelmiştir. Bu hızlı değişim ve yeni oluşumlar sanatçıların sanat anlayışlarını da etkilemiştir.

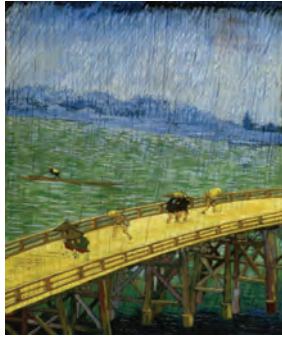
Teknolojik gelişmeler, yeni görüşlerin yayılması, geleneksel inançların ve değerlerin sorgulanması, yeni arayışların oluşmasına yol açmıştır. 19. yüzyıl ile başlayan teknoloji hareketleri sanat üretimini de içine almış ve sanat dünyası için yeni bir dönem başlamıştır. Sanattan beklenen şeyler artık farklılaşmaya başlamış, sanatçının hayal gücü ile birlikte gerçekleştirdiği eylemlerin her biri değişime uğramıştır. Sanatçılar değişen toplumsal ve ekonomik ortamın şartlarına uygun bir sanat yapma çabasına girişmişlerdir. Geleneksel, tarihsel ya da akademik biçim ve kalıpları yıkmaya yönelik sanatçılar öncekilerden çok farklı resimler, heykeller ve yapılar üretmeye başlamıştır. “Modern sanat” olarak nitelendirilen bu gelişme çok çeşitli akımları, kuramları ve eğilimleri içermektedir.

Modern sanat hareketleri üretim-tüketim ilişkilerine koşturarak Fransa’da akademik sanata karşı bir tepki olarak başlamıştır. Bu hareketler daha sonra bilimsel bulgular ışığında yeni açılımlarla 20. yüzyıl başındaki yenilikçi sanat ortamını hazırlamıştır. Sanatçılar modern dünyanın görünümlerinin ötesinde modernliğin ruh hâlini hissettirmeye çalışmışlardır. Yeni konular yanında yeni biçimsel ve teknik arayışlarla “güzel duyunun” ötesini amaçlamışlar, izleyicinin görme biçimlerini ve algısını değişime uğratma çabası içinde olmuşlardır. 20. yüzyıl sanatı işte bu çabaların birikimidir.

20. yüzyıl sanatı daha önceki yüzyıllara göre sanat anlamında çok daha aktif ve hareketlidir. Bu yüzyılda dünya nüfusunda büyük bir artış görülmüş, ulaşım ve iletişim hız kazanmıştır. Ulaşım olanaklarının artması ve hızlı iletişim sayesinde dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen olaylar kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılabilecek hâle gelmiştir. Bütün bu gelişmeler modernlik sonrası toplum ve kültürlerde kaygı ile beslenen bunalımı da beraberinde getirmiştir. Yeni bir dünya düzeninin kurulması yönünde büyük bir mücadele başlamış, maddeyi ve biçimciliği ön plana çıkaran maneviyat ve içeriği adeta unutturan bir çağ başlamıştır. Geleneksel değer ve alışkanlıkların gitgide azaldığı, ahlaksal değerlerin çöktüğü bir ortamda kültür de yozlaşmaya mahkûm edilmiştir. Çağın bu karmakarışık dokusu içinde tekdüzeliğe başkaldırmak, yeni coşkular bulmak için sanatçı kendisi ve toplum adına yeni arayışlara yönelmiştir.

Etkinlik 2

Aşağıda ikili gruplar hâlinde verilen görselleri (Görsel 3.7, 3.8, 3.9, 3.10, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14) incelediğinizde 19. yüzyıl sonlarından itibaren modern sanatın ortaya çıkış sürecinde Avrupa’nın etkilendiği kültürler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Görsel 3.7: Yağmurda Köprü, Van Gogh

Görsel 3.8: Ohashi Köprüsü ve Atake, Hiroshige

Görsel 3.9: Hayat Ağacı, Klimt

Görsel 3.10: Erzurum Hatuniye Medresesi Hayat Ağacı

Görsel 3.11: Bugün Pazarı Gitmiyoruz, Gauguin

Görsel 3.12: Mısır hiyeroglifi

Görsel 3.13: Duvar Kağıdı, Morris

Görsel 3.14: 16. yüzyıl Osmanlı çinisi, Hatayi motifi

20. yüzyıla damgasını vuran çağdaş sanatın en belirgin özelliği, gelenekseli kapsamıyor olmasıdır. Çağdaş sanat geleneksel sanattan radikal bir kopuşla tamamen yeniye yönelmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa'nın önde gelen sanatçıları arkeolojik buluntulardan etkilenecek çalışmalarına çok yeni tekniklerle yeni biçimler vermeye başlamışlardır. Özellikle Mısır, Mezopotamya, Hint, Çin, Japon ve Amerika'nın eski yerli halkları ile Afrika, Avustralya ve Okyanusya adalarında yaşayan ilkel topluluklar gibi Batı dünyasına yabancı kalmış halkların sanat ve etnografik eşyaları 19. yüzyılda keşfedilmiştir. Dolayısıyla arkaizm (Klasik Çağ öncesinde kalan) modern sanatın şekillenmesinde önemli bir paya sahip olmuştur.

“

“Sanat eserinin gayesi mademki bir fikrin ifadesidir, öyleyse bu eser fikirci olmalıdır, düşündürmelidir. Mademki sanat az çok herkesin anlayacağı bir biçim içinde ifadesini bulacaktır, o hâlde terkipçi olmalıdır. Sanat düşünceyi ve fikri bir biçim altında dışarı vurduğuna göre semboller kullanıyor demektir. Sanat subjektiftir. Çünkü sanatta nesne, nesne olarak değil ancak sanatçıda uyandırdığı fikir olarak mevcuttur.”

Albert Aurier (Fransız sanat eleştirmeni)

”

Sanat literatüründe modern sanatlar dönemi, Batı'nın güzel sanatlar alanında 20. yüzyıl başında yaşadığı avangart akımlar dönemi olarak geçmektedir. Batı'da birbiri ardınca ortaya çıkan bu akım ve üsluplar modern sanatın çekirdeğini oluşturmuştur. Çağdaş sanat kavramı içerisinde resim, müzik, heykel, sinema, fotoğraf, grafik, performans ve gösteri sanatları gibi çok çeşitli sanat dalları yer almaktadır. Birbirlerinden farklı tavırları ve anlatım biçimleri olmasına rağmen çağdaş sanatların ortak noktası 20. yüzyıl yaşamının değişen koşullarına karşı duyulan duygusal tepkiyi dile getirme isteğidir.

Çağdaş sanat kavramı kapsamında, sanat dallarında 19. yüzyıl sonlarından itibaren etkili olan akımların zaman ve mekân içindeki dağılımları, uygulanma biçimleri ve etkiledikleri sanat dalları farklılıklar göstermiştir. Akımlardan bazıları daha uzun süre etkili olup daha çok ülkeye yayılırken bazıları daha kısa süreli olmuş, fazla yayılım gösterememiştir. Sanat akımlarının sanatçıları üzerindeki etkileri, sanatçı tarafından uygulanma ve yorumlanma şekilleri de aynı olmamış, bazı akımlar çok çeşitli sanat dallarında etkili olurken bazıları ise daha az sayıda sanat dalını etkilemiştir. Akımlar, etkili oldukları her bir sanat dalında farklı biçimlerde uygulanmıştır.

A) SEMBOLİZM

Sanat dünyasında sembol kavramına en çok dikkat çeken ve sanatı sembollere odaklayan gelişmelerden biri sembolizm (simgecilik) akımının ortaya çıkmasıdır. Sembolizm; natüralizm ve empresyonizme bir tepki olarak Fransa ve Belçika'da ortaya çıkmıştır. Farklı akımlardan etkilenmiş olan bir grup ressam 1889'da Paris Volpini Kahvesi'nde bir sergi açmıştır. Sergiyi açanlar arasında Gauguin (Gogen) ile Pont-Aven'den (Fransa'nın Pont-Aven bölgesinde Gauguin'den ders almak için gelenlerin oluşturduğu grup) Emile Bernard ve Charles Laval gibi sanatçılar vardır. Bu sanatçılar sergiyi duyurmak için “empresyonist” terimini kullanmıştır (Görsel 3.15). Fakat bu sergi sembolistlerin ilk ortak hareketi olarak kabul edilmiştir. Sembolist sanatçılar bu sergide çağdaş kültürde düş gücünün eksik olduğu yönündeki görüşü paylaşmışlardır.

Görsel 3.15: Sembolistlerin sergi afişi

Bilgi Notu 1

Görsel 3.16: Anadolu Kilimi göbek motifi

Anadolu'da Orta Asya sembolizmi, İslam ve geçmiş kültürlerin sentezlenmesi, Anadolu Türk sanatında non-figüratif (figür içermeyen), stilize ve geometrik bir dil oluşmasını sağlamıştır. Kilimlerde çok sık rastlanan baklava motifi; kapalı fon olup ana rahmi ve bereket sembollerinin ilk örnekleri olarak kabul edilir. Anadolu'nun birçok yöresinde dokumacılar tarafından “göbek” olarak işlenen bu formlar, kadın bereketinin sistemleşmiş ilk biçimidir.

Gizemli anlatım sembolizm akımı için oldukça önemlidir. Sembolün olduğu yerde çoğu zaman gizem de vardır. Bilinmeyen gizemi sembolde saklanır. Bugün açıklaması sayfalarca süren resimlerin veya üslupların arkasında bu anlayış yatmaktadır. Birçok sanatçı gizemli çalışmaların daha çok izleyici çektiği ve günümüz teknolojisine karşı bu tarz çalışmaların da daha çok ilgi çekebileceği görüşünde birleşebilmektedir.

Bilgi Notu 2

Sembolizm İslam sanatında da yoğun olarak hissedilir. Bunun nedeni tasvir yasağı gibi görünse de daha çok Allah'ın settar (gizlilik) sıfatıyla ilgilidir. Simgencilik gizciliktir. Sembolizmin örneklerine hat sanatında rastlanır. Allah'ın sıfatları, Kur'an-ı Kerim'den alınan sureler veya hadislerden seçmeler desenlerle bezenmiş olarak hat sanatında yer almaktadır.

Sembolizmde sanatçı, figür veya nesneye özgün simgesel bir anlam yüklemeye başlamıştır. O zamana kadar dinsel ve mitolojik kökenli ortak simgesel dil, bütünüyle yok olmamakla birlikte yavaş yavaş yerini sanatçının özgün simgesel diline bırakmaya başlamıştır. Bu dili başarıyla kullanan sanatçılardan biri Paul Gauguin'dir (Pol Gogen) (Görsel 3.17). Sembolist sanatçıların öncülüğünü yapmış olan Gauguin ilkel sanatın cazibesine kapılmış, bu düşüncesini biçim ve renklerle belirtmiş ve figürlerine yansıtmıştır. 1880'lerin sonunda Panama ve Martinik'te, 1890'lar da Tahiti'de, son yıllarında da Markiz Adaları'nda yaşayan sanatçının modern yaşamdan uzakta, kendi deyimiyle "medeniyet hastalığından arınmış olarak" sürdürdüğü yaşantısı resimlerinin (Görsel 3.18, 3.19) konusunu oluşturmuştur. Bu yerlerde bir ölçüde gözlemlediği ve hayal ettiği dünyaları resmeden Gauguin, resimlerindeki dekoratif öğeler ve anti natüralist (doğal olanı temel almayan) renk kullanımıyla dikkat çekmiştir.

Gauguin, resimlerinde renk ve kontur çizgileriyle yüzeyi çeşitli bölümlere ayırmıştır. Biçimleri basite indirgeyerek detaydan kaçınmış ve derinlik veren gölgelerden uzak durmuştur. Deformasyona uğramış, yalınlaştırılmış kadın figürlerini, yerlilerin gündelik hayatlarını, düşsel ve büyüli bir mekân içinde resmetmiştir.

Görsel 3.17: Otoportre, Gauguin, 1893, Orsay Müzesi, Paris

Görsel 3.18: Vaaz Sonrası Hayal (Meleklerle Güreşen Yakup), Gauguin, 1888, National Galerisi, İskoçya

Görsel 3.19: Kumsalda Tahitili Kadınlar, Gauguin, 1891, Orsay Müzesi, Paris

Sembolist sanatçılar figürleri; fantazi, rüya, hayal gibi değişik olaylarla deforme ederek objektif görünümlerinden uzaklaştırmışlardır. Bu tarzı benimseyen James Ensor'un (Ceyms Ensor) (1860-1949) resimlerindeki figürlerin yorumlarında da bu özellikleri görmek mümkündür. İğrenç maskeli suratlar ve hortlaklar resimleyen Ensor, deformasyona uğrattığı bu yüzlerle dikkat çekmektedir (Görsel 3.20, 3.21). Sonrasında Gustave Moreau (Gustov More) (1826-1898) (Görsel 3.22), Puvis de Chavannes (Pövz dö Çavani) (1824-1898) ve Odilon Redon da (Odyon Ridon) (1840-1916) bu yola yönelmiştir. Sembolist sanatçılar, nesnelci resim akımlarının aksine duygularını, ruh hâllerini, korkularını, düşlerini ve fantazilerini tuvale yansıtmışlardır. Bu sanat akımı dışavurumculuğun öncüsü olarak da gösterilebilir.

Görsel 3.20: Entriya, Ensor, 1890,
Koninklijk Müzesi, Belçika

Görsel 3.21: İsa'nın Brüksel'e Girişi, Ensor
1889, Getty müzesi, Malibu

Görsel 3.22: Kutsal Fil, Moreau, 1887,
Doğu Sanatları Müzesi, Tokyo

B) NABİLER

Nabiler 1889-1899 yılları arasında faaliyet gösteren Fransız ressamlar grubudur. Gauguin'in rengi ve biçimi kullanmadaki ifadeci yaklaşımından etkilenen Maurice Denis (Moris Döni) (1870-1943) ve Paul Serusier (Pol Söriyi) (1864-1927) (Görsel 3.23), "Academie Julian" (Akademi Julian-Julian Sanat Okulu) (Görsel 3.24, 3.25) Pierre Bonnard (Piyer Bona) (1867-1947), Ker-Xa vier Roussel (Ker Zaviye Rusel) (1867-1944), Édouard Vuillard (Eduard Vuliya) (1868-1940), Felix Vallotton (Felix Valaton), (1865-1925) gibi ressamlar 1890'lı yıllarda bir araya gelerek "Nabiler" (Les Nabis) adıyla anılan bir grup kurmuşlardır.

Görsel 3.23: Paul Serusier

Görsel 3.24: Julian Sanat Okulundan görünüm

Görsel 3.25: Julian Sanat Okulundan görünüm

Nabiler 1892-1899 yılları arasında açtıkları sergilerde eserlerinde doğrudan temsil yerine simgesel ve dekoratif öğelere yer vermişlerdir. Bu anlamda eserlerinde sadece doğayı kullanan izlenimcilerden ayrılmışlardır. Paul Serusier ve Nabiler izlenimci geleneği reddeden bütün sanatçıları yol gösterici olarak benimsemişlerdir. Gauguin'in düz ve saf renk tekniğinden etkilenmiş, sembolist sanat hareketiyle bağlantılı eserler meydana getirmişlerdir. Ayrıca Japon resmi ve Pre-Raphaellistler (ön-Raffaellocular) etkilendikleri diğer alanlardır.

Nabiler kendilerini derinlik uyandıran salt görünümüler dünyasının ötesine geçmiş kardeşlik ve kâhinler grubu olarak görmüşlerdir. Serusier'in "Sanat kendini sembollerle anlatan evrensel bir dildir." sözü grubun anlayışını özetler. Empresyonist tavra karşı rengi, süslemeye yönelik ve duygusal nitelikleriyle kullanmışlardır. Resmin yanı sıra afiş, vitray, sahne tasarımı ve kitap resmi gibi farklı alanlarda etkinlik göstermişlerdir. Konu olarak günlük hayatın çeşitli olaylarını ele alan Nabiler, iki boyutlu mekân kavramına önem vermiş, figürlerinde gereksiz detaylardan kaçınmış ve sade bir anlatım kullanmışlardır. Dinsel ve felsefi konuları önemsemiş olan Nabilerin bu düşünsel yönü figürlere yansıtılarak mistik bir atmosfer oluşturulmuştur. Figürler, deforme edilerek açık-koyu, dolu-boş formlarla oluşturulan kompozisyonlarda yer almıştır.

“

Görsel 3.26: Otoportre, 1921, Orsay Müzesi, Paris

“Unutmayalım ki resim bir savaş atı, bir kadın ya da herhangi bir konunun ifadesi olmaktan önce belli bir düzene göre yerleştirilmiş renklerden ibaret düz bir yüzeydir.”

Maurice Denis

”

Nabiler akımı öncülerinden Maurice Denis (Moris Döni) (Görsel 3.26) izlenimciliğin doğalcı eğilimlerine tepki göstermiştir. Paul Serusier, Eduard Vuillard, Pierre Bonnard ve Ker Xavier Roussel gibi o da Paul Gauguin'in üslubundan etkilenmiştir. Onlarla birlikte önce sembolizm akımına daha sonra da bu gruptan ayrılan Nabilere katılmıştır. Dinsel tutumun ve sanatın, sanatçının zihinsel durumunu yansıtmaya gerektiği yolundaki görüşleri Nabilerin yarı mistik tutumlarıyla uyumuş, sanatçı grubu kuramsal önderliğini de üstlenmiştir. Denis, sanat yapının değerinin doğanın kusursuz taklidinden değil malzemenin estetik kullanımından kaynaklandığını savunmuştur. Resmin “belli bir düzene göre renklerle boyanmış düz bir yüzey” olduğunu ileri sürmüştür. Konudan çok renklerin düzenini vurgulayan ve çağdaş resim kuramının temelinde yatan bir anlayışın ilk savunucularından biri olmuştur.

Görsel 3.27: Cezanne'ye Saygı, Denis, 1900, Orsay Müzesi, Paris

Görsel 3.28: Duvar resminden bölüm, Denis, 1912, Champs Elysees Tiyatrosu, Paris

Denis İtalya'ya yaptığı bir gezide yapıtlarını gördüğü 14. ve 15. yüzyıl fresk ressamlarından büyük ölçüde etkilenmiş, bunun sonucunda sanat eserlerinde konu ve perspektif gibi öğelere daha fazla yer vermiştir. “Cezanne'a Saygı” adlı resminde (Görsel 3.27) konuya, geleneksel perspektif anlayışına ve hacimlendirmeye özen göstermiştir. Birçok kilise için büyük duvar resimleri yapmıştır. En önemli yapıtlarından biri de Champs Elysees (Kamps Elyez) Tiyatrosunun tavanına 1912'de yaptığı resimlerdir (Görsel 3.28). Cenevre'deki St. Paul Kilisesi'nin duvar resimlerinin yanı sıra Fransa'daki birçok kilisenin de duvar resimlerini yapmıştır. Ayrıca taş baskı (litografi), mozaik, kitap resmi ve vitray çalışmaları vardır. Önceleri bölmeçi unsurlar taşıyan tekniği sonraları art nouveau üslubunun belirginleştiği düz renklere yönelmiştir. Aydınlık renkler ve yalın biçimler resminin belirleyici özelliklerindendir. Maurice Denis'in diğer eserleri arasında “Esin Perileri”, “Cennet-İki Kız Kardeş”, “Koyun ve Sığırların Galyalı Tanrıçası” sayılabilir.

Nabilerin kurucu üyelerinden Paul Serusier, Julian Sanat Okulundaki eğitiminin ardından sanatçılar arasında popüler olan Pont-Aven'e gelmiştir. Serusier, Pont-Aven'de bulunduğu sürede Gaguin'in sınırları belirlenmiş yalın biçimlerinin düz renklerle boyanmasına dayalı sentetizm anlayışının etkisi altında çalışmıştır. "Aşk Ormanında Tılsım" bu doğrultuda yaptığı ilk resimdir (Görsel 3.29). Paris'e döndükten sonra Gauguin'i çağrıştıran ancak onunkinden daha yumuşak bir üslup geliştirmiştir. Burada arkadaşlarıyla bir araya gelerek Nabiler grubunu kurmuştur. Gauguin'in Tahiti'ye gidişinden sonra grup dağılmış ve üyeleri farklı alanlarda kendisini geliştirmiştir.

Almanya ve İngiltere'de arayışlarda olan sanatçının en gözde konusu Breton köylüleri olup figürleri anıtsal ve sağlamdır. Sanatçı; Mısır sanatı, İtalyan primitifleri (ilkel) ve Orta Çağ halıları üzerine çalışmıştır.

Görsel 3.29: Aşk Ormanında Tılsım, Serusier, 1888, Orsay Müzesi, Paris

Görsel 3.30: Pouldu'daki Çiftlik, Serusier, 1890, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

Görsel 3.31: Çamaşır Yıkayan Kadınlar, Serusier, 1891, Güzel Sanatlar Müzesi, Houston

Görsel 3.32: Kadın ve Köpeği, Bonnard, 1891, Orsay Müzesi, Paris

Paul Serusier'in eserlerinden bazıları "Le Pouldu'daki Çiftlik" (Görsel 3.30), "Çamaşır Yıkayan Kadınlar" (Görsel 3.31), "Yılan Yiyiciler", "Elma Ağacının Altındaki İki Bretonlu Kadın", "Caddede Kadın"dır.

Nabiler akımı sanatçısı Pierre Bonnard, eğitimine Julian Sanat Okulunda başlamıştır. Burada ressamlar Maurice Denis ve Paul Serusier ile arkadaş olmuştur. 1890'da onlarla birlikte Nabiler grubunu kurmuş ama kısa bir süre sonra gruptan ayrılmıştır. Sanatçı; gördüğü yerlerin, evinin, yakından tanıdığı insanların resimlerini yapmıştır. Erken dönem resimleri Nabiler akımının özelliklerini taşısa da daha sonraki resimleri kişiselleşmiştir. İlk sergisini 29 yaşında açan Bonnard, 1891'de en iyi eserlerinden biri olan "Kadın ve Köpeği" tamamlamıştır (Görsel 3.32). Portre formundaki bu eser Bonnard'ın Japon sanatından fazlaca etkilendiği döneme aittir. Eser bu özelliğiyle Japonizm akımının bir Fransız örneğidir.

1905'te Vuillard ile İspanya seyahatine çıkan Bonnard ileriki yıllarda Belçika, Hollanda, İngiltere, İtalya, Cezayir, Tunus ve Güney Fransa'yı dolaşmıştır. 1911'de "Paris Sanatçılar Evi" olarak anılan Les Fusains'te bir atölye kiralamış, uzun bir süre burada çalışmıştır. 1926'da Güney Fransa'nın Cannes kentine yerleşmiştir. Bu dönemde teras resimleri dizisinin en ünlüsü olan "Die Terrasse von Vernon" (Vernon Terası) adlı büyük boyutlu tabloyu yapmıştır (Görsel 3.33). 1930'lu yılların ikinci yarısında daha ekspresif (ifade edici) renkler kullanarak resimlerinde doğaya kendine özgü bir anlam kazandırmıştır. Ağaçları ve bitkileri renk akorlarına göre gruplandırmıştır. Bonnard'ın eserlerinden bazıları "Çiçeklenmiş Badem Ağacı" (Görsel 3.34), "Mektup", "Bahçede Masa", "Anne ve Çocuğu"dur. Gruptaki çoğu ressam, dekoratif resmi iç mimarlığa kadar götürmeye ilgi duymuştur.

Édouard Vuillard, 1894 yılında La Revue Blanche (La Röv Bılañ) adlı avangart sanat dergisinin kurucusu Alexandre Natansn'un (Aleksandır Natasın) Paris'teki konutuna dokuz pano yapmıştır. Vuillard'ın "Oyun Oynayan Kızlar" adlı çalışması (Görsel 3.35) dikkat çekecek kadar dekoratiftir. Eserin bu niteliğini öne çıkaran dikey pano, düşük düzeyde ayrıntı, yumuşatılmamış mat renkli parçalar ve görece yüksek ufuk çizgisidir. Dokuz panonun her birinin karşılıklı gelen yatay çizgisi ve yapıkların tekrarı Vuillard'ın incelikli desen duygusunu yansıtmıştır.

Görsel 3.33: Vernon Terası,
Bonnard, 1939,
Metropolitan Müzesi, New York

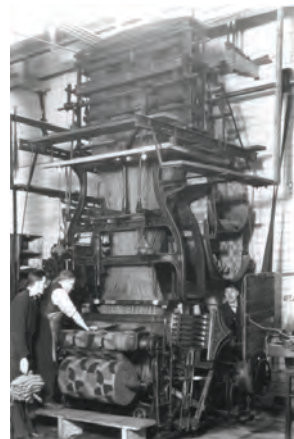
Görsel 3.34: Çiçeklenmiş Badem
Ağacı, Bonnard, 1947,
Orsay Müzesi, Paris

Görsel 3.35: Oyun Oynayan Kızlar,
Vuillard, 1894,
Orsay Müzesi, Paris

C) ART NOUVEAU (Yeni Sanat Hareketi)

19. yüzyılın ikinci yarısı Avrupa'da sanayileşmenin hızlandığı dönemdir. Sanayideki gelişmeye bağlı olarak yapı alanında da yeni malzeme ve teknikler kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda geleneksel kalıplara ve formlara bağımlı olmanın yol açtığı tutarsızlıklar sorgulanmaya başlanmıştır. Sanayi Devrimi'yle mekanik üretim ön plana çıkmış (Görsel 3.36), el sanatları gerilemiştir. Özellikle İngiltere'de eleştirmen ve sanatçılar Sanayi Devrimi'yle birlikte gelen bu mekanikleşmenin el sanatlarında gerilemeye yol açmasından rahatsızlık duymuşlardır. Bir zamanlar belirli bir anlamı olan süslemelerin artık makineler tarafından yapılan ucuz ve adi kopyalarını eleştirmişlerdir.

Görsel 3.36: Bir dokuma
fabrikası, 1800'lü yılların sonu,
İngiltere

Görsel 3.37: Arts and Crafts Sergisi
için hazırlanan bileten detay,
Victoria & Albert Müzesi, Londra

Londra Hyde (Hayd) Park'taki Crystal Palace'de (Kristal Palas), binlerce kişinin katıldığı dünyanın ilk uluslararası sergisi "Great Exhibition" (Grit Eksibiyşın-Büyük Sergi) 1851'de açıldı (Görsel 3.37). Sergi Britanya'nın endüstriyel zenginliğinin ve gücünün gösterisine sahne oldu. Fakat sergi dönemin görkeminin ardındaki ahlaki çöküntüye, tasarımın yozlaşmasına ve endüstrinin zanaatı yok eden tavrına karşı görüşlerin ortaya çıkmasına da yol açtı. Tüm bunların sonucunda oluşan arts and crafts akımı (sanatlar ve zanaatlar) William Morris (Vilyım Morris) ve John Ruskin'in öncülüğünde kuruldu. Sanat ve zanaat ayırımını ortadan kaldırmayı, endüstriyel üretimin karşısında el üretimini yeniden canlandırmayı amaçlayan akım, dönemin popüler anlayışlarına karşı çıkmış, el emeği ile özgün tasarımlar yapmayı savunmuştur.

Bilgi Notu 4

Görsel 3.38: Bauhaus'un Dessau'da Walter Gropius tarafından tasarlanmış merkez binası, 1925-1926

Endüstri Devrimi'yle birlikte hayatın her alanında meydana gelen değişikliğe paralel plastik sanatlardaki değişim, sanatçı yetiştiren kurumları da yenilenmeye zorlamıştır. 20. yüzyılın başında Sanayi Devrimi'yle beraber kurulan Bauhaus Sanat Okulu (Görsel 3.38) Almanya'da 12 sanatçı ve mimarın 12 şirkete iş birliği yapmasıyla oluşmuştur. 1907-1934 yılları arasında fiili olarak varlığını sürdürmüştür.

Sanat, tasarım ve mimarlık eğitimi vermiş olan Bauhaus Sanat Okulu; mimari, endüstriyel tasarım ve şehir planlama gibi alanlara yeni yaklaşımlar getirmiştir. Özellikle Endüstri Çağı'nda ortaya çıkan yeni yaşam tarzına yönelik sanatın ve sanatçının rolü üzerine yapılan çalışmalara öncülük etmiştir.

Fransa'da ortaya çıkan art nouveau (yeni sanat hareketi), İngiltere'deki arts and craft hareketinin devamı niteliğinde olup makineleşmenin karşısında unutulmuş zanaatkarların durumunu sorgulayan bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır. 1890-1910 yılları arasında Avrupa'da ve Amerika'da başlamış bir sanat hareketidir. Art nouveau'nun uygulamaya çalıştığı şey; birçok ülkede uygulama pratiğini kaybetmiş olan sanat işçiliğini ve zanaatkarlığı yeni bir anlayış ve görüşle tekrar uyandırmak, belki de çağın sert değerlerine karşı daha yumuşak ölçüler getirmektir.

Bilgi Notu 5

Görsel 3.39: Mobilya dükkânı, Paris

Art nouveau, ismini 1895'te Paris'te açılan, dekoratif mobilya ve aksesuar satan "L'Art Nouveau"dan almıştır (Görsel 3.39). Paris'te yaşayan Japon sanatı uzmanı Siegfried Bing'in (Sigfrid Bing) açtığı dükkân mobilya stiline ve dekoratif sanatların ana tedarikçilerinden biri hâline gelmiştir. Çok geçmeden mağazanın adı İngiltere ve Amerika'daki tarz ile eş anlamlı hâle gelmiştir.

Arts and crafts ve art nouveau yaklaşımları, sanatı klasik üslaplardan arındırmayı amaçlayan bir tutumun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Art nouveau en büyük anlatımını mimarlık ve dekoratif sanatlarda gerçekleştirmiştir. Mimarlık, grafik, iç mekân ve endüstri tasarımı gibi tüm tasarım sanatlarını kapsayan bu stilin görsel özellikleri; çiçek motifleri, organik biçimler ve akıcı yuvarlak çizgilerdir. Art nouveauda özellikle illüstrasyon, kitap ve afiş alanlarında oldukça başarılı örnekler verilmiştir. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde farklı isimlerle ortaya çıkan ve bir tasarım devrimi niteliğindeki bu hareket, her ülkede özgün bir karakter göstermekle birlikte temelde karşı çıkmayı ve her şeyden önce değiştirmeyi amaçlayan bir hareketin unsurlarını oluşturmuştur. İlginç olan ise bu adların hepsinin çağdaş, yeni, genç sıfatlarıyla olduğu gibi kopuş veya ayrılış sözcüğüyle bağlanmış olmasıdır.

Art Nouveau Hareketini Oluşturan Unsurlar

Teknolojinin getirdiklerine karşı hoşnutsuzluk, doğadaki formlar (doğa bileşenleri)

Doğu felsefesi ve sanatı

Arts and crafts hareketi

El işçiliği (zanaat)

Bireysel yaratıcılık ve üretim

Ruha hitap ediş (heyecan, coşku, haz)

Araştırınız 1

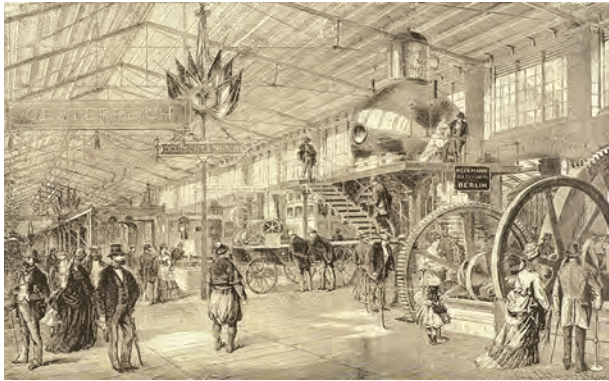
Art nouveau akımının ve Avrupa'daki modernleşmenin Osmanlı Devleti'ne etkisini örnekleyen bir sunum hazırlayınız.

Art Nouveau Akımının Ülkelere Göre Anılan İsimleri			
İngiltere ve Amerika	Modern Style	Belçika	Stile des Vingt
Fransa ve Belçika	Art Nouveau	İtalya	Stile İnglese, Stile Liberty
Hollanda	Nieuwe Kunst	İspanya	Modernismo ve Stile Floreale
Almanya	Jugendstil	Avusturya	Secessionstil veya Wiener Secession

a) Art Nouveau Hareketinin Etkilendiği Alanlar

Art nouveau hareketi üslup olarak çeşitli kaynaklardan esinlenmiştir. Bunların hemen tümü o zamana dek bilinmeyen veya marjinal olarak kalmış ikincil kaynaklar olup klasik ve akademik çizginin dışında tutulmuş eğilimlerdir. Fakat art nouveau hareketinin asıl esin kaynağı Avrupa dışı kültürler olmuştur. Bunların başında da Japon sanatı gelmektedir. Japon sanatının bu dönemde etkili olmasının nedeni Avrupa ile Uzak Doğu arasındaki ticaretin canlanmasıyla başta Japon baskı sanatı olmak üzere her tür sanatsal nesnenin Avrupa'ya taşınması olmuştur. Japon baskı resimleri empresyonistleri etkilediği gibi art nouveau hareketini de etkilemiştir.

Japon kültürüyle en etkili karşılaşma 1873 Viyana Dünya Sergisi'nde olmuştur (Görsel 3.40). Özellikle Japon grafik sanatının çiçeksi bezemeye birleşen çizgisel düzenlemeleri, gölgesiz ve asimetrik oluşu sergiye gelen veya yayınları izleyen sanatçıları çok etkilemiştir. Avrupa için tamamıyla yabancı bir grafik geleneğine sahip olan bu sanat anlayışı, sanatçılara yeni bir üslup geliştirme konusunda kaynaklık etmiştir. Klasik dışı esin kaynakları arasında Gotik, barok ve rokoko üslubunun eğilimleri de sayılabilir. Art nouveau'nun dokunaklı ve duygusal mesajlar veren biçimlerinde eğriler, kıvrımlar, eğilip bükülmüş doğal nesnelerde bu üslupların eğilimleri izlenir.

Görsel 3.40: Viyana Dünya Sergisi, 1873, Avusturya

Görsel 3.41: Kelt motifli ev eşyası, 20. yüzyıl başı, Özel Koleksiyon

Art nouveau'nun gelişimine katkıda bulunan bir diğer etken de İngiltere'de MS 12. yüzyıla kadar etkili olmuş Kelt sanatıdır. Daha çok madeni objeler ve el yazmalarını süsleme konusunda uzmanlaşan Kelt sanatçıları düz çizgi kullanımını en aza indirgeyip sembolik anlamlar içeren karmaşık süsleme formlarını kullanmayı tercih etmişlerdir (Görsel 3.41). İngiltere'de hemen hemen art nouveauyla aynı anlamı taşıyan Liberty Company de ürettiği takı ve ev eşyalarında Keltlere özgü örgü ve düğüm motiflerini kullanmıştır. Art nouveau akımı Minos, Yunan, Mısır, Arap, Osmanlı ve Hint sanatlarından da etkilenmiştir. Tunç Çağı'nda Girit'te gelişen Minos sanatının mimari, fresk, fil dişi ve seramik ürünleri art nouveau motiflerine ilham kaynağı olmuştur. İslam ve Osmanlı sanatının soyut bitkisel formları sivri kemerleri art nouveau sanatçılarının ilgisini çekmiştir.

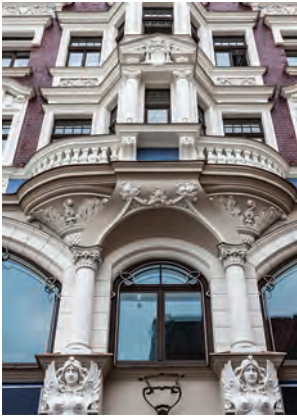
Bilgi Notu 6

Paris'in en hareketli caddelerinden Rue de Rivoli'de, La Porte Chinoise (Çin Kapısı) adlı yeni bir dükkân açılmıştı. Burada genç empresyonistleri büyüleyen ve etkileri onların birçok yapıtında hissedilen Çin ve Japon baskı sanatına ait örnekler bulunuyordu. Bu sergiler sayesinde Japon baskı resmi Avrupa'da tanınmıştır. Özellikle 1867 yılındaki Paris Sergisi'nde Fransız sanatçıları Ukiyo-e baskı resimlerinden çok etkilenmiştir. Kısa sürede Ukiyo-e empresyonistlerin gözdesi olmuş ve art nouveau'nun oluşumunu etkilemiştir. Cloude Monet, Edgar Degas, Henri de Toulouse-Lautrec ve Nabiler bu sanatın hayranları ve savunucuları olmuşlardır.

b) Mimari ve Dekoratif Sanatlarda Art Nouveau Hareketi

Art nouveau 20. yüzyılın öncü bir üslubu olup tarihî örnekleri reddetmesi yönüyle modern bir harekettir. Bu harekette eklektik (farklı akım ve stilleri bir arada kullanan) üslubun aksine rijinal bir sanat oluşturulmak istenmiştir. Art nouveau özellikle dekoratif alanlardaki araştırma ve çalışmalarda öne çıktığından mimaride de bu çerçevede değerlendirilmiştir. Mimaride göze çarpan başlıca özellikler; eğri çizgiler, yuvarlatılmış pencereler ve cephede çıkıntı yapan cumbalardır (Görsel 3.42).

Art nouveauda mimari alanda birçok yenilik gerçekleşmiştir. Asimetrik plan tipleri, serbest çıkmalı ve eklemeli cepheleri ile bu üslup kendini göstermiştir. Taş ve mermerin yanında beton, metal, ahşap, cam, seramik gibi yeni malzemeler kullanılmıştır. Mimarlar yeni malzemeler ve yeni süs motifleri ile denemeler yapmışlardır (Görsel 3.43). Mimari bir malzeme olan demir, süslemede de kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin metro girişlerinde, yapıların değişik bölümlerinde, günlük yaşam araç ve objelerinde hem fonksiyonel olarak hem de süsleme amaçlı demir malzeme kullanılmaya başlanmıştır (Görsel 3.44).

Görsel 3.42: Art nouveau stilde bina dış cephesi, 20. yüzyıl başı, Letonya

Görsel 3.43: Art nouveau stilde bina dış cephesi, 20. yüzyıl başı, İspanya

Görsel 3.44: Art nouveau stilde demir süslemeler, Fransa

Eklektik mimariye karşı ilk tepki William Morris'ten (Vilyum Moris) (1834-1896) gelmiştir. Arts and craftstan art nouveauya uzanan çizgide W. Morris bir atlama taşıdır ve modern hareketi başlatan kişi olarak kabul edilir. Endüstriyel kütle üretimine şiddetle karşı çıkan William Morris endüstrileşmenin kirlilik, düşük kalite gibi olumsuz sonuçlarını gözlemlemiştir. Morris'in arzuladığı şey yüksek estetik düzeyde zanaat işi ürünlerdir. O, makineleşmenin yol açtığı standartlaştırma ve insani özellikleri azaltma sürecine alternatif olarak Orta Çağ zanaatkarlarının yöntemlerini canlandırmaya çabalamıştır.

Bilgi Notu 7

Görsel 3.45: Sirkeci Merkez Postanesi, İstanbul

Art nouveau akımının Osmanlı coğrafyasına yansımaları hemen hemen Avrupa ile aynı döneme rastlamaktadır. Ancak Osmanlı'da art nouveau akımı, ortak ideallere sahip sanatçıların mevcut düzene bir başkaldırışı şeklinde değil Batılılaşma hareketinin devamı olarak gelişmiştir.

Genellikle mimaride kendini hissettiren üslup Avrupa'dan ithal edilen çeşitli sanat eserleri yoluyla da değişen zevklere hizmet vermiştir.

Art nouveau akımının Osmanlı'daki adı yeni sanat ya da 1900 sanatı olmuştur. 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet ile birlikte artan milliyetçilik eğilimleri, mimarlıkta yeni arayışları gündeme getirmiştir. "Millî üslup" anlayışı ile tasarlanıp uygulanan yapılardan biri mimar Mehmet Vedat Tek (1873-1942) tarafından yapılan İstanbul Sirkeci Merkez Postanesidir (Görsel 3.45).

Görsel 3.46: Red House, Webb, 1859, İngiltere

Görsel 3.47: Red House'nin içinden bir görünüm

Görsel 3.48: Tekstil tasarımı, Morris, 1883

İngiltere'de 1851 yılında gerçekleştirilen Büyük Dünya Sergisi'nde teşhir edilen eserler fazla süslü, duygusal ve kaba fabrikasyon ürünlerinden örneklerdir. Buna karşı ilk tepki arts and crafts hareketine mensup William Morris ile arkadaşlarından gelmiştir. W. Morris, sanatçının yeniden zanaatçı hüviyetine girmeden makineleşme ve iş bölümü gibi Endüstri Çağı'nın kötülükleriyle mücadele edemeyeceği fikrini öne sürmüştür. Çevresindeki sanatçı grubuyla yeni hayat düzeni için yeni biçimler arayarak yeni sanat hareketlerinin öncüsü olmuştur. Londra'da o çağda Palladio etkisiyle stoku evler yapılırken W. Morris Mimar Philip Webb'e (Filip Vep) kendisi için "Red House"u ısmarlamıştır (Görsel 3.46). Bu bina tuğla, ahşap ve çini kullanılarak millî üslupta ve el işçiliğinden yararlanılarak yapılmıştır. Böylece bu özel ev fonksiyonel ve doğaya uygun olarak yenilenmiş; temel biçimi, iyi malzemesi ve itinalı işçiliğiyle yeni bir İngiliz evi tipi oluşturulmuştur (Görsel 3.47). Bundan sonraki sayfiye evleri doğaya uygun inşa edilmeye başlanmıştır.

Morris'in tasarım uygulamaları Red House ile başlamıştır. Bu projeye birlikte Morris&Co. mobilya parçaları, doğal boyanmış giysi, desenli çiniler gibi üretimlerle 1861'de hayata geçmiştir. Morris duvar kâğıdı motiflerinde doğaya ve el işçiliğine dönüşü savunmuştur (Görsel 3.48). Kendi evinin tasarımında revaçta olan tarihî görkemi benimsemekten geleneksel İngiliz mimarisinin yöresel unsurlarını yeğlemiştir. Morris'in düşüncelerinin 20. yüzyılın ilk dönemindeki Alman mimarisi ve modernizmin gelişimi üzerinde etkisi olmuştur.

İngiliz mimar, tasarımcı ve sosyal reformcu Arthur Heygate Mackmurdo (Artur Hige Mackmurdo) (1851-1942), Londra'da otel ve özel evler inşa etmiştir. Mackmurdo'nun bazı mimari eserleri İtalyan etkisi göstermesine rağmen çok sayıda özgün eseri onu modern hareketin öncüsü yapmıştır. 1880'lerin başında art nouveauyu ön plana çıkaran, genellikle bitki formlarıyla karakterize olan tekstil, halı, duvar kâğıdı ve metal işlerini tasarlamıştır. William Morris'in öğretilerine dayanan sanatçıların oluşturduğu "Yüzyıl Loncası'nı" kurmuştur (1882). Ticari olarak daha kârlı olan mobilya ve dekoratif aksesuarlar üretmiştir. Tasarımlarında doğal bitki formlarını, stilize edilmiş taç yaprakları ve hafifçe kıvrılan dal motiflerini geometrik bir yüzey üzerinde tekrarlamıştır. Mackmurdo, tasarım anlayışıyla Morris'e yakın olmasına karşın daha canlı renkler kullanmıştır (Görsel 3.49). Mobilya tasarımlarındaki yılankavi çizgileriyle art nouveau'nun tarzını yansıtmıştır (Görsel 3.50). 1883'te Mackmurdo, Wren's City Churches (Wrenz Siti Çörcz, Wren'in Kent Kiliseleri) adlı kitabının kapağında ilk kez ince uzun eğriler kullanmıştır (Görsel 3.51).

Görsel 3.49: Çiçek Deseni, Mackmurdo, 1881, Özel Koleksiyon

Görsel 3.50: Sandalye, Mackmurdo, 1882, Victoria and Albert Müzesi, Londra

Görsel 3.51: Wren'in Şehir Kiliseleri, Mackmurdo, 1883, Victoria and Albert Müzesi, Londra

Art nouveau üslubu daha çok mimari, iç dekorasyon ve küçük eşya tasarımı gibi uygulanmalı sanatlar alanında kendini göstermiştir. Arthur Heygate Mackmurdo'nun Hobby Horse (1884-1891) dergisi için yaptığı illüstrasyonlar sayfa tasarımı açısından art nouveau'a en iyi örnekleri oluşturmaktadır.

Art nouveau'nun ilk olarak mimari ve dekoratif sanatlarla tanınması Belçikalı Mimar Victor Horta'nın (1861-1947) eserlerinden kaynaklanır. Belçikalı sanatçı, art nouveauyu mimariye en etkili şekilde uygulayabilen nadir kişilerden biridir. Madenlerden yararlanmış olan sanatçının kullandığı kıvrımlar, helezonik çizgiler ve disiplinsiz motifler onun mimari üslubunu oluşturmuştur. Horta simetriye önem vermemeyi ve dolambaçlı eğrilerden haz almayı Japon sanatından öğrenmiştir (Görsel 3.52). İskoçyalı Mimar Charles Rennie Mackintosh (Çars Reni Makintoş) (1868-1928) ülkesindeki malikâne tipi binalardan hareket ederek dış cephesi çok sade, içi pastel ve beyaz renkli binalar yapmıştır. Basit hacimlerden meydana gelen bu binalar geniş ve çok zarif dekorludur. Glasgow Sanat Okulu (1897-1909) Mackintosh'un en önemli ve büyük eseridir (Görsel 3.53).

Görsel 3.52: Hotel Tassel merdivenleri, Horta, 1893, Brüksel

Görsel 3.53: Glasgow Sanat Okulu, Mackintosh, 1898-1909, İskoçya

Görsel 3.54: Sagrada Família Kilisesi, Gaudi, 1882, İspanya

Antonio Gaudi (1852-1926) Barcelona'da yaptığı binalarla modern mimarinin büyük öncüsü olmuştur. Tabiatın alınmış bitkisel motifleri barok geleneğiyle birleştirilerek orijinal eserler yaratmıştır. Gaudi hayatı boyunca modern bir mimar-mühendisten çok Gotik bir taş işçisi gibi hareket etmiştir. Her çözümü inşaat alanında ustalarıyla deneyler yaparak bulmuştur. Yüzeyleri genellikle renkli mozaiklerle süslemiş ve tabiat formlarını sembol olarak mimariye uygulamak istemiştir (Görsel 3.54). Dekorda art nouveau'nun akıcı deseniyle inşaatteki eğrilerin yumuşaklığını birleştirmesi bu akımın geometriden değil gerçek hayattan esinlendiğini göstermiştir. Gaudi'nin binaları Barcelona'ya tipik bir art nouveau havası katmıştır.

Bilgi Notu 8

Görsel 3.55: Botter Apartmanı, D'Aronco, 1898, İstanbul

Art nouveau'nun İstanbul'daki en önemli yapıtlarından bir olan Botter Apartmanı Viyana'daki Secession binasıyla neredeyse aynı yıllarda inşa edilmiştir.

Sultan Abdülhamit'in terzisi olan Maison Botter için dönemin önemli mimarı İtalyan Raimondo D'Aronco (Raymond Doronko) (1857-1932) tarafından yapılan binanın cephesinde doğadan alınmış çiçeksi bezemeler vardır.

Birinci kattaki kavisli küçük balkon, üst katlardaki diğer balkoncuklar, terasın tüm demir korkulukları ve yüzeyi dolduran yoğun bitkisel bezemeler Sezession'un Viyana dışındaki en olgun örnekleri arasında kolayca yer alabilecek niteliktedir.

Balkonlarındaki lambalar ve sembolize edilen elbise askıları dekorasyon ögesi olarak dikkat çekici özelliktedir.

Joseph Maria Olbrich'in (Cozep Marya Olbrih) (1867-1908) yaptığı "Viyana Secession" Binası akımın Avusturya'daki en tipik mimari eseridir (Görsel 3.56). Art nouveau'nun Avusturya versiyonu olan Viyana ekolünün Secession Evi sanatçıların merkezi konumunda olmuştur. Planı ve kütlesiyle neredeyse klasik bir geometrisi olan Secession Evi'nin eğrisel, çiçeksi yüzey bezemeleri yalnızca çerçevelenmiş alanlarda ve kapısında bulunmaktadır.

c) Resim, Grafik ve Diğer Sanatlarda Art Nouveau Hareketi

Sembolizmin bir uzantısı konumunda olan art nouveada ressamlar da çizgisel ve süslemeci formlar kullanmaya özen göstermişlerdir. Doğu resim sanatından etkilenen art nouveau Avrupa'da yepyeni bir form anlayışı geliştirmiştir. Uzak Doğu resimlerinde karşımıza çıkan bitkisel motifler, akıcı formlar, kıvrık hatlar, çizgisel nitelikte ince zarif çizimler ve hareketlilik bu akımda önem kazanmıştır. Hatta bazı ressamlar resimlerini çeşitli motifler ve dekoratif süslemelerle abartılı hâle getirmişlerdir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla sona eren art nouveauyu diğer tüm sanat hareketlerinden ayıran özellik bu stilin eskiyle yeni arasında bir köprü oluşturmasıdır. Art nouveau yeninin saf niteliği ile ölmekte olan eskinin deneyimini birleştirerek bir sentez oluşturmuştur. Daha sonra gelen sanatçılar bu hareketin üslubundan çok onun malzeme, yöntem ve değerleri ele alış biçimini uyarlamışlardır.

Dante Gabriel Rossetti'nin (Dante Gebriyıl Rozetti) (1828- 1882) 1850'de yaptığı "Ecce Ancilia Domini" (Meryem'e Müjde) ve kız kardeşinin portresini kullandığı "Meryem'in Çocukluğu"nda (Görsel 3.58) göze çarpan zayıf ve uzun figürler İngiltere'de art nouveau geleneğine öncülük etmiştir. Japon sanatına karşı duyulan ilgi resimlerde yer alan objeler ve motifler kadar figürleri de etkilemiştir.

Görsel 3.56: Viyana Secession Binası, Joseph Maria Olbrich, 1897, Avusturya

Bilgi Notu 9

Görsel 3.57: Afişler, Behrens, 1907, Özel Arşiv

Dünyanın ilk büyük endüstriyel tasarımcısı ve kurumsal kimliğin öncüsü sayılan Alman Peter Behrens (Pitr Behrens) (1868-1940), 1907'de bir Alman elektrik firmasının ilk resmî tasarımcısı olmuştur.

Fabrikanın inşası, elektrikli ürün konseptlerinin oluşturulması, ambalaj, katalog, broşür, kırtasiye ve posterlerin tasarımı, dükkân ve sergilerin iç dekorasyonu ve hatta şehirdeki işçi lojman binalarının yapımından bile sorumlu olmuştur. Bu yenilikçi ve eşi olmayan görev, bir şirket içindeki görsel tutarlılığa genel bir yaklaşımın ilk örneği olarak görülmektedir.

Görsel 3.58: Meryem'in Çocukluğu, Rossetti, 1850, Londra Tate Galerisi, İngiltere

Dikkat çeken sanatçılardan birisi de James Abbott McNeill Whistler (Ceyms Ebit Meknil Visla) (1834-1903) olmuştur. Whistler Londra’da hem kendi yaşamında hem de yapıtlarında Japon etkilerini doğrudan ortaya koyan ilk ve en önemli sanatçıdır. 1863-1864 tarihli “Porselen Ülkesi Prensesi” adlı eserinde (Görsel 3. 59) Japon ağaç baskılarının etkisini taşıyan basit kompozisyon ve konturlar göze çarpmaktadır. Whistler’in Japon sanatı ve uygulamalı sanatlarla olan ilgisi 1860’larda yaptığı resimlere yansımıştır. “Altın Paravan”, “Beyaz Senfoni No: 2” (Görsel 3. 60) gibi resimlerinde kadın figürlerinin arkasına ve etrafına Japon sanatına özgü paravan, vazo gibi çeşitli öğeler yerleştirmiştir. James Abbott McNeill Whistler’in sanki ışığı geçirecek gibi saydam duran figürlerinin konturlarında ve derin silüetlerinde Japon süsleme sanatının iki boyutluluğunun etkileri görülmektedir.

Görsel 3.59: Porselen Ülkesi Prensesi, Whistler, 1863, Freer Sanat Galerisi, ABD

Görsel 3.60: Beyaz Senfoni No 2, Whistler, 1864, Londra Tate Galerisi, İngiltere

Görsel 3.61: Meditasyon, Grasset, 1897, Özel Koleksiyon

19. yüzyılda Fransa’nın sanatsal etkinliklerinde resimden çok dekoratif ve uygulamalı sanatlar ön plana çıkmıştır. Ancak 1890 öncesinde Eugène Grasset’in (Öcın Greyset) (1845-1917) resimlerinde art nouveauun ilk etkilerine rastlanmaktadır (Görsel 3. 61). Resimlerinde art nouveau öğelere yer veren diğer Fransız ressamıların arasında Pierre Puvis de Chavannes (Piyer Poviz Çavanes) (1824-1898), Gustave Moreau (Gustav Moreyo) (1826-1898) ve Odilon Redon da (Odilyon Redon) (1840-1916) sayılabilir. İskoçya’da sanatçı Charles Rennie Mackintosh’un öncülük ettiği “Glasgow Dörtlüsü” adlı Margaret Macdonald (Margiret Makdonıl), James Herbert MacNair (Ceymz Herbirt Meknari) ve Francis MacDonald’dan (Fransis Mekdanıl) oluşmuştur. Geleneksel Kelt süslemelerinden ve Aubrey Beardsley’nin belirgin çizgisinden esinlenen Mackintosh “Glasgow Tarzı” diye bilinen yeni bir görsel dil geliştirmiştir. Bitkisel desenlerin kullanılmasından dolayı çoğunlukla art nouveau ile ilişkilendirilen Glasgow tarzı gerçekte daha işlevsel tasarımdan yana olmuştur.

Margaret Macdonald Mackintosh, tasarımlarının çoğunda geometriden özellikle de küp formundan yola çıkarak çözümler getirmiştir. Erken dönem çalışmalarının hemen hemen tamamı sulu boyalardan oluşmaktadır. “Denizlerin Operası” adlı resminde stilize su dalgalarından oluşan motiflerle çevrelenen ve çeşitli açılardan betimlenen dörtlü gruplar hâlindeki stilize kadın figürleri görülmektedir (Görsel 3.62). Figürlerin kıvrımlı çizgilerden oluşan saçları ve dalga motifleri vücutlarını kamufle etmektedir.

Grubun resimlerde kullandığı figürler uzun, ince, kırılğan ve hayali görünümüleriyle Pre-Raphaelitler’in kullandığı figürlerin soyut hâle gelmiş şekilleridir. Ayrıca bu grubun sanatçılarının yaptığı resimlerde William Blake’in etkilerini bulmak mümkündür.

Görsel 3.62: Denizlerin Operası, Mackintosh, 1916, Glasgow Üniversitesi Sanat Galerisi, İskoçya

Viyana'da 1890'larda görsel sanatlar üzerinde Avrupa plastik ve uygulamalı sanatlarındaki gelişmeleri reddeden akademisyenler söz sahibiydi. Onların bu hâkimiyetine karşı sanatlarının sınırlarını genişletme çabalarının sonuç vermesinden şikâyetçi olan Josef Hoffmann (Yozef Hafinen), Joseph Olbrich (Yozef Abrih), Gustav Klimt (Gustav Klimt) ve Koloman Moser (Koleman Moza) gibi isimlerin bulunduğu bir grup genç mimar, ressam ve grafik sanatçısı 1897'de yaygın adıyla Viyana Secession'u (Viyana Ayrılığı) kurmuşlardır. Avusturya Sanatçılar Birliğinden ayrılanların oluşturduğu Viyana Secession grubunun önemli üyelerinden birisi olan Gustav Klimt sadece tablolar yapmakla kalmamış; duvar resimleri, eskizler ve pek çok farklı eserle öne çıkmıştır. Resimlerinde öncelikli olarak kadın portlerini temel alan Klimt, bu konu çerçevesinde ince süslemeler ve zerafet dolu hafif bir erotizme de eserlerinde yer vermiştir. Klimt'in Uzak Doğu'ya sevgisi dikkat çekmektedir. "Kimono İçinde Bir Kadın" adlı portresinde elinde bir yelpaze tutan kadını konu edinmiştir. Kadının güzelliği, zerafeti ve ulaşılmazlığını arka planda Doğu'ya özgü zümrüdü anka kuşu ile ifade etmiş gibidir (Görsel 3.63).

Görsel 3.63: Kimono İçinde Bir Kadın, Klimt, 1917, Özel Koleksiyon, Viyana

Viyana'da Gustave Klimt ile art nouveauyu zirveye taşıyan ressamlardan diğeri de Alphonse Mucha (Alfonso Muka) (1860-1939) olmuştur. Alphonse Mucha'nın sanatı cazibenin sanatıdır ve onun resimlerinde de kadın en temel öğe olarak yerini almıştır. Ancak Mucha'da kadın vurgusu ince ve dökümlü giysilerin altında verilmiştir. Uzun, dalgalı, sallanan saçlarla kadın vurgusu dikkat çekmiştir (Görsel 3.64). Art nouveau ile bir tutulan tarzıyla resim, heykel, grafik, iç mekân tasarımı ve kuyumculukla ilgili tasarımlar yapmıştır. Henri de Toulouse-Lautrec (Anri dö Tuluz Lötrec) (1864-1901), 1890'ların Parisi'nin genel havasını yansıtan Moulin Rouge (Mulen Ruj) gibi (Görsel 3.65) Monmartre'deki (Monimat) eğlence mekânları, Aristide Brutant (Aristi Boyto) ve Yvette Guilbert (İve Gilbe) gibi kabare sanatçıları için birçok afiş yapmıştır (Görsel 3.66).

Görsel 3.64: İlkbahar, Mucha, 1896, Özel Koleksiyon

Görsel 3.65: Moulin Rouge La Glue, Lautrec, 1891, Avustralya

Görsel 3.66: Aristide Bruant, Lautrec, 1892, Özel Koleksiyon

Art nouveau hareketi birçok eski kültürden etkilenmiş olsa da "yeni" ve "çağdaş" olmak sanatçıların temel ilkeleri olmuştur. Hareket her ne kadar teknoloji ve sanayinin gelişimine tepkili olsa da bunların getirdiği olanaklardan da faydalanmıştır. Özellikle sokak afişlerinin gelişmesi art nouveaunun tanınmasında ve yayılmasında faydalı olmuştur. Matbaacılıkta kitap ve dergilerin çoğaltılabilmesi, yeni baskı ve resimleme tekniklerinin gelişmesi art nouveau öncülerinin düşüncelerini yaymasına ve tanınmasına yardımcı olmuştur. Art nouveau, tümel bir sanat akımı olarak yüzyıl geçişine egemen olmuştur. Matbaa harflerinden günlük kullanım eşyasına, modadan resim, heykel ve mimarlığa uzanan bir alanda yepyeni biçimler, yeni kurgular veya yeni esin kaynakları önermiş ve yaratmıştır. İletişim ve ulaşım olanaklarının o döneme kadar görülmeyen boyutlara ve çeşitliliğe kavuşmasıyla art nouveau, yalnızca gelişmiş ülkelerde değil bu ülkelerle ekonomik ve kültürel bağları olan ülkelerde de yayılmıştır.

Ç) FOVİZM

Sembolizm, post-empresyonizm gibi akımlardan gelen dışavurumcu etkiden ve empresyonistlerin saf renklerin kullanımına dönük tutumundan beslenen 20. yüzyılın ilk modern sanat akımı “fovizm”dir. Van Gogh ve Gauguin’in resimlerinde kullandıkları saf renklerdeki biçimler birçok fovist genç ressamı ilham kaynağı olmuştur. Fovizmle beraber derinlik etkisinden yoksun, görüne ve doğaya uygun olmayan, alışılmışın dışında bir anlayış ortaya çıkmıştır.

Fovist sanatçılar portre ya da manzara gibi konuları renk kullanımları, fırça vuruşları ve biçimleri oluşturmaya yönelik yaklaşımlarıyla işlemişlerdir. Önceleri tepkiyle karşılanmışlar ancak zamanla sanat tarihçileri tarafından çağdaş akımların öncüleri olarak nitelendirilmişlerdir. Karşıt renklerin geçişsiz ve düz lekeler olarak kullanılması nedeni ile bu akıma “vahşi”, “yırtıcı” anlama gelen “fovizm” denmiştir. Fovistler resimlerinde taklitçilikten ve somut bağlardan uzak durup perspektif ve siyah-beyaz tonlardan kaçınmışlardır. Yüzey ve konturlardan oluşan resimlerinin en önemli unsuru ise renk olmuştur.

Park Ediniz 2

Görsel 3.67: Sonbahar Salonu, 1905, Paris

Paris'te Matisse öncülüğünde bazı sanatçılar 1903'ten başlayarak grup sergileri açmışlardır. 1905'te Sonbahar Salonu'nda (Salon d'Automne) (Görsel 3.67) açtıkları bir sergide yapıtların doğalcı olmayan renkleri ve hoyratça kaba sayılabilecek tekniğinden ötürü bu sanatçılara eleştirmen Louis Vauxcelles'in (Lui Vusel) sözleriyle “fauves” (vahşi hayvanlar) adı verilmiştir.

Bilgi Notu 10

Fovizm 20. yüzyılın ilk dışavurumcu akımı olarak tarihe geçmiştir. Bir manifestoları olmayan ve benzer eğilimleri olan bazı sanatçıların birlikte düzenledikleri sergilerle tanımlanan fovların başlıca özelliği son derece parlak ve zıt renklerin “anti natüralist” bir şekilde kullanımıdır. Yine 1905 yılında Almanya'nın Dresden kentinde bir araya gelen dört mimarlık öğrencisinin kurduğu dışavurumcu grup Die Brücke (Köprü) ise 20. yüzyılın ilk “manifestolu” akımıdır.

Fovistler izlenimcilerin salt görsel algılamalarını tuvale aktarmalarına karşı çıkmıştır. Gözlenenin, kişinin görme duyusunun yanı sıra tüm duygularını da etkilediğini ve aslında tuvale yansımaya gerekenin de bu duygular olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu akımın en dikkat çekici yanı modern resmin renkçi tutkularına yeni, çarpıcı bir vurgu getirmiş olmasıdır. Duygularını renklerle yansıtmayı amaçlayan bu sanatçılar kaba fırça vuruşlarıyla parlak, canlı ve karşıt renkler kullanarak geniş renk alanları yaratmış; figürlerini kalın dış çizgilerle belirlemişlerdir.

“

“Fovist sanatçılar yeni yollar açmayı, sanatta yeni bir sayfa başlatmayı da hiç düşünmüyorlar. İstedikleri tek şey kendilerinde tutku derecesinde var olan renk şiddetini dile getirmek ve onu en güçlü, en görkemli noktasına ulaştırmak.”

“İğreti unsurlar, önceden göstermiş olduklarını göstermek ya da tümüyle yeni bir eğretilene yoluyla, tümüyle farklı bir şeyi göstermek için seçilmiş olmalarına bağlı olarak farklı şeylere hizmet ediyorlar.”

Pierre Cabanne

”

Fovların en büyük başarısı çarpıcı renk cümbüşleri değil geleneksel üç boyutlu mekân anlayışını yıkmalarıdır. Renk kullanımları açısından büyük ölçüde Van Gogh ve Gauguin'den etkilenen fovistler ayrıca Afrika sanatının heykel ve maskelerini incelemişler ve bu eserlerde doğal biçimlerin aynen kopya edilmediğini görmüşlerdir. Fovistlerin biçimleri bozmadan figürün bazı özelliklerini vurgulamış olmaları bu gözlemlerinden kaynaklanmış olabilir. Sonbahar Salonu'ndaki sergiden sonra sanatçılar bir grup olarak etkinliklerini sürdürememiş, farklı üslup arayışlarına girmişlerdir. Grup 1908'de dağılmıştır. Ancak Henri Matisse, Marquet ve Dufy fovizm ilkelerine tüm sanat yaşamları boyunca sadık kalmışlardır.

Fovizmin birçok açıdan 20. yüzyıl sanatının gelişmesinde önemli bir rolü vardır. Birçok sanatçıyı gelenekleri aşma konusunda cesaretlendirmiş, klasik düşüncelerin aşılmasına, özgürlük ve özgünlüğe dayalı sanat anlayışının gelişmesine öncülük etmişlerdir. Böylelikle modern sanatın önünü açmışlar ve gelecek nesillere sanat adına ışık tutmuşlardır. Henri Matisse'nin dediği gibi “Fovizm her şey değildir ama her şeyin temelidir.”

“

“Bir resimde kelime ile tanımlanabilen ya da önceden zihnimize kazınmış olan hiçbir şey olmamalıdır. Bir resim kendi hâlinde bağımsız bir varlıktır. Onun betimlediğinden çok hatlara, biçimlere ve onların renklerine önem veririm.”

“Benim peşinde olduğum, her şeyin üzerinde, dışavurumdur (...) Ben, yaşama dönük hislerim ve onları ifade etme şeklim arasında bir ayırım yapmaya muktedir değilim (...) Kompozisyon, sanatçının hislerinin dışavurumu esnasında kullanıma sunulan çeşitli elemanların, dekoratif bir tarzda düzenlenmesi sanatıdır.”

Henri Matisse

”

Bilgi Notu 11

Görsel 3.68: Balon Satıcısı, Mualla, 1961

Fovist ressamlar içinde Türklerden de sanatçılar vardır. En önemlisi tüm dünyanın tanıdığı, hayatını Fransa'da geçiren ressam Fikret Mualla'dır. Renk kullanımında ünlü fovist Henri Matisse'den etkilenmiştir. (Görsel 3.68)

Henri Matisse (1869-1954): Fovizmin en önemli temsilcisidir. 1900'lü yılların başında neo-empresyonistler gibi Japon resimlerinden yararlanmış. Sanatçı, Cezanne ve Van Gogh'dan etkilendiyse de özellikle rengi düz yüzeyler hâlinde toplayan ve çizgiyi kontura dönüştürüp plastik bir etki bırakan Gauguin'i örnek almıştır. Japon estampları (baskı resim) ve Doğu minyatürlerine hayran olan Henri Matisse, sadeleştirilmiş saf biçimleri karşıt renkler kullanarak süslemeci bir anlayışa dayanarak gerçeği ve doğayı bir araç olarak kullanmıştır. Başlangıçtaki empresyonist eğilimlerini “renk ve tasarımın daha doğrudan bir sentezini” bulmak adına giderek değiştirmiştir.

Matisse İslam ve Doğu sanatına ilgi duymuştur. Cezayir ve Fas gezileri sanatçının bu ilgisini daha da artırmıştır. Kendine özgü üslubunu 1903'te Cezayir'den döndükten sonra bulmuştur. Görmüş olduğu sanat ve el sanatları onun imajını değiştirmiştir. Oralardan seramik, elbise ve bazı objelerle dönmüştür. Örnek aldığı seramikler, Doğu'ya özgü halı ve kilimler Matisse'nin dekoratif sanatının başlangıcının işaretidir (Görsel 3.69). Renkleri saf ve düz planlar biçiminde kullanmış, tekniğini arabesk çizgilere indirmiştir.

Matisse “Harmony in Red” (Kırmızıda Uyum veya Akşam Sofrası) isimli eserinde (Görsel 3.70) görsel izlenimi süse dönüştürmüştür. Sanatçı, tabloda motife önem vermiş ve resimde vazo, çiçek ve meyveleri birer dekorasyon unsuru olarak kullanmıştır. İnsan figürüyle pencereden görünen manzara da bu süsün bir parçası olmuştur. Onları duvar kâğıdının çiçekleri arasına yerleştirmek için kenar çizgilerini basitleştirmiş, kadının ve ağaçların biçimlerini bozmuştur. Sonuçta Matisse'nin bu çalışması süslemeci anlayışı, gölgelere yer vermeyen tek düze boyanmış kırmızı alanları ve onun üzerinde iki ve üç boyut arasında gidip gelen yanılsamaları ile öne çıkmaktadır.

Görsel 3.69: Aile Portresi, Matisse, 1911, Hermitage (Hermitaj) Müzesi, St. Petersburg

Görsel 3.70: Harmony in Red, Matisse, 1908, Hermitage Müzesi, St. Petersburg

“Yeşil Çizgili Portre” diye bilinen resimde Matisse bir kadının yüz çizgilerini korkusuzca resmetmiştir (Görsel 3.71). Afrika masklarını görmüş olması resmedeceği yüzü okumasında ona yol göstermiştir. Resim portre merkezli olup üçgen kompozisyona sahiptir. Renkler şiddetli tonda fırça vuruşlarıyla anlatımı açıkça destekleyici olarak kullanılmıştır. Yüzün ortasında alından çeneye, oradan da boyuna giden belirgin limon yeşili bir çizgi vardır. Matisse bu sonucu ışık-gölge karşıtlığının yarattığı ve görsel gerilime benzeyen bir karşıt renkler gerilimi ile elde etmiştir. Böylece yüzün bir parçasını gölgede bırakmıştır.

Görsel 3. 71: Yeşil Kadın, Matisse, 1905, Kopenhag Müzesi, Danimarka

Kumaş, Matisse'nin favori temalarından olup kullanıldığı resmin temel ögesi durumundadır. Matisse birbiri ardından gelen yüzeyleri ve derinliği göstermede kumaşların esneklik, yumuşaklık ve dolayısıyla kıvrılabilme avantajını kullanmıştır. “Mavi Masa Örtülü Ölü Doğa” eserinde dikkati tüm yüzeye yayılan açık ve koyu mavi motifler çekmektedir (Görsel 3.72). İki boyutluluğu vurgulamakta kullanılmış motiflerin tüm yüzeye yayılması söz konusudur. Öyle ki masanın üzerinde durması gereken nesneler bu iki boyutlu motif kalabalığının arasında boşlukta asılıymış duygusu uyandırmaktadır. Resimlerinde iki boyutluluğu seçen sanatçı yaşama sevinci, coşku, müzik, dans gibi konuları işlemiştir. I. Dünya Savaşı sırasında eserlerinde kullandığı renkler kararmış ve koyu siyah gölgeler ortaya çıkmıştır. Savaş sonrası döneminde yine eski renklerine dönmüştür.

Görsel 3.72: Mavi Masa Örtülü Ölü Doğa, Matisse, 1909, Hermitage Müzesi, St. Petersburg

1941 yılında yaşadığı başarısız bir ameliyat sonucu felç olan Matisse, çalışmalarında teknik bir değişiklikle dekupaja yönelmiştir. Asistanlarının guvaşla boyadıkları kâğıtları makasla kesip onun istediği formlarda birleştirmesiyle bu kâğıttan biçimleri eserlerinde kullanmıştır. “Kralın Hüznü” adlı eseri figüratif soyutlamanın en güzel örneklerinden biridir (Görsel 3.73). Matisse eserinin kompozisyonu ile ilgili şöyle söylemiştir: “Resmimin bütün düzeni ifadeye dayalıdır. Figürlerin oluşturduğu alan, bu figürleri çevreleyen boşluklar ve oranlamalar hepsi bir bütün hâlinde eserde pay sahibidir.” Bu eserde pozitif alanı oluşturan figürler ile bu figürlerin etrafındaki negatif alanı oluşturan bölümlerin arasında denge sağlanmıştır. Düz bir biçimde ve parlak renklerde olan küçük motifler ve şekillerin arasındaki ilişkileri kompozisyona hareket katmıştır.

20. yüzyılın renk ustası olarak ismi Picasso ve Kandinsky ile birlikte anılan Matisse, seramik sanatıyla da ilgilenmiştir. Doğa ve dinî konular seramik çalışmalarının ana konularıdır. Çalışmalarında beyazlatılmış yüzeylere siyah çizgilerle konturlanmış desenler çizmiştir. 1948-1951 yılları arasında “Matisse Şapeli” olarak da anılan Rosary Şapeli’nin vitray ve dekorasyonunu yerel mimarlar ve sanatçılardan da yardım alarak yapmıştır (Görsel 3.74). Matisse dört yılda ortaya çıkan bu çalışmasını “tüm çalışma hayatının meyvesi” olarak nitelendirmiştir. Şapel için yaptığı seramik çinilerde güneşi ve Tanrı’yı sembolize etmek için sarıyı, deniz ve gökyüzü için maviyi, doğayı temsil etmesi için de yeşil rengi kullanmıştır.

Görsel 3.73: Kralın Hüznü, Matisse, 1952, Pompidou Merkezi, Paris

Görsel 3.74: Rosary Şapeli'nin içi, Matisse, 1951, Fransa

Andre Derain (1880-1954): Önemli bir fovist sanatçıdır. Vlainck, Matisse ve Picasso gibi sanatçılar Derain'ın tarzının belirmesinde etkili olmuştur. 1901'de gördüğü Van Gogh sergisinden sonra fovist anlayışa yönelmiştir. 1905'te Güz Salonu'nda fovistlerin ilk sergisine katılmıştır. Sanatçı bu yıllardan sonra resmi yalnız renklerle ifade etmekten vazgeçmiş ve Cezanne'nin etkisiyle biçim kaygısının giderek daha ağır bastığı kompozisyonlara yönelmiştir.

1906'da Picasso'yla tanışmasından sonra resimlerinde çok hafif de olsa kübizm etkileri sezilmiştir. Ancak Derain'ın sanatı asıl gücünü renksel yoğunluktan almıştır. Ünlü yapıtı "Westminster Köprüsü" bu anlamda renksel bir hareket sunmaktadır (Görsel 3.75). Gotik ve zengi heykel sanatından etkilenen sanatçı, 1913-1914 yılları arasında dinî figürler ve natüromortlar yapmıştır. Bu dönem Derain'ın Gotik anlayışla eserler yaptığı bir dönemdir. Savaşın sona ermesinin resim araştırmaları yeniden yön değiştirmiştir. Rönesans'tan Caravaggio ve barok stilinden Corot, Courbet, Delacroix ve Renoir'e kadar çeşitli kültürlerle beslenen bir realizme yönelmiştir. Sanatçı zaman geçtikçe eski ustalara daha çok bağlanmış, onları örnek alarak resimlerine yepyeni ve orijinal bir nitelik vermeye çalışmıştır.

1924 yılında "Harlequin ve Pierrot" adlı eserini yapmıştır (Görsel 3.76). Bu yıllardan itibaren eserlerinde realist bir görüşle figürler, peyzajlar, mecazi ve mitolojik sahneleri canlandırmıştır.

Sanatçının önemli eserleri "Vers Vadisi", "L'Estaque", "Balıkçı Tekneleri Collioure", "Cassis Manzarası", "Yeşil Tonlarla Madam Derain"dir (Görsel 3.77).

Maurice de Vlaminck (1876-1958): Spor ve müzikle uğraşan sanatçı, Derain'ın etkisiyle resme yönelmiştir.

Sanatçı, 1901'de Van Gogh'un sergisinde tanıştığı Henri Matisse'den etkilenmiştir. 1905-1906 "Sonbahar Salonu" sergisinde yapıtlarını sergileme fırsatını bulmuştur.

1907'ye kadar saf renklerle yaptığı resimlerine Van Gogh üslubundaki fırça vuruş tekniğiyle hareket kazandırmıştır. 1908 yılından sonra renklerini Cezanne'nin etkisiyle yumuşatmıştır.

Vlaminck kişisel gerilimini, tutkularını geçmişten arınmış ve özgür biçimde eserlerine aktarmıştır. Onun için sanat, kişileri yargılayan bir toplum karşısında tek başına verilen bir savaştır. Eserlerindeki renk coşkusu sanatçının bu üslubunun bir yansımasıdır (Görsel 3.78).

Yıllar geçtikçe gençliğin atılganlığından sıyrılmış, daha durgun ve derin öğelere yönelmiş, duygu ve mantık arasındaki dengeyi olumlu biçimde sağlamayı denemiştir.

Görsel 3.75: Westminster Köprüsü, Derain, 1907, Orsay Müzesi, Fransa

Görsel 3.76: Harlequin ve Pierrot, Derain, 1924, Orangerie Müzesi, Fransa

Görsel 3.77: Yeşil Tonlarla Madam Derain, Derain, 1907, Modern Sanatlar Müzesi, New York

“

"Renkler bizim için dinamit lokumlarıydılar, biz resme derhâl renk ile başlıyorduk"

Derain

”

Görsel 3.78: Bougival Bölgesi'ndeki La Machine Şehri Restoranları, Vlaminck, 1905, Orsay Müzesi, Paris

Sakin nehir, geniş ve değişken gökyüzü, durgun bulutlar, çamurlu yollar, çarpıcı okyanus rüzgârları, fırtınadan eğilmiş ağaçlar, yıkık çıplak duvarlar Vlaminc'ın iç dünyasının hüznünü yansıtan doğa görüntüleri olmuştur (Görsel 3.79, 3.80). Sanat için sanat fikrinden her zaman uzak durmuş, yeniliğe karşı duyduğu açlıktan hiç vazgeçmemiştir. Sonraki dönemlerde açık ve koyu arasındaki zıtlıklarla etkili bir biçimde ortaya koyduğu doğa görünümünde ekspresyonist resme yönelmiştir. Vlaminc'ın en çok tanınan eserleri "Sirk" (Görsel 3.81) ve "Kırmızı Ağaçlar"dır.

Görsel 3.79: Nehir, Vlaminc, 1910, Ulusal Sanat Galerisi, ABD

Görsel 3.80: Chatou Köprüsü, Vlaminc, 1907, Orsay Müzesi, Paris

Görsel 3.81: Sirk, Vlaminc, 1906, Özel Koleksiyon

Raoul Dufy (1877-1953): 1901-1904 arasında izlenimciler ve post-izlenimcilerden Pissarro, Monet, Manet ve Boudin'den etkilenmiştir. "Sainte Adresse Kıyıları" adlı resmini onlardan aldığı ilhamla yapmıştır (Görsel 3.82). 1904-1905 yılları arasında Matisse'nin eserlerinden etkilenen Dufy fovizme yönelmiştir. Parlak, kontrast renkleri geniş fırça darbeleriyle yayararak yaşamını geçirdiği Fransa'nın Honfleur Bölgesi'ni resimlemiştir (Görsel 3.83).

Görsel 3.82: Sainte-Adresse Kıyıları, Dufy, 1901, Norton Sanat Müzesi, ABD

Görsel 3.83: Honfleur'da Eski Evler, Dufy, 1906, Ulusal modern sanat müzesi, Paris

Görsel 3.84: Marsilya Limanı'na Demirli Tekneler, Dufy, 1908, Ulusal Modern Sanat Müzesi, Paris

1907'de Cezanne'nin sergisi Dufy'yi etkilemiş ve sanatçı, eserlerinde daha yumuşak renkler, yapılandırılmış kompozisyonlar kullanmıştır. 1908 ve 1909 yılları arasında Georges Braque ile çalışan sanatçı kübizmin etkisinde kalmış fakat kübizme yönelmeyerek Braque'tan daha canlı renkler kullanmaya devam etmiştir. Bu dönemde de Marsilya Limanı'na demirleyen teknelerin resmini yapmıştır (Görsel 3.84). I. Dünya Savaşı öncesi tekstil tasarımında tahta kullanmaya başlamış, bir Fransız tekstil şirketi için kumaş tasarlamıştır. 1920'li yıllara gelindiğinde ise hazırladığı büyüleyici spontan (kendiliğinden oluşan) taslakları geniş ve sınırsız canlı renk alanlarıyla birleştirerek yeni bir stil oluşturmuştur. Bu stili 1930'lu yıllardan itibaren birçok büyük ölçekli kamuya açık yapılarda bir dizi duvar resminde uygulamıştır. Canlı çizgileri ve geniş yoğunlukta renklerle işlenmiş modern ve alegorik nesnelerin kombinasyonuyla tamamladığı bu anıtsal eserler, sanatçının klasik duvar resmi geleneğine olan başarılı modernist tavrını temsil etmektedir. Bu nitelikteki önemli eserlerinden biri "The Electricity Fairy"dir (Elektrik Perisi) (Görsel 3.85). Uluslararası Sergi için Paris Modern Sanat Müzesinde yer alan 10 metre yüksekliğinde, 60 metre genişliğindeki dev kompozisyon Dufy'nin bilinen en büyük yapıtıdır. Kompozisyonda ciddi bir konuyu, ayrıntılardan fanteziye inen değişimler içinde hafifleterek sunmuştur.

Görsel 3.85: The Electricity Fairy, Dufy, 1937, Modern Sanat Müzesi, Paris

D) KÜBİZM

Kübizm 1906-1907 yıllarına doğru Fransa’da Pablo Picasso ve Georges Braque (Corc Bırak) öncülüğünde ortaya çıkan, 1910 yıllarına doğru gelişen, öne sürdüğü görüşlerle estetik anlayışta devrim yaratarak resim sanatının tümüyle dönüşüm geçirmesine yol açan modern sanat akımıdır. Kübizm, temelde çağdaş yaşamı aktarabilecek yeni bir anlatım türü arayan genç kuşak sanatçıların, 19. yüzyıl sonlarında oluşan akımlarla kendi sanat anlayışlarını özdeşleştirememelerinden doğan tedirginliğin ve doyumsuzluğun bir sonucudur.

Yeni bir biçim dili arayışının sonucu olarak izlenimciliğin reddedilmesi ile ortaya çıkan ve gerçekliğe karşı olan bu tavır 20. yüzyılın yeni akımlarını oluşturur. Çoğu renkçi olan akımlar, yeniliği doğalcı sanat geleneği içinde aramış, renk ve konu ile sınırlı olan yeniliklerine rağmen biçim dilinde önemli bir değişiklik yapamamıştır. Kübizm bu akımlar içinde biçim diline yeni bir bakış açısı getirebilen tek akımdır. Bilim ve teknik alanındaki gelişmelere karşı kayıtsız kalamayan 20. yüzyıl sanatçıları, yeni biçim dilini, Braque ve Picasso’nun ortaklığı ile tek bakış noktasını yıkan kübizmde bulmuşlardır.

Bilgi Notu 12

1908’de “Sonbahar Salonu”nun jürisinde yer alan ünlü sanatçı Henri Matisse’nin sergiye katılan Braque’ın “L’Estaque” resimlerini şematik olarak küçük küplere benzetmiş olduğu, Fransız sanat eleştirmeni Louis Vauxcelles’in de (1870-1943) bu benzetmeden esinlendiği çeşitli kaynaklarda aktarılmaktadır.

Fark Ediniz 3

20. yüzyıl sanatını hazırlayan etkenleri anlamak için Giotto’dan beri süre gelmiş olan tek bakış noktasını kırıp maddeyi parçalayan, kübizme öncülük eden Cezanne’nin sanatını gözden geçirmek gerekir. Onun renk ve yüzey üzerinde yoğunlaşmış, hacmin yapısını aramış, doğanın kurgusunu geometrik biçimlerle ele almış ve dış görünüşten çok değişmeyen yapıyı vermeye çalışmış olduğu görülür. Yüzeyi irdeleyen yapısıyla Cezanne 20. yüzyıl bakış açısının genişlemesine öncü olmuştur. Küçük hacim parçalarına bölünen yüzey 20. yüzyılın oluşturu ve parçalayıcı düşünce yapısının önceleyicisidir.

Bilgi Notu 14

Kübizm ve ekspresyonizm gibi akımlar Avrupa’da önem kazandığında Osmanlı Devleti’nin son döneminde “Çallı Kuşağı” olarak adlandırılan Feyhaman Duran, Hikmet Onat, Nazmi Ziya, İbrahim Çallı, Avni Lifij, Namık İsmail gibi bir grup Türk sanatçı Avrupa’da bulunmuş ancak 1870’lerde ortaya çıkan ve 1910’larda etkinliği azalan empresyonizm ile ülkemize dönmüşlerdir. Batı’da önemini yitiren empresyonizm, yeni felsefeler ışığında kübizmin gölgesinde kalırken bizim için çok yeni bir akımdı. 1928 sonrasında Türk resim sanatının etkiledikleri akımlardan ekspresyonizm, kübizm, fovizm ve nabiler ile kurulan ilişkiler önem kazanmıştır. Bu akımlar da Türk resmine en az diğerleri kadar bir gecikme ile ülkemize gelmişlerdir.

Bilgi Notu 13

Görsel 3.86: *Iskambil Kâğıtlı Natürmort*, Berk, 1933, İstanbul Devlet Resim Heykel Müzesi

Cumhuriyet Dönemi Türk resminde önemli yeri olan Cemal Tollu, Nurullah Berk, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ercüment Kalmuk, Ferruh Başağa, Hasan Kaptan, Ali Avni Çelebi, Turgut Atalay vb. birçok sanatçı kübist-konstruktivist resme yönelmiştir.

20. yüzyılın ilk çeyreğinin ilk öncü akımı olan kübizm, Cezanne’nin doğadaki her şeyin geometrik bir biçimde ifade edileceği fikrini kaynak almaktadır. Cezanne doğanın küre, koni, silindirik gibi geometrik biçimlere göre işlenmesi yöntemini ilk kez bulan ve çalışmalarında bu yöntemi uygulayan sanatçıdır. Yaptığı peyzaj, natürmort veya figürlü kompozisyonlarında kendine has bir üslup geliştirmiş, ele aldığı biçimleri geometrik anlayışla tuvale aktarmıştır. Cezanne’nin resimlerinde nesne amaç olmaktan çıkmış, kompozisyon için araç konumuna gelmiştir.

Etkinlik 3

Aşağıda Paul Cezanne'nin aynı konuya ait değişik tarihlerde yapılmış eserleri verilmiştir. Resimleri inceledikten sonra soruları cevaplayınız.

1. Cezanne'nin değişik tarihlerde yaptığı eserleri arasında form, fırça vuruşları ve renk alanlarının resim yüzeyindeki strüktürel düzeni açısından farklılıklar gözlemliyor musunuz?
2. Cezanne'nin üslubunda oluşan bu değişiklik hangi akımlara esin kaynağı olmuştur?

Görsel 3. 87: St. Victorie Dağı,
Paul Cezanne, 1897-1898

Görsel 3. 88: St. Victorie Dağı,
Paul Cezanne, 1900

Görsel 3. 89: St. Victorie Dağı,
Paul Cezanne, 1904-1906

Klasik anlamdaki form anlayışına tam anlamıyla karşı çıkan kübistler, görünen nesne veya nesnelerin direkt bir tasvirini değil onların değişik bölüm ve görüntülerinin bir araya getirilmesinden oluşmuş bütünü eserlerine aktarmayı hedeflemiştir. Yani cismin görüldüğü anki biçimi dışlanmıştır. Değişik köşeler, yüzeyler ve bölümlerin gerçekçi algılamadan uzaklaşarak mantık yoluyla geometrik formlar hâlinde yeni bir bütün teşkil edecek şekilde yeniden kurulmasını sağlamışlardır. Görünen hayal değil bilinen şeyin önem taşıdığı bu anlayışla yeni bir form teşekkülü ortaya konmuştur.

Etkinlik 4

Aşağıda fovizm ve kübizm akımlarının ortaya çıkmasına ait benzer olay örnekleri verilmiştir. İsimlendirilmelerinden yola çıkarak bu iki akımın anlayışlarını karşılaştırınız.

FOVİZM	KÜBİZM
1905'te Matisse öncülüğünde bazı sanatçıların Paris'te Sonbahar Salonu'nda açtıkları bir sergide yapıtların doğalcı olmayan renkleri ve kaba sayılabilecek tekniğinden ötürü bu sanatçılara eleştirmen Louis Vauxcelles'in sözleriyle "fauves" (vahşi hayvanlar) adı verilmiştir.	1908'de Sonbahar Salonu'nun jürisinde yer alan ünlü sanatçı Henri Matisse, sergiye katılan Braque'nin "L'Estaque" resimlerini şematik olarak küçük küplere benzetmiştir.
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Kübizm; 1908-1912 arasında çözümsel (analitik) evreyi, 1912'den sonra bireşimsel (sentetik) evreyi yaşamıştır.

Çözümsel (Analitik) Evre: Picasso ve Georges Braque 1908-1912 yılları arasında oluşturdukları eserlerine “Analitik Kübizm” adını vermişlerdir. Sanatçılar bu dönemde konunun planlarını çeşitli açılardan analiz etmişler, nesneleri optik parçalanmaya tabi tutarak bu parçaları geometrik planlardan oluşan yeni bir resim düzeni kurmak için bir araya getirmişlerdir. Bu dönem kübist resimler yeşil, gri ve kahve tonlarıyla sınırlandırılmıştır. Sebebi de rengin espas (boşluk) ve biçim odaklı yeni arayışlar uğruna bilinçli olarak arka planda bırakılmasıdır. Picasso ile Braque'nin resimlerini birbirinden ayırmanın oldukça güç olduğu bu dönem resimlerin konuları çoğunlukla natürmort ve portre gibi geleneksel türlerle sınırlıdır (Görsel 3.90, 3.91, 3.92).

Görsel 3.90: L'Estaque'de Evler, Braque, 1908, Bern Güzel Sanatlar Müzesi, İsviçre

Görsel 3.91: Ambroise Vollard'ın Portresi, Picasso, 1910, Puşkin Güzel Sanatlar Müzesi, Moskova

Görsel 3.92: Portekizce, Braque, 1911, Basel Sanat Müzesi, İsviçre

Bireşimsel (Sentetik) Evre: Resimlerinde şablon harfler kullanarak boyayı kum ve talaş gibi malzemelerle karıştırarak yeni bir resim anlayışı yaratan Braque ve Picasso “Sentetik Kübizm” adı verilen yeni bir döneme girmişlerdir. Bu dönemde görünür dünyayla bağlantısı bulunmayan düzlem, renk ve şekiller, yeni formlar ve kompozisyonlar kullanılarak sentez oluşturulmuştur. Bu sürecin en önemli yeniliği Picasso'nun ardından Braque'in kullanmaya başladığı kolaj tekniğidir. Picasso'nun küçük boyutlu eseri “Sandalye Hasırıyla Natürmort” kolaj tekniğinde büyük bir devrimdir (Görsel 3.93).

Picasso, 1912 yılından itibaren gerçekleştirdiği resimlerine baskılı kumaşlar ve kağıtlar yapıştırmaya başlamış ayrıca atık malzemeler kullanarak kolaj tekniğini üçüncü boyuta da taşımıştır. Dolayısıyla asamblaj tekniğinin (doğal veya hazır malzemelerin parçalarından oluşturulan sanat eseri) ilk örneklerini vermiştir (Görsel 3.94).

Görsel 3.93: Sandalye Hasırıyla Natürmort, Picasso, 1912, Picasso Müzesi, Barcelona

Görsel 3.94: Gitar, Picasso, 1913, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Braque da aynı tarihten itibaren “papier colle” olarak adlandırılan ve kesik kağıt parçalarının resim yüzeyine yapıştırılmasıyla elde edilen kendine özgü bir kolaj tekniği kullanmaya başlamıştır (Görsel 3.95, 3.96). Esas olarak kolajı rahatsız olduğu dönemde Henri Matisse’nin makaslı resimleri ile gerçekleştirdiği söylenebilir.

Kolajın 20. yüzyılın en önemli sanat tekniklerinden biri hâline gelmesi gazete, afiş, kartpostal gibi kitle kültürüne özgü basılı malzemenin bu çağda yaygınlık kazanmasıyla ilgilidir. Picasso da Braque da bu dönem yapıtlarında yaşadıkları zamanların siyasi ve kültürel gelişmelerine ilişkin ipuçları veren gazete küpürleri ve reklam imgeleri kullanmış, ilgilerinin sadece biçimsel kaygılarla sınırlı olmadığını ipuçlarını vermişlerdir.

Kübizm özünde resimsel bir akım olmasına karşın heykel sanatçıları arasında da taraftar bulmuştur. Heykel kısmında kübist resimdeki iki gelişim özellikle önem taşımaktadır. Bunlardan ilki kütle ve boşluğun birleşmesi diğeri ise kolaj tekniğidir. Sanat eğitimi görmek için geldiği Paris’te Güzel Sanatlar Okulundaki eğitimini fazlasıyla akademik bulup terk eden, bunun yerine Louvre’deki antik heykellerle kendini eğiten Rus asıllı Amerikalı Heykeltıraş Aleksander Archipenko’nun (Aleksandır Okipenkov) (1887-1964) özellikle Mısır sanatına duyduğu ilgi onu kübizme yaklaştıran başlıca etkenler arasındadır. 1912 yılından itibaren heykellerinde atık malzemeler kullanmaya başlayan Archipenko’nun özellikle erken dönem yapıtlarında Picasso’nun gündelik malzemelerle gerçekleştirdiği asambrajvari heykellerinin etkisi sezilebilir (Görsel 3.97). Archipenko, figürün çeşitli görüşlerini aynı anda göstermek için iç içe geçmiş ve çakışan heykel boşlukları kullanarak bir kübist heykeltıraş formunu geliştirmiştir. Gondolcu gibi eserleri kadın formunun sürekli araştırılmasını ve uzayla ilişkisini ortaya koymaktadır (Görsel 3.98). Yine bir diğer kübist heykeltıraş da kübist üslubu heykele uyarlayan ilk Fransız sanatçılarından biri olan Henri Laurens’tir (Henri Lovrens) (1885-1954). Laurens ahşap ve metal kullandığı renkli heykelleriyle üç boyutlu bir kübizm benimsemiş, heykelsi kübist resimlere resimsel kübist heykellerle karşılık vermiştir (Görsel 3.99).

Kübizm I. Dünya Savaşı ile yoğun enerjisini yitirmeye başlamış, birçok sanatçının askere gitmesi ile birlikte akımla ilgili artık eski heyecandan eser kalmamıştır. Kübizmin deneysel evresi sona ermiş olsa da etkisi her zamankinden daha yoğun bir şekilde hissedilmeye başlamıştır. Geometrik soyutlamacı yaklaşımlar kübizmin temelleri üzerinde gelişerek modern sanat dilinin başlıca biçimsel ifadesi olmuştur. Kübizm akımının önde gelen temsilcileri; Pablo Picasso, Juan Gris (Huan Gris) , Fernand Léger, Georges Braque’dır.

Görsel 3.95: La Mandolina, Braque, 1917, Basel Sanat Müzesi, İsviçre

Görsel 3.96: Mandolin, Braque, 1914, Ulmer Müzesi, Almanya

Görsel 3.97: Gitar (üç boyutlu ilk versiyon), Picasso, 1912, Picasso Müzesi, Paris

Görsel 3.98: Gondolcu, Archipenko, 1914, Özel Koleksiyon

Görsel 3.99: Genç kız, Laurens, 1920, Özel Koleksiyon

Pablo Ruiz Picasso (1881-1973): İspanyol Ressam Georges Braque ile kübizm akımının temelini atan iki önemli isimden birisidir. Picasso'nun babası ressam ve aynı zamanda resim öğretmenidir. Küçük yaşta resim yapmaya babası tarafından yönlendirilmiş ve kısa sürede keşfedilmeyi başarmıştır. Barcelona Güzel Sanatlar Okulu ve Madrid Sanat Akademisinde eğitim almıştır. Burada Goya ve Velazquez gibi eski ustalarla Gauguin, Van Gogh ve Munch (Manç) gibi çağdaş ressamların yapıtları üzerine çalışmaya başlamıştır.

Picasso'nun Mavi ve Pembe Dönemleri	
Mavi Dönem (1901-1904)	Pembe Dönem (1904-1906)
1901 yılında Barcelona'ya dönmesiyle eserlerinde büyük bir değişim başlamıştır. O güne dek canlı ve parlak renkler kullanan Picasso koyu renklere yönelmiş, resimlerinde griye yakın mavi eksik olmamıştır. Ancak resimlerindeki bu değişiklik yalnız renk ve ton değişikliğiyle kalmamış, sanatçının çevresine olan farklı tutumu da değişmiştir. Artık modellerine alaycı bir gözle değil sevgi, melankolik bir tutku ve içtenlikle bakmaya başlamıştır. Eserlerinde şimdiye dek olduğu gibi bir anı, günlük yaşamın bir parçasını değil bir duygu, zaman kavramının dışında kalan gerçekleri vermeye çalışmıştır. Bu dönemde mavi ağırlıklı zemin üzerinde sokak serserilerini ve dilencileri resmetmiştir. Aynı zamanda ilk heykellerini yaptığı dönemdir.	Dönem, adını tıpkı mavi dönemde olduğu gibi pembe ve tonlarının yoğun kullanımından alır. Bu dönem tabloların temalarda sirk dünyasına da rastlanır. Picasso, bu dönemde renkten çok çizgi ve desen kullanımına önem verir. Picasso'nun mavi dönemin melankolisinden sıyrılması 1904 yılında Fransa'ya yerleşmesiyle son bulur. Picasso'nun paletindeki renkler kırmızıya çalar, yeni kahramanları sirk insanları ve palyaçolardır. Bu renk değişimi Picasso'nun resimlerine daha yumuşak ve hoş bir atmosfer kazandırmıştır.
 Görsel 3.100: Deniz Kıyısında Yoksullar, Picasso, 1903, Ulusal Sanat Galerisi, Washington	 Görsel 3.101: Celestina, Picasso, 1904, Picasso Müzesi, Paris
	 Görsel 3.102: Cambaz Ailesi, Picasso, 1905, Ulusal Sanat Galerisi, Washington
	 Görsel 3.103: Aktör, Picasso, 1904, The Met, ABD

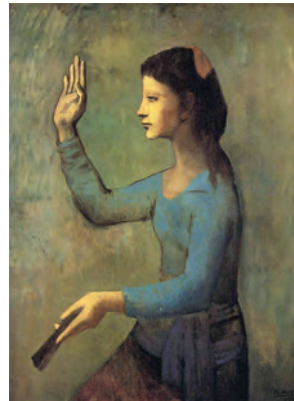
Picasso, pembe dönemi sırasında heykel ve gravür yapmaya başlamıştır. Nitekim sanatçının 1905-1906 yılları arasındaki eserlerinde klasik öğelere geniş yer verdiği görülmektedir. Bu dönemde Picasso hem Mısır sanatı hem de Yunan ve Roma sanatının etkisiyle kişisellikten arınıp şekilleri ve alanları nesnel açıdan ele almıştır. “Yelpazeli Kadın” isimli eseri bu dönem eseridir (Görsel 3.104). Sanatçı 1906 yılında Matisse, Derain ve Braque ile tanışır. Bu üç arkadaş primitif (ilkel) sanata büyük bir yakınlık duymuştur. Picasso artık ayrıntıların ne kadar yersiz olduğunu görmeye başlamış ve bu tarihte yaptığı “Ekmekçi Kadın” tablosunda geometrik çizgiler kullanmıştır (Görsel 3.105).

“

Ben başkalarının adına görürüm. Başka bir deyişle, bana kendisini zorla kabul ettiren görüntüleri tuvale geçiririm. Tuvale ne koyacağımı önceden bilmem, hangi renkleri kullanacağımı ise hiç karar veremem. Çalışırken tuvalde neyin resmini yaptığımı hiç farkında değilimdir. Yeni bir resme her başlayışında kendimi boşluğa atıyormuş gibi bir duyguya kapılırım. Ayaklarımın üstüne düşüp düşmeyeceğimi hiç bir zaman bilemem. Yaptığım şeyin etkisini değerlendirmeye ancak daha sonra başlayabilirim”

Pablo Picasso

”

Görsel 3.104: Yelpazeli Kadın, Picasso, 1905, Ulusal Sanat Müzesi, Washington

Görsel 3.105: Ekmekçi Kadın, Picasso, 1906, Philadelphia (Fildelfiya) Sanat Müzesi, ABD

1907 Parisi'nin en önemli olaylarından biri Cezanne'nin açtığı resim sergisidir. Picasso empresyonizmin ötesine giden Cezanne'a ilgi duymuş aynı zamanda eski İspanyol sanatı (İber heykelleri) ve Afrika maskeleriyle ilgilenmiştir. Cezanne'nin sergisinin açılışından birkaç gün önce Picasso, "Avignon'lu Genç Kızlar" isimli tablosunu bitirmiştir. Tablodaki değişik anlayış ve teknik, çağdaş resmin bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Bu tablo Picasso'nun kalıplara, geleneksel güzellik anlayışına, geçerli sayılan tüm ölçülere en güçlü başkaldırısıdır. Picasso bu eseriyle o güne dek süregelen perspektif anlayışını yıkmış, cisim ve hacim kurallarını hiçe saymıştır.

Fark Ediniz 4

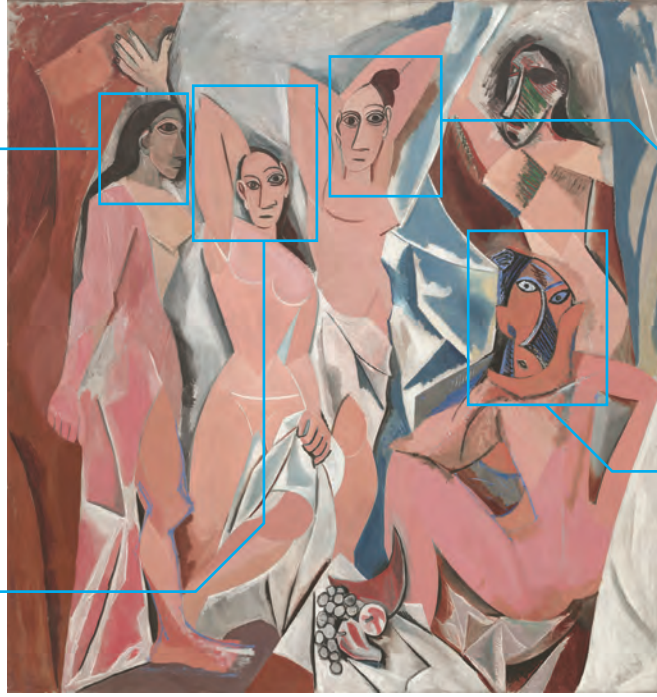
Picasso'nun devrim yaratan eseri "Avignon'lu Kızlar" kübizm akımının habercisi olarak kabul edilir. Bu eserde önemli olan konu değil üslup olup mekânın parçalanmış ve bozulmuş tarzı insanları şaşırtmıştır. Bedenler geometrik formlar kullanılarak yapılmıştır. Perspektiften uzak veya derinlik hissi az işlenmiş, figürler hem cepheden hem de profilden resmedilmiştir. Figürler adeta Mısır duvar resmini ve klasik dönem heykellerini andırır gibidir. Figürlerin yüz kısmı Afrika maskelerini andıran sert hatlı ürkütücü ve gülünç ifadelerle çizilmiş, profilden çizilen burunları olmasına rağmen yandan görünüyormuş hissi vermiştir.

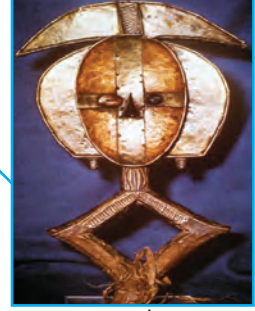
Görsel 3.106: Eski Mısır'da yapılmış duvar resmi

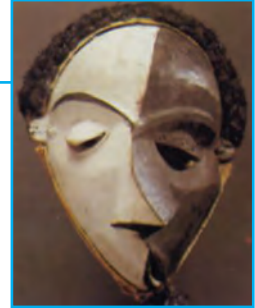
Görsel 3.107: Köle, Michelangelo

Görsel 3.108: Avignon'lu Kızlar, Picasso, 1906, Philadelphia Müzesi, ABD

Görsel 3.109: İlkel Afrika kültürüne ait figür

Görsel 3.110: İlkel Afrika kültürüne ait maske

Braque ile birlikte geliştirdikleri kübizm akımından sonra Picasso önce "analitik kübizm"e sonra 1912 yılında da "sentetik kübizme" yönelmiştir.

Picasso kişiselikten daha da arınmak için bir cismin yalnız görüntüsünü değil dokusunu da eserlerine katmak istemiştir. Daha nesnel olmak amacıyla sanatçı yeni bir tekniğe, "kolaj"a (yırtma-yapıştırma) yer vermiş ve yapıştırma kağıtlardan meydana gelen ilk eserlerini yapmıştır.

Biçimlerin analizi konusundaki buluşları da bu devreye rastlar. Sanatçı, renklerini zenginleştirmiş ve konuya her zamankinden daha çok önem vermeye başlamıştır.

"Üç Müzisyen" adlı tablosu Picasso'nun kübizmdeki son safhalarını yansıtır (Görsel 3.111).

Görsel 3.111: Üç Müzisyen, Picasso, 1921, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Bilgi Notu 15

Görsel 3.112: Guernica, Picasso, 1937,
Kraliçe Sfia Ulusal Sanat Müzesi, Madrid

Pablo Picasso'ya 1937 Uluslararası Paris Sergisi İspanyol Pavyonu için bir duvar resmi ısmarlandığı zaman sanatçı hangi konuda resim yapacağını düşünmeye başlamıştı. O sıralarda Alman uçakları Guernica adlı küçük kasabayı bombalamıştı. İşte o zaman Picasso aradığı konuyu bulmuştu. Ancak yaptığı ünlü tablo, ne o olayın bir betimlemesiydi ne de bir kışkırtmaydı. Picasso, bir duvar resminin geniş çerçevesi içinde bir takım eylemleri ve simgeleri anıtsal bir düzenlemeyle bir araya getirmiştir. Neredeyse siyah-beyaz olan bu resim, havasız ve mekânsızdır. Elektrik ışığı, gaz lambası ve yangın, resme hemen hemen hiç ışık vermez gibidir. Picasso bir sergisi sırasında kendisine “Bu resmi siz mi yaptınız?” diye soran bir Alman generaline “Hayır, siz yaptınız.” cevabını vermiştir. Bu resim Picasso'nun savaşa ve Guernica'nın bombalanmasına karşı duyduğu güçlü nefreti insan ve hayvan figürleri kullanarak acı, hüznü ve savaşa karşı duyulan nefreti yansıtmıştır (Görsel 112).

Picasso'nun bundan sonraki eserleri yeni klasik anlayış-tadır. Bu dönemde sanatı daha da zenginleşmiş, artık belli bir düzen veya sisteme bağlı değildir. Eserlerinde insan vücutları bozulmuş, fantastik düşünceler, abartmalar yer almıştır. Picasso'nun bu çalışmaları giderek onu gerçeküstüçülüğe itmiştir. “Dans” (Görsel 3.113) ve “Gitar” isimli tabloları sanatçının gerçeküstücü çabalarının ürünleridir. Picasso'nun yıllar boyunca çeşitli türlerde eser vermesi biçim, şekil ve anlayışında çeşitli değişikliklerden geçmesi; sanatının doruğu sayılan “Guernica” adlı tablosunu ortaya çıkarmıştır. Picasso çok değişken bir ruh hâlinin sürekli devinimi içindeki bir kişilik sahibidir. Bu da ona olağanüstü bir arayış ve hareket özelliği vermiştir. Post-empresyonizmden, mavi ve pembe döneme; kübizmden neoklasizme ve sürrealizme varan bir sanat hareketi içinde aynı başarıyı gösteren sanatçı azdır.

Araştırınız 2

Pablo Picasso'nun değişik denemelere yöneldiği yıllarda bizim sanatçılarımızın neden kübist öğeleri yoğun biçimde kullanmayı sürdürdüklerini araştırınız.

Görsel 3.113: Dans, Picasso,
1925, Tate Galeri, Londra

Georges Braque (1882-1963): Kübizmin kurucularından olan sanatçı, duvar boyacılığı ve badanacılık yapan babası ve dedesinin yanında yetişmiştir. Evlerin duvar ve tavanlarını boyayıp resimlerle süslemeyi onlardan öğrenen Braque, 1893 yılından itibaren düzenli bir şekilde resim kurslarına devam etmiştir. 1900 yılında Paris’te ressam ve dekoratör çırağı olarak çalışmaya başlamıştır. 1905 yılında açılan fovistlerin sergisinden çok etkilenmiş ve fovist türde eserler yapmıştır.

Görsel 3.114: Gitar Çalan Adam, Braque, 1911, Modern sanat müzesi, New York

Görsel 3.115: Meyve Tabakası ve Bardak, Braque, 1912, Tate Galerisi, Londra

1907 yılından itibaren özellikle analitik kübizm dalında eserler vermeye başlayan Braque’nin en önemli eseri “Gitar Çalan Adam” tablosudur (Görsel 3.114). Braque bu eserinde telli müzik aleti çalan tek bir figürü konu almış, farklı açılardan iç içe geçmiş öğelerle farklı formlar uygulamıştır. Daha önceleri sert keskin hatları ve sınırlı renkleri kullanan Braque I. Dünya Savaşı sonrasında bu anlayışından vazgeçerek daha yumuşak üslup ve her türlü renk ögesini kullanarak natürlük ve manzara resimleri yapmıştır. Fransız resminin en saygın ismi olmuş ve Venedik Bienali’nin resim ödülünü almıştır. Braque, sanatının gelişme sürecinde deneylerine daima şahsi unsurlar katmış ve buna değişik bir yön vermeye çalışmıştır. Fovizm akımından etkilendiği zamanlarda yaptığı eserlerde bile diğer meslektaşları gibi kendisini rengin cazibesine doludizgin kaptırmamış, belirli ve yapıcı ölçüler içinde kalmaya dikkat etmiştir. Georges

Braque, resimlerinde kullandığı tipografik öğelerle iki boyutlu yüzey üzerinde diğer objelerle karşılık oluşturmuştur. Dilsel bir gösterge olan yazı resme dâhil edilerek resmin içindeki ve dışındaki objelerin daha belirgin olarak ayırt edilmesini sağlamıştır (Görsel 3.115).

Braque büyük değişikliklerin olduğu bir devirde yaşamıştır. Bu aynı zamanda geleneklerin sarsıntı geçirdiği bir çağdır. Braque’da yenilik tutkusundan doğan akımlara yabancı kalmamıştır. Çevresinde eskiye karşı doğan her tepkiyi önce mantığının terzisinde tartmış ve gelişigüzel konulmak istenen usullere hiçbir zaman körü körüne uymamıştır. Daha önce hayal edilmemiş bir imgenin nasıl soyut form hâline geldiğini en iyi şekilde gösteren sanatçı olmuş, geleneksel perspektif kullanımı yerine çok sayıda perspektif çeşidini kullanarak iki ve üç boyutlu formları aynı anda ve bir aradaymış gibi göstermiştir.

Juan Gris (1887-1927): Picasso ve Braque ile birlikte kübizm akımının en özgün temsilcilerindendir. Cezanne’nin ilkelerini başlangıç noktası olarak kabul etmiş ve kübizmi en iyi şekilde yorumlamıştır. Bunu sadece resimleriyle değil kuramcı kimliğiyle de yapmıştır. Sanatçılığının ilk döneminde art nouveau etkili eserler üretmiştir. 1906’da Paris’te Picasso’yla aynı evde kalmaya başlamış ve bu yıllarda egemen olan fovizmden etkilenmiştir. Ayrıca dergiler için desenler yapmıştır.

Sanatçının ilk kübist yapıtı “Pipolu Adam” adlı eserdir (Görsel 3.116). Sanatçı, tablolarında önce biçimlerin çözülerek dağıtıldığı analitik kübizmi denemiş, daha sonra birleştirici nitelikteki sentetik kübizme yönelmiştir. Gris’in resimlerindeki geniş yatık düzlemler çatışarak birbirlerini dengelemektedir.

Juan Gris’in “le Journal” adlı çalışması sentetik kübizm aşamasını iyi bir şekilde açıklayan önemli bir çalışma olup ismini de resmin üzerindeki journal yazısından almıştır. 1915-1916 yıllarında yapılan bu eserin teknik özelliklerinin yanında, grafik ve mantık altyapısı sonucunda oluşturulan plastik görünümde dengeli, hareketli parçalanmalardan ibarettir.

Görsel 3.116: Pipolu Adam, Gris, 1911, Özel Koleksiyon

Eserin kompozisyonunu oluşturan yatay, dikey ve çapraz yönlerdeki karşılıklı geometrik alanlar, vazonun beden kısmını oluşturan yuvarlak bir hatla yumuşatılmıştır. Siyah içinde kullanılan ve vurgunun yapıldığı alan olarak görülen turuncu ve yeşil alanlar ile kübist parçalanmaların geleneksel kompozisyon kurallarına göre oluşturulduğu görülmektedir. Aslında bu özellikler Juan Gris'in hemen hemen tüm eserlerinde gözlenmektedir.

1920'lerden itibaren çalışmalarında şiirsellik hakim olmaya başlamıştır. Nesnelerle manzaraları birleştiren kompozisyonlar üretmiştir. "Gitar ve Nota" adlı yapıtı (Görsel 3.117), her tür rengin kullanıldığı canlı bir anlatıma sahiptir. Gris, yaşamı boyunca bazı yazarların kitaplarını da resimlemiştir.

Görsel 3.117: Gitar ve Nota, Juan Gris, 1926, New York Saidenberg Galerisi, ABD

Fernand Léger (1881-1955): Kübizme öncülük eden ressamlardan biridir. Aynı zamanda heykeltıraş, seramik sanatçısı ve film yapımcısı olan sanatçının ilk çalışmaları Cezanne'nin etkisindedir. Empresyonizmin ardından kübizmin sentetik tarzına yönelen sanatçının Picasso ve Braque'den farkı nesneleri daha az parçalara ayırmasıdır. 1912 ve 1914 yılları arasında Léger'in renk kullanımıyla Picasso ve Braque'nin kolaj tekniğinin birleşmesi, değişimin zeminini hazırlamaya ve kübizme duyulan ilginin artmasına zemin hazırlamıştır.

Bilgi Notu 16

Fernand Léger'in Nurullah Berk, Neşet Günal, Cemal Tollu, Haşmet Akal gibi sanatçılarımızın eğitimlerinde katkısı olmuştur.

Léger kübistlerin gerçeği gittikçe yadsımlarına karşı çıkmıştır. Onun yeni gerçekçiliği renk, form ve objenin fiziksel değerini korumasıdır. Çalışmalarında öne çıkan bir diğer özellik ise kullandığı silindirik formlar, dikdörtgenler ve siyah konturlardır. 1913 yılı itibarıyla geliştirdiği, kontrast hâlindeki form denemeleriyle ritmik düzenlemelere ulaşmıştır. "Formların Kontrastı" başlıklı kuramsal çalışmalarından oluşan bir seriyi 1913 yılında tamamlamıştır. Resimlerinde kullandığı nesneler tüplere benzetildiği için kendisine "Tübist" takma adı verilmiştir.

Léger kendine göre üslubu ve kişiliği olan bir ressamdır. I. Dünya Savaşı'nda görev almış, savaş yıllarında sinema ve tiyatro için duvar resimleri ve tasarımlar üretmiştir. Savaşın sonraki çalışmaları içerik ve form bakımından değişmiş, biçim ve toplum konusunda farklı bir anlayışa sahip olmuştur. Cephede geçirdiği süre içinde yaşadıklarını 1917'de yaptığı "Kâğıt Oyuncuları" isimli eserinde ortaya koymuştur (Görsel 3.118). 1923-1924 yılları arasında Amerikalı Ressam ve Fotoğrafçı May Ray (Mey Rey) ile birlikte "Le Ballet Mécanique" (Le Balıt Mekanik) adlı kuramsal bir film üzerine çalışmıştır. Savaşın sonraki çalışmaları içerik ve form bakımından daha mekanikleşmiştir. Makineleri ve modern teknolojiyi resimlerinde canlı renklerle betimlemiştir. Geometrik karşıtlıklara ve işçi sınıfına ilgisi olan Léger'in; kübizm, konstrüktivizm ve modern reklam afişlerinin gelişmesine önemli katkısı olmuştur (Görsel 3.119).

Görsel 3.118: Kâğıt Oyuncuları, Léger, 1917, Kröller-Müller Müzesi, Otterlo

Görsel 3.119: İnşaat İşçileri, Léger, 1950, Biot Fernand Léger Müzesi, Fransa

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) AŞAĞIDAKİ CÜMLELERDE BOŞ BIRAKILAN YERLERE DOĞRU SÖZCÜĞÜ YAZINIZ.

1. Tahiti’de uygarlıktan uzakta, yerlilerle iç içe yaşamıştır. İleri izlenimcilik üslubuna yaklaşan en tanınan eserlerini de burada yapmıştır.
2. İngiltere’de Sanayi Devrimi’yle beraber teknolojik gelişmelerin sanatı insan doğasından uzaklaştırdığı düşüncesiyle William Morris’in öncülüğünü yaptığı doğmuştur.
3. Gustave Klimt sanat hareketlerinde yer almıştır.

B) AŞAĞIDA AÇIK UÇLU SORULARIN CEVABINI İLGİLİ ALANLARA YAZINIZ.

20. yüzyılda dünya nüfusunda büyük artış yaşanmış, ulaşım ve iletişim hız kazanmıştır. Gelişen ulaşım ve hızlı iletişim sayesinde bir yerde olan olaylar kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılabilecek hâle gelmiştir. Bütün bu gelişmeler; modernlik sonrası toplum ve kültürlerde kaygı ile beslenen bunalımı da beraberinde getirmiştir. Yeni bir dünya düzeninin kurulması yönünde büyük bir mücadele başlamış, maddeyi ve biçimciliği ön plana çıkaran, maneviyat ve içeriği adeta unutturan bir çağ başlamıştır. Çağın bu karmakarışık dokusu içinde tekdüzeliğe başkaldırmak, yeni coşkular bulmak için sanatçı kendisi ve toplum adına yeni arayışlara yönelmiştir. Bu yüzden 20. yüzyıl sanatı daha önceki yüzyıllara göre sanat anlamında çok daha aktif ve hareketlidir.

20. yüzyıl modern (çağdaş) sanatlar dönemi, Batı’nın güzel sanatlar alanında yüzyıl başında yaşadığı avangart akımlar dönemi olarak geçmektedir. Batı’da birbiri ardınca ortaya çıkan bu akım ve üsluplar modern sanatın çekirdeğini oluşturmuştur. Birbirlerinden farklı tavırları ve anlatım biçimleri olmasına rağmen çağdaş sanatların hepsinin ortak noktası 20. yüzyıl yaşamının değişen koşullarına karşı duyulan duygusal tepkiyi dile getirme isteğidir.

(Yazarlar tarafından derlenmiştir.)

4. Yukarıdaki metne göre 20. yüzyılın çağdaş sanat hareketlerini ortaya çıkaran etkenler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Metinde bahsi geçen çağdaş sanat akımlarının farklı sanat anlayışlarını benimsemesinin nedenlerini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

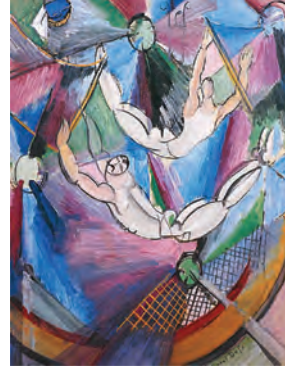
.....

.....

6. Aşağıda bazı akımlara ait metinler verilmiştir. Metinler hangi akımların sanat anlayışlarını yansıtmaktadır? Cevabınızı kutucuklara (X) ile işareti koyunuz.

Akımlar ve Özellikleri	Sembolizm	Nabiler	Art Nouveau
Özellikle kumaş, kuyumculuk, mobilya, duvar kâğıdı gibi uygulamalarda etkili olmuştur. Yeni malzemeye yönelen ve tarihselciliği reddederek evrensel bir stil arayışında olan akım, organik süslemeler ve fonksiyon arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışırken endüstriye karşı sanat yapıtında kültürel ve sosyal birliği savunarak yüksek sanatsal idealler öne sürmüştür.	☐	☐	☐
Empresyonist tavra karşı rengi süslemeye yönelik ve duygusal nitelikleriyle kullanmışlardır. Dinsel ve felsefi konuları önemsemişlerdir. İki boyutlu mekân kavramına önem vermiş, figürlerinde gereksiz detaylardan kaçınmış, sade bir anlatım kullanmışlardır.	☐	☐	☐
Eleştirmen Albert Aurier; “Sanat eserinin gayesi mademki bir fikrin ifadesidir, öyleyse bu eser fıkirci olmalıdır, düşündürmelidir. Mademki az çok herkesin anlayacağı bir biçim içinde ifadesini bulacaktır, o hâlde terkipçi olmalıdır. Düşünceyi, fikri bir biçim altında dışarı vurduğuna göre semboller kullanıyor demektir.”	☐	☐	☐

- 1901-1904 arasında izlenimciler ve post-izlenimcilerden etkilenmiştir. 1904-1905 yılları arasında Matisse'nin eserlerinden etkilenen Dufy, fovizme yönelmiştir.
- 1907'de Cezanne'nin sergisi Dufy'yi etkilemiş eserlerinde daha yumuşak renkler ve yapılandırılmış kompozisyonlar kullanmıştır. 1908 ve 1909 yılları arasında Georges Braque ile çalışan sanatçı kübizmin etkisinde kalmış fakat kübizme yönelmeyerek Braque'tan daha canlı renkler kullanmaya devam etmiştir.
- I. Dünya Savaşı öncesi tekstil tasarımında tahta kullanmaya başlamış, önde gelen bir Fransız tekstil şirketi için kumaş tasarlamıştır.
- 1920'li yıllara gelindiğinde sanatçı hazırladığı büyüleyici spontan taslakları geniş ve sınırsız canlı renk alanlarıyla birleştirerek yeni bir stil oluşturmuştur. 1930'lu yıllardan itibaren de bu stili birçok büyük ölçekli yapıtta uygulamıştır.

Görsel 3.120: Fovist tarzda yaptığı "Akrobatlar"

Görsel 3.121: Kübist tarzda yaptığı "Landscape of Falaise"

7. Yukarıda Raoul Dufy'nin hayatına ilişkin bilgilerden yola çıkarak sanatçının üslubu hakkında neler söyleyebilirsiniz? En fazla iki cümle ile boşluğa yazınız.

.....

.....

8. Raoul Dufy'nin yaptığı resimleri inceleyiniz. Bu akımlara ait özellikler nelerdir? İlgili alana yazınız.

Fovizm:

Kübizm:

C) AŞAĞIDAKİ ÇOKTAN SEÇMELİ SORULARI OKUYUNUZ VE DOĞRU SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ.

- I. Gizem ve esrarlı anlatım sembolizm akımı için oldukça önemlidir.
- II. Sembolizm; natüralizme ve empresyonizme bir tepki olarak Fransa ve Belçika’da ortaya çıkmıştır.
- III. Sembolizmde sanatçı figür veya nesneye özgün simgesel bir anlam yüklemeye başlamıştır.
- IV. Sembolist sanatçıların öncülüğünü William Morris yapmıştır.
- V. Sembolistler dış dünyanın insan üzerindeki etkilerini sembollerle anlatmışlardır.

9. Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

Sanayi Devrimi’nin ilk burada başlamasıyla beraber mekanik üretim ön plana çıkmış, el sanatları gerilemiştir. Sanat ve zanaat ayırımını ortadan kaldırmayı ve endüstriyel üretimin karşısında, el üretimi sanatı yeniden canlandırmayı düşünsel arka plan edinen arts and crafts hareketi dönemin seçmeci anlayışlarına karşı çıkmış, el emeği ile özgün tasarımlar yapmayı savunmuştur.

10. Metinde bahsi geçen olayların yaşandığı ülke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İngiltere
- B) Fransa
- C) Almanya
- D) ABD
- E) Hindistan

Adımı İbranice “peygamberler” anlamına gelen sözcükten almıştır. İki boyutlu mekân kavramına önem vermiş, figürlerinde gereksiz detaylardan kaçınmış, sade bir anlatım kullanılmıştır. Figürler deforme edilerek açık-koyu, dolu-boş formlarla oluşturulan kompozisyonlarda yer almıştır. Rengi süslemeye yönelik ve duygusal nitelikleriyle kullanılmıştır.

11. Yukarıdaki parçada bazı özellikleri anlatılan sanat akımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fovizm
- B) Kübizm
- C) Nabilier
- D) Art nouveau
- E) Sembolizm

- Japon, Kelt, Minos, Yunan, Mısır, Arap, Osmanlı ve Hint sanatlarından etkilenmiştir.
- Mimarlıkta asimetrik plan tipleri, serbest çıkmalı ve eklemeli cepheleri ile kendini göstermiştir. Taş ve mermerin yanında, beton, metal, ahşap, cam, seramik gibi yeni malzemeler kullanılmıştır.
- Bitkisel motifler, akıcı formlar, kıvrık hatlar, çizgisel nitelikte ince zarif çizimler ve hareketlilik bu akımda önem kazanmıştır.
- Matbaacılıktan günlük kullanım eşyasına, kahve fincanı veya aynaya; mobilya, moda, kumaş veya giysiden resim, heykel, mimarlığa uzanan bir alanda yepyeni biçimler, yeni kurgular veya yeni esin kaynakları üretilmiştir.

12. Yukarıda özellikleri verilen akım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sembolizm
- B) Art nouveau
- C) Nabilier
- D) Fovizm
- E) Kübizm

Görsel 3.122: Kırmızı Oda

“Bir resimde kelime ile tanımlanabilen ya da önceden zihnimize kazınmış olan hiçbir şey olmamalıdır. Bir resim kendi hâlinde, bağımsız bir varlıktır. Onun betimlediğinden çok hatlara, biçimlere ve onların renklerine önem veririm.” sözünü eserlerine yansıtmıştır. “Kırmızı Oda” adlı resminde de bunu gözlemliyoruz.

13. Metinde anlatılan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Paul Cezanne B) Andre Derain C) Georges Braque D) Raoul Dufy E) Henri Matisse

“Çizgiler yerine, renge dayalı bir anlatım vardır. Renkler tüpten çıktığı gibi kullanılır. Sert ve çarpıcı ifadeler kullanılmıştır. Akımın adı “vahşi hayvan, yırtıcı” anlamlarına gelir.”

14. Metinde özellikleri anlatılan akım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kübizm B) Fovizm C) Sembolizm D) Nabilizm E) Art Nouveau

15. Doğadaki formların küp, koni ve silindirik şeklinde algılanarak resmedilmesini savunan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Pierre Bonnard
B) Henri Matisse
C) Paul Gauguin
D) Gustave Klimt
E) Paul Cezanne

16. Metinde eseri anlatılan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

Başyapıtları arasında yer alan “Guernica”, 1937 Uluslararası Paris Sergisi’nde İspanyol pavyonu için ısmarlanmıştır. Eserinde insan ve hayvan figürleri kullanarak acı, hüznü ve savaşa karşı nefreti yansıtmıştır.

- A) Pablo Picasso
B) Juan Gris
C) Fernand Léger
D) Dante Gabriel Rossetti
E) Arthur Mackmurdo

4. ÜNİTE

20. YÜZYIL ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI

.....

Bu ünite

1. 20. yüzyılda Avrupa'da görülen çağdaş sanat hareketlerini ve üsluplarını,
2. 20. yüzyıl sanatçılarını sanat üslupları açısından karşılaştırmayı,
3. Batı resminde yarı soyut ve soyut anlayışları karşılaştırmayı,
4. Dadaizm, gerçeküstücülük, postmodernizm ve dışavurumculuk üsluplarını,
5. Yeni anlayışları, geleneksel gerçekçilik anlayışları ile karşılaştırmayı,
6. Gündelik yaşamdan sahne ve nesnelerin nasıl sanat eseri olduğunu,
7. Yeni eğilimlerin hayatın her safhasında kullanılabildiğini öğreneceksiniz.

ÖĞRENECEĞİNİZ KAVRAMLAR

Dışavurumculuk, Fütürizm, Konstrüktivizm, Geleneksel Gerçekçilik, De Stijl, Bauhaus, Sürrealizm, Metafizik Resim, Yarı Soyut ve Soyut Üsluplar, Dadaizm, Post Modernizm, Op ve Pop Sanat, Geç-Resimsel Soyutlama, Sert Kenar Resmi, Fluxus, Minimalizm, Kavramsal Sanat, Performans Sanatı

Konu Başlıkları

- 4.1. 20.YY AVRUPA'DA GÖRÜLEN ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI
- 4.2. BATI RESMİNDE YARI SOYUT ANLAYIŞLAR VE SONRASI
SÜRREALİZME ULAŞAN GELİŞME
- 4.3. GELENEKSEL GERÇEKÇİLİKTEN METAFİZİK RESİM AKIMLARININ
OP VE POP SANAT AKIMLARINA DOĞRU GELİŞİMİ
- 4.4. ÇAĞDAŞ SANATIN KAVRAMSALLIK ARAYIŞLARI: SOYUT
SANATLARDAN DIŞAVURUMCULUĞA "YENİ EĞİLİMLER"

4.1

20.YY AVRUPA'DA GÖRÜLEN ÇAĞDAŞ
SANAT AKIMLARI

Endüstri çağı ve ardından gelen Fransız Devrimi sonrası sanat ve sanatçının kazanmış olduğu özgünlükler, sanatın günümüze kadar gelmiş olduğu noktayı belirlemede yardımcı olan en önemli faktörlerdir. 20. yüzyıl sanatına gelirken üretilmiş günlük kullanım nesnelerinin ya da endüstriyel ürünlerin sanat eserinde kullanılması, teknoloji ile gelen bir takım yeni araçlar ve bu araçların çoğaltma tekniğinde kullanılması, sanatın yaşamdan ve bulunduğu zaman diliminden kopmasına ve birbiri ardına sıralanan akımların doğmasına yol açmıştır.

A) FÜTÜRİZM (Gelecekçilik)

Fütürizm, geleneksel görüşleri reddeden birçok ressam ve heykeltıraşın yaratıcı gücünü destekleyen endüstriyel gelişmeleri ve özellikle de hızı yücelten bir sanat akımıdır. İtalyan sanatında 1910'da bir edebiyat hareketi olarak başlamış, daha sonraları tüm Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Fütürizm akımının öncüsü İtalyan şair ve oyun yazarı Filippo Tommaso Marinetti'dir (Filippo Tommaso Marinetti) (1876-1944). Marinetti, "Fütürizm Manifestosu"nu (Manifesto Futurista) 20 Şubat 1909'da Paris'te "Le Figaro" gazetesinde yayımlayarak duyurmuştur. Manifesto; savaş heyecanını, makine çağını, hızı, modern yaşamı ve devrimi yüceltmış; burjuva toplumunun geleneklerine, duygusallığına, ahlak anlayışına karşı çıkarak tüm yerleşik değerleri yıkmak için müze, kütüphane gibi geleneksel kurumları yok etmek üzere çağrıda bulunmuştur. Marinetti, fütürizmi bilim ve endüstri toplumunun yeni gerçekleri karşısında, tüm sanatların düşünce biçimlerini yeniden gözden geçirmek üzere yenilikçi bir hareket olarak kurmuştur. Marinetti ve arkadaşları; devrin gereklerine uyarak tehlikeyi ve canlılığı seven, makine devrinin mucizelerine ayak uydurabilen sanatçıların, bu esaslara göre eserler vermelerini istemişlerdir.

Fütürizm, geçmişin köhneleşmiş birikimine karşı yeni bir toplumsal dinamizmin heyecanını üstlenmiştir. Yaptıkları resimlerde 20. yüzyılın hızını yansıtmayı ilke edinen fütüristler; nesneleri ışık ile deforme edip soyutlamış, çizgiye titrete ve kademeli ritimler vermiş, doğayı hızla hareketle paralel olarak soyutlamışlardır. Hareket ve ışıkla maddeyi eriten fütüristler, yaptıkları tablolarda hızı ve hareketi görsel olarak yüzeye aktarmışlardır.

Fütürizmde yapılmak istenen şey, evrendeki hareketin bir anını tesbit etmek değil hareketin kendini duyurmaktır. Bu akımın en önemli özelliği, her şeyin hareket hâlinde ve değişmekte olduğu düşüncesidir. Hareket hâlindeki varlıkların gözde bıraktığı etki algılanıncaya kadar hareket yeniden değişir. Bu nedenle koşan bir at, dört değil yirmi ayaklıdır ve ayakların hareketi de üçgen biçimindedir. Çok çabuk hareket eden bir insan veya cisim, çizgilerini hava içinde eritir. Bu yüzden gözlerimiz onun yapısını farketmez. Çok çabuk hareket eden cisim sanki parçalanmış moleküller hâlinindedir. Bu bilimsel gerçek fütüristlerin sanat görüşü olmuştur. Fütüristler değişen temaları üstün tutularak boşluk içinde devamlı yer değiştiren şeylerin resmedildiği sahneleri, fırtınalı denizleri, karnaval görüntülerini, mekanik araçları, son hızda giden taşıtları ve bunun gibi birçok hareketli konuyu ele almışlardır (Görsel 4.1).

Görsel 4.1: Mızrakçılar, Boccioni

Fütürizm; önceleri bir sanat akımı olarak ortaya çıkmış olsa bile günümüzde fütürist fikirler adı altında öngörü ve gelecek ile ilgili planların paylaşıldığı bilimsel bir kavramdır. Gelecekteki eğitim, sağlık, teknoloji, enerji, bizleri ve dünyayı ilgilendiren her türlü konu, fütüristlerin konusu olmuştur. Zamanla radikal bir karşı çıkıştan geleceğin tasarlanması çabasına dönüşen akım, bilim ve sanat dünyasında etkisini sürdürmektedir. Giacomo Balla (Caykomo Balla), Umberto Boccioni (Umberto Boksiyoni), Carlo Carra (Karlo Karra), Luigi Russolo (Luici Russolo) ve Gino Severini (Cino Severini) akımın önde gelen sanatçılarıdır.

Giacomo Balla (1871–1958): Fütürizm akımını etkileyen İtalyan sanatçıdır. 1900 yılından itibaren ışık ve renk sorununu bölmece resim tekniğinden yararlanarak ele aldı. 1909'da fütürizmin öncülerinden şair-eleştirmen Filippo Tommaso Marinetti ile tanıştı. 1910'da da Boccioni, Carra ve Russolo'nun hazırladıkları "Fütürist Resmin Teknik Manifestosu"nu imzaladı ve 1912'den sonra fütürist sergilere katılmaya başladı.

Eylem ve hareketi çocuksu bir coşku içinde resme dökmesiyle dikkat çeken Balla, yapıtlarında çağdaş dünyayı ve özellikle onun toplumsal yönlerini işledi. Kısa bir süre sonra ışığın bileşimini çözümlemeye çalıştı. 1910'a doğru hareket ve hız incelemelerine başladı. Bu dönemden sonra birkaç günümüzde fütürizmin temel yapıtları sayılan resimlerini yaptı. 1912'de hareket hâlindeki biçimleri bir arada gösteren bir tür soyutlamaya ulaştı. I. Dünya Savaşı sonrasına değin fütürizme bağlı kalan sanatçı savaş sırasında üslubunu iyice yalınlaştırarak figüratif ve geleneksel anlayışa döndü. Heykel, dekorasyon ve mimarlık alanlarında da çalışmalar yaptı. Eserlerinden bazıları “Merkür ve Güneş” (Görsel 4.2), “Tasmalı Köpeğin Dinamizmi”, “İşçinin Bir Günü”, “Elektrik Lambası”, “Tasmanın Ucunda Köpek”, “Keman Yayının Ritimleri”, “Balkonda Koşan Kız”, “Boccioni’nin Yumruğu”dur (Görsel 4.3).

Görsel 4.2: Merkür ve Güneş, Balla, 1914 Modern Sanatlar Müzesi, New York

Görsel 4.3: Boccioni'nin Yumruğu, Balla, 1915, Hirschorn Müzesi, Washington

Carlo Carra (1881-1966): Sanatçı 1899-1900 yılları arasında Paris'te bulunmuş ve 1906'da Brera (Birera) Akademide Cesare Tallone'nin (Sezar Talloni) öğrencisi olmuştur. 1910'da Umberto Boccioni, Luigi Russolo ve Filippo Tommaso Marinetti ile “Fütürist Ressamlar Manifestosu”nu imzalamıştır. Bu süreçte hem teorik anlamda hem de eser üretimi çerçevesinde fütürizmle ilgili çok sayıda eser ortaya koymuştur.

Sanatçı 1915'ten itibaren fütürizmle arasına mesafe koymaya başlamıştır. Fütürizmde çok büyük bir gelecek görememesinin yanı sıra grup içindeki sanatçılarla farklılığı ve anlaşmazlıkları bu kararında etkili olmuştur. I. Dünya Savaşı yıllarında metafizik resme ilgi duymaya başlamış ve Giorgio de Chirico'dan (Corcio di Kiriko) etkilenmiştir. 1921'den itibaren klasik İtalyan resmi üzerindeki çalışma ve sentezleri ile büyümlü realizme ilgi duyarak son günlerine kadar bu doğrultuda eserler vermiştir. 1922'den sonra çeşitli dergilerde sanat eleştirmenliği yapan Carlo Carra, 1941'de Milano'daki Brera Akademisinde resim sanatı kürsüsünün başına getirilmiştir. Dünyanın birçok çağdaş sanat müzesinde eserleri bulunan Carlo Carra resim teorileri üzerine etkili yazılar yazmıştır.

Görsel 4.4: Galli'nin Cenaze Töreni, Carra, 1911, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Eserlerinden bazıları “Plastik Ritm”, “Galli'nin Cenaze Töreni” (Görsel 4.4), “Antigrazioso”, “Anne ile Oğlu”, “Metafizik Esin Perisi”, “Penolope”, “Deniz Kıyısında Sabah”, “Forte dei Marmi Yakınlarında Deniz Kıyısı”, “Yaz”, “Köpekli Kadın”dır.

Umberto Boccioni (1882-1916): Fütürizm akımının öncü ve kuramcılarında olmasının yanı sıra bu akımın heykeltisi ve en etkin temsilcisidir. Boccioni, geçmişle tüm bağların koparılmasını savunmuş; yaşadığı makine çağının tüm dinamizmini ve canlılığını yapıtlarında vurgulayarak hız ve hareket kavramlarını tuvale aktarmayı başarmıştır.

İlk zamanlarda Giacomo Balla'nın etkisiyle bölme resimler yapmıştır. Bu resimlerinde ruh hâllerinin aktarılması kadar toplumsal temaları da işlemiştir. Resimlerindeki hareket kısa sürede fütürizmin habercisi olmuştur.

Boccioni, geleceğin dinamik teknoloji çağını yücelten Marinetti'nin düşüncelerini görsel sanata uyarlamış ve gelecek çiliğin önde gelen kuramcısı olmuştur. Fütürizmin 1910-1914 yılları arasındaki başlıca bildirge ve kuramsal yazılarını yazmıştır. Bildirilerinde şiddet, hız ve güç kavramlarını geleceğin dinamikleri olarak vurgulamıştır. 1910'da bazı ressamlarla birlikte çağdaş teknolojinin simgelerinden olan şiddet, güç ve hız kavramlarını yücelten “Gelecekçi Ressamların Teknik Bildirisi”ni yayımlamıştır. Yapıtlarında endüstrileşmeyi yansıtmaya çalışan Boccioni, basmakalıp kent görünümünün ötesine geçerek halkın kitlesel duygu ve hareketini vurgulamıştır. “Ünanimizm” adını verdiği bu kitlesel hareket kavramını “Galeride İsyan” ve “Kent Uyanıyor” gibi resimlerinde oldukça başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Boccioni, gelecekçiliğin iki temel ilkesini sanatında işlemiştir. Bunlardan biri coşku ile ruhsal sürekliliğin, diğeri de zaman boyutunun tuvale aktarılmasıdır.

Boccioni, 1910-1915 yılları arasında yapılan bütün gelecekçi toplantılara önderlik etti. 1913'ten sonra yaptığı eserlerde gelecekçiliğe özgü hareket ögesini vurgulamakla birlikte kübizmin birbiri üstüne binen yüzey tekniğinden de etkilendi. Heykelde cam, ahşap, çimento, kumaş ve elektrik lambaları gibi çok çeşitli malzemelerin kullanılmasını savunan “Gelecekçi Heykel Bildirisi”ni 1912’de hazırladı. Ayrıca heykellerin parçalarını hareket ettirebilmek için elektrik motoru kullanılmasını, çevreleriyle estetik bütünlük içinde olabilecekleri ortamların yaratılmasını ısrarla savundu. Eserlerinden bazıları “Mızrakçılar”, “Yas”, “Odaya Açılan Kent”, “Bisikletçinin Dinamizmi” (Görsel 4.5), “Bir Sokağın Güçleri”, “Bir Futbolcunun Dinamizmi”, “Bir Şişenin Mekân İçindeki Gelişimi (heykel)”, “Sürekliliğin Mekân İçindeki Kendine Özgü Biçimleri”dir (heykel).

Görsel 4.5: Bisikletçinin Dinamizmi, Boccioni, 1913, Guggenheim Müzesi, Venedik

“

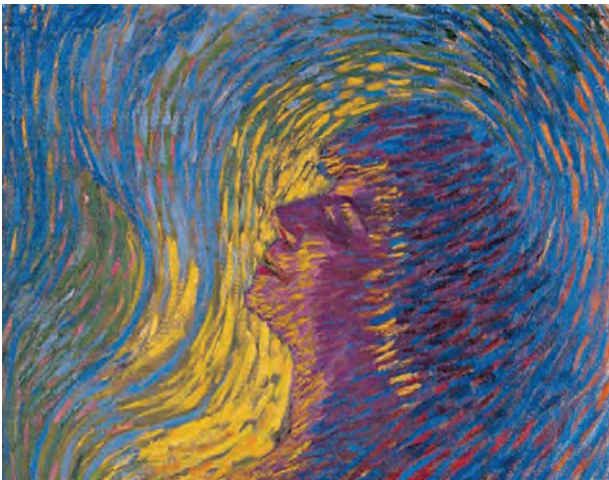
“Biz hayata yeniden karışmak istiyoruz. Günümüzün bilimi, zamanımızın materyalleriyle bağlantı kurmak için geçmişiyadsıyacaktır. Sanat da kendi geçmişini yalanlayacak ve zamanımızın entelektüel gereksinimleri ile ilişki kurmak zorunda kalacaktır.”

Boccioni

”

Russolo, gelecekçilere katıldığı dönemde renkleri palette karıştırmadan ayrı ayrı tuvale uyguladığı “divizyonizm” adı verilen bir teknikle çalıştı. Amacı görsel olmayan duyguları resme yansıtmak ve farklı duyguları çağrıştıran anıları tek bir resimde birleştirmekti. 1911’de kitle hareketi ve duygularıyla derinden ilgilenmeye başladı ve yapıtlarında yenilikçi güçle gelenekçiliğin çatışmasını yansıttı. Bunu izleyen yıllarda gelecekçiliğin temel konusu olan hız kavramını işledi ve “Bir Kadının Hareketinin Özeti” ile “Hızlanan Otomobil” gibi yapıtlar üretti. Son dönem resimlerinde ise şiirsel bir dille figüratif resimler yaptı.

Eserlerinden bazıları “Parfüm” (Görsel 4.6), “Müzik”, “Bir Gecenin Anıları”, “Bir Kadının Hareketinin Özeti”, “Bir Otomobilin Dinamizmi” (Görsel 4.7), “Evler ve Işıklar”dır.

Görsel 4.6: Parfüm, Russola, 1910, Güzel Sanatlar Müzesi, Paris

Görsel 4.7: Bir Otomobilin Dinamizmi, Russola, 1912-1913, Güzel Sanatlar Müzesi, Paris

Gino Severini (1883-1966): Gelecekçiliğin İtalya dışında da kabul görmesinde etkili olmuş İtalyan ressamdır. Severini, resim çalışmalarına noktacılık tekniğini uygulayan Giacomo Balla'nın yanında başlamıştır. 1906'da Paris'te Braque ve Picasso gibi kübist ressamlar ve yazar Guillaume Apollinaire'nin (Giyum Apoline) de aralarında bulunduğu Fransız sanatçılarla tanışmıştır. 1910'a değin noktacılık tekniğiyle çalışmayı sürdürmüş, bu tarihte Filippo Tommaso Marinetti'nin hazırladığı ilk "Gelecekçilik Bildirgesi"ni imzalayarak bu akımın estetik ilkelerini benimsemiştir. Severini, gelecekçilik anlayışıyla oluşturduğu yapıtlarında bu akımın vurguladığı hız kavramını işlemiş ancak çıkış noktası her zaman figür olmuştur. Tuvalin yüzeyini doldurduğu ritmik biçimler, canlı, titrek renklerle kompozisyona hareket ve ses duygusu kazandırmıştır. Özellikle gece yaşamından canlı sahneleri işlediği bu resimlerinde kübist öğelerle gelecekçiliğin dinamizmini birleştirmiştir.

Görsele 4.8: Monaco'da Pam-Pam, Severini, 1913, Modern Sanatlar Müzesi, Paris

Severini, katı gelecekçilerin savaşı ve makine gücünü yücelten tavırlarına yalnızca kısa bir süre yakınlık duydu. Daha sonra kendine özgü bir kübizme yönelmekle birlikte noktacılığın ve gelecekçiliğin süslemeye yönelik öğelerini de terk etmedi. 1921'de yeni klasikçi bir figüratif anlatımı benimseyen Severini, sanat yaşamının bundan sonraki yıllarında gerçekleştirdiği çok sayıda dekoratif pano ve mozaiklerde de buna bağlı kaldı. Eserlerinden bazıları "Bulvar", "Bal Tabarin'in Dinamik Hiyeroglifleri", "Monaco'da Pam-Pam" (Görsele 4.8), "Işığın Küresel Yayılımı"dır.

Etkinlik 1

Aşağıda fütürizm akımına ait görseller verilmiştir. Bu eserlerde hız ve hareket nasıl ifade edilmiştir? Düşüncelerinizi aşağıda verilen boş alana yazınız.

Görsele 4.9: Futbolcunun Dinamizmi, Boccioni, 1913, Özel Koleksiyon

Görsele 4.10: Bal Tabarin'in Dinamik Hiyeroglifleri, Severini, 1912, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Görsele 4.11: Kırangıçların Uçuşu, Balla, 1913, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Görsele 4.12: Kırmızı Süvari, Carra, 1913

.....

.....

.....

.....

B) KONSTRÜKTİVİZM (Yapılandırmacılık)

20. yüzyılın ikinci on yıllık dilimi içinde aktif olan önemli bir sanat hareketi de konstrüktivizmdir. Hareket Rusya'da doğmuş ve 1917 Bolşevik Devrimi'nden sonra etkili olmuştur. Daha çok heykel ve mimari alanda kendini gösteren bir akımdır. Konstrüktivistler 20. yüzyılın değişen şartlarına uygun bir estetik yaratabilmek amacı ile endüstrinin sağladığı malzemelerle çalışmışlardır. Vladimir Tatlin (Viladimir Tatlin) ve Alexander Rodchenko (Aleksandır Rodşenko), “sanat için sanat” düşüncesine karşı bir tavırla yaptıkları çalışmalarında sanatın toplum yararına kullanımını amaçlamışlardır. Her türlü figüratif yapıdan uzak, geometrik ve soyut biçimlerle uyumlu yapılar yaratmaya çalışan akım kübizmden etkilenmiş ve sanatı toplumsal gelişmenin bir aracı olarak görmüştür.

Konstrüktivizmin temel ilkesi, sanatı ve yeni dünyayı inşa etmek olmuştur. Bu nedenle konstrüktivistleri sanatçı-mühendis olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Akım sanatsal ve endüstriyel olanı birleştirmiş, bu düşüncesi ile de Bauhaus (Bauhaus) hareketinin temelini oluşturmuştur. Gittikçe resimden uzaklaşan akımda; boya, fırça gibi klasik malzemelerle yapılan yapay nesneler bir tarafa bırakılmış; onun yerine cam, plastik, metal gibi çağdaş sanayi ürünlerinin kullanıldığı gerçekçi nesne yaratma düşüncesi öne çıkarılmıştır. Avrupa'da önemli etkiye sahip olan konstrüktivizm, kuramsal yapılanmasına ve sanat çevrelerinde yaygınlık kazanmasına rağmen tam anlamıyla akım kimliği kazanamamıştır. Sadece kalıcı, yeni ve çağdaş yöntemler kazandıran bir anlayış sayılmıştır. Akımın en önemli sanatçıları; endüstriyel desen, ahşap, metal ve seramikle birlikte film ve tiyatro ile de uğraşan Vladimir Tatlin (1885-1953) (Görsel 4.13); tipografi, poster, fotoğraf ve film ile uğraşan Alexander Rodchenko (1891-1956) (Görsel 4.14); mimari ve iç dekorasyonla uğraşan El Lissitzky (1890-1941) (El Lisitzkiy) ve insan duygularını şekillendiren psikolojik fenomen ve iç fenomenlere eğilen Naum Gabo'dur (1890-1977).

Görsel 4.13: III. Enternasyonal Anıtı, Tatlin, 1920, St. Petersburg, Rusya

Görsel 4.14: Leningrad Devlet Yayınevi için poster tasarımı, Rodchenko, 1924

C) DE STIJL HAREKETİ

1920'lerde tasarım, sanat ve mimarlık alanlarında etkili olan ilk önemli modern hareketlerden biridir. 1917 yılında Theo van Doesburg (Tiyo van Dasburg), Piet Mondrian (Pit Mondrian), Bart van der Leek (Bat van der Lek), Vilmos Huszar (Vilmos Huzar), Mimar J. J. Piter Oud (Pitr Oud) Hollanda'da “de stijl” (de sitil) grubunu kurmuşlardır. Aynı yılın sonbaharında ise De Stijl dergisini çıkarmaya başlamışlardır. Biçimlerin daima dik açılı olması, renklerin ise temel renklerden (kırmızı, sarı, mavi) oluşması de stijl hareketinin iki ana özelliğini oluşturmuştur. Bu hareket, tasarımdaki öznelliliğe karşı çıkmıştır. Yuvarlak çizgiler ve diyagonaller gibi duyguya hitap eden her öge dışlanmış, evrensel uyumu betimlemek üzere duygusal abartılara yer vermeyen resimsel öğeler aranmıştır.

Fark Ediniz 1

Mimar Jacobus Johannes Pieter Oud (Yakabus Yohannis Pitr Aıd) tarafından 1924 yılında Rotterdam'da (Rotırdam) yapımına başlanan Cafe de Unie (Kafe de Üni), de stijlın güzellik ilkelerini uyguladığı en başarılı yapıtıdır. Bu yapının kare ve dikdörtgenlerden oluşan ön yüzü, parlak mavi ve kırmızı renkleriyle Ressam Mondrian'ı anımsatan bir renk düzenlemesi ile ele alınmıştır. Yapı, de stijl renkleriyle göze çarpan cephesiyle ünlüdür ve ilk kez 1925'te halka açıldığında büyük heyecan uyandırmıştır.

Hareketin kuramcıları Theo van Doesburg ve Piet Mondrian'dır. Resimde Piet Mondrian'ın minimalist çalışmaları, yapı ve mobilyada ise Gerrit Rietveld'in (Gerit Ritvıld) tasarımları hareketin ilkelerini ifade eden en iyi örneklerdir. Akımın sanatçıları, sınırlandırılmış görsel anlatım biçimlerine ek olarak evrenin matematiksel strüktürü ve doğanın evrensel uyumunu ifade etmenin yollarını aramışlardır. De stijl sanatçıları çağlarının genel bilincini ifade etmek istemişlerdir. I. Dünya Savaşı'nın eski bir devri ortadan kaldırdığına; bilim, teknoloji ve politik gelişmelerin de nesnellik ve kolektivizm içeren yeni bir devri başlattığına inanmışlardır. Akımın sanatçıları görsel gerçekliği yöneten fakat nesnelerin dış görünüşlerinin arkasına gizlenmiş olan evrensel kanunları bulmaya çalışmışlardır. Bunun da nedeni; bilimsel teoriler, üretim, mekanik ve modern şehrin ritimlerinin evrensel kanunlarla biçimlendiğini düşünmeleridir.

Gerrit Rietveld'in "Kırmızı-Mavi Koltuk"u (Görsel 4.15) ve Utrecht'teki (Ultrayt) Rietveld "Schröder Evi" (Ritveld Şüröder Evi) (Görsel 4.16), Theo van Doesburg ve Van Eesteren'in (Fan İstürin) renkli aksonometrik mimari çizimleri, Oud'un Rotterdam'daki "Cafe de Unie"nin (Kafe de Uni) cephesi ve Mondrian'ın 1920'lerde yaptığı asimetrik resimleri de stilin en önemli örnekleri arasında gösterilebilir. De stijl günümüzde yalnızca tekrarlanan ve basılan örnekleriyle modernizmin klasikleri olarak kabul edilmesi açısından değil görsel ve düşünsel yaratıcılığın canlı bir kaynağı olması açısından da ilgi odağı olmuştur. 1980'lerdeki sanat, mimarlık ve tasarım alanlarında postmodernist kuram ve uygulamaların ortaya çıkmasında ve yeni malzemelerin kullanılmasında de stilin yenilikçi tavrının büyük etkisi olmuştur.

Görsel 4.15: Kırmızı-Mavi Koltuk,
Rietveld, 1918

Görsel 4.16: Schröder Evi, Rietveld,
Utrecht, Hollanda

Fark Ediniz 2

Gerrit Rietveld tarafından 1920'lerde yapılan "Rietveld Schröder Evi" modernizmin dönüm noktalarından biri olarak gösterilir. 20. yüzyıl rasyonel mimari akımlarından de stilje uygun olarak tasarlanmış olan Rietveld Schröder Evi, dönemin tasarım sorunlarına yenilikçi çözümler getirmesiyle bugün bile mimar ve iç mimarları etkilemeye devam etmektedir. Rietveld Schröder Evi, ana renk kullanımı ve saf düşüneyi esas alan de stilj akımına tamamiyle uygun olarak tasarlanmış tek yapıdır. Rietveld Schröder Evi'ne baktığımızda aklımıza Mondrian kompozisyonlarının gelmesinin sebebi de iki sanatçının aynı akımı temsilen eserler vermiş olmasıdır. Evin içine baktığımızda yalnızca yatak odalarının bulunduğu üst katta, kalıcı bir iç duvar göremeyiz. İç mekânda esnekliği esas alan yapının farklı odaları taşınabilir ayırıcılarla birbirinden ayrılır. Alt katta ise yine şekli değiştirilebilir mutfak, oturma odası ve yemek odası bulunmaktadır. Bu esnekliğin bozulduğu tek alan ise merdiveni saran duvarlardır. Bunun da sebebi yapının aslında yerleşime izin verilmeyen üst katta olan yaşamı biraz gizlemektir. Yukarıdaki odaların taşınabilir ayırıcıları, gün içinde ortadan kaldırılıp tek büyük bir mekân elde edilmesi ve akşamları da kapanıp özel alan olan yatak odalarını oluşturması düşünülerek tasarlanmıştır. De stijl akımının bir parçası olan ana renk kullanımı Rietveld Schröder Evi'nde aynı zamanda farklı fonksiyonları belirtmek için bir araçtır. Bunun en belirgin örneği ise evin siyah olan giriş kapısıdır. Rietveld'in tasarımı olan koltuk da bunun örneklerindendir. Yapıldıktan sonra kullanışlı olmadığı anlaşılsa da Rietveld'in temsilcisi olduğu de stilj akımının prensiplerine uygun olarak tasarlanmıştır.

Ç) BAUHAUS

Mimarlık ve uygulamalı sanatlar okulu olan Bauhaus, Mimar Walter Gropius (Volter Gırapıus) tarafından 1919 yılında Almanya’da açılmıştır. Bauhausun programında her çeşit sanatsal yaratının bir araya gelerek yapı sanatı biçiminde yeniden birleşmesi amaçlanmıştır. Bauhausta sanatçıya hayal gücünü cesurca kullanarak işlevselseliliği ön planda tutan deneyler yapma olanağı verilmiştir. Hem sanatçılar hem de zanaatçılar tarafından sağlanan öğretim, öğrencilerin el sanatları ve sanat alanında gelişimini sağlamıştır. El sanatlarının sanatla birleştirilmek istenmesinin nedeni seri üretimle bayağılaşan fabrika ürünleridir. Endüstrinin gelişmesi ile el sanatlarında yok olma başlamış ve bunun farkına varan Bauhaus sanatçıları el sanatlarını koruma amaçlı çalışmalara girişmişlerdir.

Bauhaus Okulunda ağırlıklı olarak soyut çalışan sanatçıların ders vermesi sonucu soyut biçime dayalı ürünler ortaya çıkmıştır. Bauhausun heykeltıraşlık, mimarlık, resim, el sanatları gibi birçok alanda verdiği ürünlerin çoğu dikdörtgen, silindir, küre gibi geometrik elemanlardan oluşmuştur. Wassily Kandinsky, Lyonel Feininger (Liyonel Feningır), Paul Klee (Pol Kılı), Oskar Schlemmer (Oskar Şilimmer), Josef Albers (Josef Albırs), Bauhausta görevli sanatçılardan sadece birkaçıdır. Kandinsky’ye göre bazı renklerin biçimlerle ilişkisi vardı. Örneğin mavi renk daireye, kırmızı renk kareye, sarı renk ise üçgene denkti. Kandinsky kompozisyonlarında kullandığı formları psikolojik açıdan ele aldı. Onun için üçgen, bir trompet sesine benzer ve asabiyetin ifadesidir. Kare sakinliği çağırıştır. Daire ise birçok gerilimi taşıyan basit bir form olmanın yanı sıra derinlik ifadesidir için en uygun biçimdir. Renkler de biçimler kadar önemlidir. Mavi ile sarı, yeşil ile kırmızı, siyah ile beyaz birbirini iter. Sanatçı hissettiklerine şekil vermede geometrik formlardan yararlanmış ve doğayı kavramadaki yetkinliğini resimsel düzleme aktarmak için renk ve biçimlerle oynamıştır. Onun resminde dikeyler sıcaklığı yataylar ise soğukluğu ifade etmektedir. Eğer resimsel bir öge sola hareketli ise macera ve özgürlüğü, sağa hareketli ise bilineni yansıtır ve rahatlatıcıdır. Kandinsky geometrik biçimlerle renkler arasındaki ilişkiden yola çıkarak yaptığı “Sarı- Kırmızı-Mavi” adlı tablosunda görünenin altındaki görünmeyeni resmetmiştir (Görsel 4. 17).

Paul Klee de Kandinsky gibi Bauhaus için önemli bir isimdir. Geometrik yapıdaki resimleri ile 1921’de Bauhausun bünyesinde varlık göstermiş, 1931’de ise kurumdan ayrılmıştır. Bauhausta çizgi ve yüzeyin doğası ile ilgili fikirleriyle yaptığı resimler geometrik formların yanında harfler, sayılar ve oklarla kurgulanmıştır. İnsan ve hayvan figürleri ile birleştirdiği şekilleri kırılmalı ve çocuk-sudur (Görsel 4.18). Bauhaus, bünyesindeki sanatçılar sayesinde şimdiye kadar olan anlayışları yıkmış; Rönesans’ın aşağıladığı zanaatı güzel sanatlarla birleştirmiştir. Bu okulla birleşen endüstri ve sanat, geometrik öğelerle biçimlenerek yaşamımızda farklı bir yere oturmuştur. Bauhaus, modern sanatın temsilciliğini yapmış önemli bir oluşumdur. Kurum 1933’te Naziler tarafından kapatılınca da buradan ayrılan sanatçılar, Bauhausun uzantısı sayılabileceğimiz farklı kurumlarda bu anlayışı yaşatmaya çalışmışlardır. Bauhausun kapatılması sonucu pek çok sanatçı ülkeyi terk etmiş ve ABD’ye giden sanatçılar modern sanatı orada devam ettirmişlerdir.

Görsel 4.17: Sarı-Kırmızı-Mavi, Kandinsky

“

“Hep birlikte, mimarisi, heykeli ve resmiyle milyonlarca zanaatçının el vermesiyle, içinde her şeyi birden barındıracak olan geleceğin binasını kuralım.”

Walter Gropius

”

Görsel 4.18: Senecio, Klee

D) METAFİZİK RESİM (Fizikötesi Resim)

Metafizik resim, İtalyan Ressam Giorgio de Chirico tarafından 1917'den sonra geliştirilen ve 1920'li yılların sonuna değin etkinliğini sürdüren bir sanat anlayışıdır. Yeni bir biçim anlayışı getirmekten çok nesneleri yeni bir bakış açısında görme eğiliminde olmuştur. Varlığın gizemli yanlarının, nesnelerin içerdiği soyut anlamların bir yalınlık duygusu içinde yakalanması metafizik resmin konusunu oluşturur. Nesnelerin doğal çevrelerinden soyutlanarak kendileriyle mantıksal bağlantıları olmayan başka nesnelerle birlikte yabancı bir ortama yerleştirilmesinden kaynaklanan etkiler; resmi izleyende gizemli, sıkıntılı, hatta melankolik duygular uyandırır. Metafizik ressamların belli bir programı yoktur hatta bir grup olarak da ortaya çıkmış değillerdir. İlk yapıtları, Chirico'nun 1917'de Ferrara'daki askerî bir hastanede tanıştığı fütürist Ressam Carlo Carra ile birlikte yaptığı çalışmalardan kaynaklanır. İki sanatçı hastaneye dönüştürülmüş manastırdan ve burada bakım gören Chirico'nun kardeşi Alberto Savinio'nun (Alberto Savinyo) gerçeküstücü şiir ve oyunlarından etkilenecek kentin savaş sırasındaki terk edilmiş görünümünü, boş alanlarını, yapıların uzayan gölgelerini resimlerine yansıtmışlardır. Savinio'nun yazdığı bir oyunda yaratmış olduğu "Yüzü Olmayan Adam" tipi de Chirico ve Carra'nın resimlerinde bir manken olarak yer almış ve metafizik resmin simgesi olmuştur (Görsel 4.19). Metafizik resmin etki gücü, yansıttığı gizemli havaya ek olarak uyandırdığı durağanlık duygusundan da kaynaklanır. Resim mekânı geometrik bir düzene sahiptir. Resmedilen cisimler ve ışık tam bir hareketsizlik içindedir. Ustaca kullanılan bir perspektif ile elde edilen derinlikler, sahneyi mantık dışı bir gerilime sürükler. Bu hareketsiz canlıların yeri yok gibidir. Bu ortama yerleştirilmiş manken figürü, bir yandan eski heykellerin sessizliğini ve ağırbaşlılığını anımsatırken bir yandan da sıradan bir nesne olmasının getirdiği bir önemsizlik duygusunu içerir (Görsel 4.20). 1920'lerden sonraki İtalyan resminde, gerçeküstücülükte, dada akımında metafizik resmin etkileri vardır. 1919'dan sonra metafizik resme yönelen Morandi ise bu anlayışın en yalın ve kalıcı biçimlerini ortaya koymuştur.

Görsel 4.19: Yüzü Olmayan Adam, Chirico, 1915, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Görsel 4.20: Gün Bilmecesi, Chirico, 1914, Modern Sanatlar Müzesi, New York

4.2

BATI RESMİNDE YARI SOYUT ANLAYIŞLAR VE SONRASI
SÜRREALİZME ULAŞAN GELİŞME

A) DADAİZM (Dada Akımı)

I. Dünya Savaşı yıllarında başlayan sanatsal ve kültürel bir akımdır. Alışlagelmiş kural ve disiplinlere karşı tepki olarak ortaya çıkan bu akım savaşın yarattığı psikolojik ve sosyal çöküntülerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İlk kez 1916'da resmîyet kazanan dadacılık savaşın etkilediği ülkelerden kaçan sanatçıların Zürih'te toplanmasıyla Hugo Ball (Hügo Bal) tarafından Cabaret Voltaire'de (Kabare Votayre) kurulmuştur (Görsel 4.21, 4.22). Akımın kurucuları arasında Tristan Tzara (Tiristan Tizara), Jean Arp (Jan Arp), Richard Huelsenbeck (Richard Hulsenbek) ve Marcel Janco (Marsel Yanko) gibi sanatçılar yer almıştır. Dadaizm savaşın yarattığı karamsarlık ve umutsuzluk içinde geleceğe olan inançlarını tümüyle yitiren sanatçıların oluşturduğu bir akımdır. Dadaizmin ana karakteri mantıksızlık ve var olan sanatsal düzenlerin reddedilmesidir.

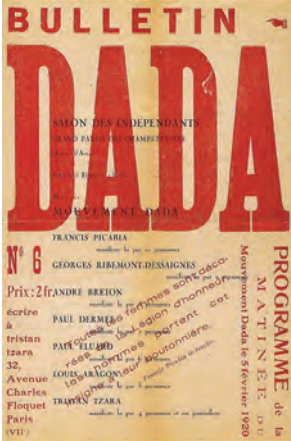
Görsel 4.21: Cabaret Voltaire, Zürih, İsviçre

Görsel 4.22: Cabaret Voltaire, Zürih, İsviçre

Avrupa'nın bazı büyük kentlerinde de görülen dadacılık 1915-1916'da New York ve Zürich'te hemen hemen aynı zamanda ortaya çıkmıştır. Dünyada yaşanan derin krizlerin değerleri parçalayarak insanı yalnızlaştırması ve yabancılaştırması, sanatçıları farklı yönelişlere itmiştir. Dadaist sanat akımı bu yönelişlerin başında gelmektedir (Görsel 4.23).

I. Dünya Savaşı yıllarında savaşa karşı olan şair, ressam ve yazarlar savaşı destekleyen tüm kurumları ve çağdaş uygarlığın tüm görünüşlerini eleştirmişlerdir. Gerçekte, onların başkaldırları, gülünç ve saçmanın tüm estetik değerleri altüst ettiği bir biçime girmiştir. Yani dadanın saçmalığı savaş dayanağı olarak gösterilen her şeye karşı etkin bir silah olmuştur. Dadaizmde her şeyin anlamsızlığı, gereksizliği, vazgeçmişliği ve hiçliği vurgulanır. Dada; bıkkınlık ve nefret duyguları içinde, yıkılanın yerine yenisini yapma isteği olmadan, olayların acı bir alayla ele alınmasıdır. Savaşın yarattığı akıl dışı olaylar sanatçıları gülünç ve anlamsız olanın peşinde sürüklemiş, mantık ortadan kaldırılarak bilinçaltı özgür kılınmıştır. Otomatizm kavramı bilinçli olarak ilk kez dadacılıkta kullanılmıştır.

Görsel 4.23: Dada bülteninin kapağı, 1920

Görsel 4.24: Çeşme, Duchamp, 1917, Indiana Sanat Müzesi, Bloomington

Görsel 4.25: Bisiklet (1. çalışma), Duchamp, 1913, İsrail Müzesi

Dadacılar fütüristlerin saygın toplumların geleneklerine saldıran, kızgınlık dolu ve kıskırtıcı tavırlarını abartarak kullanmışlardır. Ayrıca geleneksel sanat kavramına da saldırarak “karşıt sanat” (anti art) kavramını geliştirmişlerdir. Sanatın tüm akıldışı niteliklerini vurgulamak için de kübistlerin kolaj tekniği ve Marcel Duchamp’ın (Marsel Düşan) “hazır nesneler”inden yararlanmışlardır. Dadacılık belli bir üslup ya da örgüt birliği olmaksızın benimsediği yeni sanat değerleri içinde yeni anlatımlar oluşturmuştur.

Dada akımı ortaya çıkmadan önce, alışlagelmiş estetik değerlerle hiçbir bağlantısı bulunmayan diğer bir karşıt sanat akımına Marcel Duchamp öncülük etmiştir. Duchamp, Paris’te başlayıp New York’ta geliştirdiği bu hareketiyle New York dadanın temsilcisi sayılmıştır. 1913 yılında bir bisiklet tekerleğinin mutfak taburesine monte edilmesinin tasarımını yapmış ve ilk Ready Made (redî meyd) (hazır eşya) türü çalışması sanatçının çalıştığı galeri tarafından gerçekleştirilmiştir. Duchamp 1915-1925 yılları arasında yirmi ya da daha fazla sayıda bisiklet tekerleği, porselen idrar kabı gibi çeşitli endüstri ürünlerini imzalayarak bunların birer sanat yapıtı olduğu konusunda direnmiştir (Görsel 4.24, 4.25). Dadacılar, dışavurumcuların ortalığı kapkara gören ve toplumun geleceğinden ümidini kesip iç dünyalarına kapanan görüşlerine katılmamıştır. Sanatta kesin kuralların olmadığını düşünen dadacılar sanatın yaşamsal bir olgu olması gerektiğine inanmışlardır. Müzelerde ve saraylarda egemen sınıfın ideolojisine uygun bir sanata karşı oldukları gibi herhangi bir dogmaya bağlı bütün akımların yıkılmasını istemişlerdir. Dada hareketleri; modern sanatın yeni işlevler bulmasına, yeni iletişim yollarını keşfetmesine yardımcı olmuştur. Dada felsefesinin plastik sanatlar içeriğindeki günümüze dek ulaşan ve süregelen yansımaları bu gerçeği vurgulamaktadır.

Bilgi Notu 1

Ready-Made: Bir sanat yapıtı olarak benzerleri arasından seçilip değerlendirilmiş, üzerinde bir değişiklik yapılmaksızın kullanılmış ya da üzerinde değişiklik sadece üretim sırasındaki rastlantılara bağlı olarak ortaya çıkmış endüstri ürünü obje. İlk kez M. Duchamp tarafından öne sürülmüştür. Gerçekte bir sanat yapıtı olmaktan çok sanat alanındaki geleneksel yaratma yöntemlerine bir eleştiri olarak yorumlanabilir.

Park Ediniz 3

Karşıt Sanat: Dadacılarca öne sürülen bir terimdir. Her tür akademikleşmiş sanata karşı olan dada akımı yandaşla-rınca günün geçerli tutucu eğilimlerini eleştiri amacıyla üretilen tüm yapıtları niteler. Bu eleştirel tutum bir pisuvarın sanat yapıtı olarak sergilenmesine dek sürmüştür. Karşıt sanat yandaşları için bir biçim bulma ya da oluşturma kaygısı söz konusu değildir. Onlar biçimleri veya sanatsal öğeleri ancak çevrelerindeki nesneler arasından seçerler ama kendileri bir üretime girmeye kalkışmazlar.

Dadaistler geleneksel kültür ve sanatta asıl gerçeğin rastlantı ve sezgiyle bulunabileceğini savunmuşlardır. Amacı diğer sanat akımlarına karşı çıkmak olan dadaizm temelde bir sanat akımı değildir. Yenilikçi bir sanat anlayışıyla radikal olmak, en büyük hedefleridir. Bundan dolayı farklı sanat anlayışlarına kaymalar olmuştur. Çeşitli dergi ve gazete parçalarının bir araya getirilip yapıştırılmasıyla oluşturulan kolaj ve fotoğrafların çeşitli parçalarının bir araya getirilmesiyle oluşturulan fotomontaj tekniği bu farklı anlayışlar arasında sayılabilir. Bu tekniklerle çeşitli dergilerin resimlerinden, ilan ve etiketlerden kestikleri fotoğrafları yeni bir düzenlemeyle yapıştırmışlardır. Birbiriyle alakası olmayan bu yazı ve resim parçalarından yeni anlamlar çıkarıp bağlantılar kurarak kışkırtıcı düzenlemeler yapmışlardır. Sanata karşı doğanın yanında olan dadaistlere göre doğada anlam yoktu. Öyleyse sanatta da anlam olmamalıydı. Ancak dadaistler, sanata karşı olduklarını, geleneği reddettiklerini ve sadece yozlaşmış bir toplumla alay edip aşağıladıklarını ifade etmiş olsalar da ortaya koydukları çalışmalarla fütürizmin görsel alfabetisini zenginleştirmişlerdir. Kural ve dogmalardan kurtulmak, sanatçıyı kendi gerçeğine daha çok yaklaştırmıştır. Alaycı ve küçümseyici tavırlarıyla toplumsal değerleri derinden sarsan dadaizmin bir diğer önemli özelliği de sürrealizmin temellerini atmasıdır. Dadaizm gerçeküstücülüğün gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Birçok dadaist sanatçı ileriki yıllarında faaliyetlerini sürrealizm sanat akımı içinde sürdürmüştür. Sanat ve estetik duygusu olmayan dadaistlerin mantıksız konu seçtikleri; kâğıt, tahta ve benzeri malzemelerden garip tekniklerle resim yaptıkları görülür. Dadaizm, çocuksu heyecanlarla her türlü akılcılığa, Avrupa uygarlığına ve savaşa karşı bir protesto hareketidir. Sanata karşı sert tutumu olsa da bazı sanat akımlarının (sürrealizm, pop-art, kavramsal sanat vb.) ortaya çıkmasına elverişli bir ortam hazırlamıştır. Politik tavrı, sanat karşıtı eğilimiyle 20. yüzyılın en etkili akımlarından biri olan dada, özellikle 1960'lardan sonra gelişen birçok kavramsal eğilimin öncülü olarak nitelendirilebilir.

Dadaist sanatçıları arasında, Marcel Duchamp, Max Ernst (Maks Ernst), Hugo Ball, Jean Arp, Tristan Tzara, Marcel Janco, John Heartfield (Con Hertfiyıld), Raoul Housmann (Raul Hosman), Kurt Schwitters (Kört Şivittirs), Richard Hulsenbeck'i sayabiliriz. Bu sanatçıların arasına daha sonra Man Ray (Men Rey), Francis Picabia (Firensis Pisabya) ve Morton Schamberg de (Mortin Şamberg) katılmıştır.

Marcel Duchamp (1887-1968): 20. yüzyılda Avrupa ve Kuzey Amerika'nın en önemli sanatçıları arasında yer almış Fransız asıllı Amerikalı sanatçıdır. Gerçek adı Henri Robert Marcel Duchamp'tır. II. Dünya Savaşı sonrası Amerika'da pop sanatı ve kavramsal sanat akımlarının temellerinin atılmasında etkili olmuştur. "Ready-made" (hazır nesneler) adı verilen düzenlemeleriyle bir karşı sanatçı olarak tanınmıştır.

Fransa Blainville'de dünyaya gelen sanatçı 1904 yılında lise öğrenimini tamamladıktan sonra Paris'te Julian Akademisinde eğitimine devam etti. Kariyerinin ilk dönemlerinde izlenimciliğin etkisinde kalan Duchamp'ın izlenimci tarzda yaptığı ilk eseri "Marsel Lefronsua'nın Portresi" adlı eseri oldu. Sonraki dönemlerde fovizm ve kübizmin etkisiyle eserler üretti. 1912 yılında yaptığı "Merdivenden İnen Çıplak" adlı tablosuyla fütürizme yaklaştı. Üst üste bindirilmiş beş figürden oluşan, tek renkli bir makineyi andıran "Merdivenden İnen Çıplak" adlı eser gelenekçi sanata karşı olan yapıtların sergilendiği Bağımsızlar Salonu'na bile alınmadı (Görsel 4.26). Duchamp'ın sanatında bir dönüm noktası olarak görülen bu yapıt ertesi yıl sergilendi ve tepkiyle karşılandı. Duchamp buna benzer birkaç resim daha yaptıktan sonra "Ready-made" (oldukları gibi alınıp alaycı bir biçimde sanat eseri olarak gösterilen günlük eşyalar) üzerinde çalışmaya başladı. Bunlardan "Eczane" (1914), basılmış bir kış manzarasına ilaç şişelerine benzeyen iki figür eklenerek elde edilmişti. "Karşıt sanat" diye nitelenen bu anlayışla ürettiği eserlerle dadacılık akımının öncüsü oldu ve dadacılık 1915'ten sonra giderek yayıldı. Duchamp 1915'te ABD'ye gitti ve bu tür yenilikleri kolay benimseyen bu ülkede saygı gördü. Arensberg ve Stieglitz'in katkılarıyla çağdaş sanat sergisini açtı. Daha sonra dadacılara katıldı. Mona Lisa tablosuna sakal bıyık takarak elde ettiği "L.H.O.O.Q." adlı çalışmasıyla dikkatleri çekti (Görsel 4.27). New York'taki bir sergiye "R. Mutt" takma adıyla dadaizmin sembol eserlerinden biri olan "Çeşme" ismini verdiği porselen bir idrar kabıyla başvurdu ve reddedildi. Man Ray ve Marc Allegret ile beraber "Anemik Sinema"yı yaptı (1926). 1930'larda gerçeküstücü Andre Braton'un düzenlediği sergilere katıldı. II. Dünya Savaşı sırasında ABD'ye yerleşerek 1955'te bu ülkenin vatandaşlığına geçti. 1960'larda ABD'de yeniden keşfedilen sanatçı pop sanata ve öteki yenilikçi akımlara öncülük etti. Eserlerinden bazıları "Bakirelikten Gelinliğe Geçiş", "Gelin", "Sandalyeye Uzanmış Nü", "Trende Üzgün Genç Adam", "Azami Siyahlarla Çıplak", "Satranç Oyunu", "Sonat", "Dulcinea", "Satranç Oynayanlar"dır.

Görsel 4.26: Merdivenden İnen Çıplak, Duchamp, 1912, Philadelphia Modern Sanatlar Müzesi

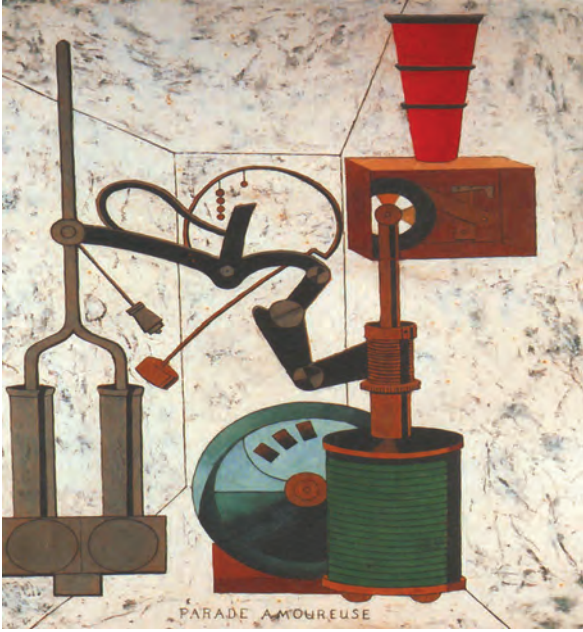

Görsel 4.27: L.H.O.O.Q., Bıyıklı Mona Lisa, Duchamp, 1919

Fark Ediniz 4

Duchamp'ın bir pisuvara imza atıp sergilemesi ile ortaya çıkan ve tüm sanat çevrelerini şok eden çalışması "Pisuvan", 2004 yılında 500 modern sanat uzmanının katıldığı bir anketle dönemin modern sanatı içinde en önemli eser seçilmiştir. Duchamp'ın günümüzde sanatçılar üzerindeki etkisi hâlen devam etmektedir.

Francis Picabia (1879-1953): Dada ve gerçeküstücülük gibi klasik sanata karşı olan anlayışlar doğrultusunda çalışmış, alışılmamış sanat ürünleri yaratmış bir sanatçıdır. 20. yüzyılın başında Avrupa'da gelişen kübizm, orfizm, dadacılık ve gerçeküstücülük gibi yeni sanat akımlarına ilgi duymuş, bu etkileri yapıtlarında yansıtmıştır. Durmadan yenilikler yaratan tavrı ile kesin tanımlamalardan ve çözümlemelerden kaçınmıştır. En önemli yapıtlarını orfist döneminde gerçekleştirmiştir.

Görsel 4.28: Aşk Yürüyüşü, Picabia, 1917, Özel Koleksiyon

Bunlara daha sonra dadacıların çok sık kullanacağı garip ve anlamsız adlar vermiştir. Dadacı döneminde ise bu akımın gülmece tutumunu yansıtmış, bilimle alay etmekten başka bir işlevi olmayan birtakım garip makineler çizmiştir. Bunlar aynı zamanda onun insancıl değerlerin mekanik değerlerce yok edilmesine tepkisini de dile getiren yapıtlardır. Dada hareketi eski önemini yitirince ölümüne kadar soyut anlayışta resimler yapmıştır.

Francis Picabia ciddiye karşı alaycı üslubunu her zaman korumuş, mizahi duygularını hiçbir zaman saklamamış ve tutuculuğun karşısında durarak özgürlüğünü hep ön planda tutmuştur. Kendisiyle dahi alay etmiş, alaycı ifadelerini gerek yazıları gerekse eserlerinde kullanmıştır. Soyut sanatın önemli sanatçılarından olan Francis Picabia değişimin her türlüünü destekleyerek "Başımız düşüncelerimiz yer değiştirebilsin diye yuvarlaktır." diyerek mizahi yönünü hayatının her alanında kullanmıştır.

Eserlerinden bazıları "Kauçuk", "Udnie ya da Dans", "Karnaval", "Aşk Yürüyüşü" (Görsel 4.28), "Anasız Doğan Kız", "Palyaçolar" ve "Şimdi ve Sonra" dır.

Man Ray (1890-1976): Ressam, fotoğrafçı ve film yapımcısı olan sanatçı fotoğraf alanında gerçeküstücü akım doğrultusunda geliştirdiği yeni tekniklerle tanınmıştır. Sanat yaşamının başlarında Fransız izlenimcilerinden etkilenen Man Ray daha sonra soyut resme yönelmiş ve kübist desen anlayışıyla fovist renklerin egemen olduğu resimler yapmıştır. Duchamp'la tanışması sanatını büyük ölçüde etkilemiştir. Onunla birlikte oluşturdukları dada akımı içinde hazır nesneleri kullanmaya başlamıştır. Sonradan gittiği Paris'te ise fotoğraf çalışmalarına ağırlık vererek bu alanda yeni teknikler geliştirmiştir. Fotoğraf kağıdı üstüne koyduğu bir nesneyi fotoğraf makinesi kullanmaksızın doğrudan ışığa tutarak elde ettiği resimlere "Rayogram" adını vermiştir. Bu doğrultudaki çalışmaları sonucu 1929'da solarizasyon (banyo sırasında negatifin ya da pozitifin kısa süre ışıklandırılması) tekniğini geliştirmiş ve bu teknikle baskılar yapmıştır. 1840'tan beri kullanılmakta olan bu tekniği ilk kez estetik amaçla uygulayan o olmuştur. 1999 yılında ARTnews dergisi Ray'ı 20. yüzyılın en etkili yirmi beş sanatçısından biri olarak göstermiştir. Fotoğraf alanında yenilikçi tavrı ve öncü tutumuyla ön plana çıkmıştır. Yaptığı heykeller ya da nesnelerle dada ve gerçeküstücü akımın yetkin örneklerini ortaya koymuştur.

Eserlerinden bazıları; Resim: "Büyük Kuş Kafesi", "Alfred Stieglitz'in Portresi" (Alfred Şitiglitz Portresi), "Gezinti", "Hediye" (Görsel 4.29), "Gözlemeyinden Görünüm-Aşıklar" dır. Film: "Mantığa Geri Dönüş", "Anemik Sinema", "Deniz Yıldızı", "Paranın Satın Alabildiği Düşler". Kitap: "Kendi Portrem" dir.

Görsel 4.29: Hediye, Ray, 1921, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Max Ernst (1891-1976): Dada hareketinin kurucularından olan Ernst 20. yüzyılın önde gelen sanatçılarından biridir. 1908-1914 arasında Bonn Üniversitesinde felsefe okumuş ancak resme olan ilgisinden ötürü mesleki çalışmalarını aksatmıştır. 1912'de Delaunay aracılığıyla haberdar olduğu orfizm ve fütürizmden etkilenmeye başlamıştır.

1919'da Köln'de “Dadamaks” adı altında çalışmalar yapan dada grubunun kurucusu olmuştur. Aynı yıllarda kolaj ve fotomontaj tekniklerini gerçeküstücü anlamda kullanmaya başlamıştır. 1922'de Paris'e yerleşen sanatçı 1924'te gerçeküstücülük akımına katılmıştır. 1923-1924 arasında Paul Eluard'la (Pol Eluard) düşsel figür, hayvan ve bitkileri görüntülediği duvar resimleri yapmıştır. Ernst'in bu dönemdeki gerçeküstücü yapıtlarında çocukluk anıları önemli bir rol oynamıştır. Özellikle ormanları betimlediği resimlerinde bu anıların etkisi daha da baskındır. 1924'ten sonra pek az yapıtını fırçayla gerçekleştiren sanatçı, 1925'ten başlayarak 1919'dan beri aralıklarla kullandığı frotaj tekniğine ağırlık vermiştir. 1937'de yağlı boya için “dekalkomani” tekniğini geliştirmiş ve en yetkin yapıtlarını bu teknikle üretmiştir. Bu arada boyama ve kolaj kullanarak gerçekleştirdiği “Loplop” dizisi başyapıtları arasında sayılır. Bu dizi genelde kolajla yapılmışsa da Ernst'in son frotaj çalışmalarını içerir.

Bilgi Notu 2

Frotaj Tekniği: Ernst tarafından geliştirilen bu teknikte ahşap, taş ya da dokuma gibi dokulu bir yüzey üstüne yerleştirilen kâğıda siyah ya da renkli bir malzeme sürülerek dokunun kâğıda geçmesi sağlanır. Bu şekilde elde edilen rastlantısal desenler resimsel tasarımın temelini oluşturur. Bu kavram Türkçede “sürtme” ya da “ovalama” terimleriyle de karşılanır.

Dekalkomani Tekniği: 1930'larda Oscar Dominguez'in (1906-1958) gerçeküstücülük akımının otomatizm kavramından yola çıkarak oluşturduğu tekniktir. Tuval kalın bir boya tabakası sürüldükten sonra boya hâlâ kurumamışken tuvalin üstü folyo türü malzemeyle kaplanır. Malzeme kaldırıldıktan sonra tuvalde kalan kısım resmin iskeletini oluşturur. Daha sonraları Ernst tarafından yağlı boyaya uygulanan bu tekniğin en önemli özelliği yapıtın ön tasarım yapılmadan oluşturulmasıdır.

Görsel 4.31: Bülül Tarafından Tehdit Edilen İki Çocuk, Ernst, 1924, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Görsel 4.31: Aile Meleği, Ernst, 1937, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Max Ernst'in dadacı yapıtlarının özgünlüğü edebi ve entelektüel içeriklerinden kaynaklanmaktadır. Bu yapıtlar sadece bir resim değil aynı zamanda izleyicilerine korku veren öykülerdir. İçeriklerindeki dış dünya nesneleri doğal konumlarından, alışlagelmiş çevresel düzenlerinden koparılmış ve aralarında yepyeni bir ilişki düzeni kurulmuştur. Parçalar, nesnelerin değişik bölümleri birbirlerinden özgür öğeler hâlinde, diğer parça ve bölümlerle birleşmekte ve bir tür fantazya dünyası yaratmaktadır. Makine parçaları insanlaşmakta, insanlar bu mekanik uzam içerisinde katı maddelere dönüşüp hareket etmektedir. Kolaj tekniğinin ustaca uygulanmasıyla her yapıt kendi kurgusu içinde gizemli bir hava ya da bir tür garip yaratıklar evreni oluşturup büyümlü bir bütünlüğe kavuşmaktadır. Hem dadacı hem sürrealist sanatçılardan biri olan Max Ernst'in 1924'te yaptığı “Bülül Tarafından Tehdit Edilen İki Çocuk” adlı tablosu tuval üzerine yapıtılan nesnelere en iyi örneklerdendir. Tablodaki evin bahçe çiti tahtadan yapılmış ve tuvale eklenmiştir. Dışarı doğru açılan oyuncak kapı bizi iki boyuttan gerçek dünyaya doğru yönlendirmektedir. Dadanın Köln grubunu geliştiren Ernst'in 1959'da Paris Modern Sanat Müzesinde açtığı sergi, ününün yaygınlaşmasını sağlamıştır. Kolaj tekniğini zengin bir imgelem gücüyle uygulayan sanatçı, değişik tekniklerde yaptığı çalışmalarla çağdaş sanatın en büyük öncülerinden biri olmuştur.

Eserlerinden bazıları “Celebes Fili”, “Dostların Buluşması”, “Erkekler Bunu Bilmeyecek”, “Bülül Tarafından Tehdit Edilen İki Çocuk” (Görsel 4.30), “Bütün Kent”, “Uçak Yutan Bahçe”, “Yağmurun Ardından Avrupa”, “Evli Kadının Tuvaleti”, “Gece Dönüş”, “Bir Karmelit Olmak İsteyen Küçük Kızın Rüyası”, “Papa Düşmanı”, “Bir Mutluluk Haftası ya da Yedi Kapital Element”, “Canavarlar Okulu İçin”, “Aile Meleği” dir (Görsel 4.31).

Bilgi Notu 3

Merz- Merzbau: Schwitters bir resminde kullandığı “Commerz” başlığından esinlenerek geliştirdiği dadacılığa “Merz” adını vermiştir. Otobüs bileti, pul, sigara paketi, eski kataloglar gibi kent yaşamının atık nesnelerinden oluşturduğu iki boyutlu kompozisyonlarına Merzbilder (Merz resimleri); üç boyutlu konstrüksiyonlarına ise Merzbau (Merz yapısı) adını vermiştir. 1920’lerde evinin bir odasında günlük nesneleri bir araya getirerek “Merzbau 7”yi oluşturmuştur. Yirmi yıl boyunca ekler yaparak büyüttüğü bu yapıt II. Dünya Savaşı’nda tahrip olmuştur.

Kurt Schwitters (1887-1948): Kolaj ve birleştirme tekniğiyle yaptığı kabartma ve üç boyutlu uygulamalar, mekân düzenlemeleri ve grafik çalışmalarıyla tanınmıştır. Sanatçı 1916’dan başlayarak yaşamının sonuna kadar dadacı anlayışa bağlı kalmıştır. Merz adlı yayını ve “Der Sturm” dergisine yazdığı yazılarla dadanın avangart düşünce biçiminin yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Hannover’de güzel sanatlar okulunu bitirdikten sonra Dresden ve Berlin’de eğitim gören Schwitters, 1918’de Hanover’de “Merz” adını verdiği bir dada akımı yaratmış; etiketler, biletler, kırık tahta parçaları gibi atık malzemelerden kolajlar oluşturmuştur (Görsel 4.32). Hanover’de 1923 yılında yapımına başladığı ve yirmi yıl boyunca gelişerek devam ettikten sonra 1943’te yok edilen “Merzbau” adlı eseri, kolajın düzlemde üçüncü boyuta geçişinin sıra dışı örneğidir (Görsel 4.33). Schwitters her şeyin bir sanat malzemesi olabileceğini söylemiş ve kolajla birlikte en saf hâli yakalayabileceğine inanmıştır.

Sanatçı, dada akımının yıkıcı ve estetiğe karşı tutumunu benimsememiş ancak dadanın getirdiği özgürlüğü ve olağan nesnelere yönelttiği ilgiyi yepyeni bir sanat türünün temeli olarak kullanmıştır. Her türlü bulunmuş nesne, pılı pırtı, kırılmış, parçalanmış malzemeyle çalışan Schwitters’in sanatında biçimsel olarak sentetik kübizmin etkisi görülür.

Schwitters, sanatıyla olduğu kadar farklı kişiliğiyle de yaşadığı aydın ve sanatçılar ortamında dikkati çekmiş bir kişidir. Arı seslerle yaptığı müzik denemeleri, toplantılarda okuduğu şiirler de görsel yapıtları kadar etkili olmuştur. Yapıtlarının çoğu Almanya’daki müzelerde bulunmaktadır. Mekânsal uygulamalarından yalnızca İngiltere’deki korunabilmiş, ötekiler savaş sırasında yok olmuştur.

Eserlerinden bazıları “Işık Merkezli Resim”, “Yerinden Oynamış Güçler”, “Merzbau I”, “Merzbau II”, “Merzbau III”, “Merz”, “Nasıl İsterseniz”dir.

“

“Kullanılabilir bütün malzemeleri birleştirerek sanatsal bir çalışma yapmaya çalışıyorum. Malzemelerin her birine eşit önem veriyorum. Boya veya bir tren bileti benim için eşit önemde malzemedir.”

Kurt Schwitters

”

Görsel 4.32: Merzbild Rossfett, Schwitters, 1919, Özel Koleksiyon

Görsel 4.33: Merzbau Rekonstruksiyon, Schwitters, 1933, Sprengel Müzesi, Hannover

Jean Arp (1887-1966): Strazburg-Almanya'da doğmuş olan Jean Arp heykeltıraş, ressam ve şair olmasının yanı sıra dadaizm için de önemli bir isimdir. Fransız bir anne ve Alman bir babadan olan Jean Arp, Almanya'da Hans Arp, Fransa'da Jean Arp adıyla tanınmıştır. Önceleri soyut çalışmalar yapmış sonrasında eserlerinde görülen sürrealizmle anılmıştır.

Jean Arp, 1916 yılında Zürich’te dada hareketini kurmuş ve 1920 yılında Köln’de kendisinin önderliğinde Max Ernst ve Alfred Grunwald (Alfred Grunveld) tarafından kurulan dada hareketindeki en etkili isim olmuştur. İlk soyut ağaç kabartmalarını ZürichDada Sergisi’nde sergiledikten sonra, 1925 yılında ilk kez sürrealist çizgide bir sergiye katılmıştır. Jean Arp yazdığı şiirlerde dilbilgisi kurallarına önem vermemiş; bağımsız sözcükler, yoğun imgeler hatta ilginç anlatımlara yer vermiştir. Eserlerinin temelini oluşturan soyut sanat ise bir anlayışı yansıtırken daha çok zihinsel yaratı ve işleyişi önemli kılmıştır. Sanatın gerçeklerin büyüğü bir anlatımı olduğunu dile getiren Arp; pozitif/negatif, soyut/somut her şeyi anlamsız bir hâle sokarak aslında umursamazlık belirten bir durum yaratmıştır. Jean Arp uluslararası boyutta birçok sergiye katılmış ve birçok sanatçıyı da etkilemiştir.

Arp, yağlı boya resim dışında da çalışırken bilinen yöntemlerin dışına çıkmıştır. Kolaj ve baskı yöntemlerini karıştırmış, kendi çizim ve baskılarını kolajın içine katmıştır. 1926’da Paris’te gerçeküstücü akıma katılan sanatçı kolajlar yapıp soyut sanatta karar kılmıştır. 1954’te Venedik Bienali’nde heykel ödülünü kazandıktan sonra Paris’te Unesco’nun dekorlarını yapmıştır. Dada ile ilgili olarak “Bu sözcüğün hiçbir önemi yoktur, bu tarihlerle de yalnızca ahmaklar ilgilenir, bizi ilgilendiren dada zihniyetidir, bizler dadanın varoluşundan önce de dadaydık.” sözlerini dile getirmiştir. 1966 yılında İsviçre-Basel’de ölen sanatçı için 1977 yılında Arp Vakfı kurulmuş ve Vakıf 2012 yılında Berlin’e taşınmıştır.

Sanatçının başlıca resim ve heykelleri “Tristan Tzara’nın Portresi” (Görsel 4.34), “Talih Yasalarına Göre Düzenlenmiş Kareler” (Görsel 4.35), “Amphore”, “Sessizliğin Heykeli”, “Gelişme”dir.

Görsel 4.34: Tristan Tzara’nın Portresi, Arp, 1916, Özel Koleksiyon

Görsel 4.35: Talih Yasalarına Göre Düzenlenmiş Kareler, Arp, 1916, Modern Sanat Müzesi, New York

Raoul Hausmann (1886-1971): Viyana’da doğan sanatçı kendine ‘Dadasof’ adını takmıştır. Ressam, Heykeltıraş ve Şair Richard Huelsenbeck ile birlikte Berlin dada hareketini kurmuştur. Hausmann aynı zamanda Der Dada dergisinin de editörlüğünü yapmıştır. Hannah Höch (Hanna Höh) ve John Heartfield (Can Hörtfiyıld) ile birlikte dadacı fotomontajın başlıca temsilcileri arasında yer almıştır. Gazete ve magazinlerden alıntılanmış görsel imajlarla kelimeleri; gazetelerden kestiği cümleleri kombine ederek politik hiciv, sosyal yorum ve eleştiriler içeren fotomontajlar, kolajlar yapmıştır. Dada akımının kışkırtıcı ve başkaldırı niteliğinde bir akım olduğunu gözler önüne sermiştir.

I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya konulan sanat öğeleri genellikle savaşın getirdiği makineleşme ve sakat bireyler için yapılan protez uzuvların etkisiyle oluşturulmuştur. Bu da yeni bir insan-makine karışımı olan Cyborg (Sayborg) öğesini ortaya çıkarmıştır. Bir tepki olarak ortaya çıkan Cyborg, postmodernist bakış açısıyla sadece popüler kültür ve sanatı değil sosyal ve politik konuları da içermektedir. Almanya’da I. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Weimar (Vaymar) Cumhuriyeti’nden ismini alan Weimar Cyborg’u dadaizmin önemli isimlerinden olan Raoul Hausmann’ın

Görsel 4.36: Tatlin at Home, Hausmann, 1920

Görsel 4.37: Mekanik Kafa, Hausmann, 1920

fotomontajlarında önemli imgeler ve duruşlar sergilemiştir. Teknolojik, biyolojik ve cerrahi düzenleme olarak işlenen “Tatlin at Home” (Tatlin at Hom) örneği Hausmann’ın önemli fotomontajlarından biridir. Fotomontajda işlenen Cyborg, makineleşmenin kendisi dâhil çevresini kontrol altına aldığını göstererek diyalektik bir bakış açısı oluşturmuştur. Makineleşmenin ev içine bile girip savaşın kaos ortamını ve köklü bir değişikliğe yol açtığı bu kötü durumu göstermiştir. “Elastikum” ve “Mekanik Kafa” sanatçının diğer cyborg çalışmalarıdır. Weimar Cyborgu’nun oluşumunda büyük rol oynayan Hausmann, ürettiği yapıtlar ile gelecek hakkında yorumlarda bulunmuş ve dönemindeki sanat faaliyetlerini etkilemiştir. Eserlerinden bazıları “Tatlin at Home” (Görsel 4.36), “Mekanik Kafa” (Zamanımızın Ruhu) (Görsel 4.37), “ABCD” (Kendi portresi), “Kamera”, “Sanat Eleştirmeni”dir.

Park Ediniz 5

I. Dünya Savaşı sırasında tarafsız konumda olan İsviçre, savaş karşıtı olan veya ülkesinden kaçmak zorunda kalan pek çok kişiye ev sahipliği yapar. Dört bir yandan edebiyatçılar, sanatçılar, kaçaklar, casuslar vs. Zürih'te bir araya gelir ve savaş sırasındaki en enternasyonal ortamı yaratırlar. Bu, Zürih-dada hareketinin tohumları da böylece atılır. Hugo Ball, Richard Huelsenbeck, Emmy Hennings (Emi Henigs), Hans Richter (Hans Riçır), Tristan Tzara, Marcel Janco gibi isimler, Zürih'teki dada üssü Cabaret Voltaire'de toplanırlar. O dönem Rusya'dan kaçmak ve peruk takarak kimliğini saklamak zorunda kalan Lenin de Cabaret Voltaire'nin sokağında oturmakta ve "Kapitalizmin En Yüksek Aşaması: Emperyalizm" adlı eserini dadacıların patırtıları eşliğinde yazmaktadır.

B) SÜRREALİZM (Gerçeküstücülük)

Fransız şair Andre Breton (Andre Bireton), 1922' de Paul Eluard ve Louis Aragon (Luis Aragon) gibi şairlerle birlikte dadacılardan ayrılmış ve dadanın nihilist (hiççilik veya yokçuluk) tavrına karşı olumlu yönde yaratıcılığı savunan gerçeküstücü sanatın ilkelerini oluşturmaya başlamıştır. Kökleri dadaya dayanan sürrealizm 1924'te Paris'te kurulmuştur. 1924'te "Manifeste du Surrealisme"yi (Manifesto du Sürrealizm) (Gerçeküstücülük Bildirgesi) hazırlayan şair Andre Breton'a göre gerçeküstücülük, bilinç ile bilinç dışını birleştiren bir yoldur. Onlar Freud'un incelediği sezgi, düş ve bilinçaltı dünyasıyla ilgilenmişlerdir. Sanatçılar mantıksal düzeni yok ederek bilinçaltına, sınırsızlığa ve gerçeğe varılacağına inanmışlardır. Resmi, görülen cismin betimlemesi değil aklın betimlemesi olarak değerlendirmiş ve bu noktadan hareket ederek mantık dışı uygulamalarla eserlerini oluşturmuşlardır. İnsanın doğal dünyası olduklarına inandıkları fantezi, düş ve imgelemin üst gerçekliğini açarak, sanatı uygarlığın düzenli ve kısıtlı kurallarına karşı kullanmayı amaçlarken kübizmin aksine görsel anlatımın biçim dilinden çok konuya ve konunun etkisine önem vermişlerdir.

Breton, Sürrealizm Manifestosu'nda, sürrealizmi düşlerin tüm büyü-sünü, başkaldırının ruhunu ve bilinçaltının gizemlerini içeren bir sözcük olarak tanımlamıştır. Gerçeküstücü terimini ilk kez şair Apollinaire 1917'de bir oyununu tanımlamak için kullanmıştır.

20. yüzyıl içindeki en yaygın ve en uzun ömürlü sanat akımlarından biri olan ve plastik sanatların dışında edebiyat, müzik ve sinema gibi öteki sanat dallarını da içeren sürrealizm, Avrupa'da iki dünya savaşı arası dönemde gelişmiştir. Sürrealizm temelde rasyonalizmi yadsıyan, karşı sanat anlayışı doğrultusunda çalışan ilk dadacıların yapıtlarına dayanmaktadır. Yöntemli bir araştırma ile deneyi ön planda tutan sürrealizm insanın kendi kendisini irdeleyip çözümlemesinde sanatın yol gösterici bir araç olduğunu vurgulamıştır. Sürrealizm düşünce ve duyguların aklın denetimine girmesine karşı çıkan bir sanat akımı olmuştur.

I. Dünya Savaşı sonrasında sanatçılar, yaşadıklarına tepki olarak bilinçaltının düşsel dünyasına yönelmiş; doğanın mantıki görünüşünü değil insanın bilinçaltı ve rüyalarındaki alemini göstermek istemişlerdir. Nesneleri ve figürleri kendi doğal ortamlarından alıp asla var olmayacak düşsel bir ortamda gösteren sürrealistlere göre gerçek sanat, doğal olan sanattır. Sürrealizm her zaman aykırılıktan ve devrimden yana olmuştur. Sürrealist sanatçılar her şeye başkaldırmış, akıl ve tüm denetimlerden uzak kalarak rahatça kendilerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kullandıkları çizgi ve renklerle de imkansız ve mantık dışı olayları ele alarak olanaksız olanaklı hâle getirmeye çalışmışlardır.

II. Dünya Savaşı sonrası giderek eski gücünü yitiren sürrealizmin belli başlı temsilcileri Salvador Dali (Görsel 4.38), Max Ernst, Jean Hans Arp, Yves Tanguy (Yives Tanguy), Joan Miro (Con Miro), Giorgia De Chirico (Corcio di Kiriso), Alberto Giacometti (Alberto Cokometti), Rene Magritte (Rena Magrit) (Görsel 4.39), Paul Klee, Victor Brauner (Viktor Biraynır), Edward Wadsworth (Edvırt Vasvort), Hans Bellmer (Hans Belmir), Paul Delvaux (Pol Delvu) ve Frida Kahlo'dur (Fırıda Kahlo).

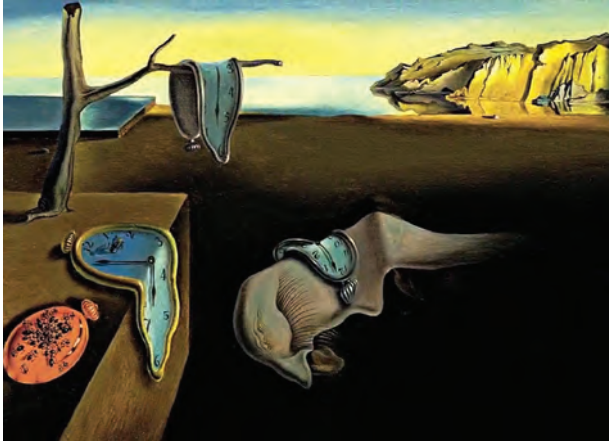

Görsel 4.38: Yeni İnsanın Doğuşunu İzleyen Jeopolitik Çocuk, Dali, 1943, Gala-Salvador Dali Vakfı, Figueras

Görsel 4.39: Donakalmış Zaman, Magritte, 1938, Chicago Sanat Enstitüsü

Salvador Dali (1904-1989): Asıl adı Salvador Domingo Felipe Jacinto Dalí Domènech olan Salvador Dali, sürrealizmin en önde gelen ressamlarından. 11 Mayıs 1904'te İspanya'da Figueres (Figueres) kentinde (Katalonya Bölgesi) dünyaya gelmiştir. 1914'te annesinin desteğiyle özel bir resim okuluna yazılan Dali, 1919'da Figueres Belediye Tiyatrosunda ilk sergisini açmıştır. Kendinden önce doğan ve ölen kardeşinin ismini alması, ailesinin evlatlarını kaybetmelerini kabullenememesi ve ölen kardeşin takıntılı biçimde anılması Dali'nin hayatındaki önemli bir noktadır. Ailesinin tavrıyla birlikte doğar doğmaz tapınılan bir ölünün ayak izlerinden yürüdüğünü söyleyerek bu konunun hayatındaki yansımaları bize göstermiştir. Ailesinin dikkatini çekmek amacıyla farklı yollar aramış olan Dali'nin ilk yaptığı eserin adı "Hasta Çocuk" olmuştur. Devamında bir çok çalışma, sergi, Picasso'yla tanışması, annesini kaybetmesi de eserlerine yansıyan önemli hususlar olmuştur.

Görsel 4.40: Belleğin Azmi, Dali, 1931, Modern Sanatlar Müzesi, New York

güneşi altında erimekte olan bir peynirden aldığını yazmıştır. Hiroşima'da patlayan atom bombasının gücünden çok etkilenmiş olan Dali, hayatının bu dönemine "nükleer mistisizm" adını vermiştir. Yine bu dönemde tuvale boya sıçratma, hologramlar, optik yanılgılar ve stereoskopi gibi pek çok değişik teknikle denemeler yapmıştır.

Dali'nin sansasyonel tavrı, söylediği sözler, eşi Gala'yla yaşadığı travmatik aşk, dünyada yaşanan politik değişimler de sanatını oldukça etkilemiştir. Farklı yapısı, dikkat çekici sözleri, hatta bazen kötü bir üne kavuşması bile onun dolaylı reklamını yapmış ve sanatın birçok insana ulaşmasını sağlamıştır. Gala'nın ölümünden sonra resim yapmayı neredeyse bırakan Dali bir süre sonra son eseri olan "Serçenin Kuyruğu" adlı tablosunu yapmıştır.

Salvador Dali 23 Ocak 1989'da kalp yetmezliğinden ölmüş ve Figueres'te Salvador Dali Müzesi mahzenine gömülmüştür. Dali ressamlığın yanı sıra heykeltiricilik, fotoğrafçılık ve sinemayla da ilgilenmiştir. Walt Disney ile beraber yaptığı "Destino" adlı kısa çizgi film, 2003'te en iyi kısa animasyon filmi dalında Oscar adayı olmuştur. Hayatı boyunca 1500'den fazla resim ve onlarca heykel yapmış olan Dali, çeşitli taş baskı eserler, kitap illüstrasyonları, tiyatro dekorları ve kostümleri de üretmiştir. Ayrıca Man Ray, Brassai (Biressai), Cecil Beaton (Sesil Beytun) ve Philippe Halsman (Filip Halsmın) gibi fotoğraf sanatçılarıyla ve Elsa Schiaparelli (Elsa Sikiparelli), Christian Dior (Kristian Dior) gibi moda tasarımcılarıyla beraber çalışmıştır. Bugün Dali'nin eserlerinin çoğu Figueres'teki Dali Tiyatro Müzesinde bulunmaktadır. Florida'nın St. Petersburg kentindeki Salvador Dali Müzesi, Madrid'deki Reina Sofia Müzesi ve Los Angeles'teki Salvador Dali Galerisi de sanatçının yüzlerce eserini barındırmaktadır. Eserlerinden bazıları "Belleğin Azmi", "Haşlanmış Fasulye ile Yumuşak Konstrüksiyon" (Görsel 4.41), "Yeni İnsanın Doğuşunu İzleyen Jeopolitik Çocuk", "Filler", "Sahilde Yüz ve Meyve Tabakası", "Çarmıha Gerilmiş İsa", "Savaşın Yüzü"dür.

Görsel 4.41: Haşlanmış Fasulye ile Yumuşak Konstrüksiyon, Dali, 1936, Philadelphia Museum of Art

Yves Tanguy (1900-1955): Gerçeküstücü Fransız ressamdır. Paris'te emekli bir donanma kaptanının oğlu olarak dünyaya geldi. Tesadüfen gördüğü Giorgio de Chirico'nun bir resminden çok etkilenecek daha önce bu konuda eğitim almamış olmasına rağmen resim yapmaya karar verdi. 1925'te Breton ile yakın arkadaşlık kurdu ve gerçeküstücülük akımına katıldı.

Tablolarında yarattığı madeni peyzajlar, düz ufuklar, kırıkdaksı uzuvlar, fantastik objeler, bilinçaltına hitap eden hülyalı atmosfer dönemin şairleri tarafından takdir edilmiştir. Tanguy, bir kumsalda ya da düş ürünü bir doğa içinde düşsel bir perspektif anlayışıyla serpilmiş ve ne oldukları tam anlaşılmayan deniz canavarları ile menhirleri anımsatan nesnelerden oluşan kompozisyonlar yapmıştır. Bu dingin ve zaman kavramı barındırmayan düşsel manzaralar, gerçeküstücülüğün düşsel imgeler yönteminin en olgun örnekleri arasında değerlendirilmiştir. Eşi Kay Sage 1961'de Tanguy'un tablolarının tam bir katalogunu çıkarmıştır.

Eserlerinden bazıları “Otlar ve Rüzgâr Arasında”, “Dışarı”, “Eşit Renkler” (Görsel 4.44), “Yavaşlık Günü”, “Korku”, “Dört Rüzgârın Gülü”dür.

Görsel 4.44: Eşit Renkler, Tanguy, 1943

Frida Kahlo (1907-1954): Gerçek adı Magdalena Carmen Frida Kahlo Calderon olan sanatçı, 6 Temmuz 1907'de Meksika'nın güneyindeki Coyoacan'da (Koyoakan) dünyaya gelmiştir. Ancak o, doğum günü tarihini Meksika'nın devrim tarihi olan 7 Temmuz 1910 olarak değiştirmiştir. Frida (Frida) henüz altı yaşındayken çocuk felci geçirmiş, bu hastalıktan dolayı bir bacağı diğerine göre daha ince kalmıştır. Bu bacağı ona “Tahta Bacak Frida” gibi lakaplar takılmasına neden olmuş ve Frida bacağındaki incelmeye yüzünden hep uzun etekler giymiştir.

İlerleyen yıllarda tıp eğitimi almaya karar vererek Meksika'daki Ulusal Hazırlık Okuluna giren sanatçı bu okulda okuyan ilk kız öğrencilerden biri oldu. Burada sanat, edebiyat ve felsefe gibi konularda kendini geliştirdi. 1925 yılında çok sayıda insanın hayatını kaybettiği bir kazada ağır yaralandı. Kazadan yaklaşık iki sene sonra yürümeye başlayan Frida, bu dönemde sanat ve politika camialarında boy göstermeye başladı. Bir yandan siyasetle uğraşırken diğer yandan da resim yaptı.

Frida Kahlo Andre Breton'un da desteğini alarak New York'ta bir sergi açtı. Bu sergiden sonra şöhreti yayılmaya başladı. Kendi ülkesinin yanında Amerika ve Fransa'da da sergiler açan Kahlo, 1943 yılında La Esmeralda isimli sanat okulunda öğretim üyeliği yapmaya başladı. 1950 yılında sağlık sorunları nedeniyle hastaneye yatırılan Frida dokuz ay burada kaldı. 1953 yılında Meksika'da bir sergi açan ressamın sağ bacağı aynı yıl kangren nedeniyle kesildi. Frida Kahlo 1954 yılında 47 yaşındayken akciğer embolisi teşhisi ile hayata veda etmiştir. Yaptığı son eser ise “Yaşasın Hayat” isimli natüremort tablosudur. Cesedi yakılan sanatçının külleri eşi Rivera tarafından devlete bağışlanmış olan Mavi Ev'de saklanmaktadır. Bir tek sanatıyla değil özel hayatı ve politik görüşleriyle de tanınan Kahlo'nun şanssızlıklar ve acılarla dolu bir hayatı olmuş ancak o hiçbir zaman pes etmemiştir. Ölmeden önce üne kavuşan nadir ressamlardan biri olan Frida Kahlo 20. yüzyılın popüler kültür ikonu hâline gelmiştir. Sanatı bazıları tarafından sürrealist olarak tanımlanmışsa da kendisi bu tanıma hiçbir zaman kabul etmemiştir.

Kederlerini untabilmek için resme sarılan Kahlo'nun 143 eseri vardır ve bunlardan 55'i otoportredir. Eserlerinin birçoğu Frida Kahlo'ya duyduğu hayranlığı herkes tarafından bilinen Madonna tarafından satın alınmıştır. Frida Kahlo çektiği bedensel ve ruhsal acılara rağmen yaşamaktan hiçbir zaman vazgeçmemiş güçlü bir kadındır.

“

Biz onun gibi insan yüzleri çizmeyi bilmiyoruz.”

Picasso

”

Tablolarının birçoğunda kendi yüzünden yola çıkarak portre çalışmaları yapmış ve yaşadığı acıları resmetmiştir. Eserlerinden bazıları “Çok Çirkin Otoportre”, “Birkaç Küçük Delik”, “Ben ve Papağanlarım”, “Kırık Sütun”, “Diken Kolye ve Sinek Kuşu ile Otoportre” (Görsel 4.45), “Frida ve Diego Rivera”dır (Görsel 4.46).

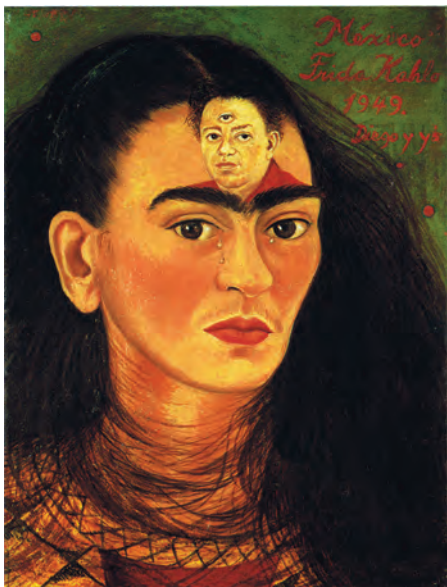
Görsel 4.45: Diken Kolye ve Sinek Kuşu ile Otoportre, Kahlo, 1940

Görsel 4.46: Frida ve Diego Rivera, Kahlo, 1931

Etkinlik 2

“Ben sürrealist bir ressam değilim. Asla hayallerimi resimlemedim. Yalnızca kendi gerçeğimi resimledim.” diyen Frida Kahlo'nun bu eserinde alınının ortasına yerleştirdiği Diego figürü, boynuna dolanmış saçları, gözünden akan yaşlar, Diego'nun alınının ortasındaki üçüncü göz ile anlatmak istedikleri neler olabilir? Düşüncelerinizi aşağıdaki boşluğa yazınız.

Görsel 4.47: Diego ve Ben, Kahlo, 1949

Joan Miro (1893-1983): Soyut ve gerçeküstü sanatın temsilcilerindendir. Barcelona’da (Barselona) okuduğu dönemde empresyonizm, fovizm ve kübizmle tanışan sanatçı 1916 yılında Reverdy’in (Revördi) sürrealizm hakkında yazılar yazdığı Nord-Sud dergisini keşfetmiştir. İlk sergisini Barcelona’da Delmau’da (Delma) açmış ve gerçekçi manzara resimlerini sergilemiştir.

1924’te Aragon, Eluard ve Breton gibi sürrealistlerle tanışan sanatçı özellikle Paul Klee’nin etkisiyle düş resimleri ile düşsel manzaralar yaptı. Hollanda’da yaşadığı dönemde “Ev İçleri” adlı eserlerini gerçekleştirdi. Daha sonraları resmin sınırlarını aşarak sahne sanatlarının yanı sıra duvar halıları da yaptı. 1940’larda “Takma Yıldızlar” adlı dizisine başladı. Bu dizi 1945’te New York’taki Valentine Galerisi’nde sergilendi. Cincinatti’deki (Sinsinati) Hilton Oteli ve Harvard Üniversitesi için duvar resimleri yaptı ve 1958’de Artigas’la (Artigez) birlikte Paris’teki “UNESCO Sarayı” için seramik bir duvar hazırladı. Bern, Venedik Bienali, Brüksel, Amsterdam, Londra, Tokyo ve Kyoto gibi kentlerde geriye dönük sergileri yapıldı.

Sanatçı 1955-1959 yılları arasında resim yapmayı bırakıp kendisini seramik ve tahta oymacılığına verdi. 1960’ta yeniden resim yapmaya başlayan sanatçı, 1962’de Paris Ulusal Modern Sanat Müzesinde ilk toplu sergisini açtı. 1980’de İspanya’nın Genel Sanatlar Altın Madalyası’nı kazandıktan sonra Madrid’de bir meydana adı verildi. İspanyol Ressam Joan Miro, genelde tek ya da basit parlak renklerde garip resimler yapmıştır. Resimlerinde acayip organik şekiller, yıldızlar, kuşlar, semboller ve çizgiler vardır. Bunlar soyut oldukları hâlde hayat doludur. Miro seramik duvar resimleri de dâhil olmak üzere daha pek çok sanat eseri yapmıştır.

Eserlerinden bazıları “Ay Duvarı ve Güneş Duvarı”, UNESCO için yapılan duvar resmi, “Karpit Lambası” (Görsel 4.48), “Katalonya Peyzajı”, “Sürülmüş Toprak”, “Harlequin (Harlukvın) Karnavalı” (Görsel 4.49), “Pastoral, Noktürn”, “Gazeteli Kadın”, “Bir Kuşa Taş Atan Kimse-ler”, “Hayal Portreler”, “Oturkan Kadın”, “Seher Vakti Uyanış”, “Ölüme Mahkum Olan Adamın Ölümü”, “Bir Kadına Aşık Olan Sayılar ve Burçlar”, “Kederli Yolcu”dur.

Paul Delvaux (1897-1994): Durağan figürleriyle tanınmış Belçikalı gerçeküstücü ressamdır. Brüksel Güzel Sanatlar Akademisinde klasik sanat öğrenimi ve mimarlık eğitimi aldı. O dönemde Avrupa’nın tüm akademilerinde hâkim olan neoempresyonist teknikler kullandı. 1920’lerde dışavurumculuğa yöneldi. İlk sergisini 1924’te Sillon grubunun ressamlarıyla birlikte açtı. Bu gruptaki ressamlar yapıtlarında insan figürü kullanmamakla tanınılmaktaydı. 1930’larda Salvador Dali, Giorgio de Chirico ve Rene Magritte gibi gerçeküstücülerden etkilenmeye başladı.

Delvaux İtalya’da yaşadığı dönemde uluslararası sürrealist sergilere katıldı. Geriye dönük ilk sergisini 1944’te Brüksel’deki Güzel Sanatlar Sarayında açtı. Kısa zamanda Belçika Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisinde kürsü sahibi oldu. Büyük tuvaler yapmaktan kaçınmayan sanatçı Ostend, Brüksel ve Liege’de (Ligi) bazı duvar resimleri de yaptı. 1,50 x 2,50 m boyutlarındaki “Akropol” adlı tuval ressamın iyi çalışmalarına örnek olarak gösterildi. Delvaux Avrupa’nın birçok yerinde, Kuzey ve Güney Amerika ile Afrika’da sergiler açtı. İtalya ve Belçika’da önemli ödüller kazandı.

Görsel 4.48: Karpit Lambası, Miro, 1922-1923, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Görsel 4.49: Harlequin Karnavalı, Miro, 1925, Albright-Knox Sanat Galerisi, Buffalo, New York

Görsel 4.50: Mermaids Köyü, Delvaux, 1942, Chicago Sanat Enstitüsü

Henri Rousseau (1844-1910): Naif resmin en önemli temsilcilerindendir. Le Douanier (Lö Doni) adıyla da bilinir. Paris gümrüğünde küçük bir memurken boş zamanlarında resimle uğraşarak bu alanda kendi kendini yetiştirdi. 1885 yılında emekli olunca tümüyle resme yöneldi. Eserlerini ilk kez 1886'da Bağımsızlar Salonu'nda sergiledi. Önceleri alay konusu olan resimleri, yazar A. Jarry'nin (Cerri) kendisini aydın çevrelere tanıtmamasından sonra yenilik arayan sanatçı ve eleştirmenlerin ilgisini çekti. Çocuk resimlerini ve halk sanatını anımsatan naifliğiyle gerçekçi, ayrıntıda son derece titiz ama çok yalınlaştırılmış biçimlere yer veren şiirsel ve düşlemsel bir resim anlayışı geliştirdi. Günlük yaşamdan kesitler, Paris ve çevresinin görünimleri, egzotik manzaralar, portreler, çiçekler, askerî resmi geçitler, spor gösterileri ve simgesel sahneler onun tercih ettiği konulardır. Son döneminde gerçekleştirdiği canlı resimlerinde büyük yapraklı yeşil bitkiler, renkli kuşlar ve vahşi hayvanların yanı sıra masalsı figürler görülür. Henri Rousseau gerçeküstücüler başta olmak üzere birçok çağdaş ressamı etkilemiştir. Eserlerinden bazıları "Savaş", "Uyuyan Çingene" (Görsel 4.51), "Aç Aslan", "Yılan Oynatan Kadın", "Batan Güneşli Cangıl Manzarası", "Düş", ve "Karnaval Akşamı"dır.

Görsel 4.51: Uyuyan Çingene, Rousseau, 1897, Modern Sanat Müzesi, New York

C) EKSPRESYONİZM (Dışavurumculuk)

20. yüzyılın en önemli sanat akımlarından biri de Almanya'da ortaya çıkan ekspresyonizmdir. Ekspresyonizm ve ekspresyonist sözcükleri sanat söyleminde ilk kez 20. yüzyılın başlarında Avrupa'nın avangart sanat hareketlerini kapsayacak biçimde kullanılmıştır. Empresyonizme tepki olarak doğan ve dışavurumculuk anlamına gelen bu akıma sanatçıların yönelmelerinin sebepleri; ekonomik sorunlar, siyasi karışıklıklar, sosyal dengesizliklerdir. Dış görüntüye bağlı empresyonizmin tam tersine bir iç dünya görüşünün anlatımını savunan ekspresyonizm, yüzyılın en sürekli ve en geniş kapsamlı anlayışı olmuştur. Ekspresyonistlerin temel amacı, 19. yüzyılın sonlarında yeni endüstriyel yaşamın insan üzerinde bıraktığı tüm olumsuzlukları ele almak ve bu insanın ilk kez karşılaştığı yeni yaşama karşı isyanını biçimlendirmektir. Sanatçılar bu duygularını iyi bir şekilde dile getirmek, daha güçlü yansıtabilmek adına resimlerinde denge ve güzellik gibi geleneksel kavramlardan uzaklaşarak biçim bozma yöntemini kullanmışlardır.

Ekspresyonizmde resim bir ifade alanı olarak görülmüş ve resimlerde ortak düşünceye dayanan bireysellik gözlenmiştir. Desenler kendiliğinden ortaya çıkan tepkilerden oluşmuştur. Çizgi ve renk kullanımı konusundaki özgürlük duyguların yapıtlara yansımaları sağlamıştır. Bu akımla sanatçılar resimlerinde doğayı ve toplumu nesnel bir şekilde yansıtmak yerine öznel ya da içsel gerçeğin yansımaları istemişlerdir. Ekspresyonistler görüneni değil gördüklerini kendi yorum ve duygularıyla harmanlamışlar, resimde sadece güzelin değil çirkinin de yer alabileceğini göstermişlerdir. Karamsar renklerin yanı sıra coşkulu renklerin de kullanıldığı ekspresyonizmde renkler asla nesnelerin kendi rengi değildir.

Güncel hayattan seçilen resim konularındaki figürler çoğunlukla halk insanıdır. Sanatçı; form ve renk deformasyonlarıyla oluşturduğu figürleri, görmek istediği gibi resmetmiştir. Sanatçıların sıkıntılarını, üzüntülerini ve sevinçlerini renk ve biçim yoluyla anlatmışlardır. Çılgın renk tonlarının kullanıldığı resimlerde insan vücutları çirkinleştirilerek verilmiştir. Böylece bilinen kurallar yerine resimde yeni bir yapılanma baş göstermiştir. Duyguların ve iç dünyanın ön plana çıkarıldığı ekspresyonizmin temel ögesi figürden hareketle portrelerdir. Portreler; işçilerin, köylülerin, çalışanların, sıradan halkın portresi olmaya başlamıştır. “Mantığın ve duygunun izleri sadece ve sadece insan yüzüne yansır.” düşüncesiyle yapılan portrelerde, kimi zaman bu izler doğal bir şekilde yansırken kimi zaman da Afrika maskalarını andıran surat ifadeleriyle sunulmuştur.

Görsel 4.52: Hayat Dansı, Munch, 1899-1900, Ulusal Galerisi, Oslo

Ekspresyonist sanatçılar yaptıkları otoportrelerde büyük bir coşkuyla kendilerini betimlerken aynı zamanda travma, melankoli ve yalnızlık hâllerini de resimlemişlerdir. Kendi ruhsal durumlarını da yapıtlarında hissettiren ekspresyonistler, rastgele vurdukları fırça darbeleriyle ve kullandıkları renklerle sakinliklerini, öfkelerini yansıtmışlardır. Bireysellikte ortaya koydukları eserlerinde karakteristik fırça vuruşları da göze çarpar. Resimdeki konulara, renklere, formlara ve yapılan soyutlamalara göre ekspresyonistler birbirlerinden farklılıklar göstermektedir.

Ekspresyonizmin önemli temsilcileri arasında Marc Chagall (Mark Şagel), Edvard Munch (Edvard Manç) (Görsel 4.52), Ernst Ludwig Kirchner (Örnist Ludvik Krihner), Erich Heckel (Erik Hegel), Ludwig Meidner (Lutvik Maytner), Otto Dix (Otto Diks), Max Pechstein (Maks Peyştayn), Emil Nolde (Emil Nold), Max Beckmann (Maks Bekman), George Grosz (Corç Guroz), Karl Schmidt-Rottluff (Karl Şimit Rotluf), Georges Rouault (Corç Rou), Marcel Gromaire (Marsel Gırome), Oscar Kokoschka (Oskar Kokoşa) sayılabilir.

Marc Chagall (1887-1985): Yahudi kökenli Rus-Fransız ekspresyonist ressamdır. Sanatçı 1906 yılında, yerel bir ressam olan Yehuda Pen'in yanında resme başladı. 1907'de St. Petersburg Çarlık Güzel Sanatlar Okuluna gitti. 1910'da Paris'e giderek Delaunay, Modigliani, Cendrars, Comido ve Apollinaire ile dostluk kurdu. 1914'e kadar kaldığı Paris'te sanatını geliştirdi. Apollinaire'nin önerisiyle 1914'te Berlin'de kişisel sergi açtı. Bu sergi, Alman dışavurumculuğunun başlangıcı sayılmıştır. Sovyet Kültür Bakanlığı, 1917'deki Rus Devrimi'nde aktif rol alan sanatçıya Vitebsk (Vaytesk) Bölgesi'nden sorumlu görevli ünvanını vermiştir. Chagall "Vitebsk Modern Sanatlar Müzesi ve Sanat Okulu"nu kurmasına rağmen bir süre sonra Sovyet sisteminin politikalarına katlanamamaya başlamıştır. O ve eşi Bella Rosenfeld (Bella Rozınfild) 1920 yılında Moskova'ya taşınmış, ardından 1923'te ise Paris'e geri dönmüşlerdir.

Görsel 4.53: Yağmur, Chagall, Solomon R. Guggenheim Vakfı Peggy Guggenheim Koleksiyonu, Venedik

Hiçbir sanat akımına bağlı kalmayan sanatçı Beyaz Rusya'nın halk yaşamından çok fazla esinlenmiş, köy ortamı ve anıları tüm yapıtlarının esin kaynağını oluşturmuştur. Bunun yanı sıra eserlerinde Yahudi geleneklerini yansıtan pek çok dinsel tema işlemiştir. Paris'e geldiği dönemde fovistlerin etkisiyle dışavurumcu bir renk tekniği kazanmıştır. Ayrıca Modigliani, Leger, Delaunay ile birleşerek kübizme ilgilenmiştir. Biçimden çok iç deneyimlerin çeşitlenmelerine varmak isteyen sanatçı Alman dışavurumculuğuna ışık tutmuştur. Chagall 1960 ve 1970'lerde kamusal alanlarda, belediyeye ait mekânlarda ve dinî binalarda yürütülen birçok geniş ölçekli projeye katılmıştır. Eserlerinden bazıları "Yağmur" (Görsel 4.53), "Yedi Parmaklı Kendi Portresi", "Köyüm ve Ben", "Pandüllü Saat", "Yeşil Kemancı", "Viyolonselci", "Gece", "Savaş", "Moskova Musevi Sanatı Tiyatrosu Duvar Resimleri", "Paris Operası Tavan Resimleri", "New York Metropolitan Operası Duvar Resimleri", Kitap resimleri: "Gogol", "Ölü Canlar", "La Fontaine'den (La Fonten) Masallar"dır.

Edvard Munch (1863-1944): Norveçli ekspresyonist sanatçıdır. 20. yüzyıl Avrupa sanatını ve özellikle de Alman ekspresyonistlerini etkileyen ve 19. yüzyılın sonunda geleneksel olandan uzaklaşıp öznel olana yönelen öncü sanatçılardandır. 1868’de annesini, 1877 yılında kız kardeşi Sophie’yi kaybeden Munch, çocukluğunda ve gençlik yıllarında yaşadığı bu ölüm korkusundan hayatı boyunca kurtulamamış, bu nedenle de hasta ve ölü resimlerine gereğinden fazla önem vermiştir. Munch 1879’da başladığı mühendislik eğitimini 1880’de bırakarak ressam olmaya karar vermiştir.

Munch henüz 23 yaşındayken 110 eserden oluşan ilk kişisel sergisini Oslo’da açtı. 1889 yılında devlet bursuyla Paris’teki Leon Donnat’ın (Liyan Danit) sanat okuluna girdi. 1892’de Berlinli Sanatçılar Birliğinden aldığı davetle Almanya’da 45 yapıtını sergiledi. 1908’deki ruhsal bunalımı ile Berlin’deki ilk sergisi arasında geçen 16 yıl Munch’un sanat yaşamındaki en önemli dönemdir. Bu dönemde yaptığı ünlü resmi olan “Çılgılık” modern insanın ruhsal acılarının simgesi hâline geldi. Kullanılan renkler ve deformasyonun bir ifade aracı olarak böylesine yoğun şekilde kullanıldığı ilk modern başyapıt olma özelliğini kazandı. Korku ve dehşet içinde kasılmış bedeni ile ağzı açık bir kurukafaya benzeyen figür, doğanın çılgınlığını duyan ve haykıran sanatçının kendisidir.

1909’da sinirsel depresyon nedeniyle kliniğe yatırılan Munch, daha sonra hayat görüşünü daha iyimser bir tutuma yöneltti. 1912’de Köln’deki sergiden sonra artık Cezanne, Van Gogh, Gauguin, Picasso gibi modern resmin klasikleri arasında sayıldı. Hem Jugendstil (Cogentsito) sanatçıları hem de ekspresyonistler tarafından bir usta olarak kabul edilen Munch, sürrealistler tarafından da sergilerine kabul edildi. 1944 yılında Norveç Ekely’de (Ekliy) hayatını kaybetti.

Genel depresif durumu, özel yaşantısında geçirmiş olduğu deneyimler, Munch’un sanatına olumlu olarak yansımıştır. Resimlerinde kullandığı kadın ve erkek figürlerine yüklediği anlamlar bu bunalımları yansıtmaktadır. Sanatçının kullandığı kadın figürleri çoğu zaman anne ve sevgili tiplerinin değişik yansımaları olarak karşımıza çıkmakta, erkek figürlerinde ise daha çok kendini yansıtmaktadır. Munch’un resimlerindeki kadın ve erkek figürleri dalgali renk alanlarıyla oluşturulmuş silüetler hâlinde kendini göstermiştir. Bunlar kanlı canlı varlıklar değil de her an değişebilecek niteliklere sahip akıcı formlar olarak betimlenmiştir.

Munch gizli sevgilerin, kıskançlığın, ölümün ve hüznün ressamıdır. Norveç sanatını Fransız empresyonizminin baskısından kurtararak benliğine kavuşturmuştur. Tablo, onun için dekoratif ve ruhsal öğelerin bütünleştiği bir sahadır. Büyük portreciliği, yaratma ve uygulama gücüyle Alman resim sanatını da etkilemiştir. İlk tablolarında açık-koyu renk ve plastik efektlerle canlı hatlar görülmektedir. Giderek empresyonist öğelerden uzaklaşan Munch, şekilleri coşku ve tutkularıyla yansıtmaya başlamıştır. Kullandığı renkler kazınarak silinmiş gibidir. Munch daha sonra sembolik bir dünyaya yönelip kişinin yalnızlığını, zavallılığını, yaşama ve ölüm korkusunu, kıskançlığını, hırsını, gerilimini, acılarını, suçlamalarını yani yeryüzündeki çarpıcı bir cehennemi canlandırmıştır. Kadınlarla ilgili olumsuz duygular içindedir. Eserlerindeki ortam bu yüzden görkemli, karanlık, ürkütücü ve huzursuzdur. Yaşlılık döneminde ise Munch, özellikle kendine yönelmiş, iç dünyasını, duygularını tanımaya çalışmış ve sonunda kendini şöyle anlatmıştır: “Verebileceğim tek şey tablolarımdır, onlar olmadan ben hiçim.”

Görsel 4.54: Ölü Anne ve Çocuk, Munch, 1899, Kunsthalle Müzesi, Bremen

Eserlerinden bazıları “Hasta Çocuk”, “Ölüm Odası”, “Ölüm Döşegi”, “Ölü Anne ve Çocuk” (Görsel 4.54), “Çılgılık”, “Elem”, “Erkek ve Kadın”, “Öpücük”, “Hayat Dansı”dır.

Etkinlik 3

Munch'un "Çığlık" (Görsel 4.54) tablosunu yaparken nasıl bir ruh hâli içinde olduğunu ve bu eser hakkındaki düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 4.55: Çığlık, Munch, 1893, Ulusal Galerî, Oslo

Dışavurumculuk akımının en etkili ve çarpıcı eserlerinden biri olan Çığlık, dışavurumculuk akımın temel özelliklerini en iyi yansıtan eserlerden biridir. Fırça darbeleri, renk kullanımı ve formların çarpıtılması ile fiziksel gerçekliklerden çok insan doğasının, duyguların dışı vurumu bu şekilde sağlanmış olur.

"Bütün çizgiler resmin odak noktasına yani çılgılık atan başa doğru gidiyor gibi. Sanki tüm sahne, o çılgılığın acısına ve heyecanına katılıyor. Çılgılık atan kimsenin yüzü gerçekten karikatür gibi çarpıtılmış. Fal taşı gibi açılmış gözler ve oyuk yanaklar, kafatasını anımsatıyor. Korkunç bir şeyler olmuş mutlaka ve resmi daha da rahatsız edici yapan bu çılgılığın nedenini hiçbir zaman bilemeyecek olacağız."

Ernest Hans Gombrich, Sanatın Öyküsü, s. 564

Ç) POSTMODERNİZM

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarısında Modernizm Dönemi yaşanırken Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde birbiri ardına soyut akımlar ortaya çıkmış; ikinci yarısında nesnesiz sanat anlayışıyla daha çok düşünce ve kurama dayalı sanat yapıtlarının üretildiği ABD, sanat hareketleri için önemli bir merkez durumuna gelmiştir. 1960'lardan itibaren kullanılmaya ve tartışılmaya başlayan postmodernizm kavramı ise daha çok yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar süren çok kültürlü bir anlayışı kapsamaktadır. Postmodernizm; edebiyat, mimarlık, müzik, moda, doğa bilimleri, felsefe, sanat açısından çok yönlü bir kavram ya da söylemi içerir. Postmodernizmi; modernizme karşı bir tutum, modernizmin aşılması, modernizmin sonu olarak kabul edenler olduğu gibi modernizmin geliştirilmiş hâli olarak da kabul edenler bulunmaktadır.

Sanatta modernizm, yaklaşık 1880'lerden 1970'lere kadar devam eden akımlar için kullanılsa da bu dönem içinde gelişen tüm akımlar bütünüyle modernizm kapsamına girmez. Söz konusu dönemde modernizm, geçmişe ait olana karşı bir duruşu ve yeni olanı temsil eden çok yönlü bir kavram ve düşünce biçimini ifade etmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'de modernizmin sorgulanmasına yönelik tartışmalar başlamış, postmodern düşünceler şekillenmiştir. Postmodern düşünceler 1970'lerde Avrupa'da da gelişmiş, özellikle 1979'da Fransız düşünür Jean François Lyotard'ın (Cin Fransoli Yotard) "Postmodern Durum" adlı kitabının yayımlanmasının ardından her alana yayılmıştır. Lyotard'a göre postmodernizm, modernliğin geldiği en uç noktadır. Postmodernizm; tüketici ile iletişimin ön planda olduğu ve teknoloji hâkimiyetindeki toplumların konumunun irdelendiği, modernist anlayışı eleştiren bir kuram olarak da düşünülebilir. Postmodernizm aynı zamanda teknolojide büyük atılımların olduğu, üretimin sınırsız hâle geldiği ve kol gücü yerine beyin gücünün, bilgisayar teknolojisinin ve baskın piyasa kurallarının mutlak hâkimiyetinin olduğu bir dönemi ifade etmektedir. Postmodernizm sanayi sonrası toplumunun bütün kargaşa ve belirsizliğini üzerinde taşıyan bir harekettir. 1980'lerin başlarından günümüze kadar yaygın olarak kullanılan bu kavram sanatta da köklü bir devrimin gerçekleştiği, kuralsızlık, belirsizlik, ilkesizlik ve çoğulculuğun söz konusu olduğu bir dönemi, durumu ya da düşünceyi kapsar. Buna göre hem popüler olan hem geçmişe ait olan hem de geleceğe işaret eden unsurlar yan yana konulabilir. Farklı düşünceler, alanlar, görsel-ışitsel unsurlar, teknikler karıştırılabilir. Dolayısıyla video, fotoğraf, hazır nesne, boya gibi her yöntem ve teknik bir araya getirilebilir.

Postmodernistler, sanatı sadece elit sosyal sınıfa ait olan bir oyuncak olarak değil yaşamla bağ kurmayı sağlayan, bireyler arasındaki iletişimi güçlü kılan bir yaşam aracı olarak görmüşlerdir. Postmodernizmde sanat, soyut bir imgeleme yöntemi olmaktan çıkarak gerçeğin kendisi hâline dönüşmüştür. Postmodernizm, modernist sanatın temelini oluşturan, iki boyutlu yüzey ve biçimciliğin ön plana çıkartılması anlayışını eleştiren bir harekettir. Postmodernizm, modernist hareketin yüksek ve seçkin sanatıyla gündelik hayata yönelik olan kitle kültürünü birbirine yaklaşturma girişimine sahiptir. Temelde popüler ve Amerika çıkışlı olarak kendini göstermektedir. Buna bağlı olarak modernist geleneğin seçkinliğine tepki olarak 'pop art'a yönelen postmodern estetik, modern aralık arayışının yerine mimarlıkta süslemenin, resimde figürün ve edebiyatta öykülemenin gelmesiyle birlikte sanat ve yaşam arasındaki uçurumun kapatılması çabası olarak tanımlanmaktadır.

Görsel 4.56: Melic Toplantısı, Rauschenberg, 1979, New Orleans Museum of Art, ABD

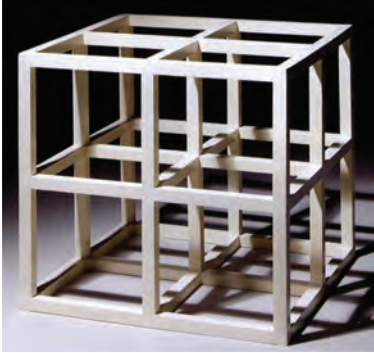

Görsel 4.57: İki Açık Modüler Küp, LeWitt, 1972, Tate Galerisi, Londra

Postmodern sanat gerçek olanı bulma çabasıdır. Postmodern sanatın modern sanattan farklılaşan en önemli noktası kullanılan malzeme ve yöntemlerin sınırsızlığıdır. Buna göre yaşam içinde kullanılan her bir eşya, örneğin bir diş fırçası bile sanatın aracı ya da konusu olabilmektedir. Sanattaki katı kurallar postmodernizm ile birlikte yıkılmıştır. Yeryüzünde yaşayan canlılara ilişkin her öge sanatın konusunu ve yöntemini meydana getirmiştir. Diğer tüm akımlarda olduğu gibi postmodernizm de sanatsal alanlarda önemli etkiler bırakmıştır. Postmodern sanat akımları ile ilgili olarak sınırları çok keskin şekilde belirlenmiş bir ayırım yapmak mümkün değildir. Örneğin sanat akımı dâhilinde ele alınan bir eser eş zamanlı olarak başka bir sanat akımı içerisinde de değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla kesin sınırlar dâhilinde olmamak koşuluyla postmodern sanat akımlarına pop-art, kavramsal sanat, süreç sanatı, fakir sanat, performans sanatı, gövde/vücut sanatı, fluxus hareketi vb. dâhil edebiliriz (Görsel 4.56, 4.57).

Etkinlik 4

Aşağıda verilen görselleri inceleyiniz ve görsellerin hangi sanat akımına ait olduğunu altlarındaki boşluklara yazınız.

Görsel 4.58:

Görsel 4.59:

Görsel 4.60:

Görsel 4.61:

Görsel 4.62:

Görsel 4.63:

4.3

GELENEKSEL GERÇEKÇİLİKTEN METAFİZİK RESİM AKIMLARININ, OP VE POP SANAT AKIMLARINA DOĞRU GELİŞİMİ

A) POP-ART

II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan tüketim çılgınlığının sanattaki yansıması olan pop-art popüler sanatın kısaltılmış adıdır. Claes Oldenbourg'la (Kılıys Oldenbourg) başlayan bu akım geleneksel sanata sırt çevirerek modern hayatı olabildiğince gerçekliğiyle ele almış ve şehir yaşamı, tüketim toplumu, parıltılı hayatlar, gösteriş düşkünlüğü varlığını en çok pop-artla ortaya koymuştur.

“Pop-sanat” terimi ilk kez 1958 yılında İngiliz eleştirmen Lawrence Alloway'ın (Lorvins Elovey) popüler kültürü irdelediği bir makalesinde kullanılmıştır. Pop-art 1960'lar- dan bu yana İngiltere ve Amerika'da ayrı ayrı doğup gelişmiş bir sanat akımıdır. Özellikle Amerika'da günümüzün en yaygın anlayışıdır. Pop-artın hikayesi 1956'da İngiltere'de başlar. Dönemin sanatçılarından Richard Hamilton (Rıçırt Hemiltın) bilmecemsi, karmaşık, acayip bir kolaj yapar. Tablodaki her şey son derece alaycı ve ironiktir. Modern dünyayı simgeleyen garip eşyalarla dolu bir salonun ortasında kaslı bir adam durmaktadır. Elinde muhtemelen halter niyetine taşıdığı dev bir topitop vardır. Kanepede ise kafasına abajur geçirmiş çıplak bir arka sayfa güzeli sakın sakın hayallere dalmıştır. Bu, o dönem için son derece aykırı bir çalışmadır. 1960'larda Andy Warhol (Endi Varol), Roy Lichtenstein (Roy Litenşıtayn), Claes Oldenbourg (Kılıys Oldenbourg), Keith Haring (Kit Hering) gibi diğer pop-art sanatçıları, akademik sanatın gelenekleriyle hemen hemen tüm bağlarını koparmış ve halka gerçeği olduğu gibi sunmuşlardır. New York dev bir atölyeye dönüşmüş, şehirle birlikte ona bağlı tüm değerler de sanatın içine girmiştir. Araba ilahlaşmış; konserve, pizzalar, patlamış mısır- lar ikonlaşmış; sinema ise düşler ve yıldızlar üretmeye yarayan mükemmel bir makine olmuştur. Çizgi roman başta olmak üzere medya ve sinema pop-artçılar için önemli bir esin kaynağı hâline gelmiştir. Kendini kabul ettiren şey sıradan bir sanat akımı değil tam anlamıyla bir hayat tarzıdır. Pop-artın önemli ismi Andy Warhol, New York'ta kurduğu ve “Factory” (Faktori) adını verdiği atölyesinde yaratıcılığın sınırlarını aşp türlü yeniliklere imza atmıştır.

Görsel 4.64: Atış Marilyn,
Warhol, 1964

Görsel 4.65: Campbell Çorbası,
Warhol, 1962

Parlak renklerle adeta badana yapılmış Marilyn Monroe (Merlin Monro) (Görsel 4.64), Elvis Presley (Elvis Piresli), Elizabeth Taylor (Elizabet Teylır) portreleri büyük sansasyon yaratmıştır. Rock grubu Velvet, Underground'un ilk albümlerinin kapaklarını tasarlamış; içecek şişelerini, çorba ve ketçap kutularını boyamıştır (Görsel 4.65). Tüketim toplumu olarak bilinen kavram, Warhol için tükenmek bilmeyen bir esin kaynağı olmuştur. Bu sanat eserleri daha sonra koleksiyonlarda, galerilerde ve hatta müzelerde baş tacı edilmiştir. Çizgi roman karelerinin duvarlarımıza kazandırılması ise Roy Lichtenstein sayesinde olmuştur. Aslında Lichtenstein bir çizgi roman çizeri değildi, yaptığı şey geniş açı klişeler çizmekti. Aşk acısıyla ağlayan kadınlar, bir tartışmanın ortasındaki çiftler, alevler içindeki uçaklardan atlayan pilotlar... Bu klişeleri ses efektleriyle ve konuşma balonlarıyla da süsleyerek öncesi ve sonrası olan gerçek çizgi roman kareleri yaratmıştır. Claes Oldenbourg ise tam boyutlarıyla oluşturulan ünlü süpermarket-galeri “Store”da (Sitor) gıda maddelerinin ve tanıdık nesnelerin taklitlerini sunmuştur. Bu durum sadece resim, sinema ve müzik dünyasını değil tasarımcıları da büyük ölçüde etkilemiştir. Peter Blake'nin (Pitır Bilek) Elvis Presley ve Beatles (Bidıls) için yaptığı albüm kapakları, Brigitte Bardot (Birijit Bardo) için hazırladığı illüstrasyonlar tüm dünyayı etkilemiş, pop tutkusunu zirveye çıkarmıştır.

Pop-art sanatçılarının ayırıcı niteliği, çağdaş yaşam üzerinde güçlü bir etkisi olan popüler kültürün bütün yönlerini ayırım gözetmeksizin resmetmeleridir. Pop sanatçıları öncelikle hazır imgelerden yararlanmış, izleyicinin gündelik yaşamının bir parçası olan nesneleri iki boyutlu yüzeylere aktarmışlardır. Bu akım sanatçıları endüstri ürünü artıklarından gazete parçalarına, insan ile diğer canlı ve eşyalardan alınmış mulajlardan hazır doğa nesnelere kadar ne bulurlarsa kullanmış ve sanat yapıtı olarak sunmuşlardır. Örneğin çizgi romanlar, çorba kutuları, yol işaretleri ve hamburgerler konu olarak kullanılmış ve sıklıkla eserin içerisine fiziksel olarak dâhil edilmiştir. Kullandıkları görsel unsurları televizyonlardan, çizgi romanlardan, sinema dergilerinden ve her türlü reklamdan almışlardır. Bu görsel unsurlar kesin ve objektif bir şekilde, herhangi bir övgü veya yergi söz konusu olmaksızın büyük bir doğrudanlıkla ve ödünç alındıkları medyanın kullandığı ticari teknikler kullanılarak gösterilmiştir. Pop-artçılar gerçek ile görüntünün farkını çarpıcı bir biçimde ortaya koyarak makineleşmiş hazır insanı eleştirmişlerdir. Teknik olarak da şablonları, boya tabancasını, baskı resimleri ve ipek baskıyı tuval resminde kullanmışlardır.

Pop-art belli bir toplumsal durumu yakından yansıtmayla kolaylıkla anlaşılır. İmgelerinin kitle iletişim araçları tarafından kullanılmasıyla kültürel olgu hâline gelmiştir. Pop-artı eleştirenler her ne kadar onu bayağı olarak betimleyip estetikten yoksun olduğunu düşünse de demokratik bir sanat olarak görmüşlerdir. Pop-art hareketini belirleyen esas nokta ise tüketim toplumunun ihtiyaçlarıdır. Hareket başta Amerika olmak üzere gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerde yaşama tarzı ile endüstriyel üretim nesneleri arasında ilgi çekici bir duyuş birliği sağlamıştır. Pop-art halk tarafından ciddiye alınmamış ama Batılı ülkelerin yüksek teknolojiye sahip toplumlarına uygun düşen bir sanat biçimi olarak eleştirel bir kabul görmüştür.

Pop-artın amacı resim yapma işinin yaratıcı yönünü yüceltmek, resmin ne yöne gideceğini ve neyi anlatacağını resme başlamadan önce bilmeyi reddetmektir. Ayrıca pop-art, dadacıların kolajlarından tutun da kendinden önceki öncü akımları adeta yeniden fakat daha kuvvetle canlandırmakta ve sürdürmektedir. Pop-art, dada akımının bir uzantısıdır ve dada akımı o dönemdeki Paris sanatının ciddiyetini, Avrupa'ya savaşı getiren siyasi ve kültürel durumu alaya alan bir harekettir. Dada hareketinin ABD'deki öncüsü olan ve kendi dönemindeki seri üretimi yapılan nesneleri yücelterek sanat ve yaşam arasındaki mesafeyi daraltmaya çalışan Marcel Duchamp pop-artın gelişiminde en etkili kişidir. Duchamp'ın hazır yapım nesnelerini 20. yüzyıl başında sanat eseri olarak sunmuş olması pop-art sanatçılarının popüler kültür imgelerini benzer bir motivasyonla sunmalarında etkili olmuştur. 1960'larda Roy Lichtenstein, Andy Warhol, Jasper Johns (Casper Cans) ve James Rosenquist (Ceymis Rosenkuist) pop sanatının önde gelen isimlerinden olmuştur.

“

“Şehirde bir ağacın önüne oturamam, çünkü şehirlerde hiç ağaç yok. Ve bir ağacı düşündüğümde ağacın medya (filmler, fotoğraflar, reklamlar vs.) tarafından yapılan taklididir aslında aklıma gelen. Ben nesnenin kendisinden çok taklidini algıları.”

Roy Lichtenstein

”

Etkinlik 5

Doğada var olan nesnelerin birer sanat eseri olarak sunulması pop-artın temel felsefelerinden biridir. Öte yandan bu akım popüler kültür öğelerinin de birer sanat eseri gibi pop-art eserlerinde işlenmesine sebep olmuştur. Size göre gündelik yaşamdan sahne ve nesneleri konu olarak işleyen eserlerin, Rönesans resminin ideal güzellik anlayışı göz önünde bulundurulduğunda sanatsal değeri nedir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Pop sanatçıları, elit bir kesimin beğenisine yönelik 'yüksek kültür' ile daha geniş kitlelere yönelik kültür tüketme biçimleri arasındaki ayrımları yok ederken öncelikle hazır imgelerden yararlanmışlar, izleyicinin gündelik yaşamının bir parçası olan nesneleri iki boyutlu yüzeylere aktarmışlardır. Bu nesneler arasında Coca Cola şişelerinden konserve kutularına, sigara paketlerinden hamburgerlere çok çeşitli yiyecek-içecek malzemesi yer almış, özellikle Amerikalı tüketicinin gündelik yaşamının sıradan nesneleri sanatsal bir bağlam içinde yeni anlamlar kazanmıştır. Reklamlar, afişler, çizgi romanlar ve filmler ve özellikle de Hollywood endüstrisiyle yakından ilgilenen pop sanatçıları için bir dönemin popüler film yıldızları vazgeçilmez bir esin kaynağı olmuş, başta Marilyn Monroe olmak üzere birçok ünlü kadın, pop sanatçılarının yapıtlarında sanat tarihine mal olmuştur”.

Ahu Entmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 162

Roy Lichtenstein (1923-1997): Çizgi roman tekniklerini kullandığı resimleriyle tanınan Amerikalı sanatçı pop-artın önde gelen temsilcilerindendir. 1950'de New York'ta ilk sergisini açan Roy'un çizimlerinde 1957 yılına kadar kübizm ve dışavurumculuk akımları etkili olmuştur. Yine bu dönemler New York'ta oldukça yaygın olan soyut dışavurumculuk akımına doğru kayan sanatçı, nesneden ziyade şekil ve renklere ağırlık vermiştir. 1960'lı yıllarda tanınmış çizgi film karakterlerinin renk ve formlarını değiştirerek altı resim yapmıştır.

Roy Lichtenstein'in sembolü olan ve Benjamin Henry Day'ın (Bencamin Henri Dey) yarattığı gölgeli noktacık Ben-Day Dots'u (Benday Noktacıkları) ilk kullanan kişidir. Roy'un sanatını bir adım öne çıkaran şey resimlere konuşma baloncuğu eklemesidir. Resimlerindeki benday noktacıkları, konuşma balonları, yazı karakterleri ve renkleri kullanımı ile kendine özgü yepyeni bir çizgi roman kültürü oluşturmıştır. Lichtenstein çalışmalarını endüstriyel resimler olarak da tanımlamıştır. Kimi zaman güncel hayattan bir sahneyi resmeden sanatçı kimi zaman da çizgi romanın bilindik karelerini abartılı öğelerle süsleyerek tekrar yorumlamıştır. Lichtenstein'in konuşma balonları, o balonların içerisinde kullandığı sözler, yazı stili ev dekorasyonundan kıyafet tasarımına kadar birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır.

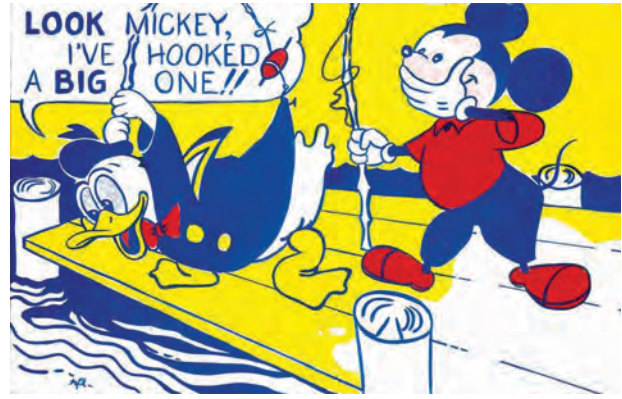
Roy Lichtenstein resimlerinde yakın plandan yer verdiği kadın karakterler ve konuşma balonlarıyla bir fantezi draması yaratmıştır. Aşk acısı çeken kadınlar, kadın erkek arasındaki ateşli tartışmalar, basit ancak canlı ve keskin çizgiler Lichtenstein'i dönemin genel sanat anlayışı olan soyut ekspresyonizmin dışına çıkarmıştır. Lichtenstein'in konuşma balonlarındaki sözler resimlerinin de isim kaynağı olmuştur. "Whaam!", "Drowning" (Dıravnın), "Look Mickey" (Luk Miki) en çok beğenilen çalışmaları arasında gösterilmiştir (Görsel 4.66). Bu çalışmalarını "Oh, Jeff... I Love You Too" (Oh Cef Aylavyu tu) izler (Görsel 4.67) izler. Look Mickey'den bir yıl sonra yapılan "Takka, Takka", Lichtenstein'in çizgi roman resimleri olarak da bilinen evresine aittir. "Van Gogh'un Odası"nı çizen ve nice sanat eserini çizime uyarlayan Lichtenstein, "Pow" gibi ifadeleriyle bugün popüler kültürde tişörtlerde, mobilyalarda, resimlerde vs. sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Eserlerinden bazıları "Kız ve Top", "Golf Topu", "Sanat", "Günaydın Sevgilim", "Apollo Tapınağı", "Ateş Açtığımda", "Kendi Portresi", "Bir Kadın Portresi", "Orman Manzarası"dır.

B) OP-ART

Op sanat, optik sanat ya da kısa adıyla op-art 1960'larda ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Bu akımdaki eserler geometrik şekiller ve çizgiler kullanılarak göz yanılsamaları yaratır. Eserler genelde soyuttur ve siyah-beyaz renkler daha sık kullanılır.

Lekecilik ve hareket resmine karşı gelişen bu sanat akımı sanat yapıtını bilimsel temellere göre şekillendirmiştir. Temelinde geometri ve fizik olan op-art, bu özelliği ile bilimi adeta ayrılmaz bir parçası hâline getirmiş ve süreç içerisinde tamamen bilime endeksli bir yapıya bürünmüştür. İnsan doğasının en temeline inen bu anlayış; görsel bir sanat eserinin anlaşılması, beğenilmesi ve her şeyden önce "görülmesi" gerektiği düşüncesindedir. İnsanın bir cismi "görebilmesi" için gözüne bir uyarıcının yani ışığın ulaşması gerekmektedir. Göze ulaşan ışığın belli bir ahenk arz etmesi ve zıt tonlar içermemesi de gözün bu uyarana karşı uyumlu bir tepkime geliştirmesine olanak sağlamaktadır. Akımın sanatçıları da bu noktadan hareketle ışıktaki oluşturacakları dengesizliğin gözde uyumsuz tepkimelere yol açacağını bilerek optik sanat akımını başlatmışlardır.

Görsel 4.66: Look Mickey, Lichtenstein, 1961, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

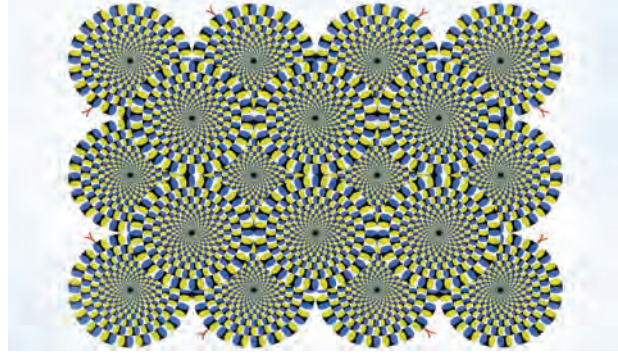

Görsel 4.67: Oh, Jeff... I Love You Too, Lichtenstein, 1964

Op sanatta renk ve çizgiler kullanılarak göz yanılsamaları yaratılması ve eserde üç boyutluluk ile derinlik hissi oluşturulması temel amaçtır. Eserler genelde soyut ve siyah-beyaz renktedir. Zira siyah ve beyaz renkler gözde bir uyumsuzluk algısı oluşturabilmek için kullanılabilir en iyi tercihtir. Çünkü insan gözü zıt ışık tonlarına aynı anda uyum sağlayabilecek şekilde tasarlanmamıştır. Siyah ile beyazın geometrik bir sırada sunulması karşısında insan gözünün bu duruma uyum sağlaması zaman alacaktır. Bu da op-art eserlerini inceleyen gözlerde farklı bir tepkime oluşmasına yol açmıştır. Akımın sanatçılarının temel amacı da tam olarak bu farklı tepkimeler bir diğer deyişle rahatsızlıklardır. Optik sanat ile yaratılan eserlerin klasik resimlerden farklı eserlerde hiçbir rastlantıya yer verilmemesidir. Bu eserlerden birini incelediğimizde her bir çizginin belli başlı bilimsel kurallara göre tasarlandığını rahatlıkla anlayabiliriz. Bu özellikleri en iyi yansıtan sanatçılardan biri de Maurits Cornelis Escher'dir (Morits Kornelis Eşer). En bilinen eseri ise "Çizen Eller"dir (Görsel 4.68). Bu akımın günümüzdeki en ünlü sanatçılarından biri ise Akiyoshi Kitaoka'dır (Akiyoshi Kitaoka). Özellikle resimlerine uzun süre bakıldığında bu resimlerin hareket ettiği düşünülebilir. "Dönen Yılanlar" (Görsel 4.69) sanatçının en önemli eserlerindendir.

Görsel 4.68: Çizen Eller, Escher, 1948,
Herakleidon Müzesi, Atina, Yunanistan

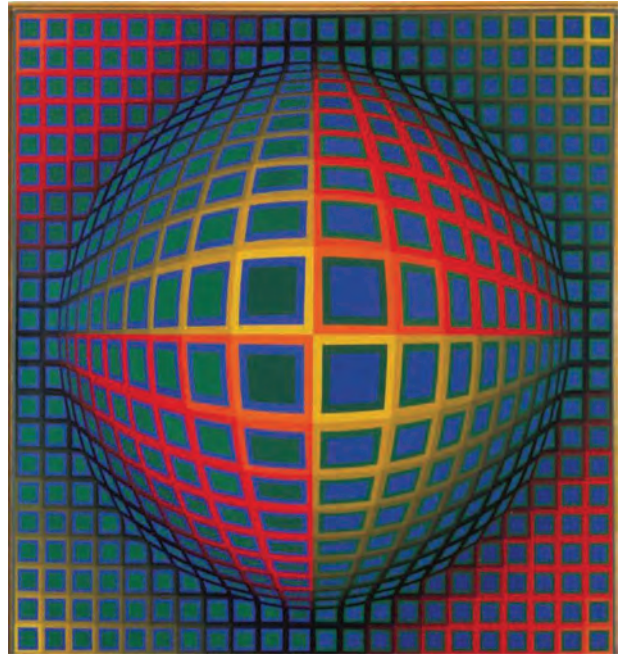

Görsel 4.69: Dönen Yılanlar,
Kitaoka, 2003

Op-artın mantık temelinde yükselen popülaritesi, bu akımın soyut bir sanat alanı olmaktan sıyrılarak gündelik hayatımızda da yer edinmesini sağlamıştır. Op-art günümüzde özellikle tasarım alanında sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin sokakta op-art tasarımlarıyla bezenmiş bir güneş gözlüğünü görmeniz içten bile değildir. Günümüzde artık duvar süslemeleri, halılar, küçük ev eşyaları veya sanata yer vermek istenen pek çok üründe de yine op-artın izlerinin görülmesi son derece olağan bir durumdur. Akımın en ünlü sanatçıları Victor Vasarely (Viktor Vasarely), Maurits Cornelis Escher ve Josef Albers'tir (Yozıf Albırs).

Victor Vasarely (1908-1997): Macar asıllı Fransız ressamdır. 1929'da Budapeşte'de Bauhaus anlayışında öğrenim gördükten sonra Paris'e yerleşerek burada grafik tasarımcısı olarak çalışmıştır. 1944 yılında Denise Rene'nin (Danise Rena) galerisinde açılan ilk kişisel sergisiyle Paris'in saygın sanat ortamına giren sanatçı, geometrik kökenli soyut resimleri kısa zamanda büyük ilgi çekmiştir. 1955 yılında "Sarı Manifesto"yu yayımlamış, op-art akımının kuruculuğunu üstlenerek önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. İç içe girmiş kareler, yuvarlaklar, elipsler, yamuklar ve çokgenler ile çok renkli bir soyutlamaya ulaşarak op sanatının en önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Yapıtlarında görsel bir devinim egemendir. Op-art pozitif ve negatif formların farklı bir biçimlendirme metoduyla bağlantı kurup, tuval yüzeyinde hareket olgusunu ortaya çıkartan bir akımdır. Vasarely, izleyicileri daha ilk bakışta etkisi altına alan ve göz yanılsamalarıyla ilgi çeken bu akımın öncüsü olan bir sanatçıdır. Vasarely'nin deneysel çalışmaları 20. yüzyıl sanatında pop-arttan minimal-artta uzanan bir çizgide kendinden sonraki sanatçıları etkilemiş ve onlarda derin izler bırakmıştır.

Eserlerinden bazıları "Keple Gestalt" (Keple Geştalt), "Torony-Nagy" (Toroni Nagi), "Axo GJ" (Akso GJ), "Vega-Nor" (Görsel 4.70), "Zebra", "Etudes Bauhaus C" (Etudes Bauhaus), "Riu-Kiu-C", "Vega 200"dür.

Görsel 4.70: Vega-Nor, Vasarely, 1969,
Vasarely Müzesi, Macaristan

“

“Çalışmayı çok seviyordu, daha hızlı çalışmasına ve düşünmesine olanak tanıyacak bir teknik geliştirmişti: Kolaj tekniği. Kolaj tekniği ortaya çıkacak nihai eserin nasıl olacağını önceden görmesini sağlıyordu. Bir damla yapıştırıcı, kartondan kesilmiş küçük daire ve kare parçalar, eserinin nasıl olacağını görmesi için yeterliydi. Bu teknik ona yardımcılarla çalışma imkânı da veriyordu.”

Sanatçının torunu Pierre Vasarely (Bilgisayar olmadan önce op sanatı üzerinde çalışmanın zorlukları)

”

4.4

ÇAĞDAŞ SANATIN KAVRAMSALLIK ARAYIŞLARI: SOYUT SANATLARDAN DİŞAVURUMCULUĞA ‘YENİ EĞİLİMLER’

1960’ların sonunda sanatın sorunu, ele aldığı konular ve 1980’lerde değişime uğrayan dünya düzeni günümüzde küreselleşme, globalizm, insan hakları, kimlik ve benzeri kavramlarla karşı karşıya gelmiş, sanatın amacı bu kavramları sanatın diliyle topluma anlatmak olmuştur. 1960 sonrasında günümüze kadar geçen dönemde sanat; geleneksel resim, heykel ve plastik sanat anlayışlarını terk etmeye başlamış, uluslararası bienallerde kavramsal ve postmodernist uygulamalarda bulunmuş; video, bilgisayar, lazer gibi iletişim araçlarıyla ve izleyicinin katılımıyla gerçekleştirilen happeningler, performanslar ve show denilen gösteri sanatlarıyla kendisini göstermiştir. Günümüz sanat ortamına yaklaşırken sanat olgusuna ilişkin faaliyetlerde tüketim toplumunun artıklarını oluşturan endüstriyel nesnelerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde yoğun bir şekilde insan yaşamına giren televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarının görüntü sunumlarıyla insan varlığını hazır alıcı boyuta sürüklemiştir. Böylece sanatçı yaratma sürecinde kullandığı malzemeleri tüketim toplumunun atıkları arasından elde etmeye başlamıştır.

A) SERT KENAR RESMİ

1960’larda ABD’de etkin olmuş ve op-arttan türemiş bir akımdır. Bu akımda sanatçılar boyanın niteliklerini ve hareketini duyguların ifadesinde kullanan soyut dışavurumculara tepki göstermiş, onların kullandıkları formları kişisellikten arındırarak kendi tekniklerine adapte etmişlerdir. Akımın temel özelliği geniş renkli alanlar ve keskin formlardır. Parlak metalik renklerin arasında sert ve belirgin geçişler oluşturmak için akışkan akrilik boyalar kullanılmıştır. Bu stil Kasimir Malevich (Kasimir Maleviç), Wassily Kandinsky (Vasili Kandinski), Theo van Doesburg (Teo van Disburk) ve Piet Mondrian’ın (Pit Modrian) erken tarihli eserlerinden ilham almıştır.

Barnett Newman (Barnit Nivman) (1905-1970): Yüzey bütünlüğünü dikey ve yatay çizgilerle bölümlere ayırması “Hard Edge”(Hart Edge) akımının habercisi olmuştur. Sert kenar ya da kesin sınır anlamına gelen bu eğilimde renk, kenarları net bir biçimde sınırlandırılmış yüzeyler içinde kullanılmıştır. Barnett Newman, Ad Reinhardt (Ed Reinhart), Robert Motherwell (Rabirt Mothirvel) 1960’larda soyut dışavurumculuk içinde yer alan bu eğilimin önemli temsilcileridir. Hard Edge geç resimsel soyutlama ile minimalizm arasında aracı bir eğilimdir. Robert Indiana (Rabirt İndiya) (Görsel 4.69), Josef Albers, Ellsworth Kelly (Elsvort Keli), Kenneth Noland (Kenit Noland), Ad Reinhardt, Bridget Riley (Biricıt Rayli), Jeffrey Steele (Cefri Sital), Frank Stella (Frenk Sitela), Victor Vasarely (Viktor Vasali) bu akım ile ilişkilendirilen sanatçılardır.

Bilgi Notu 4

Robert Indiana, Love, Pul. Indiana’nın en ünlü eseri “LOVE” ilk olarak 1958’de Indiana’nın şiirlerinde ortaya çıktı. Daha sonra “Sevgi Tanrı’dır” (Love is God) yazan tablosunda, 1964 yılında ise kırmızı-yeşil-mavi renklerle MOMA için Noel kartı olarak kullandı.

İlk kez 1973 yılında 8 cent’lik pulun üzerine basıldı ve LOVE pulları serisi devam etti. Pek çok teknikte tekrarladığı LOVE’ın serigrafik ilk üretimini 1966 yılında yaptı. Anıtsal LOVE heykelleri bir çok noktada yerini aldı, heykeller logo olarak kullanıldı.

Görsel 4.71: LOVE, Pul, Indiana, 1973

B) GEÇ RESİMSSEL SOYUTLAMA (Renk Alanı Resmi)

Renk alanı resmi 1950'lerde Mark Rothko, Barnett Newman ve Clyfford Still gibi soyut dışavurumcu ressamlar için kullanılmıştır. Amaç; resmi duygu, mitoloji ve inançlardan arındırmaktır. Renk alanı resmi için yapılacak en basit tanımlama bağımsız ve birincil anlatım aracı olarak renk kullanımıdır. Hafif, ince bir boya kullanımı, dokulu yüzeylerden kaçınmak, boya tabakasının altından tuvalin görünmesi, saydam bir kompozisyon, kişisel fırça vuruşları ve jestlerden arınmışlık, canlı renk kullanımı ürünlerin ortak noktasıdır. Morris Louis (Moris Luiz), Kenneth Noland ve Helen Frankenthaler (Helen Fırnkentalır) tarafından kurulmuş Washington Color Schoolda (Vaşington Kalır Sukul) 1955-1965 yılları arasında geç resimsel soyutlama akımı benimsenmiştir.

C) KAVRAMSAL SANAT

Kavramsal sanatın başlangıcı Duchamp'a, sürekliliği ise günümüze kadar uzanır. Postmodern sanat anlayışının sanatı yaşamın içine katması, seçkin sanat anlayışının yıkılması, sanata karşı sanat yapılması, pek çok sanat yapıtının tek bir sanat yapıtı içinde birleştirilmesi ve farklı sanat türlerinin ortaya çıkması kavramsal sanat anlayışını doğurmuştur. 1960'larda ortaya çıkan ve ilk kez Sol LeWitt tarafından tanımlan akımın iddiası sanatın "nesne"den çok bir "kavram" olduğudur. Postmodernizmin sanattaki en büyük yansıması olarak tanımlanabilecek kavramsal sanatın içine ayrı ayrı ele alınmış pek çok eseri dâhil etmek mümkündür. Çünkü kavramsal sanat postmodern sanat anlayışı ile birebir örtüşen bir yapı sergilemektedir.

1960 sonrasında sanatın nesneye ihtiyacı olup olmadığı tartışılmaya başlanmıştır. İlk başta 'Düşünce Sanatı', 'Enformasyon Sanatı' gibi isimlerle anılan eğilimler, minimalist sanatçı Sol LeWitt'in kendi yapıtlarının kavramsallığını vurgulamak için 1967 yılında Artforum dergisinde yayınladığı "Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar" yazısından sonra "Kavramsal Sanat" başlığı altında toplanmıştır. Kavramsal sanat anlayışına göre sanat eseri sadece estetik kaygılarla üretilmemelidir. İzleyiciyi düşündürmeli hatta bir ölçüde onun aklını karıştırmalıdır. Bu nedenle her türlü materyal kavramsal sanatın malzemesidir. Kavramsal sanat yapıtını her birey kendi penceresinden yorumlayabilir çünkü kavramsal sanat eserinde tek bir doğru değil izleyicinin doğruları ve çıkarımları vardır. Sanatın sadece yetenekle var olan bir unsur olduğu varsayımını yıkmaya çalışan kavramsal sanat yapıtları tepkisel bir anlayışla ortaya çıkmıştır. Bunlara Robert Rauschenberg'in (Rabirt Royşenberg) ressam Willem de Kooning'in (Vilyım Di Koning) bir desenini alıp 40 adet silgi tüketerek sildiği "Silinmiş De Kooning Deseni" (Görsel 4.72) ya da Paris'teki Iris Clert (İris Kilert) Galerisindeki bir sergiye "Bu telgraf Iris Clert'in portresidir, ben öyle diyorsam öyledir." mesajıyla gönderdiği telgrafla katılması örnek olarak verilebilir. Tekil nesneyi dışlayarak yerine düşünceyi koyan kavramsal sanatçılar; belgeler, fotoğraflar, haritalar, taslaklar, videolar vb. taşıyıcı araçlar kullanarak sanatın geleneksel tanımını ve biçimini sorgulayan bir devrim gerçekleştirmişlerdir. Kavramsal sanat, 1960 sonrasında gelişen hemen tüm akımların yolunu açmıştır. Sanatın ne olduğuna dair soru işaretleriyle izleyiciyi kuramsal bir düşünme eylemine ortak eden, sanatın işlevine dair yeni önermeler getiren ve yetenek yerine sınırsız yaratıcılık düşüncesini savunan kavramsal sanat; çok çeşitli akımlar, eğilimler, oluşumlar hâlinde günümüze kadar uzanmış; günümüzde de resim, heykel gibi daha geleneksel türlerin kavramsallaşmasında rol oynamıştır.

Görsel 4.72: Silinmiş De Kooning Deseni, Rauschenberg, 1953

Ç) SÜREÇ SANATI

Kavramsal sanat içinde yer alan bir harekettir. Süreç sanatının en temel özelliği herhangi bir nesnenin oluşum sürecinin izleyicinin gözleri önüne serilmesidir. Bu anlayıştaki sanatçılar alışlagelmiş gereçlerin dışında yağ, buz, toprak, keçe, çimento, lastik, kömür, çimen ve benzeri birçok madde kullanmış ve yumuşak gereçlerden (kumaş, plastik gibi) yontular yapmıştır. Bir kısım sanatçı ise doğal değişimleri tetikleyerek (örneğin korozyon ve/veya mantarların maden plaklarını zamanla çürütmeye başlatmasını) bunların fotoğraflarını sergilemiş ya da çeşitli aygıtlarla süreli deneyler yaparak bunları izleyiciye sunmuşlardır. Genellikle sanat eserlerinde izleyicinin görebildiği sadece sonuç yani sanat eserinin kendisidir. Ancak süreç sanatında izleyici sanat eserinin kendisinden çok yapım aşamaları üzerine odaklandırılmaktadır.

On Kawara (On Kavara), “Today Series” adlı eserinde günün tarihini rakamlarla betimleyen bir tuval yapmış ve zamanı görselleştirerek geleneksel bir aracı, zamanı nesnelleştirmek için kullanmıştır (Görsel 4.73). ABD’li sanatçı Douglas Huebler (Daglıs Hublir), “Duration Pieces (Dureyşın Pisis) No. 5” ismiyle hazırladığı seride zamanı etkin bir öge olarak kullanmıştır. Serinin bir parçası New York Central Park’ta (Niv York Sentrl Park) çekilmiştir. Huebler, parkta yürürken on dakikada on siyah-beyaz kare çekmiş bir kuş öttüğü veya bir ses duyduğu anda deklanşöre basmış ve sesin geldiği yöne objektifini çevirmiştir.

D) PERFORMANS SANATI

Performans sözcüğü “gösterme” anlamına gelmekle birlikte “tamamlama” anlamını da içermektedir. Bir sanat yapıtının tamamlanması başka bir deyişle sanat performans, sanat yapıtının hiçbir özel beceri gerektirmeden özel bir işlev ve ifade yüklenmeden seyirci tarafından tamamlanması anlamına gelmektedir.

Performans sanatı yalnızca bir an için var olur. Mesajın yerine süreç, sözün yerine beden geçer. Bir kez yapılır ve tekrarı yoktur. Bu nedenle performans sanatı yalnızca seyircinin belleğinde varlığını sürdürür. Sanatla hayat arasındaki mesafeyi yok sayar. Disiplinler arası bir bağla alternatif mekânlarda gerçekleştirilerek sonucu değil süreci önemli kılar. 1960 yılı sonrası sanat akımlarının bir uzantısı olmasının yanında onları bünyesinde barındırır. Hatta bu akımlar performans sanatı içinde erimişlerdir. Performanslardaki ortak özellikler; toplumda yerleşmiş kuralları reddetmek, karşı ve aykırı olmak, iktidar barındırmamak, alışılabilen sanat anlayışını bozmak, yeni, öncü, kuraldışı ve köksüz olmaktır. Performansta her şey gerçeğin kendisidir. Eğer kan varsa boya değil kanın kendisidir. Yaşamın bir kesitini paylaşmak, izlemeye gelenleri aktif, üreten ve sanata dâhil olan katılımcı konuma getirmek önemlidir. Bunun yanında satılık olmaması (giriş biletleri ve film hakları satılabilir), gösteri mekânı olarak sahne yerine galeri, müze, kafe, bar ve sokak gibi alternatif yerlerin kullanılması, belli bir süreye ve yazılı metne bağlı olmaksızın bazen doğaçlama bazen de aylarca prova edilerek gerçekleştirilmesi de performans sanatının özelliklerindendir. Sanatçı ve katılımcısı için geçici, kısa süren, özgün, tekrarlanmayan ve kaydedilmeyen bir deneyim yaşatmak; yalnızca bir an için var olmak ve katılımcısının belleğinde varlığını sürdürmeyi hedeflemek performansın temel amacıdır. 1960’ta Yves Klein’in (Yives Kılayn) maviye boyadığı üç çıplak modeli tuval üzerinde hareket ettirerek gerçekleştirdiği “Anthropometrie” (Antropometri) gösterisi (Görsel 4.74) ve kendini pence-re-den atarken gösteren “Boşluğa Sıçrayış” fotoğrafı bu sanatın erken örneklerindendir.

E) FLUXUS HAREKETİ

Fluxus; Litvanya kökenli Amerikalı sanatçı George Maciunas (Corç Masınıs) tarafından tasarlanan, 1960’lı yıllarda etkili olan şair, besteci ve tasarımcılardan oluşan avangart gruba verilen addır. Fluxus sözcüğü doğa ve insan yaşamındaki sürekliliği, değişimi ve yenilenmeyi, durağanlığa karşı koyuşu ifade eder. Buna bağlı olarak sürekli değişim içinde olan bir evrende sanat eseri de tamamlanmış bir çalışma değil sürekli değişen ve gelişen bir süreçtir.

Fluxusun amacı popüler kültürü canlandırmak değildir. Fluxus sanatçıları toplumsal kaygılar, estetik düşüncelerden önce gelmektedir. Onlar burjuva tavır ve tutumunun şemalarını kırmak istemişlerdir. Fluxus sanatçıları; şenlikler, olaylar, gösteriler, yayınlar ve filmlerden oluşan çalışmalarıyla sanata alternatif bir yaklaşımın savunucuları olmuşlardır. George Maciunas (Corç Masınıs) 1960’lı yılların en radikal sanat hareketlerinden biri olan bu akımın öncülerinden biridir. Yazdığı “Fluxus Manifestosu”nda fluxusun amaçlarını; sanatı burjuva hastalıklarından kurtarmak, ölü sanattan arınmak ve sanatta devrimci bir akım başlatmak şeklinde açıklamıştır. Fluxus; sanatçılara, müzisyenlere, avangart şairlere, ressamalara, heykeltıraşlara yepyeni kültürel yaratma olanakları sağlamak istemiştir.

Görsel 4.73: Today Series, Kawara, 1966-2014

Görsel 4.74: Anthropometrie, Klein, 1961

Görsele 4.75: Zwei Fluxus-Objecte,
Beuys, 1974

“

1960 yılından 1978'e kadar çeşitli fluxus etkinlikleri düzenleyen George Maciunas, ardında şu sözleri vasiyet bırakır:

“Sanatta devrimci bir tufanı ve akıntıyı yükseltin. Yaşayan sanatın ve karşı sanatın ilerlemesini sağlayın ki sanatsal olmayan gerçeklik sadece eleştirmenler, sanat meraklıları ve profesyonellerce değil herkes tarafından kavranabilsin. Kültürel, toplumsal ve politik devrimci kadroları birleşik cephe ve eylemde kaynaştırın.”

”

Fluxusta yaratma sürecinde rastlantıya büyük önem verilir. Bu nedenle fluxus koalisyonuna katılanlar yaptıklarının gerçekte sanat olmadığını, kendilerinin de sanatçı olmadıklarını ve sanatçı olarak tanımlanmak istemediklerini söylemişlerdir. Fluxus koalisyonundakiler sanat yapıtının satın alınabilen bir nesne ve sanatçının ayrıcalıklı bir insan olmadığını kanıtlamaya çalışırlar. Buna bağlı olarak da galerilerde sergilenebilen, alınıp satılabilen, ticari değeri olan, özel koleksiyon ve müzelerde saklanabilen eserler üretmek yerine bilince doğrudan etki eden ve bellekte iz bırakan deneyimleri tercih ederler. Bu nedenle de geriye olabildiğince az şey bırakırlar (Görsele 4.75).

Park Ediniz 6

1962 yılında Londra'da gerçekleştirilen Festival of Misfits'te (Aykırılıklar Festivali) Gustav Metzger (Gustav Metsgir), galerinin duvarlarına boş çerçeveler asar. Ben Vautier (Ben Vuti) sergi boyunca on beş gün hiç kıpırdamadan canlı bir heykel olarak dikilir. Emmet Williams (Emit Vilyıms) ise ziyaretçilere mühür ve ıstapalarla nasıl şiir yazılabileceğini gösterir. Robin Page (Robin Peg) Çağdaş Sanatlar Enstitüsünde gerçekleştirilen konserde bir gitarı tekmeleyerek salonun dışına çıkarır ve orada bulunan insanlarla beraber gitarı Londra'nın en şık caddelerinin birinde paramparça eder. Robin Page ayrıca tuvalin iki boyutuyla sınırlı olmayan, tuvalin önündeki boşluğu dolduran çalışmalar yapar ve bu çalışmalarının birinde bu gitarın parçalarını kullanır.

F) MİNİMALİZM

Görsele 4.76: Kutular,
Judd, 1968

Modern sanat ve müzikte kökeni 1960'lara giden, sadelik ve nesnelliği ön plana çıkaran bir akımdır. Soyut dışavurumculuğun biçime ve duyguya verdiği aşırı öneme karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Nesnenin nesne olma özelliğine dikkat çekmek ve nesnenin ifadesini, tarihsel, sembolik anlamlarını minimuma indirmek amacıyla hareket eden minimalist sanatçılar nesnelere ve nesnelliğe olan bu ilgi nedeniyle genellikle heykel üzerinde yoğunlaşmışlardır. Minimalist anlayışla yapılmış heykellerde büyük boyutluluk ve sadelik göze çarpar. Malzeme olarak alüminyum, çelik, kontroplak, tuğla vs. gibi malzemelerle endüstriyel yöntemler kullanılmıştır. Bu akıma katılan sanatçılar farklı olarak grup hâlinde değil bireysel olarak sanatlarını icra etmişlerdir. Onlara göre ürettikleri resim, heykel değil spesifik nesnelerdir. Bu sanatçılar arasında Carl Andre (Karl Andre), Donald Judd (Danıl Jut), Dan Flavin (Den Filevin), Robert Morris (Rabırt Moris), Richard Serra (Rıçırt Serra), Sol LeWitt gibi birçok isim yer almıştır. Bu isimler arasında Dan Flavin floresan ışığını sanatında kullanmıştır. Diğer önemli minimalist sanatçılardan Donald Judd'ın yaptığı “Kutular” adlı geometrik şekil; hiçbir şeye gönderme yapmayan içeriği, sadeliği ile minimalist sanatın önemli örnekleri arasında sayılmaktadır (Görsele 4.76). Daniel Buren (Denyıl Burın) ve Mimar Zaha Hadid de minimalist bakış açısında yapıtlar üretmişlerdir.

Etkinlik 6

1960 sonrası üslupların nerelerde ve ne şekilde kullanıldığı ile ilgili düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) AŞAĞIDAKİ CÜMLELERDE BOŞ BIRAKILAN YERLERE DOĞRU SÖZCÜĞÜ YAZINIZ.

1. Fütürizm, birçok ressam ve heykel sanatçısının yaratıcı gücünü destekleyen, çağdaş, endüstriyel gelişmeleri ve özellikle de yücelten bir sanat akımıdır.
2. Mimarlık ve Uygulamalı Sanatlar Okulu olan mimar Walter Gropius tarafından 1919 yılında Almanya’da açıldı.
3. 1924’te “Gerçeküstücülük Bildirgesi”ni hazırlayan şair Andre Breton’a göre gerçeküstücülük, ile birleştiren bir yoldur.
4. Empresyonizme tepki olarak doğan, akımı empresyonizme tepki olarak doğmuştur.
5. 1960’lardan itibaren kullanılmaya ve tartışılmaya başlayan anlamına gelen akım, dış görüntüye bağlı empresyonizmin tam tersine bir iç dünya görüşünün anlatımını savunur.

B) AŞAĞIDAKİ AÇIK UÇLU SORULARIN CEVABINI İLGİLİ ALANLARA YAZINIZ.

6. Pop-art sanatçılarının eserlerini oluştururken kullandıkları malzemeler nelerdir? Belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

7. Op sanatta zıt renklerin kullanılma nedenlerini belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

8. Dada akımı sanatçısı Marcel Duchamp tarafından ilk kez öne sürülen “Ready-Made” ile ilgili bildiklerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

9. Performans sanatındaki performansların ortak özellikleri nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

10. Minimalist sanatçıların yapmış olduğu heykellerin özellikleri nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

C) AŞAĞIDAKİ ÇOKTAN SEÇMELİ SORULARI OKUYUNUZ VE DOĞRU SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ.**11. Aşağıdaki sanatçı-sanat akımı eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?**

- A) Giacomo Balla- Fütürizm
- B) Francis Picabia- Dadaizm
- C) Salvador Dali- Sürrealizm
- D) Edvard Munch- Ekspresyonizm
- E) Roy Lichtenstein- Op sanat

12. Aşağıda bazı özellikleri verilen sanat akımı aşağıdakilerden hangisidir?

- *1. Dünya Savaşı yıllarında başlayan sanatsal ve kültürel bir akımdır.*
- *Savaşın yarattığı moral ve sosyal çöküntülerin bir sonucudur.*
- *Ana karakteri, mantıksızlık ve var olan sanatsal düzenlerin reddedilmesidir.*
- *Önerdikleri sanatın kesin ve belli kuralları yoktu.*
- *Devrimci bir sanat anlayışıyla radikal olmak, en büyük hedefleridir.*

- A) Fütürizm
- B) Ekspresyonizm
- C) Dadaizm
- D) Sürrealizm
- E) Realizm

13. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Metafizik resmin etki gücü, yansıttığı gizemli havaya ek olarak uyandırdığı durağanlık duygusundan da kaynaklanır.
- B) Fluxus koalisyonundakiler sanat yapıtının satın alınabilen bir nesne ve sanatçının ayrıcalıklı bir insan olmadığını kanıtlamaya çalışırlar.
- C) Kavramsal sanatın başlangıcı Duchamp'a, sürekliliği ise günümüze kadar uzanır.
- D) Konstrüktivizm 1920'lerde tasarım, sanat ve mimarlık alanlarında etkili olan ilk önemli modern hareketlerden biridir.
- E) Renk alanı resmi 1950'lerde Mark Rothko, Barnett Newman ve Clyfford Still gibi soyut dışavurumcu ressamaları tanımlamak için kullanılmıştır.

SÖZLÜK

A

- açık hava resmi** : Açık havada başlanıp bitirilen veya açık hava resminin hissini veren çalışma.
- akademi** : 1. Bilginler, yazarlar, sanatçılar kurulu. 2. Yüksekokul
- akademik sanat** : Geleneksel anlamda, güzel sanat alanında, bir görüşün dışına çıkmadan belli kurallara bağlı olarak yapılan çalışmalar.
- akropol** : Yunanca yukarı kent anlamına gelir. Antik kentlerin en yüksek noktalarına inşa edilmiş dinî yapılar topluluğu.
- aksesuar** : Bir aletin, bir makinenin işlevine katılmayan ancak kendine özgü ayrı bir yararı bulunan alet, araç veya nesne.
- aksonometrik** : Bir cismi ya da yapıyı yatay ve düşey düzlemdeki boyutları aynı ölçekli olmak üzere üç boyutlu olarak gösteren bir geometrik çizim, perspektif türü.
- alegorik** : Bir düşünce, kavram ya da sanat dışı herhangi bir gerçekliğin figüratif bir simge hâlinde betimlenişi.
- apsis** : Antik Roma bazilikalarında nefin bir ya da bazen her iki ucunda bulunan, yarım daire ya da çokgen planlı küçük kubbe ile örtülü bölüm.
- arabesk** : Birbiri içine girip çıkan hat ve eğrilerin meydana getirdiği bir benzeme biçimi.
- aristokrasi** : 1. Ekonomik toplumsal ve siyasi gücün soylular sınıfının elinde bulunduğu tarihî yönetim biçimi. 2. Soylular sınıfı.
- arkaizm** : Arkaik sanat özelliklerini benimseyen görüş. Özellikle eski çağların sağlam yapılı, süs ve ayrıntıya önem vermeyen sade, katı mimarlık ve heykel anlayışının yeniden canlandırılması düşüncesine dayanan sanat anlayışı.
- arşitrav** : İki ayak, dikme ya da sütun üzerine oturan yatay unsur.
- avangart (öncü)** : 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak özellikle 20. yüzyılın başında ortaya çıkan, alışılmış anlatım biçimlerini dışlayıp yeni bir sanatsal dil oluşturmak peşinde olan sanatçılar ve sanat akımlarını tanımlamak için verilen isim.
- aydınlanma felsefesi** : Akıl ağı olarak bilinen aklın bütün problemleri çözebileceğini savunan felsefe.
- betimlemek** : Bir nesnenin kendine özgü belirtilerini tam ve açık biçimde söz veya yazı ile anlatmak, tasvir etmek.

B

- bireycilik** : Bireylerin yararlarını toplumsal yararlardan daha üstün veya daha önemli sayan öğretisi, tutum veya politikaların genel adı, ferdiyetçilik, individualizm.
- bienal** : İki yılda bir düzenlenen faaliyet. Çoğunlukla kültürel veya sanatsal faaliyetler için kullanılan terim.
- burjuva** : 1. Şehirlerde yaşayan, özel imtiyazlardan yararlanan şehirli. 2. Orta sınıftan olan kimse, kent soylu.

D-E

derebeylik	: Özellikle Batı Avrupa’da toprağı ve üzerinde yaşayan köylüleri tek bir kimsenin malı sayan Orta Çağ siyasi düzeni, feodalite.
dekupaj	: Herhangi bir yüzeyden belli bir şekli oyarak çıkarma işlemi.
devrim	: 1. Belli bir alanda yapılan hızlı, köklü ve nitelikli değışiklik. 2. İnkılap. 3. Dünya görüşünde, felsefede, bilimde, sanatta vb. birdenbire olan değışme, eskimiş olanı kaldırıp yerine yenisini koyma.
divizyonizm	: Resim sanatında boya maddesinin palette karıştırılmadan tuvale küçük, noktamsı fırça vuruşlarıyla uygulanması.
düşün	: Duyularla değil zihni olarak tasarlanan, biçim verilen, canlandırılan nesne veya olay, fikir, ide.
entelektüel	: 1. Bilim, teknik ve kültürün değışik dallarında özel öğrenim görmüş (kimse), aydın, münevver. 2. Fikir sorunlarıyla ilgili.
eskiz	: Fransızca taslak kelimesinden türemiş, bir fikrin ya da projenin ana hatlarını ortaya koyan hızlıca yapılmış olan resim ya da çizim.
etüt	: Bir çalışmanın son hâline geçmeden önce yapılmış, oldukça ayrıntılı çalışılmış, hazırlık çizimi veya resmi.
ekspresif	: İfade edici.

F-G

fantezi	: Tasarım ve hayal demektir. Sanatçının fantezisi deyince sanatçının tasarım ve hayal gücü anlaşılır.
form	: Bir nesnenin şekli, boyutu, hareketi, dokusu, rengi ve tonu.
fotomontaj	: Çarpıcı, provokatif veya mantık dışı imgeler elde etmek üzere kesilmiş fotoğraf, gazete parçaları veya reklamları çizim ve harflerle birleştirme tekniğı.
fresk	: İtalyanca “taze” anlamındaki fresko kelimesinden türemiş, duvar üzerine ıslak alçı ile yapılmış resim.
friz	: Klasik yapılarda saçaklığın arşitrav ve korniş arasında kalan kısmındaki dekoratif şerit.
grafik sanatı	: Esas olarak renkten çok çizgi kullanımına bağlı sanat.
gravür	: Ahşap ya da metal baskı levhalarıyla çeşitli kazı resim teknikleri kullanılarak gerçekleştirilip çoğaltılmış her tür sanatsal ürün.
grotesk	: Hayal ürünü insani hayvan ve bitki ayrıntıları içeren dekoratif tasarım.

H-I-İ

hacim	: Bir cismin uzayda doldurduğu boşluk, oylum, cirim, sıyğı.
hareketli soyut	: Varlığı duyularla algılanamayan somut karşıtı imgelerin hareketli algılanılması durumu.

hologram	: Herhangi bir nesnenin lazer ile gösterilmesi.
ideal	: 1. Ülkü, mefkûre. 2. Düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan.
ikon	: Hz. İsa, Hz. Meryem ve Hristiyan azizlerin resimlerinden oluşan tablolar.
illüstrasyon	: Bir gazetenin, derginin, kitabın içinde yer alan bir metinle ilgili, onu açıklayan, somutlaştıran, süsleyen resim, desen.
imge	: 1. Zihinde tasarlanan veya gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya. 2. Duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj.
imgesel	: İmge ile ilgili, hayalî.
ironik	: Gülmece, söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.
izometrik	: Yükseklik, genişlik ve derinlik ölçeklerinin sabit tutularak ve perspektif kullanılarak yapılan çizim.

K

kabare	: Çeşitli gösterilerin yapıldığı eğlence yeri.
kaide	: Bir heykelin ya da sütunun üzerine yerleştirildiği taban.
kolaj	: Yapıştırılmış, bazen üstleri ve etrafları boyanmış fotoğraflar, gazete, dergi ve duvar kâğıdı parçaları.
kolektivizm	: Bireye hiçbir kişisel hak tanımayan ve birey karşısında toplumsal bütünü önceliğini özellikle vurgulayan öğretisi.
kontrast	: 1. Karşıt, aykırı, zıt. 2. Karşıtlık, aykırılık, zıtlık. Latin uygarlığına ait mitlerin, efsanelerin bütünü.
küreselleşme	: Ülkeler arasındaki iktisadi, sosyal ve siyasal ilişkilerin gelişmesi, farklı toplum ve kültürlerin inanç ve beklentilerinin daha iyi tanınması, uluslararası ilişkilerinin yoğunlaşması gibi birbiriyle bağlantılı konuları içeren kavram.

M-N

manifesto	: Bildiri.
melankolik	: Hüzün veren, hüzün belirtisi olan.
mistik	: 1. Mistisizm yanlısı olan, ilahiyat veya mistik yaşamla uğraşan kimse, gizemci. 2. Mistisizmle ilgili.
mitoloji	: Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim.
mitolojik	: Çok tanrılı dinlerde tanrı ve yarı-tanrıların eylemleri ile onların insanlarla ve diğer yaratıklarla ilişkileri konusundaki efsaneler, öyküler, inançlar bütünü.
mozaik	: Farklı renklerde, küçük küp biçiminde mermer, taş veya pişmiş toprak parçalarının yan yana getirilmesiyle yapılan resim veya süsleme işi.
mulaj	: Bir şeyin balmumu, alçı gibi bir maddeyle kalıbını çıkarmak için yapılan işlemlerin tümü.
noktacılık (puantilizm)	: 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Fransız neoempresyonist (yeni izlenimci) ressamlar tarafından yaygın olarak kullanılmış bir resim tekniği. Çok sayıda ufak temel renk noktası, birbiriyle karıştırılmadan bir araya getirilerek izleyicinin gözünde çeşitli ara renklerin illüzyonunun oluşturulması.

O-Ö

obje	: Nesne.
optik	: 1. Görme ile ilgili olan. 2. Fizik biliminin ışık olaylarını inceleyen kolu.
orfizm	: Kübizm akımı içinde renge öncelik tanıyan eğilim.
oryantalizm	: Doğu bilimi.

P-R

payanda	: Kemerin ağırlığını dışarıdan dengeleyerek binayı güçlendirmeye yarayan duvar yapısı.
poster	: Duvara asılmak üzere kullanılan büyük boy resim.
primitif sanat	: Afrika kabileleri ya da adalarda yaşayan ilkel toplumların geleneksel sanatlarını tanımlamak için kullanılan terim.
rasyonel	: Akla dayanan, ölçülü, ussal, hesaplı.
rasyonalizm	: Bilginin doğruluğunun duyum ve deneyimde değil düşüncede ve zihinde temellendirilebileceğini öne süren felsefi görüş.
rekonstrüksiyon	: Yeniden kurma, tasarlama.

S-Ş

sentez	: Birleşim.
simgecilik	: Sembolizm.
slogan	: Kısa ve çarpıcı propaganda sözü.
stereoskopi	: İlkesi iki gözle (binoküler) görme olan ve belirli bir kalınlıktaki nesnelerin üç boyutlu izlenimini veren optik alet.
soyut	: Soyutlama ile elde edilen, varlığı ancak eşyada gerçekleşen mücerret, somut karşısı, abstre.
sömürge	: Bir devletin kendi ülkesinin sınırları dışında egemenlik kurarak yönettiği ekonomik veya siyasal çıkarlar sağladığı ülke, sömürülen ülke, müstemleke, koloni.
stil	: Tarz, biçim, üslup.
stuko	: Alçı yoğunluklu süsleme tekniği.
stüdyo	: Sanat çalışmaları için düzenlenmiş oda.
strüktür	: Yapıda kullanılan malzemelerin uygun tekniklerle birleştirilmesine dayanan ve farklı işlevleri gerçekleştirmek üzere kullanılan değişik yapı öğelerinin (duvar, döşeme, çatı vb.) yapının bütünü oluşturmak üzere statik kurallar uyarınca bağlantı kurmasını, birleşmesini ve kurgudaki tüm yüklerin zemine güvenle aktarılmasını sağlayan bütün.
sunak	: Pagan inanişına göre üzerinde adak ve kurbanların tanrılara sunulduğu yapı.

T

- taşist** : Lekeci.
- tinsel** : Ruhi, manevi.
- tipografi** : Basım sanatı. Basımda kullanılan harufatın tasarımılanması işi.

U-Ü

- ufuk çizgisi** : Sanatçının göz hizasında resim boyunca uzanana çizgi
- uzam** : 1. Algılanan nesnelerin temel niteliği. 2. Bir nesnenin uzayda kapladığı yer.
- ünanizm** : 20. yüzyılın başında Jules Romains tarafından kurulan, bireylere değer vermeyerek topluluğu meydana getiren tek ruhu konu alan edebiyat akımı.

V-Y-Z

- varoluşçuluk** : Varoluşun özden önce geldiğini ve özü sürekli olarak yarattığını ileri süren öğretisi.
- zanaat** : El ustalığı isteyen işler.

KAYNAKÇA

- Antmen, A. (2008), 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Armaoğlu, F. (1997), 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Artun, A. (2003), “Baudelaire’de Sanatın Özerkleşmesi ve Modernizm”, İstanbul: Alkim Yayınları.
- Baudrillard, J. (1986/ 2013), Amerika, (Çev. Yaşar Avunç), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berk, N. (1936), Modern Sanat, İstanbul: Semih Lütfü Bitik ve Basım Evi.
- Bumin, T. (2002), Tartışılan Modernlik, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cevizci, A. (1999), “Modernizm”, Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları, 3. Baskı.
- Cuda, M. (1937), “Modern Sanat”, Ar Dergisi, Birinci Teşrin.
- Çiğdem, A. (2006), Aydınlatma Düşüncesi, İstanbul: İletişim Yayınları, 5. Baskı.
- David, L. (2017), Milletlerin Zenginliği ve Yoksulluğu, İstanbul: Feylesof Yayınları.
- Donald, K. (2006), Sanatın Sonu, İstanbul: Metis Yayınları.
- Engin, H. (2003), Resmin Sonu, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Fraye, H. (2014), Sanayi Çağı, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Frisby, D. (2003), “Georg Simmel-Modernitenin İlk Sosyologu” Modern Kültürde Çatışma, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Germaner, S. (1966), 1960 Sonrasında Sanat, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Gombrich, H. (2009), Sanatın Öyküsü, (çev. B. Cömert), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Guilbaut, S. (2009), New York Modern Sanat Düşüncesini Nasıl Çaldı, (Çev. Elif Gökteke), İstanbul: Sel Yayınları.
- İpşiroğlu, N. (1993), İpşiroğlu, M. (1993), Sanatta Devrim, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kayıhan, K. (2010), Sanat Tarihi Ansiklopedisi, Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.
- Norbert, L. (1991), Modern Sanatın Öyküsü, (Çev. Cevat Çapan, Sadi Öziş), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Orhan, H. (2007), “Henri Matisse’in Sanatında Zaman ve Mekân Kavramı”, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.
- Passeron, R. (1990), Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi, (Çev. Sezer Tansuğ), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2. Basım.
- Richard, L. (1990), , Ekspresyonizm, (Çev. B. Madra, İ.Usmanbaş , S.Gürsoy), İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Rosenblum, R. (2001), “Sanat Tarihi Olarak Warhol”, (Çev.Tuncay Birkan), Sanatı ve Yaşamıyla And Warhol,
- Serullaz, M. (1991), Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi (Çev. Devrim Erbil), İstanbul: Remzi Kitabevi
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2001), Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şahiner, R. (2001), “1960 Sonrası Sanatın Göstergesel Karakteri”, Türkiye’de Sanat, (50), Eylül/Ekim, 56-65.
- Şentürk, L. (1999), Değer Çatışmaları ve Sanat, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt.XI, Sayı.1, s.297- 305.
- Şentürk, L. (2004), “Toplumsal Değişimlerin Sanata Yansıması", International Gazimagusa Symposium 2004, s. 298-302, Gazimagusa, 12-16 Nisan 2004.
- Tansuğ, S. (2011), Resim Sanatının Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ORTA ÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Çağdaş Dünya Sanatı Tarihi Dersi Öğretim Programı (2016), Ankara: MEB Yayınları.
- Topçuoğlu, N. (1992), İyi Fotoğraf Nasıl Oluyor Yani, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tunalı, İ. (1983), Felsefenin Işığında Modern Resim, İstanbul:Remzi Kitabevi.
- Turani, A. (2011), Dünya Sanat Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi, 15. Baskı.
- Turani, A. (1998), Sanat Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- William R. (2007), İlk Modernler - Yirminci Yüzyıl Düşüncesinin Kökenlerine İlişkin Profiller, (Çev. Hülya Kocaoluk), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Wolf, N. (1998), Dışavurumculuk (Ekspresyonizm), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Wölflin, H. (1995), Sanat Tarihinin Temel Kavramları, İstanbul: Remzi Kitabevi, 4. Baskı.
- Yılmaz, M. (2006), Modernizmden Postmodernizme Sanat, İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- Zeynep, R. (Edit.), Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1-2-3, İstanbul: Yem Yayınları, 1997.

GÖRSEL KAYNAKÇA

1. ÜNİTE

- Kapak resmi : <https://www.welt.de/sonderthemen/wanderlust/gallery/176033705/Aufbruch-in-die-Moderne.html> 25.05.2018 saat 18.26
- Görsel 1.1 : http://les.tresors.de.lys.free.fr/peintres/peintre/leonard_de_vinci/galerie2_de_vinci.htm 23.05.2018 saat 10.18
- Görsel 1.2 : <http://sites.psu.edu/theturkeytimes/wp-content/uploads/sites/32781/2015/10/130-Uzun-Boyunlu-Meryem-Madonna-with-the-Long-Neck-Parmigianino.jpg> 23.05.2018 saat 10.19
- Görsel 1.3 : <https://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2014/12/michelangelo-buonarroti-819-mahser-gunu.jpg> 23.05.2018 saat 10.29
- Görsel 1.4 : <http://www.iupui.edu/~lmena1/greco/shepherd.jpg> 23.05.2018 saat 10.20
- Görsel 1.5 : <http://www.cs.trinity.edu/~rjungman/projects/Sitz-ElGreco/Entierro%20del%20Conde%20de%20Orgaz.jpg> 23.05.2018 saat 10.35
- Görsel 1.6 : https://art.unca.edu/sites/default/files/styles/interior_slideshow__800x534_/public/images/slideshow/system/ajax/Diane%20Dusseau%20David%20and%20the%20RunD 23.05.2018 saat 09.10
- Görsel 1.7 : http://vultus.stblogs.org/the_eucharistic_face_of_christ/ 23.05.2018 saat 09.21
- Görsel 1.8 : <http://media.getty.edu/museum/images/web/larger/00094501.jpg> 23.05.2018 saat 09.32
- Görsel 1.9 : <http://www.staedelmuseum.de/en/collection/portrait-lady-red-francesca-salviati-ca-1533> 20.05.2018 saat 12.02
- Görsel 1.10 : <https://library.bc.edu/venetianart/items/show/1578> 20.05.2018 saat 10.35
- Görsel 1.11 : <http://www.library.vsu.edu.ru/gallery/ElGreco/Greco.htm> 23.05.2018 saat 09.32
- Görsel 1.12 : Vedat Söyleyici arşivi
- Görsel 1.13 : ID 48396525 © Boris Breymann | Dreamstime
- Görsel 1.14 : ID 76704239 © Hagen411 | Dreamstime
- Görsel 1.15 : ID 8841941 © Okrivolap | Dreamstime
- Görsel 1.16 : <http://web.mit.edu/jsf/2009/Versailles.html> 23.05.2018 saat 09.32
- Görsel 1.17 : rf123_3747236
- Görsel 1.18 : http://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2014/12/michelangelo_caravaggio_41aa-667x500.jpg 21.05.2018 saat 15.01
- Görsel 1.19 : http://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2014/12/michelangelo_caravaggio_42aa-667x500.jpg 21.05.2018 saat 15.03
- Görsel 1.20 : <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-v/velazquez/diego-velazquez-prens-carlos-1920> 22.01.2018 saat 14.02
- Görsel 1.21 : http://web.colby.edu/ovid-censorship/files/2013/11/800px-Vel%C3%A1zquez_Arachne.jpg
- Görsel 1.22 : <https://www.edu.xunta.gal/centros/ceipramallosa/aulavirtu2/mod/folder/view.php?id=663> 22.01.2018 saat 14.02
- Görsel 1.23 : <https://www.rijksmuseum.nl/assetimage2.jsp?id=SK-C-1453> 22.05.2018 saat 21.05
- Görsel 1.24 : <http://www.library.vsu.edu.ru/gallery/Rembrandt/img/rembrandt.1669.jpg> 21.05.2018 saat 14.00
- Görsel 1.25 : [http://en.chnmuseum.cn/Portals/0/web/exhibition/exhibitions/131105Rubens/201311poster\(0\).jpg](http://en.chnmuseum.cn/Portals/0/web/exhibition/exhibitions/131105Rubens/201311poster(0).jpg) 20.01.2018 saat 15.22
- Görsel 1.26 : <https://blogs.unimelb.edu.au/sciencecommunication/2013/08/30/beauty-lies-in-the-eyes-of-the-beholder/> 21.05.2018 saat 22.25
- Görsel 1.27 : https://www.gemeentemuseum.nl/sites/default/files/images/Tentoonstellingen/old/Tentoonstellingen/2012/Meesters%20uit%20het%20Mauritshuis/gezicht_op_delft_2005.2018 saat 21.02
- Görsel 1.28 : http://faculty.guhsd.net/mejohnson/images/ArtBernini_StTeresa.jpg 22.05.2018 saat 21.25
- Görsel 1.29 : <http://www.krilita.sdu.edu.cn> 16.07.2018, s 13.12
- Görsel 1.30 : <http://www.csus.edu/indiv/o/obriene/art108/readings/chu%20rococo%20enlightenment.pdf> 22.05.2018 saat 22.01
- Görsel 1.31 : ID 82238168 © Ghm Meuffels | Dreamstime
- Görsel 1.32 : ID 20742603 © Dennis Dolkens | Dreamstime
- Görsel 1.33 : ID 4835288 © Mihai-bogdan Lazar | Dreamstime
- Görsel 1.34 : rf123_22563999
- Görsel 1.35 : <https://tr.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/late-europe-and-americas/enlightenment-revolution/a/david-oath-of-the-horatii> 21.05.2018 saat 12.14
- Görsel 1.36 : http://www.bu.edu/philo/files/2014/08/david_-_the_death_of_socrates.jpg 21.05.2018 saat 12.22
- Görsel 1.37 : <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-i/ingres-jean-auguste-dominique/jean-auguste-dominique-ingres-madam-moitessier-8135/> 23.05.2018 saat 09.51
- Görsel 1.38 : http://www.epcot.edu.mx/escult_griega_clasica.pdf 22.05.2018 saat 15.24
- Görsel 1.39 : <https://stevenarmstrongsf.com/2012/06/10/the-fall-of-the-roman-empire-5291453/> 23.05.2017 saat 11.07
- Görsel 1.40 : https://tr.123rf.com/profile_americanspirit/123RF-Stok-Fotoğraf 21.01.2018 saat 11.17
- Görsel 1.41 : <https://tr.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/late-europe-and-americas/enlightenment-revolution/a/houdon-george-washington> 20.01.2018 saat 22.10
- Görsel 1.42 : <https://coollib.net/b/350675/read> 21.05.2018 saat 14.22
- Görsel 1.43 : https://medias.unifrance.org/medias/73/239/192329/format_web/women-of-algiers-in-their-apartment-1834-eugene-delacroix.jpg 20.05.2018 saat 21.41
- Görsel 1.44 : <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-d/delacroix-eugene-ferdinand-victor/eugene-delacroix-eserleri-galerisi/> 21.05.2018 saat 11.35
- Görsel 1.45 : ID 52324007 © Americanspirit | Dreamstime
- Görsel 1.46 : <http://cbs.sjps.ntpc.edu.tw/pix3/%E7%A9%A4%E8%AA%B2/%E5%90%8D%E7%95%AB%E8%B3%87%E6%96%99%E5%A4%BE/> 19.05.2018 saat 12.42
- Görsel 1.47 : https://images.metmuseum.org/CRDImages/ep/web-additional/Daumier_Walters.jpg 22.05.2018 saat 13.22
- Görsel 1.48 : <http://www2.lssh.tp.edu.tw/~mimi/My%20writing/Millet.files/image006.jpg> 23.05.2018 saat 21.25
- Görsel 1.49 : http://www.settemuse.it/pittori_opere_z_slide/slide_barocci_federico_fiori.htm 22.05.2018 saat 15.22
- Görsel 1.50 : https://myweb.rollins.edu/jsiry/Ostrich-Factor_HArdin.html 21.02.2018 saat 21.01
- Görsel 1.51 : http://faculty.fiu.edu/~baillyj/france-study-abroad/france-projects/declaration-project/?doing_wp_cron=1527064906.8406600952148437500 22.05.2018 saat 21.25
- Görsel 1.52 : <https://cs.nyu.edu/~rastogi/blog/jottings/2005/08/salvador-dali.html> 23.05.2018 saat 09.58
- Görsel 1.53 : <http://www.gustave-courbet.com/the-stonebreakers.jsp> 21.05.2018 saat 21.25
- Görsel 1.54 : <https://tr.khanacademy.org/humanities/becoming-modern/avant-garde-france/realism/a/courbet-bonjour-monsieur-courbet> 21.05.2018 saat 21.20

2. ÜNİTE

- Kapak resmi : <https://www.evl.uic.edu/park/478/room203.html> 26.05.2018 saat 09.46
- Görsel 2.1 : Vedat Söyleyici
- Görsel 2.2 : ID 89518832 © Peter Szakos | Dreamstime
- Görsel 2.3 : <http://trthaberstatic.s3-website-eu-west-1.amazonaws.com/resimler/324000/325864.jpg> 20.05.2018 saat 15.31
- Görsel 2.4 : http://www.culture.gouv.fr/public/mistral/joconde_fr?ACTION=RETRouver&FIELD_9=UTIL&VALUE_9=CHOCOLAT%20DES%20PYRENEES&NUMBER=1&GRP=0&REQ=%28%28CH 20.05.2018 saat
- Görsel 2.5 : http://image.guanfuseum.org.cn/wp-content/uploads/2017/06/3.webp_-39.jpg 22.05.2018 saat 15.36
- Görsel 2.6 : <http://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2014/12/pieter-bruegel-22aa.jpg> 21.05.2016 saat 15.39
- Görsel 2.7 : http://www.settemuse.it/pittori_sculptori_italiani/vasari/vasari_giorgio_502_annunciation.jpg 22.05.2018 saat 16.20
- Görsel 2.8 : Shutterstock ID: 751889290
- Görsel 2.9 : www.neh.gov/files/imagecache/neh_large/humanities/articles/2008_0102_images_22.jpg 23.05.2018 saat 15.22
- Görsel 2.10 : <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/486837> 23.05.2018 saat 12.20
- Görsel 2.11 : http://www.mizuno-museum.jp/old/schedule/images/2010-3/2010-3bunka_18.jpg 17.2018 saat 12.22
- Görsel 2.12 : <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/118684> 17.05.2018 saat 22.01
- Görsel 2.13 : <http://history.emory.edu/home/images/focus-areas/united-states/Cotton%20mill%20worker.JPG> 18.05.2018 saat 16.06
- Görsel 2.14 : <http://www.museoferrocarrilsguiadocentes.gob.mx/images/portfolio/4/ficha1/trevithick-steam-locomotive.jpg> 22.05.2018 saat 15.21
- Görsel 2.15 : https://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_38.75.jpg 15.05.2018 saat 22.23
- Görsel 2.16 : <https://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2018/08/gustave-courbet-normandiya-plaji.jpg> 20.05.2018 saat 16.41
- Görsel 2.17 : https://tcf.ua.edu/Courses/Jbutler/T112/photographyhistory/View_from_the_Window_at_Le_Gras_Joseph_Nicephore_Niepce_Enhanced.jpg 21.05.2018 saat 17.22
- Görsel 2.18 : http://photorigines.com/musee_origines.html 17.05.2018 saat 22.54
- Görsel 2.19 : <http://blogs.longwood.edu/incite/2012/01/30/analysis-of-claude-monet%E2%80%99s-impression-sunrise/> 29.12.2017 saat 15.22
- Görsel 2.20 : <http://cobweb.cs.uga.edu/~maria/classes/2016-CompPhoto/H3/camera-obscura-diagram.jpg> 22.05.2018 saat 12.54
- Görsel 2.21 : <https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/93746> 03.01.2018 saat 15.17
- Görsel 2.22 : <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/111318> 03.01.2017 saat 15.24
- Görsel 2.23 : http://www.musee-orsay.fr/de/kollektionen/werkbeschreibungen/suche.htm?no_cache=1&zoom=1&tx_damzoom_pi1%5BshowUid%5D=1873 03.01.2018 saat 15.27
- Görsel 2.24 : <http://www.rodinmuseum.org/collections/permanent/103431.html> 03.01.2018 saat 15.42
- Görsel 2.25 : http://www.artic.edu/sites/default/files/cal_Monet-Women-Garden_360.png 04.01.2018 saat 16.28
- Görsel 2.26 : Shutterstock: 747216235
- Görsel 2.27 : <http://www.getty.edu/art/collection/objects/131471/claude-monet-the-portal-of-rouen-cathedral-in-morning-light-french-1894/?dz=0.5000,0.7658,0.3705,0.12018> saat 10.34
- Görsel 2.28 : <https://static.education.francetv.fr/images/966x585/1427839200/images-520-400-1056-0003-03-jpg.jpg> 05.01.2018 saat 10.44
- Görsel 2.29 : <http://dl.ket.org/webmuseum/wm/paint/auth/monet/rouen/monet.st-romain-soleil.jpg> 05.01.2018 saat 10.50
- Görsel 2.30 : Shutterstock ID 747216397
- Görsel 2.31 : <http://dl.ket.org/webmuseum/wm/paint/auth/manet/girl-bellevue/index.htm> 05.01.2017 saat 16.14
- Görsel 2.32 : ShutterstockID: 70328698
- Görsel 2.33 : ShutterstockID 747184297
- Görsel 2.34 : ShutterstockID 423234982
- Görsel 2.35 : Shutterstock 747184399
- Görsel 2.36 : Shutterstock: 423234928
- Görsel 2.37 : ShutterstockID 751010743
- Görsel 2.38 : ShutterstockID 423235648
- Görsel 2.39 : ShutterstockID 751010785
- Görsel 2.40 : <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/georges-seurat-bathers-at-asnieres> 12.01.2018 saat 16.11
- Görsel 2.41 : shutterstock ID751010692
- Görsel 2.42 : https://www.hermitagemuseum.org/wps/wcm/connect/e3a7a893-4211-4f77-8858-42c63d6d34cf/S_WOA_IMAGE_1.jpg?MOD=AJPERES&CACHEID=1553d19e-b8 04.01.2018 saat 12.03
- Görsel 2.43 : shutterstock ID751010590
- Görsel 2.44 : <http://www.mcs.csueastbay.edu/~malek/Impression/Gogh/vincent05.jpg> 15.01.2018 saat 11.30
- Görsel 2.45 : <https://images.metmuseum.org/CRDImages/ep/original/DT1567.jpg> 04.01.2018 saat 12.05
- Görsel 2.46 : http://pages.vassar.edu/creativearts/files/2016/03/1280px-Van_Gogh_-_Starry_Night_-_Google_Art_Project.jpg 16.01.2018 saat 15.07
- Görsel 2.47 : <https://artgallery.yale.edu/collections/objects/52945> 16.01.2018 saat 14.59
- Görsel 2.48 : ShutterstockID 751010488
- Görsel 2.49 : ShutterstockID 751010599

3. ÜNİTE

- Kapak resmi : ShutterstockID 594386927
- Görsel 3.1 : <http://www.unique-design.net/library/word/art.html> 24.10.2017 10.31
- Görsel 3.2 : <http://www.unique-design.net/library/word/art.html> 24.10.2017 10.31
- Görsel 3.3 : <http://www.unique-design.net/library/word/art.html> 24.10.2017 10.31
- Görsel 3.4 : <http://www.unique-design.net/library/word/art.html> 24.10.2017 10.31
- Görsel 3.5 : <http://www.unique-design.net/library/word/art.html> 24.10.2017 10.31
- Görsel 3.6 : <http://www.unique-design.net/library/word/art.html> 24.10.2017 10.31
- Görsel 3.7 : <https://cdn-ak2.fst-hatena.com/images/fotolife/k/k024/20170804/20170804214918.jpg> 31.10.2017 20.17
- Görsel 3.8 : http://eurocles.com/data/peinture/h/hiroshige/Hiroshige_Atake_sous_une_averse_soudaine.jpeg 31.10.2017 20.20
- Görsel 3.9 : <http://test.accionmagistral.org/images/cover/profile/678/17731d7c29c7e3616be74453883fb1c1.jpg> 29.10.2017 16.51
- Görsel 3.10 : http://img.eba.gov.tr/149/84/14984_570.jpg 26.07.2017 15.33
- Görsel 3.11 : http://www.sinaimg.cn/dy/slidenews/52_t160/2014_22/37885_351527_535799.jpg 31.10.2017 20.38

Görsel 3.12 : <https://m.gadzetomania.pl/egipt-40f73883e9fe94b9be3d13e092,750,470,0,0.jpg> 31.10.2017 22.15

Görsel 3.13 : <https://wneedfun.com/wp-content/uploads/2016/08/William-Morris-Wallpapers-36.jpg> 01.11.2017 19.57

Görsel 3.14 : <http://arsiv.pilli.com/etiket/kok-boya/01.11.2017 20.18>

Görsel 3.15 : http://enacademic.com/pictures/enwiki/65/Affiche_Volpini.jpg 26.07.2017 15.35

Görsel 3.16 : <https://www.tekstibilgi.net/wp-content/uploads/2017/11/kilim-motif.jpg> 26.07.2017 15.45

Görsel 3.17 : https://lh3.googleusercontent.com/-DD_RSq7dBLc/U6heZZxxa8I/AAAAAAAAHrI/TrhcXZ_7c1w/w2536-h3142/paul-gauguin-selbstportraet-03434.jpg 27.10.2017 21.39

Görsel 3.18 : https://historiaybiografias.com/archivos_varios5/nabis.jpg 27.10.2017 21.59

Görsel 3.19 : <http://cfile9.uf.tistory.com/image/2517AD46544DAD4910C91C> 27.10.2017 23.06

Görsel 3.20 : <https://theartsdesk.com/visual-arts/intrigue-james-ensor-luc-tuymans-royal-academy> 17.04.2018 22.24

Görsel 3.21 : <http://www.beeldmedities.nl/0/0/50/0053.php> 17.04.2018 22.34

Görsel 3.22 : <https://artsandculture.google.com/asset/the-sacred-elephant-p%C3%A9ri/2QE6S7pSCwbbqg> 17.04.2018 21.04

Görsel 3.23 : <http://www.pablo-curatella-manes.com/new/images/Paul-serusier.jpg> 30.10.2017 13.13

Görsel 3.24 : <http://destrictedrevue.com/907770-2933.jpg?20120608> 29.10.2017 20.34

Görsel 3.25 : <http://nonahyytinen.com/wp-content/uploads/2014/06/1-PhotoAtelierJulian.jpg> 29.10.2017 20.41

Görsel 3.26 : <http://www.pablo-curatella-manes.com/new/images/Paul-serusier.jpg> 30.10.2017 13.13

Görsel 3.27 : <http://s016.radikal.ru/i334/1102/35/bccf3ff562aat.jpg> 29.10.2017 21.25

Görsel 3.28 : http://www.handycain.com/1268-thickbox_default/modele-fiche-saisie.jpg 29.10.2017 21.43

Görsel 3.29 : https://www.artexpertswebsite.com/pages/artists/artists_l-z/serusier/l-serusier.png 30.10.2017 15.58

Görsel 3.30 : https://cdn.bestofpainting.com/images/paul_serusier/1890_farmhouse_at_le_pouldu_2k.jpg 31.10.2017 10.52

Görsel 3.31 : <http://impressionistsgallery.co.uk/artists/Artists/pqrs/Serusier/pictures/Washerwomen,%201891-1892.jpeg> 31.10.2017 12.32

Görsel 3.32 : http://gallery.allpainter.com/pierre-bonnard/pierre-bonnard-woman-with-dog-190241_thumb.jpg 31.10.2017 14.48

Görsel 3.33 : [http://de.wahooart.com/Art.nsf/O/8LT4WE/\\$File/Pierre-Bonnard-Vernon-Terrace.jpg](http://de.wahooart.com/Art.nsf/O/8LT4WE/$File/Pierre-Bonnard-Vernon-Terrace.jpg) 31.10.2017 15.45

Görsel 3.34 : http://www.historiadasartes.com/wp-content/uploads/2016/06/m_BonnardArvore.jpg 08.01.2018 23.31

Görsel 3.35 : <http://www.impressionism-art.org/img259.htm> 01.11.2017 10.47

Görsel 3.36 : <http://www.revolutionaryplayers.org.uk/technological-changes-the-jacquard-loom/> 02.11.2017 14.32

Görsel 3.37 : http://www.vam.ac.uk/_data/assets/image/0007/183481/2006ac9526_artandcrafts_society_membership_detail.jpg 01.11.2017 11.21

Görsel 3.38 : ID 38345166 Dreamstime 01.11.2017 11.35

Görsel 3.39 : http://www.theartstory.org/images20/photo/photo_art_nouveau_architecture5.jpg 01.11.2017 14.18

Görsel 3.40 : <http://helpmeimin.typepad.com/.a/6a0128762a6f9e70c01b8d085f263970c-pi> 02.11.2017 15.52

Görsel 3.41 : <https://picclick.co.uk/Liberty-Co-Tudric-Pewter-Abalone-card-222694311481.html> 04.11.2017 21.28

Görsel 3.42 : ID 39941029 © Dreamstime 04.11.2017 21.57

Görsel 3.43 : ID 6905758 Dreamstim 04.11.2017 21.03

Görsel 3.44 : <http://www.unjourdeplusaparis.com/files/2012/08/porte-castel-beranger.jpg> 04.11.2017 22.32

Görsel 3.45 : <http://static.panoramio.com/photos/original/8126644.jpg> 04.11.2017 22.18

Görsel 3.46 : <https://cdn.londonandpartners.com/asset/e0bee73cca95bf112b7f13e65bfc2319.jpg> 04.11.2017 22.43

Görsel 3.47 : <http://thechromologist.com/wp-content/uploads/2016/06/Red-House-stairs-William-Morris-The-Chromologist.jpg> 04.11.2017 22.57

Görsel 3.48 : <http://ambresrevista.com/william-morris-o-el-odio-a-la-civilizacion-moderna/> 04.11.2017 23.14

Görsel 3.49 : http://www.wmgallery.org.uk/media/w690h500/collection/A97_A.H._Mackmurdo_Floral_DesignWM_.jpg 13.11.2017 12.36

Görsel 3.50 : <http://forum.arimoya.info/threads/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD.3099/page-17> 13.11.2017 12.06

Görsel 3.51 : <http://www.victorianweb.org/art/design/mackmurdo/21.jpg> 12.11.2017 21.03

Görsel 3.52 : <https://i0.wp.com/www.elarteporelarte.es/wp-content/uploads/2012/02/Imagen-31.png?quality=95> 13.11.2017 13.50

Görsel 3.53 : ID 13271733 Dreamstime 13.11.2017 14.17

Görsel 3.54 : ID 31951910 Dreamstime 13.11.2017 14.43

Görsel 3.55 : <http://www.milliyet.com.tr/beyoglu-nun-essiz-tarihi-binalari-mola-1462/> 13.11.2017 15.34

Görsel 3.56 : ID 36532567 Dreamstime 05.01.2018 19.28

Görsel 3.57 : http://www.gerdflaig.de/AEG_Geschichte/webFotos/1907PeterBehrensLampe.jpg 15.11.2017 12.34

Görsel 3.58 : https://hips.hivapps.com/hiv-prod-media.s3.amazonaws.com/ibmig/cms/image/wcvb/18303336-18303336.jpg?resize=900:* 15.11.2017 12.44

Görsel 3.59 : <http://www.museuma.com/james-abbott-mcneill-whistler/rose-and-silver-the-princess-from-the-land-of-porcelain.jpg> 10.01.2018 13.31

Görsel 3.60 : <http://www.the-athenaeum.org/art/full.php?ID=18292> 15.11.2017 14.27

Görsel 3.61 : <http://img-ovh-cloud.zszywka.pl/1/0117/9308-quotmeditationquot-by-eugene-grasse.jpg> 15.11.2017 15.05

Görsel 3.62 : <https://theartstack.com/artist/margaret-macdonald-mackintosh/opera-seas-c-1916> 16.11.2017 11.49

Görsel 3.63 : <http://enjoytravelandart.com/wp-content/uploads/2015/07/Klimt-ventaglio.jpeg> 16.11.2017 12.4

Görsel 3.64 : <http://i2.2photo.ru/d/4/427837.jpg> 16.11.2017 14.00

Görsel 3.65 : <https://nga.gov.au/Exhibition/TOULOUSE/Images/400/200125.jpg> 17.11.2017 09.48

Görsel 3.66 : <https://media.musees-midi-pyrenees.fr/images/artistes/henri-de-toulouse-lautrec/aristide-bruant-dans-son-cabaret/photo.jpg> 20.11.2017 12.23

Görsel 3.67 : <http://histoiredelarta2.i.h.f.unblog.fr/files/2014/12/french-photographer-grand-palais-salon-d-automne-view-of-room-3-1905.jpg> 20.11.2017 15.00

Görsel 3.68 : <https://anetteinselberg.com/2016/06/01/beni-derinden-etkileyen-hayatlardan-biridir-fikret-mualla/#jp-carousel-45515> 28.05.2018 21.36

Görsel 3.69 : https://arthive.com/artists/1541-Henri_Matisse/works/30968-Family_portrait 21.11.2017 15.34

Görsel 3.70 : https://www.hermitagemuseum.org/wps/wcm/connect/71d6a2fd-a06a-4898-a758-51ee05fd28e7/WOA_IMAGE_1.jpg?MOD=AJPERES&CACHEID=5f2b9a73-373a-445f-a4c1-2cd65e0bca22 20.11.2017 16.12

Görsel 3.71 : https://zenschoolforcreatives.files.wordpress.com/2016/10/matisse_-_green_line.jpeg?w=359&h=448 21.11.2017 11.02

Görsel 3.72 : http://art-matisse.com/1900_56.html 21.11.2017 15.10

Görsel 3.73 : <http://images.allposters.com/images/NIM/M154.jpg> 22.11.2017 12.06

Görsel 3.74 : https://d1inegp6v2yuxm.cloudfront.net/royal-academy/image/upload/c_limit,f_auto,w_1200/klsofpsk7rcpxvfwfpgu.jpg 22.11.2017 14.05

Görsel 3.75 : https://dg19s6hpuföh.cloudfront.net/pictures/612930689/large/_Andre_Derain_Pont_de_Charing_Cross_.jpeg?1456062510 22.11.2017 14.32

Görsel 3.76 : http://www.musee-orangerie.fr/sites/default/files/styles/lightbox2/public/thumbnails/image/derain_oeuvrewg_arlequin_pierrot_rf196041.jpg?itok=dpxz6k2a 22.11.2017 15.15

Görsel 3.77 : <https://theartstack.com/artist/andre-derain/madame-derain-in-green> 27.11.2017 14.07

Görsel 3.78 : <http://www.i.requireart.com/i/artwork/867-image-1600-1600-fit.jpg> 20.12.2017 12.05

Görsel 3.79 : <http://www.voda.bg/gallery/medium/96a3be3cf272e017046d1b2674a52bd3VodaMauricedeVlaninck1910.jpg> 14.12.2017 15.11

Görsel 3.80 : http://www.educacion-holistica.org/notepad/galeria/escu_pint_fot/maurice-de-vlaminck/the-chatou-bridge-1907.jpg 14.12.2017 14.29

- Görsel 3.81 : <https://artchive.ru/res/media/img/oy200/work/c5a/145200.jpg> 14.12.2017 15.25
- Görsel 3.82 : <http://modernartconsulting.ru/en/2011/12/raoul-dufy/31.01.2018> 13.14
- Görsel 3.83 : http://www.raoul-dufy.com/images/pafauv06_2.jpg 31.01.2018 13.12
- Görsel 3.84 : <http://modernartconsulting.ru/en/2011/12/raoul-dufy/31.01.2018> 22.44
- Görsel 3.85 : <https://data.whicdn.com/images/198870948/superthumb.jpg> 06.01.2018 23.08
- Görsel 3.86 : <http://arsizsanat.com/bakis-acisi-nurullah-berk/> 28.05.2018 22.40
- Görsel 3.87 : https://image.pbs.org/poster_images/assets/385501.JPG.resize.710x399.jpg 24.10.2017 15.44
- Görsel 3.88 : https://cdn.bestofpainting.com/images/paul_cezanne/1902_road_to_the_montagne_sainte_victoire_2k.jpg 24.10.2017 15.51
- Görsel 3.89 : https://image.myclebs.com/art/origin/211384_origin.jpg 24.10.2017 15.51
- Görsel 3.90 : <http://www.people.vcu.edu/~djbrumle/modern-art/02/Georges-Braque/index.htm> 21.12.2017 14.00
- Görsel 3.91 : http://www.thaitechno.net/CDA/File/News/thumb/News_38149_259238921_resize.jpg 21.12.2017 14.10
- Görsel 3.92 : <http://www.georgesbraque.org/images/gallery/the-portuguese.jpg> 28.05.2018 22.53
- Görsel 3.93 : <http://www.artbabbble.org/sites/default/files/uploads/media-youtube/286FiUvOeFs.jpg> 22.12.2017 11.17
- Görsel 3.94 : http://www.vavo-tekenen.nl/Plaatjes/kubism-web/Picasso_Constructie-met-viool_1912_web.jpg 22.12.2017 15.11
- Görsel 3.95 : <https://arthistoryunstuffd.com/french-artists-great-war-braque-part-two/> 22.12.2017 13.20
- Görsel 3.96 : <https://i.pinimg.com/736x/23/71/c3/2371c37c94828a40d55ac7008b421a9d.jpg> 22.12.2017 13.24
- Görsel 3.97 : <http://arts.clg.berlioz.online.fr/doc6e/artetobjet/divers%20093.jpg> 26.12.2017 14.49
- Görsel 3.98 : <https://images.metmuseum.org/CRDImages/ma/web-large/DT272296.jpg> 28.12.2017 12.15
- Görsel 3.99 : https://i2.wp.com/www.guggenheim.org/wp-content/uploads/1920/01/76.2553.27_ph_web.jpg 28.12.2017 13.43
- Görsel 3.100 : http://www.lazur-bereg.com/sites/default/files/5600380014_89a26a0a72_o.jpg 06.01.2018 10.50
- Görsel 3.101 : <http://www.pablopicasso.net/images/Celestina%20Pablo%20Picasso.jpg> 05.01.2018 11.13
- Görsel 3.102 : <http://valdearcos.es/Comentarios/Fueradelista/Familia%20de%20saltimbanquis/Saltimbanquis.jpg> 11.01.2018 13.43
- Görsel 3.103 : http://www.svetlik.si/img/image_The-Actor_680.jpg 11.01.2018 14.05
- Görsel 3.104 : <http://www.jsmscbs.com.cn/picture/0/1504101606373671986.jpg> 05.01.2017 14.22
- Görsel 3.105 : <http://i.wp.pl/a/f/jpeg/24381/1.jpeg> 05.01.2018 12.01
- Görsel 3.106 : https://www.nijmegencultuurstad.nl/sites/nijmegencultuurstad.nl/files/styles/large/public/11861_egypte.jpg 17.01.2018 23.29
- Görsel 3.107 : <http://graphics8.nytimes.com/images/2011/09/27/t-magazine/27louvre-sciolino/27louvre-sciolino-custom2.jpg> 17.01.2018 23.40
- Görsel 3.108 : http://colourlex.com/wp-content/uploads/2015/02/Les_Demoiselles_dAvignon-wiki-225.jpg 05.01.2018 15.08
- Görsel 3.109 : http://quasimodonline.altervista.org/artistica/arte_africana.html 17.01.2018 22.41
- Görsel 3.110 : http://quasimodonline.altervista.org/artistica/arte_africana.html 17.01.2018 22.41
- Görsel 3.111 : http://www.gnosis.art.pl/iluminatoria/sztuka_o_inspiracji/pablo_picasso/picasso_trzech_muzykantow.htm 14.01.2018 20.02
- Görsel 3.112 : http://www.zdravkakv.cz/vyuka/VLA/01_novy_web_2011/2_Literatura/06_3_rocnik_LIT/02_lit_3_rocnik_latka/obrazovy_doprovod/kubismus/img00006.jpg 17.01.2018 21.05
- Görsel 3.113 : <http://www.spanish-art.org/images/gallery/guernica-2.jpg> 05.01.2018 10.15
- Görsel 3.114 : <https://ugc.kn3.net/i/origin/http://french.chass.utoronto.ca/fcs195/photos/ManWithGuitar.jpg> 08.01.2018 11.26
- Görsel 3.115 : <https://p1sll.com/assets/tmp/storage/01/43/88/56eed437ed4.jpg> 11.01.2018 14.25
- Görsel 3.116 : http://www.fineartprintsondemand.com/artists/gris/man_with_a_pipe-400.jpg 22.44
- Görsel 3.117 : <http://pic.baik.soso.com/p/20121004/20121004040417-342900639.jpg> 07.01.2018 20.32
- Görsel 3.118 : <https://krollermuller.nl/fernand-leger-kaartspelende-soldaten-1> 07.01.2018 21.30
- Görsel 3.119 : <http://www.artapartofculture.net/new/wp-content/uploads/2017/04/Fernand-Leger-Les-constructeurs-1950-Musee-national-Fernand-Leger-Biot-Francia.jpg> 07.01.2018 21.26
- Görsel 3.120 : <http://pictify.saatchigallery.com/801540/acrobats-raoul-dufy-wikiartorg> 29.05.2018 00.47
- Görsel 3.121 : <http://www.salvatoreforillo.it/fauves.html> 29.05.2018 00.49
- Görsel 3.122 : https://www.hermitagemuseum.org/wps/wcm/connect/71d6a2fd-a06a-4898-a758-51ee05fd28e7/WOA_IMAGE_1.jpg?MOD=AJPERES&CACHEID=5f2b9a73-373a-445f-a4c1-2cd65e0bca22 20.11.2017 16.12

4. ÜNİTE

- Kapak resmi : <http://www.mcs.csueastbay.edu/~malek/miro1.jpg>
- Görsel 4.1 : http://www.theartstory.org/images20/works/boccioni_umberto_6.jpg 02.04.2018 10.02
- Görsel 4.2 : <http://faculty.cord.edu/andersod/balla.html> 02.04.2018 10.20
- Görsel 4.3 : <http://www.museumsyndicate.com/item.php?item=14432> 02.04.2018 10.27
- Görsel 4.4 : http://exhibitions.guggenheim.org/futurism/heroic_futurism/#1 02.04.2018 10.43
- Görsel 4.5 : <https://journals.openedition.org/imagesrevues/docannexe/image/1081/img-7.jpg> 02.04.2018 10.52
- Görsel 4.6 : <https://static.ilmanifesto.it/2018/03/29/russolo.jpg> 02.04.2018 11.00
- Görsel 4.7 : https://www.futurismo.org/wp-content/uploads/2016/08/russolo20160819_7.jpg 02.04.2018 11.07
- Görsel 4.8 : <http://www.forbes-vives.org/blog/images/bastringue/zammit/images-2/severini-gino-la-danse-du-pan-pan.jpg> 02.04.2018 11.20
- Görsel 4.9 : <http://www.giacomosonaglia.it/it/dinamismo-di-un-footballer> 02.04.2018 11.34
- Görsel 4.10 : http://cdn2.all-art.org/art_20th_century/cubism/severini/32.jpg 02.04.2018 11.48
- Görsel 4.11 : http://paintings.culturesite.org/_jpg/Giacomo_Balla_Flight_of_the_Swallows_14115.jpg 02.04.2018 12.16
- Görsel 4.12 : http://artgallery-guide.com/wp-content/uploads/2015/12/the-red-horseman-carlo-carra_Karlo-Karra_Krasnyy-vsadnik.jpg 02.04.2018 12.16
- Görsel 4.13 : <https://www.msxlabs.org/forum/attachments/29333-sanat-akimlari-konstruktivizm-yapilandirmacilik-tatlin.jpg> 02.04.2018 12.38
- Görsel 4.14 : <http://www.learn.columbia.edu/courses/russianart/images/medium/3092/19.jpg> 02.04.2018 12.54
- Görsel 4.15 : <http://www.moma.org/media/W1siZiIsIjQwMjU2OSJdLFsicCIslmNvbnZlcnQlLCItcmVzaXplIDFwMDB4MjAwMFx1MDAzZSJdXQ.jpg?sha=4633e539094a7b57> 02.04.2018 13.10
- Görsel 4.16 : <http://www.bluffton.edu/homepages/facstaff/sullivanm/netherlands/utrecht/rietveld/1304.jpg> 02.04.2018 13.21
- Görsel 4.17 : <http://www.sophielavaud.org/wp-content/uploads/jaune-rouge-bleu3petit1.jpg> 02.04.2018 13.50
- Görsel 4.18 : <https://cache2.allpostersimages.com/LRG/6/676/3OMC000Z.jpg> 03.04.2018 09.12
- Görsel 4.19 : <http://www.moma.org/media/W1siZiIsIjE1MDk5NSJdLFsicCIslmNvbnZlcnQlLCItcmVzaXplIDFwMDB4MjAwMFx1MDAzZSJdXQ.jpg?sha=2fb3125cddb3d579> 03.04.2018 09.35
- Görsel 4.20 : https://www.moma.org/collection/works/80587?classifications=any&date_begin=Pre-1850&date_end=2017&locale=en&on_view=1&page=8&q= 03.04.2018 09.46

- Görsel 4.21 : <http://www.2ndpublic.org/files/thumb/410/250/0/2048/182/1429/58972df4b38a950/6089de701a356ce1bb2599249b1887e2.jpg> 03.04.2018 10.24
- Görsel 4.22 : https://zero.eu/content/uploads/2017/10/web_zurich_culture_cabaretvoltage02_0.jpg 03.04.2018 10.24
- Görsel 4.23 : <http://www.artic.edu/reynolds/images/E31693.jpg> 03.04.2018 10.45
- Görsel 4.24 : <https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.psu.edu/dist/3/32781/files/2015/11/fountain-580x614.jpg> 03.04.2018 10.58
- Görsel 4.25 : https://tyler temple.edu/sites/tyler/files/styles/220x/public/u/Untitled_42.jpg?itok=EgZpxrrs 03.04.2018 11.22
- Görsel 4.26 : <http://www.intemetting.org/arte/immagini/foto/dadaismo- Duchamp-nudochescendelestyle1.jpg> 03.04.2018 11.48
- Görsel 4.27 : http://cdn2.all-art.org/early_renaissance/images/leonardo/00140.jpg 03.04.2018 12.18
- Görsel 4.28 : <https://patrons.org/es/francis-picabia/> 03.04.2018 12.34
- Görsel 4.29 : <https://www.moma.org/collection/works/81212> 03.04.2018 12.43
- Görsel 4.30 : <https://5147690.ru/reproduksiya-kartiny-dvoe-detei-i-solovei> 03.04.2018 13.21
- Görsel 4.31 : <http://www.lazerhorse.org/wp-content/uploads/2015/11/Max-Ernst-The-Angel-of-the-home-or-the-Triumph-of-Surrealism.jpg> 03.04.2018 14.02
- Görsel 4.32 : http://www.educacion-holistica.org/notepad/galeria/escu_pint_fot/kurt-schwitters/merz-bild-rossfett-1919.jpg 03.04.2018 14.37
- Görsel 4.33 : https://paw.princeton.edu/sites/default/files/images/content/LIVE_NB_TPOexhibit.jpg - 03.04.2018 14.54
- Görsel 4.34 : http://colon.magnaplug.org/documents/10279/10749733/AD0445_F01 04.04.2018 12.00
- Görsel 4.35 : http://www.moma.org/collection_images/resized/151/w500h420/CRI_7151.jpg 04.04.2018 12.35
- Görsel 4.36 : <http://oss.adm.ntu.edu.sg/a150129/wp-content/uploads/sites/420/2015/09/hausmann-tatlin-at-home-1920.jpg> 04.04.2018 11.12
- Görsel 4.37 : <https://oss.adm.ntu.edu.sg/a150129/wp-content/uploads/sites/420/2016/01/Mechanical-Head-Hausmann.jpg> 04.04.2018 11.26
- Görsel 4.38 : <https://libmedia.willamette.edu/hfina/omeka/files/original/7ffc8bc087dac15fba1e2c548d5306f5.jpg> 04.04.2018 11.48
- Görsel 4.39 : http://www.artic.edu/sites/default/files/Magritte-Time-Transfixed_360.jpg 04.04.2018 12.19
- Görsel 4.40 : <https://cdn.kastatic.org/googleusercontent/MQraGCF0eaNeOmtc3YbFR0u-ph0CfBf0rvXnaOuB8ev5st5S6FoXrgyp2BbifJaM0L7ptnbBy4EyDbIU27Qtnd> 04.04.2018 12.34
- Görsel 4.41 : <http://www.poemuseum.org/blog/wp-content/uploads/2016/05/web-Dali-Premonition.jpg> 04.04.2018 12.56
- Görsel 4.42 : <https://www.renemagritte.org/images/paintings/personal-values.jpg> 04.04.2018
- Görsel 4.43 : <http://www.moma.org/media/W1siZiIsLjlyODA2OSJdLFsicClsmNvbNlZnClQlClcmVzaXplIDwMDB4MjAwMFxIMDAzZSJdXQ.jpg?sha=77ac9e9849b4fc50> 04.04.2018 14.23
- Görsel 4.44 : <http://surrealism.website/Artists/Yves%20Tanguy/1943%20Equivocal%20Colours.jpg> 04.04.2018 14.46
- Görsel 4.45 : <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRe6NM1b17LZMyP7ygnCQl6PvP6yh4y6oArVSZ4nZrDbgMPRqFns45zyI> 04.04.2018 14.59
- Görsel 4.46 : <https://www.fridakahlo.org/images/paintings/frieda-and-diego-rivera.jpg> 04.04.2018 15.28
- Görsel 4.47 : https://www.frida-kahlo-foundation.org/thumbnaill/263000/263774/mini_large/Diego-And-I-1949.jpg?ts=1459229076 04.04.2018 15.35
- Görsel 4.48 : <http://anadolusanat.org/resim/miro1.jpg> 04.04.2018 15.40
- Görsel 4.49 : <http://www.mcs.csueastbay.edu/~malek/miro1.jpg> 05.04.2018 10.15
- Görsel 4.50 : <http://english.emory.edu/classes/paintings&poems/mermaids.jpg> 05.04.2018 12.28
- Görsel 4.51 : https://i1.wp.com/sitn.hms.harvard.edu/wp-content/uploads/2016/06/La_Bohemienne_endormie.jpg?fit=4500%2C2874 05.04.2018 13.10
- Görsel 4.52 : <http://www.intemetting.org/arte/immagini/foto/munch-danzadellavita-oslo.jpg> 05.04.2018 13.24
- Görsel 4.53 : https://i0.wp.com/www.guggenheim.org/wp-content/uploads/1911/01/76.2553.63_ph_web.jpg 05.04.2018 13.39
- Görsel 4.54 : http://www.the-athenaeum.org/art/display_image.php?id=164040 05.04.2018 13.54
- Görsel 4.55 : http://haber.sol.org.tr/sites/default/files/styles/newsimagestyle_615x410/public/images/ciglik_-_edvard_munch_0.jpg?itok=ljeamvZ_ 05.04.2018 14.02
- Görsel 4.56 : http://thehelisfoundation.org/wp-content/uploads/2018/04/79.022_0-1024x775.jpg 05.04.2018 14.12
- Görsel 4.57 : http://www.tate.org.uk/art/images/work/T/T01/T01865_10.jpg 05.04.2018 14.20
- Görsel 4.58 : <http://allpainters.org/wp-content/themes/paint/paintings/mini/8-part-cube-1975.jpg> 05.04.2018 15.37
- Görsel 4.59 :

https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcStw3s1AYeF_JLWfdC1Wv6FjRFvATd_1IaJzTQJHIpuCF0arXRe

<https://www.fattodiritto.it/wp-content/uploads/2013/02/picasso-dora-maar.jpg>

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

1. Maniyerizm
2. Barok
3. Neoklasisizm
4. Michelangelo
5. Romantisizm
10. C
11. E
12. C
13. D
14. A
15. B

2. ÜNİTE

1. Barbizon Okulu
2. Paul Cezanne
7. C
8. E
9. D
10. B

3. ÜNİTE

1. Paul Gauguin
2. Arts and Craft Hareketi
3. Art Nouveau
9. D
10. A
11. C
12. B
13. E
14. B
15. E
16. A

4. ÜNİTE

1. Hızı
2. Bauhause
3. Bilinç-Bilinçdışı
4. Dışavurumculuk
5. Postmodernizm
11. E
12. C
13. D